

**SUHTAUTUMINEN KÖYHYYTEEN SUOMESSA
1800-LUVULTA 2000-LUVULLE**

Saila Leukumaa-Autto
Maisterintutkielma
Yhteiskuntapolitiikka
Yhteiskuntatieteiden ja filo-
sofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2020

TIIVISTELMÄ

SUHTAUTUMINEN KÖYHYYTEEN SUOMESSA 1800-LUVULTA 2000-LUVULLE

Saila Leukumaa-Autto

Maisterintutkielma

Yhteiskuntapolitiikka

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2020

Ohjaaja: Timo Anttila

Sivumäärä 162 + 3 liitettä

Tutkimuksen tehtävänä on selvittää, kuinka ihmiset ovat suhtautuneet köyhyyteen ja köyhien auttamiseen 1800-luvulta 2010-luvulle. Tutkimuksessa vertailen ihmisten suhtautumista köyhyyteen eri aikakausina ja myös aikakausien sisällä taloudellisten suhdanteiden mukaan.

Tutkimusaineisto muodostuu sanomalehdissä julkaistuista mielipidekirjoituksista ja 1800-luvun osalta myös esimerkiksi pitäjänkokousten pöytäkirjoista. Lähestymistapa aiheeseen on laadullinen asennetutkimus ja tutkimusmenetelmä on laadullinen sisälön analyysi. Analysoin ja tulkitseen kirjoituksia köyhyyden määrittelyjen, selitystekijöiden ja syiden kautta sekä pohtien sitä, kenen arvioidaan ansaitsevan apua.

Suomalainen yhteiskunta on muuttunut perusteiltaan 1800-luvun alusta nykyaikaan. Tuen ansaitsevuudessa on kuitenkin nähtävissä paljon samaa nykyaikana kuin 150 vuotta sitten liitettäessä tuen ansaitsevuus ihmisten omiin valintoihin. Toki aste-eroja suhtautumisessa on ja vaikka 1800-luvulla rakenteelliset syyt köyhyyden takana olivat hyvinvointivaltion aikaa keskeisemmässä roolissa, niin suhtautuminen oli yleisesti ankarammin köyhiä itseään syyllistävämpää.

Taloudellisilla suhdanteilla oli selkeästi vaikutusta. Tuloksia hieman yksinkertaistaen voi todeta, että taloudellisina taantuma-aikoina suhtautuminen oli ymmärtäväisempää ja kiristyi taloudellisina nousukausina. Asenteissa näkyivät myös ympäröivät yhteiskunnalliset ideologiat ja toteutettu sosiaalipolitiikka. 1800-luvulla liberalististen talousajatusten ja rahatalouden vakiintuminen vaikutti köyhäinhoidon kehittämiseen ja valtiolliseen yhdenmukaistamiseen sekä siihen, että köyhät alettiin nähdä aiempaa enemmän ongelmana. 1990-luvun lamasta alkaen suomalaiseen sosiaalipolitiikkaan ja yhteiskunnalliseen keskusteluun nousivat uusliberalistiset ajatusmallit. Omaan vastuuta, julkisen talouden tehottomuutta ja sosiaaliturvan passivoittavuutta korostavat ajatukset näkyivät mielipidekirjoituksissa lievästi kasvavana trendinä. Toisaalta hyvinvointivaltion ja laajan sosiaaliturvan kannatus ei juurikaan ole Suomessa laskenut, vaan ehdoton enemmistö seisoo pohjoismaistyyppisen hyvinvointivaltion takana.

Avainsanat: köyhyys, huono-osaisuus, laadullinen asennetutkimus, köyhäinhoito, hyvinvointivaltio

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Taustaa	1
1.2	Tutkimustehtävä ja tutkimuksen rakenne.....	4
2	TUTKIMUKSEN KONTEKSTI, KÄSITTEET JA TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT.....	6
2.1	Köyhyyden määrittelyä ja köyhyys suomalaisessa yhteiskunnassa eri aikoina.....	6
2.2	Suomalainen yhteiskunta, kirjoitukset köyhyydestä ja toimet köyhyyden vähentämiseksi – köyhäinhoidosta hyvinvointivaltion sosiaalipolitiikkaan	12
2.3	Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat	19
3	SUHTAUTUMINEN KÖYHYYTEEN KIRJALLISUUSKATSAUKSEN VALOSSA 1800-LUVULTA 2010-LUVULLE	24
3.1	Köyhyyttä käsittelevät asennetutkimukset	24
3.2	Suomalaisten mielipiteet köyhyydestä ja köyhien auttamisesta 1980- luvulta 1990-luvulle	26
3.3	Suomalaisten mielipiteet köyhyydestä ja köyhien auttamisesta 2000- luvulla	41
4	AINEISTO JA MENETELMÄT	56
4.1	Aineisto.....	56
4.2	Tutkimusmenetelmät.....	60
5	TULOKSET	65
5.1	Suhtautuminen köyhiin ja köyhäinhoitoon 1800-luvulla	65
5.1.1	Köyhyys ja köyhäinhoito 1800-luvun alkupuolella.....	65
5.1.2	Köyhäinhoitokysymyksen esiinnousu ja siihen vaikuttaneet tekijät	66
5.1.2.1	Pohjois-Suomen nälänhätä	66
5.1.2.2	Yhteiskunnallinen tilanne	67
5.1.2.3	Vuoden 1852 vaivashoitoasetus.....	68
5.1.3	Yhteisön ja yhteiskunnan suhtautuminen köyhiin ja köyhyyteen..	70
5.1.4	Sanomalehdissä 1830–1850 -luvulla käyty köyhyyskeskustelu	71
5.1.5	Kriisiajasta normaalioloihin: suhtautumistavat ja niiden muutos..	76
5.2	Suhtautuminen köyhyyteen, köyhiin ja yhteiskunnan tukitoimiin 1980- luvulta 2010-luvulle	79

5.2.1	Suomalainen yhteiskunta ja toteutettu sosiaalipolitiikka 1980-luvulta 2010-luvulle.....	79
5.2.2	Mielipidekirjoitusten teemaluokittelu ja määrät vuosittain.....	80
5.2.3	Teemat mielipidekirjoituksissa.....	82
5.2.4	Köyhyys ja köyhyyden määritelmät.....	88
5.2.5	Kuka ansaitsee yhteiskunnan apua ja mistä syystä?.....	94
5.2.5.1	Kontrolli.....	98
5.2.5.2	Vastavuoroisuus.....	106
5.2.5.3	Identiteetti	111
5.2.5.4	Tarve	117
5.2.6	Ratkaisut köyhyyden lievittämiseksi ja pyrkimys vähentää köyhyyttä	124
5.2.6.1	Hyvinvointivaltion kannatus ja vastuukysymykset.....	126
5.2.6.2	Sosiaaliturvan rahoitus ja kohdentuminen	137
5.2.6.3	Köyhyyden vähentäminen	140
5.2.7	Taloudelliset suhdanteet ja köyhyyteen suhtautuminen 1980-luvulta 2000-luvulle.....	143
6	JOHTOPÄÄTÖKSET: VUOSISADASTA TOISEEN JA TALOUDELLISESTA KRIISIAJASTA NORMAALIAIKOIHIN: KÖYHIIN, KÖYHYYTEEN JA YHTEISKUNNAN TUKITOIMIIN SUHTAUTUMINEN 1800-LUVULTA 2000-LUVULLE	150
	LÄHTEET	158
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

1.1 Taustaa

Köyhyys on suomalaisia vuosisatoja koskettanut ja mietityttänyt asia ja siitä kirjoitettu mielipidekirjoituksia yhtä kauan kuin painettuja lehtiä on julkaistu. Toki köyhyys toimeentulon niukkuutena on ollut läsnä ihmisten elämässä aina. Köyhyydelle on esitetty erilaisia syitä ja sitä on yritetty ratkaista monin tavoin. Köyhyyden määritelmät ovat myös eläneet ajassa.

Pro gradu -tutkielmassani pyrin selvittämään köyhyyteen suhtautumista eri aikoina. Tutkin sitä, miten köyhyyttä on määritelty, minkälaisia syitä ja ratkaisuja vähentämiseksi on esitetty ja kenen on nähty ansaitsevan yhteisön tukea köyhyyteen 1800-luvulla, 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alkupuolella. Köyhyyteen ja avun vastaanottamiseen on eri aikakausina liittynyt myös häpeän tunteita, joita harjoitettu köyhäinhoito tai sosiaalipolitiikka on vaihtelevasti eri aikakausina pyrkinyt enemmän tai vähemmän tuottamaan. Pohdin lisäksi sitä, näkyykö kirjoituksissa tutkimuksissa esitetyt vastuukysymykset. Kenellä minäkin aikakaudella nähdään olevan vastuu huolehtia niistä, jotka eivät itse siihen kykene. Tutkimuksissa on esitetty ajatus siitä, että nousukausina suhtautuminen köyhyyteen on jyrkempää ja vastaavasti laskusuhdanteissa ymmärtäväisempää. Toisaalta taas taantumakausina ollaan valmiita yhteiskunnan tukitoimista leikkaamaan ja nousukausina vastaavasti näihin panostamaan. Käytän mielipidekirjoituksia köyhyydestä eri vuosisadoilta lähdän testaamaan näiden ajatusten paikkansapitävyyttä myös viime vuosikymmenien mielipidekirjoituksissa.

Analysoin kirjoituksia tutkimuskysymyksieni avulla ja vertailen eri aikakausien mielipidekirjoituksista tekemiäni tulkintoja.

Tutkin suhtautumista köyhyyteen, köyhiin ja yhteiskunnan tukitoimiin Suomessa 1800-luvulla, 1900-luvun lopussa ja 2000-luvun kahdella ensimmäisellä vuosikymmenellä. Pohdin erityisesti sitä, mikä suhtautumistavoissa on muuttunut ja mikä on pysynyt samana. Eri aikakausien kirjoituksista etsin suhtautumistapoja ja niiden muutoksia sekä taloudellisten nousukausien että laskukausien aikana, jotka täyttävät käytettyinä vuosina myös taloudellisen kriisiajan määritelmän.

1800-luvulla 1830-luvun Pohjois-Suomen nälkävuodet olivat kriisiaika, joka vaikutti köyhyyskysymyksen esiinnousuun koko maassa. 1830-luvulla Pohjois-Suomessa oli useita peräkkäisiä katovuosia, joiden vaikutukset näkyivät muun muassa lisääntyneen kerjuun vuoksi Etelä-Suomessakin. 1840-luvulla köyhäinhoitoa alettiin uudistaa ja uusi vaivaishoitoasetus astui voimaan vuonna 1852. Ennen vaivaishoitoasetusehdotuksen hyväksymistä lehdistössä käytiin ennennäkemättömän laajaa keskustelua aiheesta. 1860-luvun nälkävuodet aiheuttivat vielä valtakunnallisesti laajemman katastrofin ja sillä oli seurauksia suomalaisen yhteiskunnan ja köyhäishoidon muuttamiseen, mutta rajasin tutkimuksen 1800-luvun ensimmäiselle puolikkaalle, koska tämän aikakauden katovuodet ovat vähemmän tutkittuja ja tunnettuja, mutta niiden seurauksena köyhäinhoitoa lähdettiin kehittää ja köyhyydestä tuli aiempaa näkyvämpi ongelma, johon yhteiskunnallinen puuttuminen tuli ajankohtaiseksi. Kriisiaikaa 1900-luvun lopulta edustaa 1990-laman taloudellisesti synkin vuosi, 1993, ja 2000-luvun osalta vuonna 2008 alkaneen kansainvälisen taantumien kriisivuosi, 2009. Tämän jälkeenkin taloussuhdanteet ovat vaihdelleet ja esimerkiksi vuonna 2014 ja 2015 elettiin taloudellista laskukautta. Viime vuosia voi kuvata hitaan taloudellisen kasvun ajaksi.

Niin sanottuna normaaliaikana tai toisin sanoen taloudellisena nousukautena käytän 1800-luvulta kirjoituksia 1840-luvun lopulta sekä 1850-luvun alusta ja viime vuosikymmeniltä Suomen bruttokansantuotteeseen perustuen vuosia 1987, 1997, 2005 ja 2018. Köyhyysongelma oli läsnä 1990-luvun lamavuosien jälkeen toki jatkuvasti ja

itse asiassa 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alun vuosina sosiaalipolitiikan tutkijoiden Olli Kankaan ja Veli-Matti Ritakallion mukaan perusturvaetuuksilla elävien tilanne oli heikentynyt selvästi ja köyhyys pitkittynyt ja tiivistynyt. (Kangas ja Ritakallio 2003, 41–44.) 2000-luvun edetessä taloudelliset nousukaudet eivät ole vähentäneet köyhyyttä, vaan tutkimusten mukaan eriarvoisuus ja köyhyys ovat jatkuvasti kasvussa. (Esim. Laihiala ja Ohisalo 2017a, 129; Kananen ja Kantola 2017, 16–19.) Vuosi 2020 tulee erottumaan maailmanlaajuisesti koronapandemian aiheuttamana jyrkkänä taloudellisena laskukautena, mutta tässä tutkielmassa tähän teemaan on mahdotonta millään tasolla pureutua. Erityisesti koska viruksen toisen aallon vielä riehuessa ei kaikkia seurauksia ole mahdollista arvioida tai edes arvata.

Lähtökohtana tutkimukselleni sekä 1800-luvulta että 1990- ja 2000-luvun taitteesta on tilanne, jossa valtiolta kaipasi muutosta köyhäinhoitoon tai perusturvaan. Takana oli lamakausi, joka oli nostanut köyhyyden ongelmaksi eri tavalla kuin aiemmin. Senaatti asetti keskuudestaan komitean vuonna 1841 pohtimaan köyhäinhoidon uudistamista. Köyhyydestä oli tullut 1830-luvun nälkävuosien myötä yhteiskunnallinen ongelma. Aiemmin köyhäinhoitoa tai vaivaishoitoa ei oikeastaan koettu ongelmana. Senaatin komitea sai vaivaishoitoehdotuksensa valmiiksi vuonna 1843. Sosiaaliturvan ja sosiaalipalvelujen toteuttaminen on ollut valtion poliittisen kehittämisen kohteena erilaisten hankkeiden ja sote-uudistussuunnitelmien kautta koko 1900-luvun lopun ja 2000-luvun ensimmäiset vuosikymmenet. Erilaiset sosiaaliturvan ja sosiaalipalvelujen uudistamiseen tähdänneet hankkeet ovat seuranneet toinen toistaan ja erilaiset kansainväliset ideologiat ovat vaikuttaneet myös Suomen poliittiseen ilmaperiin, jossa uudistuksia on lähdetty suunnittelemaan ja toteuttamaan. Myös Suomen liittyminen Euroopan unioniin on vaikuttanut keskusteluihin köyhyydestä ja sosiaaliturvan toteuttamisesta sekä valtion tukitoimien kautta annettavan avun ansaitsevuudesta. Sosiaaliturva kuuluu Euroopan unionissa valtioiden kansalliseen päätäntävaltaan, mutta eu-kansalaisten oikeus alueen maiden sosiaaliturvaan on aiheuttanut monenlaista keskustelua siitä, kuka apua ansaitsee ja on siihen oikeutettu.

1.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuksen rakenne

Pro gradu -tutkielmani lähtökohtana on tutkia sitä, antavatko lehtien mielipidekirjoitukset ja valtion harjoittama sosiaalipolitiikka köyhille aihetta tuntea häpeää ja salata köyhyys välttääkseen epäonnistujan leiman. 1800-luvulla köyhät todella näkyivät ja heidät laitettiin yhteisön taholta tuntemaan häpeää. Sanomalehtikirjoittelussa köyhät nähtiin pääosin syyllisinä omaan kurjuuteensa. Mikä tilanne oli 1900-luvun lopulla? Entä viime vuosina? Ovatko samat perusajatukset löydettävissä myös nykyajasta vai onko yhteiskunta muuttunut vähemmän syyttäväksi ja ymmärtäväisemmäksi? Mikä on mielipidekirjoituksista välittyvä näkemys köyhyydestä ja köyhistä?

Tutkimustehtävänä on siis selvittää, miten köyhyyteen, köyhiin ja yhteiskunnan tukitoimiin suhtauduttiin 1800-luvulla, 1900-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa. Pyrin löytämään vastauksen tähän esittämällä aineistolle kysymyksiä. Tutkimuskysymykset ovat: Miten köyhyys määritellään? Kuka tarvitsee ja ansaitsee yhteiskunnan apua? Minkälaisia selitystekijöitä köyhyydelle annetaan? Minkälaisia ratkaisuehdotuksia köyhyyden lievittämiseksi esitetään? Miten köyhyyden vähentämisyrittämiseen suhtaudutaan?

Tutkielmani jakautuu eri aikakausiin ja niiden sisällä erilaisiin taloudellisiin ajanjaksoihin. Käsittelen tulosluvussa omissa alaluvuissaan köyhyyttä, köyhiin ja yhteiskunnan tukitoimiin suhtautumista erilaisina taloudellisina ajanjaksoina 1800-luvulla ja 1900-luvun lopulta 2000-luvun alkuun. Johtopäätöksiä käsittelevässä viimeisessä luvussa liikun vuosisadasta toiseen ja normaaliajoista kriisiaikoihin. Analysoin suhtautumistapojen muutoksia ja samankaltaisuuksia aikakausien ja erilaisten taloudellisten ajanjaksojen sisällä. Vertaan myös tekemiäni johtopäätöksiä suomalaisten asenteista mielipidetutkimuksien tuloksiin.

Käsittelen varsinaisen köyhyyteen suhtautumisen lisäksi myös köyhäinhoidon järjestämistä Suomessa ja 1830-luvun Pohjois-Suomen nälkävuosia. 1830-luvun nälkävuodet tunnetaan huonosti, joten tilanteen ja sen seurausten ymmärtämiseksi pidän järkevänä esitellä ne suppeasti. Nälkävuodet 1860-luvulla ulottuivat koko Suomeen ja niiden yhteiskunnallinen merkitys oli myös suurempi. 1830-luvun nälkävuosilla oli

kuitenkin enemmän vaikutusta kuin usein ajatellaan. Esittelen lisäksi lyhyesti vuoden 1843 vaivaisasetusehdotuksen, koska tuntematta sitä edes pintapuolisesti on vaikea ymmärtää köyhyydestä käytyä keskustelua. Köyhyyteen suhtautumista pyrin löytämään sanomalehtikirjoituksista ja arkistolähteistä tutkimuskirjallisuutta apuna käyttäen. Esittelen samoin, mutta asian tunnettavuuden vuoksi suppeammin, myös 1900-luvun lopun ja 2000-luvun ensimmäisten vuosikymmenien yhteiskunnallista tilannetta, toteutettua sosiaalipolitiikkaa ja taloudellisia kriisiaikoja.

Tutkimukseni sijoittuminen yhteiskuntatieteiden ja historiatieteiden välimaastoon näkyy niin aineistojen käytössä ja menetelmissä kuin työn rakenteessa ja viitteiden käytössä. Kontekstia taustoittavat ja erityisesti tuloksista kertovat käsittelyluvut ovat melko pitkiä, mutta valitsemani analysointi- ja tulkintatavat vaativat mielestäni sekä kunnollisen pohjustuksen että aineiston eli alkuperäislähteiden käsittelyn. Viitteissä tämä menetelmien ja aineiston monitieteellisyys näkyy siten, että käytetty tutkimuskirjallisuus on yhteiskuntatieteelliseen tapaan tekstin sisällä sulkuviitteissä, mutta aineisto historiatieteiden käyttämään tapaan alaviitteissä. Tämä oli puhtaasti luettavuuteen liittyvä valinta, sillä käsittelylukujen teksti on tutkimuksessa pitkälti useita tai jopa kymmeniä sanomalehdissä julkaistuja mielipiteitä tai arkistodokumentteja kokoavaa tulkintaa ja yhteenvetoa. Tekstin lukeminen olisi muuttunut vaikeaksi, jos olisin sijoittanut pitkät viitteet tekstin sisään.

2 TUTKIMUKSEN KONTEKSTI, KÄSITTEET JA TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Köyhyyden määrittelyä ja köyhyys suomalaisessa yhteiskunnassa eri aikoina

Köyhyyttä määriteltäessä käytetyin tapa on jakaa köyhyys absoluuttiseen ja suhteelliseen köyhyyteen. Absoluuttinen köyhyys merkitsee sitä, että ihmiset kärsivät todellisesta kurjuudesta ja nälän aiheuttamat puutostilat ja sairaudet voivat myös tappaa. Suhteellisessa köyhyydessä kärsitään enemmänkin suurista toimeentuloeroista suhteessa muuhun väestöön eikä saavuteta taloudellisten resurssien puutteesta johtuen lähellekään samaa elintasoja kuin väestö keskimäärin. Suhteellisen köyhyyden kokeminen usein vähentää ihmisen toimintamahdollisuuksia yhteiskunnassa ja aiheuttaa siten taloudellisen eriarvoisuuden lisäksi laajemminkin puutteita laajemmin ymmärretyssä hyvinvoinnissa. Suhteellinenkin köyhyys johtaa usein monitasoiseen huono-osaisuuteen ja sysää ihmisiä yhteiskunnan reunamille, klassikkososiologi Georg Simmelin sanoin muukalaisiksi (Saari 2015, 16–17). Köyhyys monine ulottuvuuksineen onkin yksi tutkituimpia ja perinteisimpiä sosiaalipolitiikan tutkimuskohteita. (Kangas ja Ritakallio 1996, 1; Makkila, Ilmakunnas, Moisio ja Saikkonen 2019, 80.) Se ei kuitenkaan ole kaluttu tyhjäksi, sillä köyhyyttä ja sen yhteiskunnallisia vaikutuksia voi katsoa monista näkökulmista, ilmiö muuttuu erilaisissa yhteiskunnallisissa konteksteissa ja ilmiönä se on hyvin moniulotteinen.

Suomalaisessa yhteiskunnassa kärsittiin 1800-luvulla absoluuttisesta köyhyydestä erityisesti huonoina taloudellisina ajanjaksoina eli erilaisina katovuosina, joita on nimitetty myös nälkävuosiksi. Suhteellista köyhyyttäkin esiintyi, mutta suurin osa väestöstä kärsi jonkinlaista köyhyyttä, joten suhteellisesta köyhyydestä ei ollut pitkä matka absoluuttiseen köyhyyteen. Olli Kankaan ja Veli-Matti Ritakallion mukaan tutkimuksessa absoluuttisen köyhyyden määrittelyä on pidetty jokseenkin ongelmattomana, mutta useat köyhyystutkijat, kuten Amartya Sen ovat todenneet, että myös absoluuttinen köyhyys on aina jollain tavalla suhteellista. Köyhyys liittyy aina yhteiskunnan rakenteisiin ja sosiaalisiin suhteisiin ja on siten sosiaalisesti määräytynyttä. (Kangas ja Ritakallio 1996, 1.) Sitä se oli myös 1800-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa, vaikka yhteiskunta oli hyvin erilainen 1800-luvulla kuin tänä päivänä. Hyvinvointivaltiota ei ollut eikä valtion rooli ollut köyhyyden paikkaajana missään määrin samanlainen kuin 1900-luvun lopulla tai 2000-luvulla. 1800-luvun Suomi oli melko omavarainen agraarinen valtio, johon rahatalous teki kunnolla vasta tuloaan. Vastuu köyhistä oli seurakunnilla vuoteen 1865 asti ja tämän jälkeen se siirrettiin kunnille. Kuitenkin 1850-luvullakin seurakuntien vastuu köyhistä oli laissa määritelty, joten käytännössä valtio oli jo silloin sen takana ja seurakuntien veronkanto-oikeuskin nojasi myös tähän tehtävään. Seurakuntien ja kuntien tarjoama sosiaaliturva oli joka tapauksessa vaatimatonta ja tarveharkintaista eikä nojannut tulonsiirtoihin. (Esim. Kananen 2017, 33.)

1900-luvun lopun ja 2000-luvun Suomessa koettiin ja koetaan suhteellista köyhyyttä, joka tosin ei tarkoita sitä, että myös nälästä tai asunnottomuudesta ei kärsittäisi. Valtion sosiaaliturvan pitäisi kuitenkin riittää periaatteessa kattamaan perustoimeentulo, johon olennaisesti kuuluu riittävä ruoka ja asunto. Laajinkaan hyvinvointivaltio ei kuitenkaan pysty turvaamaan perustoimeentuloa kaikille, mikäli ihmiset eivät toimi tukien edellyttämällä tavalla tai ovat jostain syystä joutuneet niin syvään ahdinkoon, että sieltä on vaikea nousta. Sosiaalityön kautta pyritään toki ratkomaan suurimpia kasautuneita ongelmia, mutta valtion tuet ja toimet ovat myös Suomessa jossain määrin tarveharkintaisia ja vaativat usein hakeutumista sosiaalityön piiriin.

2000-luvulla Suomessa on puhuttu paljon syrjäytymisestä, joka pahimmillaan tarkoittaa täysin yhteiskunnan ulkopuolella elämistä ja usein myös absoluuttista köyhyyttä.

Suomessa köyhyys oli 1800-luvulla hyvin kokonaisvaltaista. Köyhyys nähtiin usein pitkälti ihmisten omana syynä ja se oli halveksuttavaa. Köyhäksi määritelty ei kyennyt elättämään itseään ja oli täysin muiden armoilla. Köyhällä ei ollut juuri oikeutta päättää omista asioistaan, eikä köyhä saanut muuttaa paikkakunnalta toiselle. Köyhällä ei ollut samanlaista ihmisarvoa kuin muilla. (Vehkaoja 1985, 1239.)

Koko Suomen kansa nähtiin 1800-luvulla köyhänä. Köyhyys oli kollektiivista ja koko yhteiskuntaa leimaava piirre. Köyhyyskokemus yhdisti lähes koko kansaa, mutta yhteiskunnassa merkittävä jako herrasväkeen ja kansaan jakoi myös köyhyyden syiden ja erityisesti syvyyden ymmärtämisen. Köyhyyttä kokemattomien ja ylempiin luokkiin kuuluvien oli etnologi Laura Starkin mukaan esimerkiksi vaikea ymmärtää, miksi köyhät eivät paikanneet rikkinäisiä vaatteitaan, tilkinneet asuntojensa vuotavia kattoja tai savuavia uuneja. Tämä tulkittiin usein nimenomaan laiskuudeksi ja saamattomuudeksi, vaikka kyse ennemminkin oli siitä, että vaikka jokin puute olisi saatu korjattua pienellä vaivalla, köyhällä oli näitä satoja. Kansainvälisesti vertailtuna Suomi myös oli köyhä. (Häkkinen ja Tervonen 2005, 9; Stark 2006, 67–69.) Vasta suhteellisen nopea talouskasvu ja hyvinvointivaltion rakentaminen muutti 1900-luvun alussa köyhyyden luonnetta ja kokemista. (Häkkinen ja Peltola 2005, 40.)

Avunhahkintakeinoista kerjuun luultiin viimeistään 1970-luvulla jääneen täysin historiaan hyvinvointivaltioissa, mutta 1990-luvulta alkaen kerjuu on Kaarlo Arffmanin mukaan palannut Pohjoismaiden suuriin kaupunkeihin muualta tulleiden kerjäläisten ilmestyttyä ihmisten silmien eteen ja päättäjien pöydälle. (Arffman 2009, 197–198.) Suomessa erityisesti romanialaiset kerjäläiset ilmestyivät 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopulla kaupunkien katukuvaan ja keskustelua ulkomaisista kerjäläisistä käytiin runsaasti myös sanomalehtien mielipidepalstoilla. Jätän kuitenkin 2000-luvulle paikantuvan kerjäläisongelman pääosin tutkielmani ulkopuolelle, sillä kyseessä on niin uusi asia, että sitä on vaikea tarkastella koko merkityksessään. Keskityn työssäni kotimaiseen köyhyyteen suhtautumiseen eli köyhiin, jotka asuvat vi-

rallisesti Suomessa. Suomeen tulleiden pakolaisten ja laajempien maahanmuuttajaryhmien köyhyyttä ja tukemista käsittelevät mielipidekirjoitukset ovat aiheajauksen sisäpuolella. 1800-luvun aineistot eivät ole täysin verrannollisia nykyaikaa lähempänä oleviin aineistoihin ja väistämättä maailman muuttuminen on muuttanut myös muita vertailun kannalta keskeisiä tekijöitä. Suomessa on esimerkiksi ollut myös 1800-luvulla ulkomaalaisia, mutta he eivät näy köyhäinholitolautakuntien pöytäkirjoissa tai mielipidekirjoituksissa. Aikakausten suhtautumisen vertailu sekä yhdistävien ja erottavien piirteiden etsiminen on kaikista tilanne-eroista huolimatta mielestäni mahdollista ja hedelmällistä.

Tutkielmassani pääpaino on 1800-luvun kaikkein köyhimmässä osassa kansaa eli siinä joka joutui turvautumaan köyhäinhoidon apuun. Samoin nykyaikaa lähestyttäessä tutkimuskohteena ovat ne, jotka elävät köyhyysrajan alapuolella. Tämä raja tosin on varsin häilyvä ja mittaustapa vaikuttaa siihen, kuka määritellään köyhäksi. Euroopan Unionin määritelmän mukaan köyhiä ovat ne, jotka saavat alle 60 prosenttia väestön keskinettotuloista¹ kaikki tulonsiirrot mukaan lukien (Taipale 2007, 9). Kuten Kangas ja Ritakallio kertovat, köyhyyttä voidaan määritellä myös Mackin ja Lansleyn kehittämällä MNI-menetelmällä (majority necessity index). Menetelmässä selvitetään tutkimuslomakkeella, mitä ihmiset yhteiskunnassa pitävät kaikille välttämättömyytenä. Tässäkin rajanveto tuottaa ongelmia. Mack ja Lansley vetivät köyhyysrajan siten, että köyhäksi määriteltiin ihminen, jolta puuttui, vastoin tämän omaa tahtoa, kolme yhteiskunnassa välttämättömyytenä pidettyä asiaa. Toisaalta Kangas ja Ritakallio kritisoivan näkemyksen mukaan jo yhden välttämättömyyden, koska se nähdään välttämättömyytenä, puuttuminen aiheuttaa syrjäytymistä ja köyhyyttä. Yksi vaihtoehto on vetää raja siihen, minkä yhteiskunta määrittää köyhyysrajaksi eli siihen keiden katsotaan olevan oikeutettuja toimeentulotukeen. Tämä tulee ajatuksellisesti hyvin lähelle MNI-menetelmää, mutta "kansan" sijaan rajan määrittää julkinen viranomainen. Toi-

¹ Suomessa keskitulot (v.2007) ovat 1200-1300 e/kk. Köyhyysraja 700-750 e/kk. Tämän alla elää 12% kansalaisista eli 600 000 ihmistä. Alle 40%:n tuloilla elää 150 000 kansalaista (Taipale 2007, 9-10). Vuonna 2018 pienituloisiin kotitalouksiin kuului 640 000 henkilöä eli 11,8 % kansalaisista. (https://www.stat.fi/til/tjt/2018/06/tjt_2018_06_2020-03-12_tie_001_fi.html.)

meentulotuen normi on mahdollisesti käyttökelpoisin tutkielmassani, sillä siinä täyttyy kahdella tapaa tutkielmalleni keskeiset huono-osaisuuden elementit. Toimeentuloa hakiessaan hakija itse myöntää olevansa köyhä ja toimeentulotuen myöntäessään viranomaistaho toteaa huono-osaisuusehdon täyttyneen. (Kangas ja Ritakallio 2003, 9-11.)

Suomessa on toisaalta nykyaikana myös köyhiä, jotka eivät ole oikeutettuja toimeentulotukeen. Esimerkiksi Anna-Mari Siiki on tutkinut ruokajonojen asiakaskuntaa ja todennut, että monet jonottavista ihmisistä luokiteltaisiin köyhyysrajan yläpuolella eläviksi. Ruoanhakijoista 40 prosentin tulot ylittivät toimeentulotuen tason. Siikin mukaan helposti voisi ajatella, että kunhan tietty tulotaso ylittyy ihminen ei ole köyhä. Tällöinkään tulot kuitenkin välttämättä riitä edes perustarpeiden tyydyttämiseen ja ruokakassille on tarvetta. (Ks. Kangas ja Ritakallio 2003, 9-11.)

Köyhyyttä on 2000-luvulla hahmoteltu myös Susanna Mukkilan, Ilari Ilmakunnas, Pasi Moisio, Pasi ja Paula Saikkosen luoman minimibudjettiin perustuvan köyhyysrajan kautta. Se kertoo muita köyhyysrajamääritelmiä tarkemmin, kuinka suuri osa suomalaisista todellisuudessa elää kotitalouksissa, joissa tulot eivät riitä kohtuulliseksi katsottuun vähimmäiskulutukseen. Köyhyysrajaa laskettaessa otetaan huomioon myös asumiskustannukset (alueittain tässä on suuria eroja) sekä ihmisten ikä ja elämäntilanne. (Mukkila, Ilmakunnas, Moisio ja Saikkonen 2019, 79-82.)

Köyhyysrajaa asetettaessa mittarilla on väliä, sillä esimerkiksi Mukkilan ynnä muiden tutkimuksen mukaan vuonna 2016 suhteellinen köyhyysaste Suomessa oli 12,7 prosenttia ja minimibudjettiköyhyysaste 7,8 prosenttia. Usein tutkijat käyttävätkin useampaa mittaria yhtä aikaa ja vertailevat näiden antamia tuloksia, sillä jokaisella mittarilla on omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Verrattaessa köyhyyttä maiden välillä on myös tarpeen käyttää kansainvälisesti vertailukelpoisia mittareita, kuten Euroopan unionin suhteellisen köyhyysrajan ohella käyttämää niin sanottua AROPE (at-risk-of poverty or social exclusion) mittaria, jossa tarkastellaan köyhyyttä kolmella ulottuvuudella: suhteellinen köyhyys, vakava materiaallinen puute ja vajaatyöllisyys. Moisio ym. mukaan tämä mittari on rinnalla käytettynä erityisen hyvä, koska siinä

korostuu köyhyyden moniulotteisuus eli kysymys ei ole vain tuloista. (Mukkila, Ilmakunnas, Moisio ja Saikkonen 2019, 79–82.)

Köyhyys oli 1800-luvulla pääosin absoluuttista ja 1900-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa enemmänkin suhteellista. Tämä ei kuitenkaan muuta sitä asiaa, että vaikka tänä päivänä Suomessa kaikilla on mahdollista saada katto päänsä päälle eikä kukaan suoranaisesti kuole nälkään, niin köyhyyden kokemisessa on samanlaisia piirteitä kuin 1800-luvulla. Esimerkiksi teos *Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä* nostaa esiin sen, että Suomessa on edelleen sellaista köyhyyttä, jossa rahoja on vaikea saada riittämään täysin välttämättömiinkään menoihin eikä nälkäkään ole vieras asia. Köyhien omista kirjoituksista nousee kuitenkin pääosaan se, kuinka paljon köyhyys aiheuttaa häpeää, stressiä, ihmissuhdeongelmia, turvattomuuden tunnetta ja myös altistaa sairauksille. 1800-luvun köyhillä ei tutkimuskirjallisuuden mukaan ollut samanlaista ihmisarvoa kuin muilla, mutta köyhien omista kirjoituksista paljastuu, että tilanne ei ole kovinkaan erilainen Suomessa tänä päivänä, jos katsotaan kaikkein köyhintä osaa väestöstä.

Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä teoksen tekijät Anna-Maria Isola, Meri Larivaara ja Juha Mikkola kokoavat kirjoitusten sisältöjä seuraavasti: ”Monet kirjoittavat köyhyyteen liittyvästä häpeän tunteesta. Häpeää ja nöyryyttävyyttä koetaan hyvin usein sosiaalisissa suhteissa sekä esimerkiksi sosiaalitoimistoissa, kun toimeentulotukea haettaessa asiakkaan tulee esittää elämänsä tiliotteina ja tositteina. Kirjoittajat ovat kohdanneet tylyä, syyllistävää ja ymmärtämätöntä palvelua myös muissa julkisissa palveluissa. Viime aikoina julkisessa keskustelussa on korostunut suhteellinen köyhyys: on esitetty, että nykyisin köyhiksi määrittyisivät kaikki ne, jotka eivät saavuta keskiluokkaista elämäntapaa vuotuisine ulkomaanmatkoineen, autoineen ja omakotitaloineen. Pääosa kirjoituksista kertoo kuitenkin syvemmästä köyhyydestä, kyvyttömyydestä tyydyttää elämän perustarpeita. Ei puhuta enää köyhyysrajan 700 eurosta vaan kaikkein vaikeimmassa tilanteessa elävistä. Kuukausittaisesta toimeentulosta saattaa vuokran ja pakollisten laskujen jälkeen jäädä käyttövaroja vain 70 euroa.” (Isola, Larivaara ja Mikkonen 2007, 12–15.)

Köyhyyteen liittyy siten ainakin köyhien mielestä vahvasti ihmisarvoa alentavia piirteitä myös nykyaikana. Tämä onkin tutkimukseni yksi keskeinen lähtökohta eli

antaako ihmisten suhtautuminen sekä poliittisessa päätöksenteossa että sanomalehtien mielipidekirjoituksissa köyhiksi itsensä kokeville aihetta tuntea olevansa muita ihmisarvoltaan vähäisempiä.

Köyhyyttä voi siis määritellä monin tavoin ja köyhyys on niin monitahoinen ja -ulotteinen ongelma, että yksiselitteinen määrittely on mahdotonta. Tutkielmassani käytän periaatteessa rajana toimeentulotuen saamisen määrittämää rajaa, mutta tutkielmani tärkein köyhyyden määritelmä löytyy aineistostani eli sanomalehtien mielipidekirjoituksista, komiteamietinnöistä, toteutettavasta sosiaalipolitiikasta ja 1800-luvun osalta myös pitäjänkokousten pöytäkirjoista. Samalla se on myös tutkimuksen lähtökohta ja tavallaan oma tutkimuskysymyksensä eli kuka määritellään köyhäksi ja miten määritellään köyhyys. Aineiston ollessa pääosin mielipidekirjoituksia ei sinällään ole minun vallassani, millä perustein köyhäksi luokittelu on tehty.

2.2 Suomalainen yhteiskunta, kirjoitukset köyhyydestä ja toimet köyhyyden vähentämiseksi – köyhäinhoidosta hyvinvointivaltion sosiaalipolitiikkaan

Suomalainen yhteiskunta ja sen harjoittama sosiaalipolitiikka oli 1800-luvulla pääasiassa köyhäinapua. Köyhäinapu tai köyhäinhoito piti sisällään lähes kaikki yhteiskunnan ihmisille antamat avustukset, joten se käsitettiin hyvin laajasti. Seurakunnat huolehtivat alueensa köyhäinhoidosta. Avustettaviin kuuluivat köyhät, jotka eivät raihnaisuutensa tai jonkun muun syyn vuoksi kyenneet elättämään itseään. Myös orvot ja vanhukset, joilla ei ollut omaisia elättämässä heitä, hoidettiin köyhäinhoidon piirissä. Yhteistä kaikille köyhäinhoidon avustuksilla saaville oli joka tapauksessa se, että he olivat köyhiä ja kykenemättömiä elättämään itsensä. (Piirainen 1958, 30–33.) Käsitettä vaivaishoito käytetään kirjallisuudessa ja alkuperäislähteissä synonyymina köyhäinhoidolle.

Köyhäinhoitomuodoista yleisin oli 1800-luvun alkupuolella vaivaisruotujärjestelmä. Pitäjänkokouksessa pitäjän talot ryhmiteltiin taloudellisen kantokykynsä mu-

kaan ruoduiksi. Jokainen ruotu oli velvollinen elättämään yhtä tai useampaa pitäjänkokouksen sille määräämää köyhää. Kylän- tai pitäjänkierrolla tarkoitettiin tavallaan laillistettua kerjuuta. Köyhä oikeutettiin kiertämään määrättyllä alueella talosta taloon ja saamaan kustakin niistä elatuksen määräpäiviksi, tai määräteriat talon varallisuuden mukaan. Kiertoalueena ei kuitenkaan ollut ruotu, vaan kylä tai koko pitäjä. (Piirainen 1958, 30–33.) Kerjuu myös kotiseurakunnan alueella tehtiin laittomaksi vuoden 1852 vaivahoitoasetuksessa. Asetus laajensi köyhien oikeutta saada köyhäinhoitoa ja kerjuun ei haluttu enää toimivan köyhäinhoidon välineenä. Todellisuudessa kerjuu jatkui vielä senkin jälkeen ja 1860-luvun suuret nälkävuodet saivat liikkeelle suuret kerjäläisjoukot. (Pulma 2009, 74–75.) Elätehoito yleistyi köyhäinhoitomuotona 1840-luvulla. Elätehoidolla tarkoitettiin sitä, että köyhä huutokaupattiin hoidettavaksi taloon, joka huolehti köyhästä vähimmällä rahasummalla. (Piirainen 1958, 30–33.) Nykyajasta katsottuna tämä köyhäinhoitomuoto on nähty hyvin kyseenalaisena ja köyhien ihmisarvoa alentavana, mutta 1800-luvulla sillä uskottiin olevan köyhille paremman elämän tarjoama vaikutus. Nähtiin, että kodeissa tapahtuva köyhäinhoito olisi inhimillisempää ja loisi köyhille vanhuksille ja lapsille paremmat elinolosuhteet ja lapsille mahdollisuuden parempaan tulevaisuuteen. Toisaalta nyky-yhteiskunnan sosiaalipalvelujen kilpailuttaminen ei ajatuksellisesti ole kovinkaan kaukana 1800-luvun huutokaupoista.

1980-luvulla suomalaista yhteiskunta oli rakennettu pohjoismaiseksi hyvinvointivaltioksi. 1980-luvun loppupuoli oli taloudellisen nousukauden aikaa. Vuoden 1987 mielipidekirjoitusten aikaan työllisyystilanne (Tilastokeskus, https://www.stat.fi/til/tyti/2018/16/tyti_2018_16_2019-12-03_tie_001_fi.html) Suomessa oli hyvä ja bruttokansantuote korkealla tasolla. (Tilastokeskus, http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_kansantalous.html.) Sosiaalisia ongelmia toki oli myös 1980-luvun lopun Suomessa ja esimerkiksi asunnottomuus näkyi etenkin Helsingissä. Asunnottomuus haluttiin viimein saada poistettua Suomesta ja ongelmaa nostettiin kansainvälisen asunnottomuuden vuoden (1987) kautta näkyväksi. (Saari 2015, 134–135.)

1990-luvun alun laman merkkejä oli ainakin velkaantumisen osalta jo 1980-luvun Suomessa nähtävissä. Tämä on jälkiviisautta, mutta myös mielipidekirjoituksissa huomioitiin sekä valtion että yksityisten ihmisten suurentuneet velat. 1980-luvun lopun monilla alueilla Euroopassa taloudellinen tilanne oli jo heikentynyt ja julkisen talouden tehostamiseksi esimerkiksi Iso-Britanniassa oli Margaret Thatcherin johdolla alettu kiristää valtion kukkaronnyörejä toteuttaen uusliberalistista politiikkaa, jossa hyvinvointivaltio itsessään nähtiin ennemminkin ongelmana kuin ratkaisuna. Viimeistään Suomen jouduttua laman kouriin Neuvostoliiton kanssa käydyn kaupan romahdettua ja pankkikriisin puhjettua 1990-luvun alussa kritiikki myös suomalaista hyvinvointivaltiota ja laajaa julkista taloutta kohtaan kasvoi. Uusliberalistinen retoriikka rantautui puheisiin julkisen talouden tehostamisesta esimerkiksi palvelujen kilpailuttamisen ja yleisen yksityistämisen kautta muuttuivat vähitellen todellisuudeksi ja julkishallinnosta alettiin puhua julkishallintana. Valtion menoja leikattiin joka puolelta ja hyvinvointivaltiota karsittiin. Sosiaalipolitiikkaa toteutettiin kuitenkin edelleen pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin mukaisesti ja julkinen sektori pysyi laajana. (Esim. Julkunen 2017, 54–55.)

1990-luvun lama väistyi vähitellen ja Suomen taloustilanne oli 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa suhteellisen hyvä. Työttömyys pysyi silti suhteellisen korkealla tasolla ja uusliberalistisen politiikan voittokulku valtion ja kuntien hallinnossa jatkui. Perusturvaetuuksien varassa elävien taloudellinen tilanne esimerkiksi Ilpo Airon tutkimusten mukaan heikentyi 2000-luvulla. Suomalaisista valtaosalla meni 2010-luvulla varsin hyvin ja hyvinvointi oli kasvanut, mutta samaan aikaan tuloerot olivat syventyneet ja niissä oltiin vuonna 2009 samalla tasolla kuin 1970-luvulla. Perusturvan varassa elävien tilanne oli kurjistunut 1990-luvun puolivälistä alkaen. Suhteellinen tuloköyhyys oli vuonna 2010 (13,3 %) eli se oli lähes kaksinkertaistunut 1990-luvun puolen välin tilanteesta. (Airio 2013, 14–15.)

Seuraava kansainvälinen laaja taantuma iski Suomeen vuonna 2008. Taantuma vaikutti vuosia suomalaiseen yhteiskuntaan ja toteutettuun sosiaalipolitiikkaan. Valtiontalouden tehostaminen jatkui ja puheet köyhyyden selityksistä ja yhteisön avun ansaitsevuudesta olivat vuoden 2009 mielipidekirjoituksissa jatkuvasti esillä. Monien

melko lähekkäisten taloudellisten laskusuhdanteiden ja valtion toteuttamien julkisen talouden leikkausten seuraukset näkyivät kasvaneena asunnottomuutena, leipäjonon ja erilaisten ruokapankkien ilmestymisenä suomalaisen hyvinvointivaltioon. Hyvinvointivaltion sosiaalipolitiikan tueksi perustettiin hyväntekeväisyyteen ja Euroopan unionin ruoka-apuun nojaavia yrityksiä helpottamaan ihmisten selviämistä köyhyydestä. Tällaisissa paikoissa ruokaa jaettiin kyselemättä tuloja ja siten myös monet toimeentulotuen tuloarajojen yläpuolellakin olevat, mutta esimerkiksi velkaantumisen vuoksi köyhyydestä kärsivät saivat apua arkeensa. Toisaalta leipäjonoista tehdyistä tutkimuksista käy ilmi, että vakituiseen asiakaskuntaan kuului myös paljon pienituloisia eläkeläisiä ja työttömiä. (Esim. Laihiala ja Ohisalo 2017a, 128–129, 135–137; Särkelä 2016, 31–32.)

Hyväntekeväisyyteen pääosin pohjaavat ruokapankit ja jatkuvat leipäjonot kertovat suomalaisen hyvinvointivaltion loitontumisesta pohjoismaisesta laajan ja kattavan sosiaaliturvan tarjoamasta mallista lähemmäksi anglosaksista hyvinvointivaltiota, jossa kolmannella sektorilla on merkittävää rooli valtion tuen paikkaajana. 2010-luvun taantuma kesti pitkään, sillä vaikka välillä hieman noustiin, niin 2014 vuonna talous kääntyi taas laskuun ja euroalueen valuuttakriiseillä oli vaikutusta luonnollisesti myös Suomeen. Nousu-urille taloudessa, joskin maltillisesti, päästiin vasta vuodesta 2017 alkaen. (Tilastokeskus, http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_kansantalous.html.) Köyhyys ja monenlaiset sosiaaliset ongelmat eivät suomalaisten elämästä kuitenkaan kadonneet ja mielipidekirjoituksissa 2018 olivat esillä monet toimeentulon niukkuuteen liittyvät teemat, ruokapankit ja valtion toimet köyhyyden vähentämiseksi.

Suomalaisten hyvinvointi 2018 -teoksessa tehtiin sekä myönteisiä että kielteisiä havaintoja suomalaisen hyvinvointivaltion tilasta 2010-luvulla. Hyvinvointivaltion arvopohja oli edelleen vakaa ja hyvinvointieroista osa oli kehittynyt myös myönteiseen suuntaan, mutta yleiskuva viittasi teoksen toimittajien mukaan sitkeisiin hyvinvointieroihin eri väestöryhmien sisällä. Syventyneitä eroja löytyi niin elinoloista, terveydestä kuin koetusta hyvinvoinnista. Lisäksi eroja havaittiin sosioekonomiseen ase-

maan, sukupuoleen ja etniseen taustaan liittyen. Tuloerot ovat hyvä esimerkki sitkeistä eroista, sillä niiden kasvu on ollut 1990-lamasta lähtien jatkuvaa, vaikka 2000-luvulla kasvu on maltillistunut. Tästä huolimatta esimerkiksi Saikkonen, Karvonen ja Kestilä korostivat varallisuuserojen kasvaneen ja perusturvan riittämättömyyden olleen yhä yleisempää. Kansainvälisesti vertailtuna Suomella meni edelleen hyvin ja tulonsiirrot ehkäisivät vielä suhteellisen hyvin köyhyyttä. Köyhyyden ja yleensäkin eriarvoistumisen ennustettiin kuitenkin Suomessa lähivuosina kasvavan, jos esimerkiksi matalahkoa työllisyysastetta tai alueittaista asumiskustannusten suhteetonta suuruutta saada käännettyä myönteisemmän kehityksen tielle. (Saikkonen, Karvonen ja Kestilä 2019, 336-337, 339-340.)

Suomalaista hyvinvointivaltiota haastavat luonnollisesti monet niin Suomen sisäiset kuin koko maailmaa koskettavat ongelmat. Merkittävimpiä huolenaiheita lienee huoltosuhteen heikkeneminen väestön ikääntymisen myötä, joka sekään ei kosketa ainoastaan Suomea, vaan on huolena koko Euroopassa ja läntisessä maailmassa. Suomi ei elä missään tyhjiössä omaa elämäänsä muutenkaan, joten laajoilla ja syvillä globaaleilla ongelmilla, kuten ilmastonmuutoksella monenlaisine seurauksineen on myös väistämättä merkitystä suomalaisen yhteiskuntaan ja toteutettavaan yhteiskuntapolitiikkaan. Riippuvuus ja sitoutuneisuus globaaliin markkinatalouteen vaikuttaa siihen, että laajat taloudelliset lasku- ja noususuhdanteet vaikuttavat aina myös Suomen talouteen ja valtion toimintamahdollisuuksiin. Huolenaiheena 2010-luvun lopulla tutkimuksissa ja julkisessa keskustelussa oli suomalaisen yhteiskunnan polarisoituminen ja yhteenkuuluvaisuuden tunteen väheneminen. Suomalainen hyvinvointivaltio rahoitus pohjineen vaatii vahvaa solidaarisuutta ja empatiaa muita kansalaisia kohtaan. Tutkimuksissa on kuitenkin viime vuosina nostettu esiin solidaarisuuden vähentyminen sekä niin sanottujen empatiakuilujen kasvaminen. Tällainen kehityskulku on hyvinvointivaltiolla varsin tuhoisa, sillä tällöin pohja ja legitimitetti hyvinvointivaltiolta hiljalleen murentuvat. (Saikkonen, Karvonen ja Kestilä 2019, 336-337; Saari 2015, 94-97.)

Luonnollisesti vaikutusta hyvinvointivaltion toteutumistapaan on myös sillä, mitkä puolueet ovat valta-asemissa. Millainen arvopohja niillä on ja minkälaisia tavoitteita yhteiskuntapolitiikalla on. Tämä toki parlamentaarisessa järjestelmässä ideaalisti ajateltuna myös seuraa kansalaisten arvomaailmaa ja vallassa olevat toteuttavat enemmistön tahtoa. Joka tapauksessa erityisesti hallitusvastuussa olevilla puolueilla on suurta vaikutusta siihen, mihin suuntaan suomalaista hyvinvointivaltiota, tai oikeistolaisemmin ilmaistuna hyvinvointiyhteiskuntaa, ollaan viemässä. Esimerkiksi Juha Sipilän hallituksen (Suomen Keskusta, Kansallinen Kokoomus ja Perussuomalaiset) ohjelmassa vuonna 2015 julkiset panostukset vanhan sosiaaliturvaa perustelevien näkemysten tapaan nähtiin sosiaalisina investointeina talouden kasvattamiseen. Tämä ajatuskulku ei sinällään ole kovinkaan erilainen enemmän vasemmalle katsovan hallituksen aikaan, mutta näkemyksissä on eroja. Esimerkiksi vuonna 2019 toimintansa aloittaneen sosiaalidemokraattijohtoisen hallituksen ohjelmassa korostuu enemmän ajatus sosiaalisista investoinneista oikeudenmukaisuuteen ja sosiaalisiin oikeuksiin liittyvänä. Sipilän hallituksen hallitusohjelmassa painotettiin Saikkosen, Karvolan ja Kestilän mukaan kansalaisten kyvykkyyden ja työelämävalmiuksien lisäämistä siten, että vastuu varautumisesta erilaisiin riskeihin saataisiin aiempaa enemmän kansalaisten omille hartioille. Sosiaaliturvaa pyrittiin myös muuttamaan osallistavammaksi ja työhön kannustavammaksi. (Saikkonen, Karvonen ja Kestilä 2019, 336-337.)

Sipilän hallituksen johtama politiikka jatkoi hiljalleen 2000-luvulla suomalaisen yhteiskuntaan yhä enenevässä määrin vakiintunutta uusliberalistista ajattelutapaa ja argumentoi toimintaa leimallisen uusliberalistisen retoriikan avulla. Kehityskulku tähän suuntaan oli alkanut viimeistään 1990-luvulla, kun Olli Kankaan ja Jaana Sikiön mukaan yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa alettiin käsitellä aiempaa enemmän sosiaalietuuksien insenttiivivaikutuksia eli kannustinongelmia ja passivoittavaa roolia. (Kangas ja Sikiö 1996, 108, 129.) Siitä lähtien uusliberalistiseen retoriikkaan perustuvat aktivointipuheet ovat jatkuvasti kasvaneet ja suomalaista sosiaaliturvajärjestelmää ja palveluja on uusliberalistisen uuden julkisjohtamisen ja tulosvastuun hengessä yksityistetty ja julkisella puolella tuotettuihin palveluihin tuotu yrity maailman käsitteitä

ja logiikkaa. Toki keskustelussa on koko ajan tuotu esiin myös uusliberalistisen toimintamallin ongelmia ja vaikutuksia suomalaiseen hyvinvointivaltioon, eikä yksityistämässä esimerkiksi ole Suomessa menty niin pitkälle kuin monissa muissa maissa.

Suomalaisten asenteita käsitelleissä tutkimuksissa on saatu tuloksia, joiden mukaan enemmistö suomalaisista haluaa, että päävastuu palvelujen tuottamisesta on julkisella sektorilla ja verorahoituksella. Airion mukaan sosiaaliturva nähdään hintansa arvoisena, mutta valtion näkökulmasta hyvinvointivaltion karsiminen tuli kuitenkin uusliberalistisen retoriikan mukaisesti ”välttämättömyydeksi ja pakoksi” hyvinvointivaltion pelastamiseksi 1990-luvun laman myötä. Ajatus saatiin ainakin jossain määrin hyvinvointivaltiota laajasti kannattaneen kansan hyväksymäksi tosiasiaksi ja uusliberalistisista ajatuksista kumpuavien perustelujen kautta myydyksi siten, että ainakin osin oltiin valmiita heikentämään hyvinvointivaltiota ja viime kädessä sosiaaliturvaa. (Kangas ja Sikiö 1996, 108, 129; Airio 2013, 11–12, 15, 26.)

Sosiaalisen eriarvoisuuden vähentämiseksi ja markkinoiden epäonnistumisten korjaamiseksi luodut sosiaaliturvajärjestelmät alettiin julkisuudessa esittää jopa sosiaalisten ratkaisujen sijaan ainakin osin itse ongelmiksi. Sosiaaliturvajärjestelmiin ei kuitenkaan Suomessa uskallettu tai haluttu laajasti suoraan puuttua ja niihin ei ole kohdistettu suuria leikkauksia. Airion mukaan sosiaaliturvajärjestelmien muuttaminen onkin tehty sen sijaan vaivihkaa ja salakähmäisesti esimerkiksi siten, että toimeentuloturvaetuuksien tasoihin ei vuonna 2013 oltu vuosikausiin tehty indeksikorjauksia, etujen saantikriteerejä oli tiukennettu ja tarveharkintaisuutta lisätty. Airio toteaa, että sosiaaliturvamuutosten tekeminen vaatii oikeaa ajoitusta ja uudistusten myymistä kansalaisille oikeanlaisen agendan kautta. Kansalaiset ovat Airion tutkimusten mukaan kyllä valmiita muutoksiin ja heikennyksiinkin, kunhan ne saadaan näyttämään välttämättömiltä ja tarkoituksenmukaisilta. (Kangas ja Sikiö 1996, 108, 129; Airio 2013, 11–12, 15, 26.) Ostivat kansalaiset perustelut ja välttämättömyyden tai eivät, uusliberalistiset (uudet ja vanhat) perustelut ja toimintamallit näyttävät ainakin vuonna 2020 tulleen jäädäkseen, vaikka tämän hetkinen 2019 valtaan noussut sosiaalidemokraattijohtoinen hallitus toteuttaakin edellistä vähemmän aktivoivaa työ- ja sosiaalipolitiik-

kaa. Toisaalta Raija Julkunen toteaa sosiaaliturvalla olevan Suomessa kyllä laaja kannatus, mutta kannatuksen kohdistuminen vaihtelee. Eläkkeisiin, perhepoliittisiin etuuksiin, vanhuspalveluihin ja päivähoitoon suhtaudutaan myönteisesti, mutta huono-osaisten sosiaaliturvan ylläpitoon ja etenkin vapaamatkustajiksi leimattavien tukemisen suhtautuminen onkin horjuvampaa ja jakautuneempaa. Siten toisten ”välttämättömien” leikkauksien perusteleva ja toteuttaminen voi olla helpompaa. (Julkunen 2017, 97–98.)

2.3 Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat

Tutkielmani laaja teoreettinen viitekehys on sosiaalhistoria. Historioitsija Pertti Haapalan mukaan sosiaalhistoria on yhteiskunnan historiallista tutkimusta, jolle on useimmiten ominaista pyrkimys kokonaisvaltaisuuteen, rakenneanalyysi, teoreettisuus ja yleistyksien ja poikkitieteellisyys. Se eroaa niin sanotusta perinteisestä historiantutkimuksesta juuri yhteiskunnallisten käsitteiden avoimessa käytössä. Tutkimuskohteena ovat usein sosiaaliset ongelmat ja historiantutkimuksen tehtävä on kuvata niitä ja selittää miksi sosiaalisiksi ongelmiksi koetut asiat muuttuvat. (Haapala 1989, 14–15.)

Tutkielmani puhtaammin yhteiskuntatieteellinen teoriatausta on köyhyystutkimus, joka Kankaan ja Ritakallion mukaan lähes hävisi yhteiskunnallisesta tutkimuksesta 1960-luvulta alkaen, mutta tuli jälleen ajankohtaiseksi 1980-luvulla, kun tutkimusten mukaan Suomessa edelleen oli hyvinvoinnista huolimatta suhteellisen paljon köyhiä. Köyhyystutkimus tutkii köyhyyttä tässä ajassa ja lähihistoriassa. (Kangas ja Ritakallio 2003, 7.) Tutkielmani tulee siis olemaan sosiaalhistoriallista tutkimusta, johon otetaan mukaan myös nykyhetki. Lähestymistapa ja käsitteet tulevat pääosin yhteiskuntatieteellisestä tutkimuksesta, mutta historioitsijan taustani näkyy aihe- ja aineistovalinnoissa sekä käytetyissä menetelmissä. Yhteiskuntatieteellistä köyhyystutkimusta tutkielmastani tekee yhteiskuntatieteellisten käsitteiden käytön lisäksi ennen

muuta se, että siinä on tarkoitus vertailla aikaa ennen ja nyt, suhtautumistapojen muutosta ja pysyvyyttä 1800-luvulta tähän päivään. Myös historiantutkimus etsii ajasta muutoksia ja pysyvyyksiä, mutta pysyy menneisyydessä ainakin pääosin välttämättä vertailemasta aikakausia niiden ainutkertaisuuden vuoksi. Historiantutkimuksen keinoin ja lähestymistavoin nykyhetkeä ei yleensä tutkita, eikä aikakausien vertailua ole tapana tehdä. Tutkielmassani tulee siis olemaan tavallaan kaksi teoreettista lähestymistapaa rinnakkain ja limikkäin.

Tutkin työssäni ihmisten suhtautumista köyhyyteen, köyhiin ja yhteiskunnan toimiin köyhyiden vähentämiseksi. Toisin sanoen tutkin mielipidekirjoitusaineistosta ihmisten asenteita koskien suomalaista valtion toteuttamaa sosiaalipolitiikkaa kohtaan ja myös yleistä suhtautumista köyhyysilmiöön eri aikoina. Tutkielmassani keskeistä on löytää asenteissa tapahtuneita muutoksia ja toisaalta jatkuvuuksia erilaisissa yhteiskunnallisissa tilanteissa. Tätä olen pyrkinyt saavuttamaan valikoimalla tutkittavat vuodet erilaisten taloudellisten ja yhteiskunnallisten tilanteiden mukaan. Teoriataustana ja vertailupohjana toimii tehdyt asennetutkimukset eri vuosikymmeniltä.

Asenne-käsitteenä tai tutkimuskohteena ei ole aivan yksiselitteinen ja tutkijat ovat määritelleet sitä monin tavoin. Kari Mikko Vesalan ja Teemu Rantalan mukaan asenne on nähty niin yksilön sisäisenä melko muuttumattomana taipumuksena arvottaa jotain kohdetta tietyllä tavalla, erillisenä yksilön sisällä vaikuttavana ominaisuutena tai valmiutena mentaaliseen ja fyysiseen reagointiin. Dispositionaalista asenneteoriaa kritisoidussa kognitiivisessa asennetutkimuksessa yksilön sisäisen taipumuksen sijaan asenne voidaan nähdä tilanteeseen tai hetkeen sidottuna ja rakentuvana jostain kohdetta arvottavana arviointina. Arvioinneissa voidaan esimerkiksi Rantalan ja Vesalan mukaan Norbert Schwartszin ja Gerd Bohnerin näkemysten mukaisesti näinkin tunnistaa pysyvyyttä, mutta se ei ole suoraan palautettavissa yksilön sisällä sijaitsevaan niin sanottuun todelliseen asenteeseen. Symbolisesta interaktionismista muihinkin tutkimussuuntauksiin levinneessä lähestymistavassa on taas korostettu asenteen sosiaalista luonnetta yksilöpsykologisen luonteen sijaan. Vesala ja Rantala toteavat laadullisessa asennetutkimuksessa perustana olevan näkemyksen asenteen sosi-

aalisesta luonteesta. (Vesala ja Rantanen 2007, 19-23.) Tutkielmassani ymmärrän asenteen sekä sosiaalisesti muovautuvana että tilanteeseen ja hetkeen sijoittuvana rakennelmana, johon vaikuttaa yksilön arvot ja myös kulloisetkin intressit. Suhtautumisessa ja asenteessa johonkin on siten mahdollisesti pysyvämpiä arvoja, jotka voivat olla sidoksissa esimerkiksi kulttuuristaustaan, mutta voivat myös esimerkiksi koulutuksen ja maailman muuttuessa muuttua. Lisäksi asenteisiin ja suhtautumiseen vaikuttaa esimerkiksi ikään tai elämäntilanteeseen liittyvät intressit ja ryhmä, johon mil-läkin hetkellä kokee kuuluvansa.

Tutkimuskirjallisuutena käytän köyhyyttä käsitteleviä tutkimuksia. 1800-luvun köyhyyden suhtautumista selvittäessäni yhtenä hyvänä kirjallisuuslähteenä ovat köyhyyden historiaa käsittelevien teosten ohella myös paikallishistoriat. Lisäksi olen käyttänyt sosiaalishistoriallisia yleisteoksia, tutkimuksia nälkävuosista ja köyhäin-hoidosta sekä paikallishistorioita Pohjois-Suomen alueelta. Tutkimuskirjallisuutta köyhäinhoidosta ja köyhyydestä löytyy melko hyvin, mutta suurin osa aineistosta käsittelee 1860-lukua ja sitä myöhäisempää aikaa. 1830-luvun nälänhätää käsitteleviä tutkimuksia on olemassa hyvin vähän. Myöskään tutkimusta ihmisten suhtautumisesta köyhyyteen 1800-luvun alkupuolelta ei ole juuri tehty. Ainoastaan Kaisa Kauranen on tutkinut laajemmin Pohjois-Suomen nälänhätää tutkimuksessaan *Rahvas, virkamiehet ja esivalta. Nälkä- ja tautivuodet Pohjois-Suomessa 1832-1833*. Kauranen ei kuitenkaan juuri käsittele ihmisten suhtautumista köyhyyteen. Veikko Piirainen käsittelee aihetta teoksessaan *Kylänkierrolta kunnalliskotiin* hieman laajemmin. Helvi Kulmalan tutkimuksessa *Köyhäinhoito ja köyhät Maskun kihlakunnassa 1809 – 1854*, parempiosaiten suhtautumista köyhien auttamiseen on käsitelty pitäjänkokousten pöytäkirjoja lähteenä käyttäen. Paikallishistorioissa köyhiin asennoitumisesta kerrottiin jonkin verran. Niiden arvo työssäni oli kuitenkin ennen muuta lähteenä siitä, kuinka köyhäin-hoito käytännössä järjestettiin. Muissa köyhyyttä tai köyhäinhoitoa koskevissa tutkimuksissa ihmisten suhtautumiseen vain viitataan.

Yleisesti köyhyyttä koskevia tutkimuksia löytyy runsaasti ja olen pyrkinyt käyttämään niitä kattavasti. Usein tutkimuksissa kysytään köyhiltä itseltään köyhyydestä.

Esimerkiksi Isolan, Larivaaran ja Mikkosen teoksessa *Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä* kerrotaan köyhien tuntevan tilanteestaan häpeää ja kokevan epäonnistuneensa. Köyhät olettavat muiden menestyneempien halveksivan heitä ja uskovan köyhyyden olevan heidän oma syynsä epäonnistumisesta. Köyhyyden määrittelyssä olen käyttänyt lisäksi esimerkiksi Kankaan ja Ritakallion teosta *Eri menetit, eri trendit – köyhyys Suomessa 1990-luvulla* ja Häkkiseen, Pulman ja Tervosen toimittamaa kirjaa *Vieraat kulukijat – tutut talot. Näkökulmia etnisyyden ja köyhyyden historiaan Suomessa*.

Teoriataustan lähtökohtia miettiessäni apuna on ollut Haapalan teos *Sosiaalishistoria. Johdatus tutkimukseen* ja Kankaan ja Ritakallion *Eri menetit, eri trendit – köyhyys Suomessa 1990-luvulla*. Sisällönanalyysista menetelmänä ovat kirjoittaneet muun muassa Tuomi ja Sarajärvi teoksessaan *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* ja historialliskvalitatiivisesta menetelmästä Haataja, Hentilä ja Nevakivi teoksessaan *Johdatus poliittiseen historiaan*. Analyysin tukena käytetystä metodikirjallisuudesta keskeisimpiä ovat Kari Mikko Vesalan ja Teemu Rantasen toimittama teos *Argumentaatio ja tulkinta* sekä Wim van Oorschotin CARIN-mallia köyhyystutkimuksessa soveltaneet suomalaiset tutkimukset. (Esim. Kallio ja Niemelä 2017, 145–146; Laihiala ja Ohisalo 2017b, 237–242.) Monissa köyhyyteen suhtautumista selvittävässä tutkimuksissa on käytetty käyttämäni selitystekijöiden luokittelua ja käytän tukena aineiston analyysissa myös näitä tutkimuksia. Vertailuaineistona mielipidekirjoitusten analyysilleni käytän mielipidetutkimuksia 1990-luvulta vuoteen 2019. Erityisesti Pauli Forman mielipidetutkimukset sekä useat Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaiseman Suomalaisten hyvinvointi -sarjan kirjojen artikkelit toimivat hyvänä vertailupohjana ja kertoivat suomalaisten suhtautumisesta köyhyyteen ja hyvinvointivaltioon laajoihin määrällisiin aineistoihin perustuen.

Suomessa esimerkiksi Johanna Kallio ja Mikko Niemelä ovat tutkineet kansalaisten suhtautumista toimeentulotuen asiakkaisiin artikkelissaan: *Kuka ansaitsee tulla autetuksi?* käyttäen analyysin tukena, alun perin Wim van Oorschotin kehittelemää ansaitsevuus kriteeristöä, CARIN-mallia. Kriteerit ovat kontrolli (Control), asenne (Attitude), vastavuoroisuus (Reciprocity), identiteetti (Identity) ja tarve (Need). Kontrolli

on Kallion ja Niemelän mukaan kriteeristöä eniten käytetty asennetutkimuksissa. (Kallio ja Niemelä 2017, 145–146.)

Kontrollilla tarkoitetaan lähinnä sitä, kenen syy tilanne on. Köyhyyteen suhtautumista tutkittaessa ja köyhyydestä kirjoitettaessa ensimmäinen kerrottu asia yleensä onkin sen pohtiminen, mistä köyhyys johtuu. Mitä vähemmän köyhyys johtuu köyhän omista toimista, sitä suopeammin auttamiseen suhtaudutaan eli kuten Laihiala ja Ohisalo asian ilmaisevat, mitä enemmän avun tarvitsijalla on valtaa vaikuttaa tilanteeseensa, sitä vähemmän apua hänen nähdään ansaitsevan. Esimerkiksi köyhien lasten auttaminen nähdään yleensä varsin ongelmattomana, samoin esimerkiksi sairaiden, sillä näiden köyhyyttä ei voi juontaa heidän omiin valintoihinsa. Asenteella tarkoitetaan sitä, miten autettu suhtautuu saamaansa apuun. Esimerkiksi nöyryydellä ja kiitollisuudella apuun suhtautuvien auttamiseen suhtaudutaan lempeämmin. Vastavuoroisuus mallissa ymmärretään siten, että aiemmin yhteiskunnassa osansa tehneiden ja hyvin veronsa maksaneiden auttaminen nähdään ongelmattomampana. Heidän auttamiseen voidaan suhtautua siten, että oletetaan heidän myös jatkossa heti tilaisuuden tullen palaavan täysin yhteiskunnan veronsa maksaviksi jäseniksi. Identiteetillä viitataan ennen muuta köyhän tilanteeseen samaistavuuteen. Kuinka suurelta osin köyhä voidaan lukea ”meihin”. Identiteettiä voidaan myös kuvata sosiaalisen etäisyyden käsitteellä eli mitä pidempi sosiaalinen etäisyys avustettavien ja avustavien välillä on, sitä vähäisempänä avun ansaitsevuus nähdään. Viimeinen kriteeri *tarve* liittyy siihen, että miten suuri avuntarve henkilöllä on. Suhtautuminen auttamiseen ja köyhään on sitä suopeampi, mitä enemmän hänellä nähdään olevan oikeaa avuntarvetta. (Kallio ja Niemelä 2017, 145–146; Laihiala ja Ohisalo 2017b, 237–238.) Tämä liittyy myös köyhyyden määrittelyyn eli siihen, kuka nähdään köyhäksi. Mitä kuuluu ihmisen perustoimeentuloon, joka halutaan taata yhteiskunnan avun kautta? Erityisesti hyvinvointivaltiossa, jossa pääosin puhutaan suhteellisesta köyhyydestä, tarpeenmäärittely on jatkuvassa muutoksessa. Oikeus asuntoon ja ruokaan nähdään mahdollisesti itsestään selviksi, mutta näkemykset siitä, kuinka lähelle keskivertosuomalaisen elintaso yhteiskunnan tulee ihmisiä auttaa vaihtelevat.

3 SUHTAUTUMINEN KÖYHYYTEEN KIRJALLISUUS- KATSAUKSEN VALOSSA 1800-LUVULTA 2010-LU- VULLE

3.1 Köyhyyttä käsittelevät asennetutkimukset

Suomalaiseen hyvinvointivaltioon ja sen tuki- ja palvelujärjestelmiin suhtautumista on tutkittu eri tavoin vuosikymmeniä. Osa tutkimuksista keskittyy nimenomaan köyhyyteen ja köyhyyttä vähentämään pyrkiviin toimiin liittyviin asenteisiin. Olen pyrkinyt mielipideaineistoni vertailupohjaksi ja yleisen asennekehityksen hahmottamisen tueksi löytämään kattavasti eri vuosikymmenillä tehtyjä asennetutkimuksia, joissa käsitellään jollain tavoilla köyhyyteen linkitettäviä mielipiteitä. 1800-luvun osalta mitattuja asenteita ei varsinaisesti löydy, mutta tässä yhteydessä yleisenä asennemittarina käytän toteutettua köyhyyspolitiikkaa ja niissä käytyä keskustelua vastuun määrittelystä. Toki on huomioitava, että lähellekään nykyisen kaltaista hyvinvointivaltiota ei ollut olemassa vielä 1900-luvun alkupuoliskollakaan ja siten myöhemmän kaltainen mittaaminen ei olisi ollut mahdollistakaan. Tässä luvussa käyn kootusti läpi tutkimuskirjallisuuden pohjaavaa suhteutumista köyhyyteen 1980-luvulta 2010-luvulle, mutta 1800-luvun osalta tutkimuskirjallisuus on pääosin käsiteltyä 1800-luvun suhtautumista köyhyyteen käsittelevässä luvussa.

Hyödyllisimmät ja ajallisesti kattavimmat köyhyyttä käsittelevät asennetutkimukset poimin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisemasta *Suomalaisten hyvinvointi* -kirjasarjasta. Sarjaa on julkaistu neljän vuoden välein ja teos sisältää laajasti erilaisia tutkimusartikkeleja, joissa arvioidaan monin tavoin suomalaisten hyvinvointia. *Suomalaisten hyvinvointi 2018* teoksen toimittajien Laura Kestilän ja Sakari Karvosen mukaan tarkoituksenmukaisen yhteiskunnallisen päätöksenteon perustaksi tarvitaan monipuolista tietoa suomalaisten hyvinvoinnista. Lisäksi ajoittain Suomessa ja muualla on tutkimuksessa oltu hyvinkin innostuneita sosiaalisesta raportoinnista ja sosiaali-indikaattoreista. Laajemmallekin sosiaalitieteissä levinneen sosiaali-indikaattoriliikkeen piirissä nähtiin sosiaali-indikaattorien kautta olevan mahdollista määrittellä yhteiskunnan arvoja ja päämääriä sekä silloista tilannetta suhteessa yhteiskunnan toimiin ja vaikutuksiin. *Suomalaisten hyvinvointi* -sarjan perustan voi nimenomaan löytää myös tästä sosiaalisen hyvinvoinnin mittaamisen perinteestä. (Kestilä ja Karvonen 2019, 9, 16–17.) Käytän tässä mielipidekirjoitusaineistoni käsittelyvuosien mukaisia *Suomalaisten hyvinvointi* -kirjasarjan vuosien 2006, 2010 ja 2018 teoksia. Vertailuaineistoina käytän lisäksi muutamia noiden vuosien tienoille sijoittuvia asennetutkimuksia.

Suomalaisten hyvinvointi -kirjasarjaa alettiin julkaista vasta vuonna 2002, joten 1980-luvun ja 1990-luvun vertailupohja ja yleinen tilannekuvaus täytyi löytää muualta. Suomalaisten asenteita hyvinvointivaltiota kohtaan on mitattu jo aiemminkin ja tässä käytän erityisesti Pauli Forman tutkimuksia suomalaisten asenteista hyvinvointivaltioon, sosiaaliturvaan ja sosiaalipalveluihin 1980-luvun lopulta 1990-luvun laman jälkeisiin vuosiin sekä muutamia muita suhtautumista käsitelleitä tutkimuksia.

Asenteiden mittaamiseen liittyy monenlaisia haasteita ja vertailua voivat vaikeuttaa tutkimusten erilaiset kysymysten asetelut ja aineistot. Kysymysten ja käsitteiden määrittelyissä voi olla huomattavia eroja ja ne voivat vaikuttaa tuloksiin. Esimerkiksi Karvonen ja Kestilä nostavat esille sen, että sosiaaliraportoinnissa on usein keskitytty liiaksikin nimenomaan negatiivisiin hyvinvointi-indikaattoreihin, kuten huono-osaisuuteen ja siten yleiskuvasta voi muodostua liiankin kielteinen. Kyselyihin vastanneet saattavat myös olla sosiaalisesti valikoituneita ja erityisesti huonompi-

osaisten näkemykset jäävät usein heikommin kartoitetuiksi. (Kestilä ja Karvonen 2018, 18.) Kritisoituja asioita pyritään toki tutkimuksissa huomioimaan ja mahdollisuuksien mukaan minimoimaan näiden vaikutusta esimerkiksi erilaisilla väestöryhmien mukaisilla painotuksilla ja aineistonkeruutavoilla. Tutkimuksessani on samoin huomiotava monia aineistoihin liittyviä haasteita. 1800-luvun osalta mielipidekirjoituksia kirjoittaneiden joukko oli sosiaalisesti hyvin valikoitunutta ja pyrin paikkaamaan tätä käyttämällä aineistoina myös esimerkiksi köyhäinlaitosten pöytäkirjoja. Myös 1980-luvulta alkaen mielipidekirjoitukset asettavan samantapaisia haasteita, sillä nykyaikana mielipidekirjoitusten kirjoittaminen on mahdollista kaikille, mutta kaikki eivät niitä kuitenkaan kirjoita. Kirjoittajalle kirjoituksella on aina olemassa jokin syy, eikä siten voi sanoa, että koko kansan mielipide tai asenne tulisi niiden kautta kartoitetuksi.

3.2 Suomalaisen mielipiteet köyhyydestä ja köyhien auttamisesta 1980-luvulta 1990-luvulle

Suomessa koettiin suuria yhteiskunnallisia muutoksia siirryttäessä 1980-luvulta 1990-luvulle. 1980-luvulla köyhyyden yhteiskunnallisena ilmiönä ajateltiin jääneen jo marginaaliin, mutta 1990-luvun lama toi köyhyyden tai köyhyysriskin jokaisen näköpiiriin. Käsittelen tässä luvussa 1980- ja 1990-luvulla tehtyjä köyhiin ja köyhien auttamiseen liittyviä asennetutkimuksia, joita edustavat Pauli Forman *Mielipiteiden muutos ja pysyvyys. Suomalaisen mielipiteet hyvinvointivaltiosta, sosiaaliturvasta ja hyvinvointipalveluista vuosina 1992 ja 1996* sekä Olli Kankaan ja Veli-Matti Ritakallion toimittama artikkelikokoelma *Kuka on Köyhä? Köyhyys 1990-luvun puolivälin Suomessa*. 1980-luvulla vertailukelpoisia mielipidetutkimuksia ei oikein löytynyt, mutta Forman artikkeleista löytyi joltain osin mielipidevertailua myös 1980-luvun tilastoihin.

Kattavin tutkimus suomalaisen suhtautumisesta sosiaaliturvaan ja sitä kautta myös köyhyyteen 1990-luvulta on Pauli Forman *Mielipiteiden muutos ja pysyvyys. Suomalaisen mielipiteet hyvinvointivaltiosta, sosiaaliturvasta ja hyvinvointipalveluista vuosina 1992 ja 1996*. Teos on erityisen hyödyllinen tutkielmani kannalta, sillä suomalaisen

mielipiteitä köyhyydestä ja yhteiskunnan tukitoimista tutkiessa mielipideaineistoni ovat lamavuodelta 1993 ja jo nousukauden vuodelta 1997. Siten mielipiteet ovat kerätty riittävän samoihin aikoihin ja samanlaisissa olosuhteissa, että niiden vertailu on mahdollista. Lisäksi Forma esittelee jonkin verran aikaisempia mielipidetutkimuksia ja siltä osin kuin mahdollista vertailee 1990-luvun tuloksia aikaisempiin. Teoksessa kuvataan myös laajasti 1990-luvulla toteutettua sosiaalipolitiikkaa, joten teos on antoisaa myös vallitsevien olosuhteiden ja toteutetun politiikan esittelemiseksi.

Forman tutkimuksen lähtökohdat olivat nimenomaan lamassa ja siitä toipumisessa. Suomalaisessa yhteiskunnassa tehtiin vaikeissa taloudellisissa oloissa hyvinvointivaltion etuuksien leikkauksia ja muutoksia palveluihin. Euroopan unioniin liittymisen ja yleisen kansainvälistymisen lisäksi taloudellinen raju laskukausi kriisiytti hyvinvointivaltion ja keskustelu pohjoismaisen hyvinvointivaltion mahdollisuuksista selvitä monin tavoin muuttuneissa olosuhteissa kiihtyi. Keskustelussa ja toimissakin näkyi muutoshalukkuus tuottajatahoihin ja sosiaalipalvelujen yksityistämisajatuksien tehokkuuden lisääntymiseksi. Laman tunnelmissa uusliberalististen ja enemmän tarveharkintaisten toimintatapojen perustelut vakuuttivat aiempaa enemmän myös kansalaisia. Mielipiteissä voi havaita ymmärrystä leikkauksille, tarveharkinnan lisäämiselle ja palvelujen tehokkaammalle tuottamiselle julkisen sektorin ohella yksityisten yritysten sekä kansalaisjärjestöjen kautta. Hyvinvointivaltiota koskevaa keskustelua käyvät pääasiassa yhteiskunnan eri eliittitahot, mutta sosiaalipolitiikka ja hyvinvointivaltiota koskevat päätökset koskettavat kuitenkin kaikkia kansalaisia. Tästä syystä kansalaisten mielipiteiden tutkiminen Forman mukaan tärkeää ja ainakin jossain määrin poliittisen eliitin on otettava tämä huomioon päätöksiä mietittäessä ja legitimoimissa. (Forma 1998, 13–15.)

Tutkimiani mielipidekirjoituksia erottaa eliittien käymästä julkisesta keskustelusta erityisesti se, että niitä voi kirjoittaa kuka vain ja kirjoittajilla on usein myös oma-kohtaisia köyhyyskokemuksia. Luonnollisesti kirjoittajalla on jostain asiasta mielipide, jonka hän haluaa julkisesti jakaa. Mielikirjoituksilla on aina jokin tarkoitus, joka voi

olla esimerkiksi kuulemattomaksi jääneen joukon mielipiteen esiintuominen ja vaikuttaminen esimerkiksi päättäviin tahoihin tai oman näkemyksen kertominen julkisessa keskustelussa esiintyvistä asiasta.

Forma keskittyi tutkimuksessaan erityisesti muutokseen ja pysyvyyteen mielipiteissä. Hän totesi, että hyvinvointivaltion nauttiman kannatuksen muutoksesta on kirjallisuudessa esitetty kaksi vastakkaista päänäkemyistä. Ensimmäisen mukaan hyvinvoinnin kasvun, koulutustason nousun ja elintason paraneminen lisäävät ihmisten yksilöllisten arvojen yleistymistä, jota edustaa ennen muuta hyvin suuri keskiluokka, ja heidän halukkuutensa rahoittaa hyvinvointivaltiota vähenee. Maantieteellinen ja sosiaalinen liikkuvuus myös heikentävät solidaarisuutta ja yhteinen intressiperusta vähitellen heikkenee. Toisen näkemyksen mukaan se, mitä kehittyneempää hyvinvointipolitiikka on, sitä useampia se hyödyttää, ja tämä vaikuttaa siten, että kaikkien etujen mukaista on vallitsevan tilanteen säilyttäminen. Kehittyneen hyvinvointivaltion sisään on rakennettu täten kannatuksen säilyminen. Näiden erilaisten kehityskulkujen selittäjänä toimii ennen muuta se, minkälaisesta hyvinvointivaltiosta on kyse. Pohjoismaistyyppisessä hyvinvointivaltiossa sosiaalipolitiikka hyödyttää koko väestöä ja siten sen nauttima kannatus on suurta. Suppeammissa hyvinvointivaltiomalleissa etuudet esimerkiksi ovat tarveharkintaisempia ja suunnattuja huono-osaisimmille. Tällöin hyvin toimeentulevilla ei ole samalla tavalla intressejä kannattaa hyvinvointivaltiota. Tämä selittää pitkälti esimerkiksi suomalaisten hyvinvointivaltion vankkaa kannattamista, vaikka keskiluokka on erityisen suuri. Tulojen tasaamista ja kaikkien kansalaisten toimeentulon tukemista toki kannatetaan monenlaisista syistä, mutta tutkimuksissa, joissa kannatus pohjaa kansainvälisesti on vertailtu, suorilla hyötynäkökohdilla on merkitystä. (Forma 1998, 13–14.)

Tutkijat ovat havainneet yleisesti yhteiskunnallisten ja taloudellisten olosuhteiden vaikuttavan hyvinvointivaltion kannatukseen. Forma toteaa James E. Altin 1970-luvun lopulla esittämään päätelmään pohjaten taloudellisten laskukausien vaikuttavan heikentävästi hyvinvointivaltion kannatukseen. Tämä näkemys on tutkimuksissa todennettu, mutta sinällään yllättävä, sillä taloudellisina laskukausina yhä isompi joukko on erilaisten tukitoimien piirissä ja tarpeessa. Toisaalta tulosta perustelee se,

että tiukentuneissa taloudellisissa oloissa erilaisille leikkauksille löytyy enemmän ymmärtäjiä, sillä rahoituspohja kapenee ja samalla vaikeina taloudellisina aikoina oma napa on vielä normaalia lähempänä. Yksiselitteistä tukea tämän teorian toimivuudelle ei ole kuitenkaan saatu, sillä Forma nostaa esimerkiksi Ruotsin, jossa taloudellisesta tilanteesta riippumatta mielipiteet hyvinvointivaltiosta ovat pysyneet hyvin vakaina. Forman tutkimuksessa lähdetään selvittämään nimenomaan taloussuhdanteiden vaikutusta suomalaisten hyvinvointivaltiota koskeviin mielipiteisiin siirryttäessä taloudellisesta laskukaudesta nousukauteen. Aiemmat poikkileikkaustutkimukset mielipiteistä antavat osviittaa siitä, että hyvinvointivaltion, sen tukitoimien kannatus ja julkisen sektorin palvelujen tuottamisvastuu saavat vakuuttavan kannatuksen niin taloudellisesti hyvinä kuin huonoinakin aikoina. Hyvinvointivaltiota kyllä myös kritisoidaan, mutta pikemmin halu on kehittää ja parantaa palveluja ja nostaa joidenkin tukien tasoa. (Forma 1998, 14–15.)

Aiemmin tässä tutkielmassakin kuvatulla tavalla arvoilla, ideologioilla, intresseillä ja riskeillä on vaikutusta hyvinvointivaltiomieliopiteisiin. Arvot, ideologiat ja intressit muuttuvat ajan kuluessa, toiset nopeammin toiset hitaammin ja suomalaiset eivät ole minkään suhteen yhtenäinen joukko. Länsimaisesta arvoilmastosta ja sen muutoksista on tehty tutkimuksia ja etsitty erilaisia trendejä. Esimerkiksi Forma esittelee Robert Inglehartin (1977) ajatuksen niin sanotun hiljaisen vallankumouksen toteutumisesta länsimaissa eli materiaalistien arvojen korvautumisen vähitellen pehmeämmillä postmoderneilla arvoilla sekä Albert Hirschmanin (1982) näkemyksen kollektiivisuuden ja individualismin vuorottelusta ihmisten arvoissa eri aikoina. Arvoja voi muuttaa esimerkiksi uusi informaatio, ideologiset ja poliittiset muutokset sekä teknis-taloudelliset muutokset. (Forma 1998, 19–20.)

1990-luvulla suomalaista yhteiskuntaa koetteli suuri taloudellisen tilanteen muutos ja Forman mukaan taloudellisen perustan järkkyyssä suuretkin arvomuutokset mahdollistuvat. Näin erityisesti, jos arvot yhteiskunnassa ovat olleet perusteeltaan materialistisia. Elinkeinoelämän valtuuskunnan tutkimusten mukaan suomalaisten arvot pehmenivät koko 1980-luvun ja 1990-luvun lamavuosiin siirryttäessä nopeasti

kovenivat. Tämä tulos vahvistaa taloudellisen muutoksen vaikuttavuutta ihmisten arvoihin ja sitä kautta mielipiteisiin. (Forma 1998, 19–20.) Toisaalta tämä nimenomaan tukee taloustilanteen kiristymisen asenteita koventavaa vaikutusta, mutta mihin se kohdistuu? Hyvinvointivaltioon ja erityisesti köyhyyteen ja yhteiskunnan tukiin suhtautuminen on hyvin moniulotteista ja myös yleistyksistä voi löytää ristiriitoja. Tutkimani mielipideaineistot ja 1800-luvun osalta myös toteutettu sosiaalipolitiikka tukevat sitä, että taloudellisesti huonoina aikoina ihmisten asenteet köyhiin muuttuvat pehmeämmiksi. Kärjitetysti todeten syyllinen köyhyyteen nähdään paljon todennäköisemmin muualla kuin ihmisessä itsessään ja vastaavasti taloudellisten nousukausien aikana esimerkiksi työllistyminen on helpompaa ja syyt toimeentulo-ongelmiin ovat selkeämmin nähtävissä jollain tavalla yksilöstä johtuviksi. Samalla on ymmärrettävää asenteiden koveneminen hyvinvointivaltion etuuksiin ja palveluihin, sillä ihmiset kuitenkin ymmärtävät hyvin resurssirajat, joten säästäminen ja leikkaukset hyväksytään.

Ideologiat muuttuvat vielä arvoja hitaammin, ainakin jos ajatellaan ideologiaa Forman määrittelemällä tavalla eli ”käsityksenä hyvästä yhteiskunnasta”. Valtioiden roolin suuruuteen liittyen sekä sosiaalipolitiikkaan suhtautumisessa Forman mukaan on edelleen hyödyllinen ja kuvastava jako ideologisesti oikeistoon ja vasemmistoon. (Forma 1998, 21–22.) Tutkittaessa suhtautumista köyhyyteen ja yhteiskunnan tukitoimiin tämä jako merkittävä myös 2000-luvulla. Tutkimissani mielipidekirjoituksissa puoluekantaa ei usein varsinaisesti kerrota, mutta näkemysten luokittelussa asenteet ovat laitettavissa oikeisto-vasemmisto -akselille.

Intresseillä on vaikutusta ihmisten suhtautumiseen sosiaalipolitiikkaan ja sosiaaliturvaan. Forma onkin ottanut huomioon mielipiteitä tutkiessaan esimerkiksi sukupuolen, sosioekonomisen aseman, tulotason, koulutuksen, perhetyypin, työmarkkina-aseman, työskentelysektorin ja iän sekä sukupolven. Eri hyvinvointivaltion etuuksiin ja palveluihin näillä tekijöillä olikin eri tavoin merkitystä. Myös instituutioilla on merkitystä suhtautumiseen, vaikka Forman mukaan tämä näkökulma on jäänyt vähemmälle huomiolle sosiaaliturvamielipiteitä tutkittaessa. Forma totesi instituutioilla eli sosiaaliturvajärjestelmillä olevan paljonkin merkitystä suhtautumiseen.

Mielipiteitä nimittäin ei muodosteta tyhjiössä, vaan nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä luo kontekstin, jossa järjestelmää kannatetaan, vastustetaan tai arvostellaan. Uudet ratkaisut siis luodaan olemassa olevissa järjestelmissä eläen. Monissa tutkimuksissa on havaittu sosiaaliturvan järjestämistavan näkyvän kansalaisten mielipiteissä, mutta toisaalta Forma huomautti, että kaikissa kansainvälisissä tutkimuksissa yhteyttä ei ole selkeästi havaittu. (Forma 1998, 23–27.)

Yhteiskunnassa ihmiset ja ryhmät kohtaavat erilaisia sosiaalisia riskejä, joihin sosiaalipolitiikalla ja sosiaaliturvalla varaudutaan. Ihmiset järkevinä toimijoina pyrkivät varautumaan heille todennäköisiin riskeihin ja siten voidaan olettaa ihmisten kannattavan sellaisia sosiaaliturvan muotoja ja etuuksia, jotka tarjoavat parhaat mahdolliset vakuudet erilaisten sosiaalisten riskien varalta. Yhteiskuntaryhmien eri suuruiset ja erilaiset kohtaamat tai uhkaavat riskit ovat siten tärkeä selittäjä ja niiden määrittäminen tutkimuksellinen lähtökohta tutkittaessa ihmisten mielipiteitä sosiaaliturvasta ja sosiaalipolitiikasta. (Forma 1998, 27.)

Julkisella keskustelulla on myös vaikutusta ihmisten mielipiteisiin ja samalla toki ihmisten mielipiteillä on vaikutusta julkiseen keskusteluun. Julkinen keskustelu on yleisesti erilaisten eliittiryhmien hallitsemaa ja kansalaiset muodostavat omia näkemyksiään vähintään osin perustuen teemoihin, joita julkisessa keskustelussa nousee esiin. Sosiaalipolitiikkaa kaikkineen koskevat asiat nähdään usein myös sen verran monimutkaisiksi, että erilaisten asiantuntijoiden rooli keskusteluissa kasvaa. (Forma 1998, 36.)

Sosiaaliturvamielipiteitä voidaan jakaa Forman tavoin Stefan Svallforsin luokiteluihin perustuen yleisiin ja konkreettisiin. Yleiset ovat nimensä mukaisesti yleisempiä näkemyksiä ja ne pohjaavat pitkälti arvoihin ja ideologioiden kun taas konkreettiset keskittyvät nimenomaan esimerkiksi yksittäisten etuuksien arvioimiseen tai muuhun sellaiseen, jossa omilla kokemuksilla, intresseillä ja mahdollisilla riskeillä on suurempi merkitys. (Forma 1998, 63–71.)

Forma tutki mielipiteitä ja niiden muutosta viidellä eri ulottuvuudella. Ulottuvuudet olivat: vastuu hyvinvoinnista sekä hyvinvointivaltion rahoitus, etuuksien käyttö, tuotokset ja vaikutukset. Minun tutkielmani kannalta kiinnostavimmat olivat

vastuukysymykset ja hyvinvointivaltion rahoitus sekä erityisesti etuuksien käyttö. Vastuu hyvinvoinnin tuottamisesta tuli julkiseen keskusteluun nimenomaan lama-
vuosien aikana ja suunnilleen vuosikymmen sen jälkeen kuin monissa hyvinvointi-
valtioissa oli siirretty vastuuta jakavampiin hyvinvointivaltiomalleihin. Julkisen sek-
torin taakka olisi ollut saatava keveämmäksi, mutta vastuutahoista ei poliittisten päät-
täjienkään keskeltä oltu yksimielisiä. Tässä kysymyksessä perinteiset oikeisto-vasem-
misto -jaot näkyivät erityisen selvästi. Esimerkiksi oikeistopuolueiden kannattajat
suhtautuivat yksityisen sektorin tuottajavastuuseen myönteisemmin ja uskoivat
enemmän myös niiden tehokkuuteen. Vastaavasti vasemmistopuolueiden kannattajat
luottivat enemmän julkiseen sektoriin eivätkä samassa määrin uskoneet yksityisen
sektorin tehokkuuteenkaan. (Forma 1998, 63–71.)

Forman tutkimuksessa näkyi, että suomalaisten usko sosiaalipalvelujen yksityis-
tämiseen kasvoi 1990-luvun alussa lamavuosina, mutta vuonna yksityistämistä halua-
vien osuus oli jo pienentynyt vuonna 1996. Vuonna 1992 36 prosenttia kannatti yksi-
tyistämisen lisäämistä ja 1996 samaa haluasi 31 prosenttia. Samaan aikaan kuitenkin
75 prosenttia vuonna 1992 ja 85 prosenttia vuonna 1996 oli sitä mieltä, että julkisen
sektorin olisi tuotettava väestön tarvitsemat sosiaali- ja terveyspalvelut. Kansalaisjär-
jestöille ja vapaaehtoisille ryhmille vastuuta väestön hyvinvoinnista halusi siirtää
reilu puolet väestöstä, mutta lukema oli jonkin verran isompi 1990-luvun alussa kuin
vuonna 1996. Oman vastuun lisääminen sen sijaan pysyi suunnilleen saman suuruu-
sena kumpanakin tarkasteluajankohtana. Suunnilleen 80 prosenttia kansalaisista kan-
natti jokaisen vastuun omasta ja omaistensa suoriutumisesta ja hyvinvoinnista lisää-
mistä. Sosioekonomisten ryhmien erilaista ajattelua oli melko voimakkaastikin eikä se
ollut kovinkaan yllättävää. Yrittäjät ja maanviljelijät kannattivat vahvimmin yksityis-
tämistä. Toimihenkilöryhmät myös suhteellisen paljon, mutta tässä joukossa mielipi-
teet olivat vuonna 1996 muuttuneet jo selkeästi kielteisemmiksi. Kielteisemmin yksi-
tyistämiseen suhtautuivat työntekijät, työttömät, opiskelijat ja eläkeläiset. Lähes kai-
kissa ryhmissä myönteisyys yksityistämiseen oli kuitenkin laskenut neljän vuoden ai-
kana. Samoin usko yksityisen sektorin tehokkuuteen oli vähentynyt. Forma totesi, että
lama-aikana yksityisen sektorin toivottiin auttavan julkista sektoria, mutta usko

apuun väheni lamavuosien jälkeen ja mielipiteet julkista vastuuta suosiviksi yleistyivät. (Forma 1998, 64–67.)

Hyvinvointivaltiomallien kannatusta mitattaessa suomalaiset yllättäen kannattivat eniten perusturvamallia tarveharkintaisen tai institutionaalisen mallin sijaan. Mielipiteet eivät juuri vuosina 1992 ja 1996 muuttuneet. Yleistävä ennakko-oletus oli se, että keskiluokka kannattaa perusturvamallia, ylemmät luokat tarveharkintaista mallia ja alemmat luokat institutionaalista mallia. Tämä ei kuitenkaan Forman tutkimustulosten mukaan suomalaisten kohdalla pitänyt paikkaansa. Taustatekijöistä Forman tutkimuksessa ikä ja koulutus selittivät eniten suhtautumista hyvinvointivaltiomalliin. Nuoremmat kannattivat institutionaalista mallia eniten ja iän myötä tarveharkintaisen mallin suosio kasvoi. Korkea koulutustaso yhdistyi eniten perusturvamallin kannatukseen. Forman mukaan tätä selitti se, että koulutetuimmilla oli mahdollisuus hakea lisäturvaa yksityisiltä markkinoilta ja lisäksi luottamus perusturvan riittävyteen sosiaaliturvan muotona oli suurempaa kuin vähemmän koulutetuilla. Alemmilla koulutustasoilla hieman yllättäen tarveharkintamallin kannatus oli tyypillistä ja sama näkyi puoluekannaltaan vasemmistoliittoa kannattavien suhtautumisessa. Forman mukaan tätä selitti se, että nämä ryhmät uskovat olevansa sosiaaliturvan saajia myös silloin, jos se perustuisi tarveharkintaan. Kokoomuksen kannattajien joukossa kannatettiin eniten vastaavasti perusturvamallia. (Forma 1998, 74–78.)

Yllättäville hyvinvointimallin suhtautumistuloksille Forma löysi useita syitä. Oletuksen mukaan sosiaaliturvajärjestelmää eri valtioihin rakennettaessa työväestö ja myös keskiluokka kannattivat universalistista eli institutionaalista laaja-alaista hyvinvointivaltiomallia. Ylemmät ryhmät taas nimenomaan tarveharkintaista valtion roolin minimissään pitävää mallia. Forma selitti tämän oletuksen vastaisia näkemyksiä ensinnäkin sillä, että mielipidetutkimuksissa liikutaan erilaisella analyttisellä tasolla kuin hyvinvointimallin rakentamista tarkastelevissa tutkimuksissa. Lisäksi oli mahdollista, että varsinaista kansalaismielipidettä ei kysytty eliittien rakentaessa sosiaaliturvajärjestelmää. Kehittyneessä laaja-alaisessa hyvinvointivaltiossa erot eri ryhmien välillä voivat olla myös niin pieniä, että ne eivät heijastuneet periaatteellisiin hyvin-

vointivaltiota koskeviin mielipiteisiin samalla tavalla kuin kehittymättömmimmässä hyvinvointivaltioissa. Forman mukaan hänen tutkimuksessaan saamat tulokset voivat kertoa nimenomaan tästä. Saatuja tuloksia oli myös tulkittava varovaisesti, sillä se, kuinka tarkasti mallin sisältö on purettu kysymyksenasettelussa osiin, on väistämättä vaikutusta. Samoin käytetyillä sanamuodoilla. Forman käyttämässä kyselyssä esimerkiksi perusturvamallin kuvauksessa oli korostettu kahta positiivista asiaa eli tasa-arvoa (kaikille saman suuruinen perusturva) ja valinnanvapautta (omilla vakuutuksilla voi täydentää perusturvaa). (Forma 1998, 78–85.)

Kiinnostava ja pitkään mielipidetutkimuksissa mitattu asia on sosiaaliturvan rahoitus. Pohjoismaisessa hyvinvointivaltiomallissa valtio ja työnantajat olivat olleet keskeinen rahoittaja, mutta 1990-luvulla suunta kääntyi kohti lisääntyvää työntekijöiden omaa rahoitusvastuuta. Valtion osuus toki edelleen oli kansainvälisesti vertailtuna suuri, samoin työnantajiin kohdistuvat maksut, mutta kansalaisten osuus erilaisien verojen ja sosiaaliturvamaksujen maksajana kasvoi. (Forma 1998, 85.)

Forman tutkimukseen perustuen kansalaismielipide oli Suomessa vahvasti korkea verotusta laajan sosiaaliturvan ja sosiaalipalvelujen toteuttamiseksi kannattava. Erityisen vahvaksi kannatus nousi nimenomaan, kun kansalaisia muistutettiin sosiaaliturvan ja verojen yhteydestä. Tällöin kaikenlainen veroista valittaminen myös väheni. Tarkasteltaessa eri etuuksiin kohdistuvia näkemyksiä, yhdenkään etuuden kohdalla kansalaiset eivät halunneet olennaisesti vähentää verovarojen käyttöä. Eniten verorahoitusta haluttiin lisätä opintotukeen ja kansaneläkkeeseen. Suunnilleen puolet vastanneista olisi lisännyt rahoitusta näihin ja suurin osa muista pitäisi määrän nykyisellään. Vähiten lisää rahoitusta annettaisiin toimeentulotukeen ja työttömyyskorvaukseen, mutta lisäystä näissäkin olisi ollut valmis antamaan yli 20 prosenttia. Luvuissa oli hieman kasvua vuonna 1996 verrattuna vuoteen 1992. Tällöinkin puolet kansalaisista kannatti etuuksien pitämistä nykyisellä tasolla eli etuuksien vähentämistä kannattaneiden joukko oli hyvin pieni. Forma näki toimeentulotuki- ja työttömyyskorvausnäkemysten juontuvan mahdollisesti suureksi osaksi vilkkaasta julkisesta keskustelusta, jota oli käyty tukien kannustamattomuudesta ja myös vilpillisestä käytöstä. Etuuksiin suhtautumisessa ei ollut tapahtunut juurikaan muutoksia, mutta

palvelujen kohdalla kansalaiset kannattavat vuonna 1996 selkeästi lisärahoitusta sosiaalipalveluihin. Forman tulkinnan mukaan tämä kertoi julkisiin palveluihin kohdistuvasta huolesta. (Forma 1998, 85–87.)

Monenlaisilla taustatekijöillä on vaikutusta hyvinvointivaltion etuuksien ja palvelujen rahoitukseen suhtautumiseen. Yleisesti ottaen Forman tutkimuksessa erilaiset taustatekijät ja sosioekonomisten ryhmien suhtautumistapaerot olivat ennako-oletuksen mukaisia. Työntekijät esimerkiksi suhtautuvat yrittäjiä, maanviljelijöitä ja toimihenkilöryhmiä myönteisimmin etuuksien ja palvelujen rahoitukseen. Erityisesti tarkastellessa asumistukea, työttömyyskorvausta ja toimeentulotukea erot olivat erityisen suuret. Työttömät suhtautuivat näiden etuuksien rahoituksen lisäämiseen kaikkein myönteisimmin. Sosioekonomiseen asemaan liittyvät intressit näkyivät muutoinkin mielipiteissä. Lisäksi yleisesti naissukupuoli, nuori ikä, alempi koulutustaso ja vasemmistopuolueiden kannatus lisäsivät halua käyttää enemmän verovaroja etuuksiin ja palveluihin. Nämä tekijät ovat sellaisia, jotka usein myös lisäävät etuuksien tarvetta ja palvelujen, joten kyse lienee intressi- ja riskivaikutuksesta. Toisaalta suhteutuminen on aina myös ideologinen kysymys ja siten ainakin poliittisella ideologialla on vaikutusta mielipiteisiin. Puoluekannalla oli vaikutusta mielipiteiden muuttumiseen 1990-luvulla, sillä ideologiset suhtautumiserot olivat vähän lieventyneet ja lähentyneet toisiaan. Erot olivat edelleen ennako-oletusten mukaisia ja vasemmistoliiton kannattajat tukivat eniten sosiaaliturvan julkista rahoitusta, mutta kokoomuksen kannattajien mielipiteet olivat kääntyneet julkisen rahoituksen lisäämisen suuntaan ja vastaavasti vasemmistoliiton kannattajilla suunta oli ollut vastakkainen. Mahdollisesti tämä oli seurausta laajasta julkisesta keskustelusta, jota oli käyty niin palvelujen riittävydestä, laadusta, tehokkuudesta ja tuottamistahosta. Forma totesi, että tulokset kiistatta osoittavat sen, että hyvinvointivaltion kannatus ei suinkaan ollut 1990-luvulla murentunut, vaikka tällaisia uhkakuvia esimerkiksi keskiluokan kasvun myötä oli maalailtu. (Forma 1998, 88–92.)

Hyvinvointivaltion etuuksiin ja niiden saajiin suhtautumista tutkittiin Forman tutkimuksessa kyselemällä kansalaisten näkemyksien etuuksien yli- ja alikäytöstä. Etuuksien ylikäyttö ja jonkinlainen väärinkäyttö olivat 1990-luvulla jatkuvasti esillä

julkisessa keskustelussa ja tällä oli väistämättä vaikutusta ihmisten näkemyksiin. Toisaalta ongelmallista oli myös mahdollinen alikäyttö, jolloin tuki ei esimerkiksi hakemusten täytön haastavuuden vuoksi tai leimaantumisen pelossa saavuttanut ihmistä, joka sitä oikeasti tarvitsi. Etuuksien kohdentuminen oikein, ja yleinen kokemus oikein kohdentumisesta, on tärkeää niin hyvinvointivaltion toimivuuden kuin kannatuksen kannalta, joten kansalaisten näkemysten tarkastelu erilaisin mielipidetutkimuksin on tärkeää. (Forma 1998, 92.)

Ylikäyttöä pidettiin suurimpana ongelmana vuonna 1992 sairauslomapäivien, lääkäripalvelujen, työttömyyskorvausten ja toimeentulotuen kohdalla. Vuonna 1996 työttömyyskorvausten ja toimeentulotuen kohdalla ylikäytön katsottiin hieman kasvaneen, kun sen sijaan sairauslomapäivien ja lääkärikäyntien osalta vähentyneen. Alikäyttö nähtiin suurimmaksi ongelmaksi kodinhoitoavun, lääkäripalvelujen ja toimeentulotuen kohdalla ja vähiten uskottiin työttömyyskorvausten alikäyttöön. Etuuksien yli- ja alikäyttöön suhtautumisesta löytyi sosioekonomisten ryhmien välillä suhteellisen suuria eroja. Esimerkiksi maanviljelijät ja yrittäjät pitivät muita ryhmiä suurempana ongelmana sairauslomapäivien ja työttömyyskorvauksen ylikäyttöä. Työttömät sen sijaan pitivät tulonsiirtoihin liittyvää ylikäyttöä muita harvinaisempana. Nämä selittyvät sekä kokemuksella kyseisistä eduista ja palveluista, että oman toimeentulon riippuvuudella kyseisistä eduista. Muillakin taustavaikuttajilla oli vaikutusta suhtautumiseen sekä yli- että alikäyttöön, mutta näiden vaikutus ei ollut kovinakaan merkittävää. Poliittisella orientaatiolla näytti sen sijaan olevan melko paljon merkitystä, sillä oikeistopuolueiden kannattajat uskoivat ylikäyttöön selkeästi vasemmistopuolueiden kannattajia useammin ja sama koskee alikäyttöä, mutta päinvastoin. Päättökimustulos oli se, että kohdentumisongelmia kansalaisten mielestä selkeästi on olemassa. Suuria muutoksia vuodesta 1992 vuoteen 1996 ei kuitenkaan tuloksissa ollut. (Forma 1998, 92–98.)

Forman mukaan suomalaista hyvinvointivaltiota oli julkisessa keskustelussa moitittu liiallisesta anteliaisuudesta. Suomalainen hyvinvointivaltio jakaa etuuksia pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin mukaisesti laaja-alaisesti kansalaisuuteen eikä niinkään tarveharkintaan perustuen. Forma tosin totesi, että etuuksien laajuudella ei

ole niin suurta merkitystä, jos edut ovat tasoltaan matalia. Suomalainen järjestelmä ei pohjoismaisittain vertailuna etuuksien suhteellisen matalantason vuoksi ole tosiasias-
assa niin antelias kuin keskustelu esittää. Tärkeää on kuitenkin järjestelmän oikeutuk-
sen ja toimivuuden kannalta se, että millaiseksi kansalaiset etuuksien tason kokevat.
Näkemykset korreloivat vahvasti näkemyksiin siitä, mihin etuuksiin halutaan lisää
rahoitusta. Etuuksista ennen muuta opintotuen ja kansaneläkkeen tasoa pidettiin liian
matalana. Muiden etuuksien kohdalla tasoa pidettiin pääosin sopivana. Forman arvi-
oidessa muutoksia vuodesta 1992 vuoteen 1996 suurimmat muutokset olivat tapahtu-
neet suhtautumisessa työttömyyskorvauksiin ja äitiys- ja vanhempainrahaan, joissa
etuutta liian pienenä pitävien osuus oli kasvanut. (Forma1998, 99-100.)

Tärkeää sekä yleisesti että minun tutkielmani kohdalla on erityisesti suhtautu-
minen työttömyyskorvaukseen ja toimeentulotukeen. Nämä etuudet ovat erityisen
tärkeitä niitä saaville, heidän koko pääasiallisen toimeentulonsa pohjatessa näihin.
Suurin osa köyhiksi ajateltavista löytyy näiden tutkien saajista, erityisesti toimeentu-
lotuen, ja näihin etuuksiin suhtautuminen kertoo ainakin osaltaan köyhiin ja järjestel-
män köyhyyden vähentämiseen pyrkiviin tukitoimiin suhtautumisesta. Työttömyys-
korvaus oli vuonna 1992 kansalaisista 45 prosentin mielestä tasoltaan riittävä. Toi-
meentulotuki sai lähes saman lukeman eli se on riittävä 44 prosentin mielestä. Työt-
tömyyskorvauksen vuonna 1996 riittäväksi näki enää 39 prosenttia, mutta toimeentu-
loturvan kohdalla luku oli noussut 45 prosenttiin. Liian suuriksi korvaukset mielsi
kuitenkin vain pieni joukko ihmisistä. Liian pienenä työttömyyskorvausta piti vuonna
1992 35 prosenttia ja vuonna 1996 42 prosenttia. Toimeentulotukien kohdalla tukea
piti liian pienenä vuonna 1992 23 prosenttia ja vuonna 1996 28 prosenttia. Huomion-
arvoista on se, että tukea ei vähentäisi juuri kukaan. Tästä voi päätellä, että suomalai-
sen sosiaaliturvajärjestelmän ei yleisesti julkisesta keskustelusta huolimatta koeta ole-
van liian avokätinen. Joidenkin etuuksien, kuten kansaneläkkeen ja opintotuen, koh-
dalla ennemminkin tuen nähdään olevan liian matala. Työttömyyskorvausta ja toi-
meentulotukea ei juurikaan pidetty liian suurena, mutta toisaalta suunnilleen kolmas-
osa vastaajista piti kuitenkin liian pienenä. (Forma 1998, 100.)

Kankaan ja Sikiön mukaan suomalaiset olivat 1990-luvulla yleisellä tasolla hyvin sitoutuneita yhteisvastuuseen ja kaikkien auttamiseen, mutta pohdittaessa sitä, miten ja keitä pitäisi auttaa, sitoutuminen heikentyi. Erityisesti viimesijaisen toimeentulotuen asiakkaat olivat avun ansaitsemisen kohdalla heikoilla. Ihmiset hyväksyivät yleisesti avun saajiksi sellaiset ryhmät, joiden nähtiin olevan jostain syystä kykenemättömiä huolehtimaan itsestään eli lapset ja vanhukset, sairaat ja vammaiset, mutta periaatteessa työkykyisten auttaminen oli jo ongelmallisempaa. Kysymys on siitä, kuinka suureksi tuen tarve nähdään, mutta myös siitä, että työkykyisten toimeentulotuen saajiin liittyy vahvasti näkemys siitä, että heidän toimeentulovaikeutensa voidaan usein paikantaa omiin valintoihin eli ongelmat ovat itse aiheutettuja. Lisäksi epäily väärinkäytöksistä on tutkimusten mukaan kasvanut. Näihin näkemyksiin vaikutusta on todennäköisesti ollut sillä, että julkisuudessa on enenevässä määrin 1990-luvulta alkaen puhuttu paljon väärinkäytöksistä ja sosiaaliturvan kannustinongelmista, joista räikeimpänä esimerkkinä ovat tarinat toimeentulotuella saatavasta jopa paremmasta elintasosta kuin rehellisellä työllä voisi saavuttaa. (Kangas ja Sikiö 1996, 108.)

Sosioekonomisten ryhmillä ja demografisilla tekijöillä oli merkitystä etuisuuk-sien tasoon suhtautumiseen. Sosioekonomisten ryhmien mukaisesti etuuksia tarkas-teltaessa ikä- tai kausisidonnaisten tukien kohdalla erot eivät ryhmien välillä olleet kovin merkittäviä, mutta työttömyyskorvauksen ja toimeentulotukien kohdalla erot olivat suuremmat. Intressi- ja riskitekijät selkeästi vaikuttivat näkemyksiin. Työttö-mistä yli 60 prosenttia piti työttömyyskorvausta riittämättömänä, mutta ylemmistä toimihenkilöistä sekä yrittäjistä ja maanviljelijöistä vain noin 25 prosenttia. Toimeen-tulotuen kohdalla tilanne oli hyvin samankaltainen. Työttömistä toimeentulotukea riittämättömänä piti vuonna 1992 37 prosenttia ja 1996 42 prosenttia, kun lukemat ylempien toimihenkilöiden sekä yrittäjien ja maanviljelijöiden kohdalla olivat alle 20 prosenttia. Muutokset tutkimusvuosina eivät yleisesti olleet suuria, mutta selkeästi riittämättöminä tukia pitäneiden joukko kasvoi. Yrittäjien ja maanviljelijöiden kohdalla oli tapahtunut mielenkiintoinen toiseen suuntaan tapahtunut muutos, sillä toi-meentulotukea piti tästä ryhmästä riittämättömänä vuonna 1996 enää 11 prosenttia.

Naiset olivat miehiä huolestuneimpia tukien riittävydestä ja ero näiden ryhmien välillä oli vain kasvanut 1990-luvun kuluessa. Vastajien toimeentulo ja riippuvuus etuuksista näkyi vastauksissa siis hyvin selkeästi niin sukupuolen, työmarkkina-aseman ja myös iän mukaan. Poliittisella ideologialla oli myös merkitystä. Vasemmistopuolueiden kannattajat arvostelivat riittävyyttä selkeästi enemmän kuin oikeistopuolueiden kannattajat. (Forma 1998, 99–102.)

Forman tutkimuksessa arvioitiin lisäksi hyvinvointivaltion vaikutuksia pohjoismaisiin hyvinvointivaltioihin liitetyn tuloerojen tasaamispyrkimyksen onnistumisen kautta. Tuloerot ja niihin suhtautuminen on olennainen asia myös köyhyyteen ja yhteiskunnan tukitoimiin kohdistuvien mielipidekirjoitusten käsittelyssä. 1990-luvulla tutkimusten mukaan tuloerot Suomessa olivat kasvusuunnassa. Forman tutkimusaineistossa kansalaisilta kysyttiin heidän käsitystään siitä, onko suomalainen hyvinvointivaltio onnistunut tuloerojen tasoittamiseen pyrkivässä tehtävässään. Tuloerokeskustelu liittyy Forman mukaan myös julkiseen keskusteluun sosiaaliturvan kannustavuudesta ja mahdollisesta passivoivuudesta. Forssénin ja Hakovirran tutkimusten mukaan Suomessa taloudellista etuaan maksimoiva *homo economicus* -tyyppinen toimija ei kuitenkaan ole kovinkaan tyypillinen, vaan ennemminkin päinvastoin. Heidän mukaansa töihin hakeudutaan ja halutaan, vaikka se ei olisi taloudellisesti kovin kannattavaa. Siten voi ajatella, että laajahkokaan sosiaaliturva ei sinällään Suomessa passivoi ihmisiä ja kannustavuusongelmat eivät lopulta ole niin merkityksellisiä kuin julkisessa keskustelussa on esitetty. (Forma 1998, 123.)

Forman tutkimustulosten mukaan suomalaisten käsitykset tuloeroista eivät olleet vuodesta 1992 vuoteen 1996 muuttuneet lainkaan. Suomalaisista 40 prosenttia näki hyvinvointivaltion onnistuneen tasaamaan tuloeroja. Yllättävästi kuitenkin 48 prosenttia on tästä eri mieltä. Sosiaaliturvan ja sosiaalipalvelujen näki passivoittaneen kansalaisia vuonna 1992 61 prosenttia ja kolmasosa oli väitteen kanssa eri mieltä. Kansalaiset näkivät vuonna 1996 kansalaisten passivoituneen, sillä tällöin 68 prosenttia jakoi jo passivoitumisnäkemys. Forman mukaan tähän oli varmasti vaikuttanut viime vuosien kiihkeä kannustavuusongelmakeskustelu. Kaikissa sosioekonomisissa

ryhmissä sosiaaliturvan ja sosiaalipalvelujen passivoivia vaikutuksia nähtiin enemmän vuonna 1996. Vähiten lisäystä oli työttömien näkemyksissä ja eniten yrittäjillä ja maanviljelijöillä sekä esimerkiksi eläkeläisillä. Opiskelijoilla lisäys oli myös merkittävä, mutta usko passivoittamiseen silti vähäisempää kuin suurimmalla osalla ryhmistä. Intressien (tässä etuudesta riippuvuuden) ja ideologioiden (oikeisto-vasemmisto) vaikutus oli selvästi nähtävissä ja toimi oletusten suuntaisesti. (Forma 1998, 123–127.)

Forma selvitti tutkimuksessaan suomalaisten sosiaaliturvaan ja -palveluihin liittyneiden mielipiteiden keskinäissuhteita, mutta en lähde tässä erittelemään tuloksia, sillä ne eivät varsinaisesti ole kovin olennaisia tutkielmani kannalta. Keskeisin huomio oli se, että keskinäissuhteita ei ollut kovin helppo havaita ja korrelaatiot tutkittujen eri ulottuvuuksien olivat melko heikkoja. Joissakin ulottuvuuksissa ja niiden yhdistelmissä oli löydettävissä kuitenkin vastakkaisia mielipidenippuja. Mielipiteissä olikin havaittavissa useiden tutkimuskohteiden kohdalla mielipiteiden jonkinasteista jyrkkemistä ja täysin vastakkain ajattelevien kansalaisten välimatkan kasvamista. Yhteiskunnan polarisoitumiskehitys on siten tämänkin tutkimuksen valossa tosiasia. Tosin Forma korosti tuloksia yhteen vetäessä sitä, että muutokset suomalaisten mielipiteissä ovat olleet yleisesti pieniä, vaikka yhteiskunnallinen tilanne 1990-luvulla on ollut varsin dramaattinen. Hyvinvointivaltio näytti suoriutuvan tehtävästään hyvin ja onnistuminen näkyi myös kansalaisten mielipiteiden vakautena, vaikka selkeästi kritisoitavaakin riitti eikä hyvinvointivaltion kannatus päässyt 1990-luvun lopullakaan aivan samalle tasolle kuin 1980-luvulla. Forma tiivistää tutkimuksensa toteamukseen: ”kansalaiset antavat huolestuneen tukensa hyvinvointivaltiolle”. (Forma 1998, 129–131, 145–149.) Jälkiviisaasti 2000-luvulta katsottaessa voi toki todeta, että 1990-luvulla tehdyt säästöt ja leikkaukset näkyvät yllättävän pitkällä viiveellä ja mielipiteissäkin ehkä vasta paljon myöhemmin.

3.3 Suomalaisten mielipiteet köyhyydestä ja köyhien auttamisesta 2000-luvulla

2010-luvun lopulla valtaosa suomalaisista kannattaa hyvinvointivaltiota ja sillä on siten vahva legitimitetti. Suurin osa suomalaisista luottaa järjestelmän kohtelevan ihmisiä tasavertaisesti ja oikeudenmukaisesti sekä toimivan suhteellisen hyvin. Ihmiset edelleen myös pitävät tärkeänä järjestelmän rahoitusta julkisin verovaroin ja erilaisten asiakasmaksujen merkityksen pitämistä vähäisenä sekä palvelujen tuottamisen päävastuun pitämistä julkisella sektorilla. (Airio 2013, 26; Muuri, Aalto, Manderbacka ja Arffman 2019, 292-300.) Toisaalta yhteiskunnallinen kehikko on kokenut muutoksia 1980-luvulta 1990-luvun laman ja nousukausien kautta 2000-luvulle siirtyäessä. 1990-luvulla tehdyt hyvinvointivaltion supistukset ja silloin jo näkyneet ja myöhemmin jatkuvasti syventyneet ongelmat vaikuttavat mielipiteiden taustalla. Laajasti julkisesti keskustellut asiat ovat hyvin ihmisten tiedossa heidän kertoessaan näkemyksiään eri teemoihin liittyen. Käsittelen tässä luvussa köyhiin ja köyhien auttamiseen liittyviä asennetutkimuksia 2000-luvulta. Parhaiten tarkoitukseeni vastasivat *Suomalaisten hyvinvointi* -kirjasarjan artikkelikokoelmat vuosilta 2006, 2010 ja 2018, vuonna 2013 julkaistu Ilpo Airion toimittama *Toimeentuloturvan verkkoa kokemassa*.

Suomalaisten hyvinvointi vuonna 2006 -teoksesta parhaiten tutkielmani mielipiteiden vertailupohjana ja yleiskuvauksena köyhyyteen liittyvistä mielipiteistä toimii Pauli Forman artikkeli ”Niin hyvinä kuin huonoinakin aikoina – Suomalaisten sosiaalipolitiikkaa koskevat mielipiteet vuonna 2004”. Forma toteaa, että hyvinvointivaltion kannatusta arvioitaessa on keskeistä nimenomaan se, miten hyvinä ja huonoina taloudellisina aikoina suhtautuminen sosiaalipolitiikkaan. Aiemmista tutkimuksista juontaa juurensa oletus, että taloudellisina laskusuhdanteina sosiaalimenojen lisäämiseen suhtaudutaan nihkeämmin kuin kasvukausina. Avuntarvetta voisi loogisesti ajatellen olla tällöin enemmän, mutta kansalaiset ymmärtävät, että kriisioloissa sosiaalipoliittisia toimia pitää harkita ja menojen lisäämistä pyrkiä välttämään. (Forma 2006, 166–167.)

Tämä on tärkeä ja tällä tavoin niin Forman kuin muidenkin tutkimuksissa näkyvä suhtautumistrendi myös minun tutkielmani aineistoilla todennetun oletuksen

kanssa. Nimittäin taloudellisena kriisiaikana samaan aikaan kuin sosiaalimenoja ei haluta lisättävän, suhtaudutaan paljon ymmärtäväisemmin köyhyyteen. Ihmiset uskovat enemmän, että aitoa tarvetta avulle on ja ansaitsevuuskin on suuri, sillä köyhyys nähdään vähemmän omana syynä kuin taloudellisesti hyvinä aikoina. Köyhyyden rakenteelliset syyt selkeästi korostuvat yksilöllisten syiden sijaan, mutta mitä tämä sitten tarkoittaa sosiaalipolitiikan kannalta? Tämä on ehkä eri aikakausina tarkoittanut eri asioita, mutta toisaalta samaa taustaa voi niistäkin löytää. 1800-luvulla paikallisempien, mutta koko maassa jollain tavoin kuitenkin näkyneiden 1830-luvun kato vuosien jälkeen tehtiin armeliaampaa sosiaalipolitiikkaa, joka perustui olosuhteiden ymmärtämiseen ja autettavien joukko oli aiempaa suurempi. Toisaalta suurten nälkä vuosien jälkeen 1870-luvulla sosiaalipolitiikassa rajattiin avunsaajien ryhmää ja yksilölliset tekijät köyhyyden takana korostuivat. Nykyajasta katsottuna rakenteelliset syyt olivat kuitenkin ihan eri tavalla selittävässä asemassa köyhyyden syytä etsittäessä kuin tänä päivänä, mutta kirjoituksissa erityisesti normaaliaikoina nimenomaan yksilölliset syyt nousivat esiin.

Taloussuhdanteet väistämättä vaikuttavat ihmisten ajatuksiin sosiaalipolitiikasta, mutta vähintään yhtä suuri tekijä niin 1800-luvulla kuin 2000-luvulla on yhteiskunnan poliittinen ilmapiiri. Toki tämä aina osittain juontuu taloudesta, joka näkyy julkisessa keskustelussa ja tehdyssä politiikassa. Esimerkiksi 1860-luvun lopulta lähtien Suomessa rahatalous ja talousliberalistinen ajattelu löivät yleisesti läpi vaikuttaen myös tehtävään sosiaalipolitiikkaan ja siitä käytävän keskustelun sävyyn. 1990-luvun lama taas toimi hyvänä perusteena supistaa kannatusta saaden paisunutta hyvinvointivaltiota kestävämpään suuntaan erityisesti sen jälkeen, kun havaittiin, että lama-ajan jälkeen ei päästä lamaa edeltäneisiin työllisyyslukuihin. Muualla maailmassa jo vahvan roolin sosiaalipolitiikassa ottanut uusliberalistinen ajattelu nousi niin keskusteluun kuin politiikantekoon ja jäi sinne hyvien ja huonojen taloudellisten aikojen vaihdellessa.

Forma muistuttaa, että hyvät ja huonot ajat vaihtelevat myös ihmisten elämänskaarella. Ja suhtautuminen sosiaalipolitiikkaan on myös elämäntilannesidonnaista.

Sosiaalipolitiikkaa tukevat ennen muuta sitä tarvitsevat. Forman mukaan tämä on tutkimuksin todistettukin, mutta sosiaalipolitiikan legitimitetin kannalta tärkeää on erityisesti se, miten sosiaalipolitiikkaan suhtautuvat ne, jotka sitä eivät niin tarvitse. Toisaalta on myös tutkimuksin todistettu vääräksi oletukseksi, että tukea tarvitsematon keskiluokka hylkäisi hyvinvointivaltion ja solidaarisuuteen pohjaavan sosiaalipolitiikan. Erityisesti pohjoismaistyypisissä hyvinvointivaltioissa monenlaiset keskiluokan saamat edut ylittävät haitat. Sen sijaan suppeammissa hyvinvointivaltioissa kehityssuunta voi ollakin tämä. 2000-luvun alussa verotusta on yleisesti kevennetty esimerkiksi yhteiskunnan kilpailukyvyn parantamiseksi. Julkisen sektorin toteuttamiin sosiaalipalveluihin on yksityistämisten kautta haettu tehokkuutta ja säästöjä. Kansalaisten näkemyksiä ei ole juurikaan tutkittu, mutta Forma pyrki osaltaan kartoittamaan nimenomaan kansalaisten mielipiteitä hyvinvointivaltion "sopeuttamisen" tai "uudelleen organisoinnin aikana". Pääpaino oli vuoden 2004 mielipiteissä, mutta Forma tarkasteli mielipiteitä vuodesta 1993 alkaen. Artikkelissa käsiteltiin mielipiteitä sosiaaliturvan tasosta, verotuksesta, eriarvoisuudesta, hyvinvointipalvelujen tuottamisesta ja julkisen sektorin säästöistä. (Forma 2006, 161–162, 164.) Esittelen näistä kaikista tiiviin kuvauksen keskittyen oman tutkielmani kannalta keskeisimpiin eli sosiaaliturvan tasoon ja eriarvoisuuteen liittyviin mielipiteisiin sekä jonkin verran verotukseen ja säästöjen kohdentumiseen.

Forman tutkimuksen mukaan Suomessa oltiin varsin tyytyväisiä sosiaaliturvan tasoon. Vuosina 1993–2002 60–70 prosenttia kansalaisista piti sosiaaliturvan tasoa sopivana. Alhaisimmillaan tyytyväisten osuus oli 1990-luvun puolivälissä. Vuonna 2002 tyytymättömien osuus lähti nousuun ja tyytyväisiä oli vuonna 2004 enää noin 50 prosenttia vastanneista. Yhtenä selittäjänä tähän voi olla taloudellisesti hitaamman kasvun aika, mutta kritisoivimpien asenteiden tyhjentävänä selittäjänä se ei toimi. Yhteiskuntaryhmien välillä oli suuriakin eroja suhtautumisessa sosiaaliturvan tasoon ja esimerkiksi työttömistä reilu puolet piti tasoa liian matala (vuonna 1995 osuus oli vähän alle 30 prosenttia), mutta työllisistä vain 30 prosenttia. Merkityksellistä kuitenkin oli se, että lähes kaikissa yhteiskuntaryhmissä sosiaaliturvan tasoon tyytymättömien

osuus oli 1990-luvun puolesta välistä kasvanut ja jyrkintä kasvu oli vuoden 2002 jälkeen. Huomionarvoista tässä on myös se, että liian matalana turvan tasoa pitävien osuus oli erityisesti kasvanut, kun taas liian korkeana pitävien osuudessa ei ollut tapahtunut niin suuria muutoksia. Sosiaaliturvaa liian korkeana pitävien osuus oli välillä noussut ja välillä laskenut, mutta 2004 vuonna vain noin 10 prosenttia piti tasoa liian korkeana, kun vuonna 1996 osuus oli lähes 20 prosenttia. (Forma 2006, 166–169.)

Eriarvoisuudesta suomalaiset olivat yllättävän yksimielisiä vuonna 2004, sillä 72 prosenttia suomalaisista piti rikkaiden ja köyhien välistä eroa Suomessa liian suurena. (Forma 2006, 171.) Kansainvälisesti edelleen pienten tuloerojen maassa tulos lienee ainakin hieman yllättävä ja erityisesti siksi, se oli merkittävä. Jaettu kokemus näytti kääntyneen siihen, että rikkaiden ja köyhien välinen kuilu oli syventynyt. Julkisesta keskustelusta lama-ajasta lähtien on toki löydettävissä selityksiä tähän ja ehkäpä vaikka leipäjonoista, jotka näyttivät 2000-luvun alussa jo tulleen jäädäkseen, vaikka lama poikkeustilannetta aiheuttavana oli jo hävinnyt. Taustatekijöistä suurin merkitys oli työmarkkina-asetelmalla, kun työttömistä yli 80 prosenttia ja työllisistä 70 prosenttia piti rikkaiden ja köyhien välistä eroa liian suurena, mutta näin pieni ero kertonee nimenomaan melko yhtenevästä kokemuksesta. Verotuksen alentaminen sosiaaliturvan kustannuksella ei nauti suomalaisten suurta suosiota, sillä 76 prosenttia vastaajista oli vuonna 2004 jopa valmiita kasvattamaan verorasitusta hyvän sosiaaliturvan saavuttamiseksi. Forma näki näiden kahden tutkimustuloksen kertovan nimenomaan siitä, että suomalaiset olivat valmiita jopa verojen korotuksiin hyvätasoisien sosiaaliturvan vuoksi ja pitivät tärkeänä, että rikkaiden ja köyhien välinen ero ei syvenny. (Forma 2006, 171.)

Mistä sitten oltiin vuonna 2004 valmiita säästämään, mistä ei? Forman tutkimuksen mukaan Vähiten kansalaiset halusivat säästää terveyden- ja sairaanhoidosta (79 %), mutta myös tulonsiirroista ja sosiaalipalveluista säästöhalukkuutta oli hyvin vähän, kun suunnilleen 70 prosenttia näki, että niistä ei voida säästää ja juuri kukaan vastaajista ei kannattanut suuria leikkauksia. Työttömyysturva sen sijaan nautti huomattavasti vähäisempää suosiota leikkaamattomuuden suhteen, sillä vain 46 prosenttia ilmoitti, että siitä ei voi säästää. Lisäksi kohdan ”voidaan säästää jonkin verran”

valitsi lähes 40 prosenttia ja niiden osuus, joiden mielestä voitiin säästää paljonkin, oli vain 8 prosenttia. Taustatekijöillä oli jälleen loogisesti vaikutusta, sillä työttömyysturvaa puolustivat eniten työkäiset ja erityisesti työkäisistä iäkkäimmät eli työttömäksi jäämisen riski selittää mielipidettä. Työmarkkina-asemaltaan työttömät erottuivat niin ikään intressioletusten mukaisesti joukosta kiihkeimpänä työttömyysturvan leikkausten vastustajina (77 %, kun työllisistä 42 % vastusti leikkauksia). Naiset vastustivat leikkauksia yleisesti miehiä vähemmän, mutta näissä erot eivät olleet kovin merkityksellisiä.

Keskusteluissa paljon 2000-luvulla esillä olleen terveys- ja sosiaalipalvelujen toteuttamistahon osalta Forman tutkimus antoi hyvin selkeän kansalaismielipiteen. Vastaajista 91 prosenttia halusi vuonna 2004 valtion ja kuntien tuottavan pääosan sosiaalipalveluista sekä sairauden- ja terveydenhoidosta. Tosin täytyy huomioida, että vastausmahdollisuutena ei ollut ”kaikki palvelut” ja myönteisesti yksityisten palvelujen lisäämiseen kuitenkin suhtautui myös lähes puolet vastaajista. Lukemat olivat melko samoja kuin Forman aiemmissa tutkimuksissa 1990-luvulta. Kysymys toteuttajatahosta oli tosin muotoiltu vuoden 1992 ja 1996 mielipiteitä mitattaessa näin: ”Julkisen sektorin tulisi tuottaa väestön tarvitsemat sosiaali- ja terveyspalvelut”. Vuonna 1992 ajatuksen jakoi 75 prosenttia vastaajista ja vuonna 1996 85 prosenttia vastaajista. Tässä ajatusten voi ajatella siten olleen joka tapauksessa samoilla linjoilla. Usko yksityisten palvelujen tehokkuuteen oli sen sijaan 1990-luvulta kasvanut. Tämä on hieman yllättävää, sillä suunta näytti vuonna 1996 olevan selkeästi vähenemään tehokkuususkossa, mutta vuoden 1996 42 prosentin tehokkuususkolukemista oli vuonna 2004 päästy yli 60 prosentin osuuteen. (Forma 1998, 64–65; Forma 2006, 175–176.) Eli voi ajatella, että välissä usko tehokkuuteen hiipui yksityistämisten alettua, mutta vuosikymmen yksityisiä palveluja vahvisti uskoa tehokkuuteen. Tämä voi olla tosin siinä mielessä negatiivinen asia, että yksityisten palvelujen puutteiden ruotiminen on voinut lisätä kyllä uskoa palveluiden tehokkuuteen, mutta samaan aikaan lisännyt enemmän julkisia palveluja haluavien määrää.

Forma huomioi vuoden 2006 tutkimuksessaan vuosikymmenien kehitystrendin olleen se, että selkeä kansalaismielipide ja toteutettu sosiaalipolitiikka menevät eri

suuntiin. Kansalaismielipidettä huomioimatta julkisen sektorin roolia oli palvelujen tuottajana pienennetty ja verotusta kevennetty. Tämä on tärkeä havainto sekä sosiaalipolitiikan ja hyvinvointivaltion legitimitietin kannalta. Lisäksi havainto tuo näkyviin todellisuuden ja ideaalin tilanteen välisen ristiriidan. Mielipidetutkimuksia hyvinvointivaltiosta ja yleensäkin sosiaalipoliittista tutkimusta mainitaan aina tehtävän päätöksenteon pohjaksi ja avuksi, mutta tämä tehtävä ja merkitys kyseenalaistuu, jos tulokset eivät tunnu näkyvän toteutetussa politiikassa. Forma toki huomioi, että päätöksentekijät joutuvat huomioimaan seurauksia ja resurssirajoituksia kansalaisia enemmän, mutta toisaalta kansalaiset ovat valmiita, vaikka verolisäyksiin, tukemaan hyvää sosiaaliturvaa ja laadukkaita terveys- ja sosiaalipalveluja. Mielipidetutkimuksissa yksityiset palvelutkin kuitenkin yleisesti hyväksytään ja melko iso osa kansalaista haluaa niitä lisääkin, joten siinä mielessä ristiriita tekojen ja kansalaismielipiteen välillä ei ole niin dramaattinen. (Forma 2006 180–181.) Tutkielmassa käsittelemissäni mielipidekirjoituksissa keskustelu julkisista ja yksityisistä palveluista on välillä hyvinkin jyrkkää ja pohdin niissä esitettyjä mielipiteitä etenkin vastuunäkökulmasta ja köyhyys keskiössä. Joka tapauksessa ajatus toimien ja kansalaisten näkemysten ristiriidasta näkyy myös niissä.

Suomalaisten hyvinvointi 2010 -teoksessa painottui muuttuneen yhteiskunnallisen tilanteen vuoksi jo todeksi todettujen hyvinvointierojen kurissa pitäminen. Vielä 2008 vuonna tulo- ja hyvinvointierojen kasvu oli kirjasarjan silloisen osan pääsanoma ja hyvinvointierojen olemassaolon ongelmallisuudesta keskusteltiin. Kansainvälisen taantuman iskettyä Suomeen ja tilanteen muututtua siirryttiin ajatukseen, että hyvinvointierot oli aivan välttämätöntä pitää kurissa yhteiskunnan sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden vuoksi. Taustana tälle ajatukselle perinteisen oikeudenmukaisuuspyrkimysten lisäksi toimivat tutkimukset, joissa oli painotettu sitä, että suurilla tuloeroilla ja köyhyydellä on kielteisiä vaikutuksia myös valtion- ja kansantalouden toimivuudelle. Hyvinvointierojen tasoittaminen nostettiin siten jälleen esille kaikille järkevänä tavoitteena. Esimerkiksi Richard Wilkinsonin ja Kate Pickettin teos *Tasa-arvo ja hyvinvointi. Miksi tasa-arvo on hyväksi kaikille?* on teoksessa esimerkkinä tutkimuk-

sesta, jossa tällaisiin tuloksiin vahvasti tultiin. Wilkinson ja Pickett vakuuttavasti argumentoivat sen puolesta, että nimenomaan tuloerojen suuruus on merkityksellinen sosiaalisiin indikaattoreihin, joista hyvinvoinnin tilaa valtioissa voidaan arvioida (Wilkinson ja Pickett 2011, 27–29). Mielenkiintoista tutkimukseni kannalta on se, kuinka tämä näkyy minun analysoimissani mielipidekirjoituksissa ja kuinka vahvasti, se heijastui *Suomalaisten hyvinvointi 2010* -teoksen Anu Muurin ja Kristiina Manderbackan artikkeliin, jossa tarkastellaan eri näkökulmista hyvinvointivaltion kannatusperustaa. (Vaarama, Moisio ja Karvonen 2010, 10–14.)

Muurin ja Manderbackan artikkelissa ”Hyvinvointivaltion kannatusperusta” vuodelta 2010 käsiteltiin suomalaisten asennetta sosiaaliturvan tasoon ja tarkasteltiin sitä, mihin suomalaisten mielestä rahoitusta tuli suunnata ja missä määrin. Lisäksi tutkittiin sitä, halutaanko palveluja entisestään yksityistää vai pitäisikö julkisen sektorin osuutta tuottajana lisätä. Suomalainen hyvinvointivaltio ja sosiaaliturva ovat tunnetusti perustuneet universalismiin ja siten kaikki kansalaiset koko elämänsä ajan ovat jollain tapaa hyvinvointivaltion etuuksien ja palvelujen piirissä. Hyvinvointivaltio on nauttinut 1980-luvulta asti Suomessa laajaa kannatusta ja Muurin ja Manderbackan mukaan 1990-luvun lama tai vuonna 2009 vallinnut taantuma ei tilanteen vakautta horjuttanut. Toisaalta tyytymättömien määrän nähtiin kuitenkin kasvaneen ja järjestelmässä olleen aukkoja, joita kirkko ja järjestöt joutuivat täydentämään ja osin myös korvaamaan. Kansalaisista yli puolet myös kritisoi sitä, että voittoa tavoittelevat yritykset toteuttivat julkisia palveluja. Tutkimuksissa oli viitteitä kriittisyyden noususta nimenomaan pitkään jatkunutta yksityistämistä kohtaan ja kolme neljäsosaa myös yhtyi väitteeseen, että ”nykyinen markkinataloutemme ei ota huomioon heikompia ja vajaakäykyisiä. Valtaosa (82 %) näki hyvinvointivaltion hintansa arvoisena. (Muuri ja Manderbacka 2010, 96–97.)

Suomalaisista puolet piti vuonna 2009 sosiaaliturvan tasoa sopivana. Kolmanneksen mielestä se oli jonkin verran tai aivan liian matala ja noin 15 prosenttia piti sitä liian korkeana. Kaksi kolmasosaa vastaajista halusi pitää sosiaaliturvan nykytason, vaikka veroja jouduttaisiin sen vuoksi korottamaan. Taustatekijöistä merkityksellisin oli työmarkkina-asema, sillä muut kuin työssä käyvät tai eläkeläiset pitivät yleisesti

sosiaaliturvan tasoa liian matalana. Vastaavasti korkeimmissa tuloluokissa ja koulutustasoilla sosiaaliturvan tasoa liian korkeana pitäneiden osuus oli muita ryhmiä suurempi. (Muuri ja Manderbacka 2010, 99–101.)

Muurin ja Manderbackan tutkimuksen mukaan kansalaiset halusivat yleisemmin suunnata rahoitusta sosiaali- ja terveystalouteen kuin tulonsiirtoihin. Prosenttiosuudet rahoitusten lisäämishalukkuudessa olivat kaikkiin kohteisiin todella suuria. Lähes kaikki (99 % ja 98 %) olivat sitä mieltä, että verovaroja tulisi suunnata aiempaa enemmän tai vähintään nykyinen määrä sekä terveyden- ja sairaanhoitoon että sosiaalipalveluihin. Tulonsiirtojenkin lisärahoitus tai vähintään nykyisellä tasolla pitäminen sai 78 prosentin kannatuksen. Taustatekijät vaikuttavat oletettavasti tuloksiin, sillä tulot korreloivat tulonsiirtojen lisärahoituksen suhteen vahvasti. Mitä pienemmät tulot olivat, sitä varmemmin vastaaja kannatti panostusta tulonsiirtoihin. Koulutustaso toimi pitkälti samoin ja korkeimmin koulutetut panostaisivat alemmin koulutettuja vähemmän tulonsiirtoihin. Vanhemmat ikäluokat olivat nuorempia hieman harvemmin valmiita säilyttämään tulonsiirtojen tason nykyisellään tai lisäävän sitä. Vastaajista noin 60 prosenttia kannatti sitä, että julkisen sektorin tulisi tuottaa yksin pääosa sosiaali- ja terveystaloudesta ja kolmasosan mielestä pääosa, mutta myös yksityisiä palveluita tulisi lisätä. Muuri ja Manderbacka päätyivät monien muiden hyvinvointivaltiomielipiteitä tutkineiden tutkijoiden kanssa samaan lopputulokseen eli hyvinvointivaltion kannatusperusta oli Suomessa vuonna 2009 hyvin vahva. Myös heidän tekstistään nousi kuitenkin näkemys, että tätä kansalaisten mielipidettä päätöksentekijät eivät välttämättä olleet kuulleet tai siihen reagoineet, mutta järjestelmän kehittämiseksi ja legitimitietin turvaamiseksi myös tulevaisuudessa kansalaisten näkemykset olisi hyvä huomioida. (Muuri ja Manderbacka 2010, 102–105.)

Ilpo Airion toimittamassa teoksessa *Toimeentuloturvan verkkoa kokemassa* hyödynsivät artikkelia suhtautumisesta köyhyyteen olivat Airion artikkeli ”Kuka kannattaa toimeentuloturvajärjestelmää” sekä Mikko Niemelän ”Mielipiteet toimeentuloturvaetuksien kohdentumisongelmista ja niiden ratkaisukeinoista.” Airion mukaan aiemmissa tutkimuksissa sekä hänen tutkimuksessaan toimeentuloturvajärjestelmän ja

laajan hyvinvointivaltion kannatus oli Suomessa suurta. Mieli-
pideaineistot artikkelei-
hin oli kerätty vuonna 2011 eli aikana jolloin 2008 alkanut taloudellinen taantuma oli
jokseenkin selätetty, mutta julkinen keskustelu tuloerojen kasvusta, köyhyyden li-
sääntymisestä ja hyvinvointivaltion rahoitus pohjan haasteista oli kiihkeää. (Airio 2013,
26.)

Airion toimeentuloturvajärjestelmiin suhtautumiseen liittyvässä artikkelissa
keskityttiin siihen, miten eri väestöryhmät suhtautuivat toimeentuloturvajärjestel-
miin ja siihen, mitkä taustatekijät vaikuttivat suhtautumiseen. Mieli-
pide-eroja voi-
daan selittää ideologia- tai arvonäkökulmasta tai riski- ja intressinäkökulmasta. Airio
keskittyi ennen muuta riski- ja intressinäkökulmaan, joiden kautta hän tutki sitä, mi-
ten tietyn sosiaalisen riskin mahdollinen toteutuminen näkyi henkilön mielipiteissä.
Sosiaalisia riskejä jaetaan vanhoihin ja uusiin riskeihin. Tässä olen kiinnostunut eri-
tyisesti vanhojen toimeentuloa haittaavien riskien vaikutuksesta. Riskin ei tarvitse
edes toteutua vaikuttaakseen henkilön mielipiteeseen, sillä jo suuri todennäköisyys
riskin toteutumiselle vaikuttaa suhtautumiseen toimeentuloturvajärjestelmään. Ai-
rion mukaan toimeentuloturvajärjestelmän kannalta vanhat sosiaaliset riskit olivat
uusia riskejä helpommin hallittavia, sillä vanhat riskit usein koskivat helpommin tun-
nistettavaa joukkoa ja olivat ratkaistavissa yleensä taloudellisella tuella. Uudet sosi-
aaliset riskit, kuten työmarkkinoiden epävakautuminen, sen sijaan kohdistuivat
enemmän tietyissä elämäntilanteissa olevien väestöryhmien alaryhmiin ja haasteet
olivat usein monimutkaisempia kuin taloudellisella tuella ratkaistavia. Tiettyjen ryh-
mien kohdalla esimerkiksi viimesijaiseksi ja väliaikaiseksi tarkoitettulla toimeentulo-
tuella oli pysyvämpi rooli toimeentulon mahdollistajana ja siitä oli vaihtoehtojen
puutteessa tullut esimerkiksi syrjäytyneille tai syrjäytymässä oleville nuorille erään-
laista kansalaispalkkaa. (Airio 2013, 27–30.)

Airio vertaili koko väestölle suunnattujen kyselyjen tuloksia kohdennettujen
ryhmien tuloksiin ja analysoi niitä riski- ja intressinäkökulmasta. Kohdennetut ryh-
mät oli nimenomaan valittu siten, että heillä oli omakohtainen suhde toimeentulojär-
jestelmään. Ryhmät olivat lääkekustannusten vuosittaisen omavastuurajan ylittäneet,
sairauspäivärahan 300 päivän maksukauden ylittäneet ja työmarkkinatuen saajat.

Tutkimuksessa haettiin mielipidettä monenlaisiin toimeentuloturvajärjestelmää koskeviin väitteisiin, mutta keskityn tässä ennen muuta toimeentuloturvan rahallisesta tasoon ja etuuksien myöntämisehtoihin liittyviin tuloksiin, koska niissä tullaan lähimäksi köyhyyteen ja köyhien avustamiseen liittyviä mielipiteitä. (Airio 2013, 32–34.)

Tutkimustuloksissa ainakin jossain määrin yllättävää oli se, että suuri enemmistö jokaisessa otosryhmässä halusi etuuksien rahallista tasoa nostettavan. Airio huomautti tämän tosin olevan linjassa myös aiempien tutkimustulosten kanssa. Kansalaiset olivat etuuksien kasvattamisen ja järjestelmän kehittämisen kannalla. Tilanne muuttui hajanaisemmaksi, kun kysyttiin, mitä etuuksia tulisi nostaa. Kaikki nostaisivat kansaneläkettä ja opintotuki nousi myös melko korkealle, mutta muista kasvatettavista etuuksista ei löytynyt suurempaa yksimielisyyttä. Kohdennettujen ryhmien kohdalla heitä koskevat tai mahdollisesti lähitulevaisuudessa koskevat etuisuudet korostuivat korotuslistalla. Intressi- ja riskinäkökulma vaikutti selkeästi, mutta Airio huomautti, että kyseessä tuskin oli mikään itsekäs oman edun tavoittelu vaan ennemminkin kokemuksista nouseva huoli toimeentulon riittävydestä. Taustatekijöistä erityisesti sukupuolen merkitys nousi esille, kuten monissa muissakin tutkimuksissa. Naiset kaikissa otosryhmissä kannattivat miehiä enemmän etujen tason nostamista. Naiset myös kritisoivat toimeentuloturvajärjestelmää miehiä enemmän, mutta syy oli ehkä ennemminkin järjestelmän ja etujen tason riittämättömyys kuin itse järjestelmä. Koulutuksella oli myös merkitystä, sillä korkeasti koulutettujen muita suurempi tyytyväisyys järjestelmään vaikutti siten, että etuuksien nostamiselle ei nähty tarvetta. Työmarkkina-asemalla oli lisäksi vaikutusta suhtautumiseen etujen rahalliseen tasoon. Tyytyväisimpiä etujen nykytasoon olivat eläkeläiset. Työttömät ja opiskelijat kannattivat eniten etuuksien korotuksia. (Airio 2013, 37–42.)

Toimeentuloturvaetuuksien myöntämisehtojen kohdalla eniten kaikissa otosryhmissä kannatettiin myöntämisehtojen lievennyksiä itsestään selvinä pidettyjen etuuksien, kuten opintotuen tai sairauspäivärahan, kohdalla. Työttömyyskorvauksen myöntämisehtojen lieventäminen sai sen sijaan vähiten kannatusta. Tässä oli tosin merkittävä ero kohdennettujen ryhmien ja muiden välillä. Kohdennetuilla ryhmillä

oli selvä intressiajattelu näkemystensä taustalla. Aiempi kokemus tai riski siirtyä seuraavaan etuusmuotoon vaikutti todennäköisesti siihen, että sairauspäivärahan 300 päivän maksukauden ylittäneet olisivat lieventäneet työttömyyseläkkeen ja toimeentulotuen ehtoja. Vastaavasti työmarkkinatuen saajat toimeentulotuen, työmarkkinatuen ja työttömän peruspäivärajan saamisen ehtoja. Kohdennettujen ja muiden vastaajaryhmien tulokset säilyivät ennallaan vakioitaessa taustamuuttujat. Ryhmien sisällä samoin kuin etuuskien tason nostamisen kohdalla merkityksellisiä taustatekijöitä olivat sukupuoli, ikä, koulutus ja työmarkkina-asema. Ne myös pitkälti toimivat samoin kuin tason nostamisen kohdalla eli naiset kannattivat ehtojen lieventämistä enemmän kuin miehet, keski-ikäiset enemmän kuin nuoret tai eläkeiän saavuttaneet. Perusasteen tai ammattikoulun käyneet kannattivat lievennyksiä enemmän kuin korkeammin koulutettuja. Työttömät ja opiskelijat ovat myönteisimpiä myöntämisehtojen lieventämiseen ja eläkeläiset kriittisimpiä. (Airio 2013, 42–45.)

Airio veti tutkimustuloksistaan sen johtopäätöksen, että suomalaisten enemmistö kannatti ehdottomasti toimeentuloturvajärjestelmää ja oli valmis sen kehittämiseen esimerkiksi tukien rahallisen tason nostamisen ja myöntämisperusteiden lieventämisen kautta. Tämä tarkoittanee, että suomalaiset eivät nähneet laajaa tukien ylikäyttöä tapahtuvan, vaan ennemminkin ajateltiin tukia jätettävän myöntämättä niitä tarvitseville. Kohdistettujen ryhmien tuloksista Airio havaitsi, että intressit vaikuttivat paljon näkemyksiin. Tukien käyttäjillä oli monien tukien kohdalla riippuvuus tukeen ja tämä näyttäytyi jonkinasteisena tyytymättömyytenä nykytilanteeseen. Monet kokivat tuen riittämättömänä ja näkivät, että myöntämisehdoissa oli myös kehitettävää. Airio nosti tuloksiin vedoten huolenaiheeksi nimenomaan sen, että arvioitaessa erityisesti pienille ryhmille tai uusien sosiaalisten riskien aiheuttamia ongelmia kokeville suunnattuja tukia, intressiryhmien ääni voi jäädä kuulematta tai kuuntelematta. (Airio 2013, 45–46.)

Teoksessa *Toimeentuloturvan verkkoa kokemassa* julkaistiin Airion artikkelin lisäksi toinen tutkimukseni kannalta kiinnosta artikkeli eli Mikko Niemelän ”Mielipiteet toimeentuloturvaetuuksien kohdentumisongelmista ja niiden ratkaisukeinoista”. Niemelän mukaan julkista keskustelua toimeentuloturvaetuuksien yli- ja alikäytöstä oli

käyty niin kauan kuin jonkinlaista tukea on tarvitseville annettu. Keskustelu tiivistyi väitteisiin väärinkäytöksistä sekä siitä, että jotain tukea maksettiin sitä tarvitsemattomille (ylikäyttö) tai vastaavasti tukea tarvitseva ei sitä saanut (alikäyttö). Väärinkäyttö voi olla tahallista tai tahatonta. Tahattomassa väärinkäytössä kyse voi olla esimerkiksi se, että tuen saaja unohtaa ilmoittaa olosuhteiden muutoksesta. Tahallista on taas esimerkiksi tulotietojen ilmoittaminen väärin. Ylikäyttöä on se, että etuutta saa tai palvelua käyttää sitä tarvitsematon, esimerkiksi universaalit edut (lapsilisä) ovat osalle saajista tällaisia etuuksia. Alikäyttö voi johtua liian monimutkaisesta hakuprosessista, tietämättömyydestä tai esimerkiksi siitä, että tukien vastaanottaminen tai hakeminen voidaan kokea leimaavaksi. Mieliopidekirjoitusaineistossani suuri osa kirjoituksista 1800-luvulta tähän päivään on jollain tavalla sijoitettavissa tämän kolmijaon keskelle eli köyhyydestä kirjoittaessaan ihmiset käsittelevät näitä ongelmia, ja esittävät kokemuksiaan tai ratkaisuehdotuksia niihin liittyen. (Niemelä 2013, 112–113.)

Niemelä tutki mielipiteitä väärinkäytöstä ja ali- tai ylikäytöstä esimerkiksi kysymällä, pitivätkö ihmiset suurempana ongelmana tukien ja palveluiden väärinkäyttöä vai alikäyttöä. Tulosten mukaan koko väestön mielipiteet jakautuivat tässä melko tasan, kun vuonna 2011 49 prosenttia näki vakavampana ongelmana etuuksien väärinkäytön kuin sen, että ihmiset eivät saaneet heille kuuluvia etuuksia (51 prosenttia). Niemelä vertasi tätä tulosta vuoden 2008 kyselyjen tuloksiin. Useampi piti vuonna 2011 etuuksien väärinkäyttöä suurempana ongelmana (vuonna 2008 31 prosenttia) ja vastaavasti alikäyttöä pienempänä ongelmana (vuonna 2008 69 prosenttia). Kohdennetuilta ryhmiltä (työmarkkinatuen saajat ja sairauspäivärahan enimmäisajan ylittäneet) kysyttäessä suunnilleen kaksi kolmasosaa vastaajista piti alikäyttöä suurempana ongelmana. Käsitteet etuuksien yli- ja alikäytöstä olivat tutkimuksen mukaan koko väestön ja kohdennettujen ryhmien kohdalla melko yhteneviä. Selkein ero tuloksissa oli oikeastaan vain työttömyyskorvausta arvioitaessa. Koko väestöstä noin 30 prosenttia piti työttömyyskorvauksen ylikäyttöä mahdollisena, mutta kohdennettujen ryhmien kohdalla lukema oli noin 20 prosenttia. Niemelän mukaan tässä oli tapahtunut kuitenkin laskua 1990-lukuun verrattuna ja ylikäyttöä pidettiin nyt vähäisempänä on-

gelmana. Huomionarvoista on, että vaikka 30 prosenttia piti toimeentulotuen ylikäyttöä tavallisena, samaan aikaan etuuden kohdalla myös alikäyttöä pidettiin yleisempänä kuin muiden etuuksien kohdalla. Kohdennetuissa ryhmissä alikäyttöä arvioitiin olevan vielä enemmän kuin koko väestön otosta katsottaessa. Toimeentulotukea koskevat näkemuserot ja myös päällekkäisyydet yli- ja alikäyttönäkemyksissä kertoivat Niemelän mukaan siitä, että niitä ei oikeastaan usein nähdä toisiaan poissulkevinä asioina, vaan ne ovat kohdennusongelman eri osatekijöitä. (Niemelä 2013, 119.)

Tutkimuksessa selvisi, että demograafisilla ja sosioekonomisilla tekijöillä ja asiakkuuskokemuksilla oli vaikutusta näkemyksiin. Esimerkiksi toimeentulotuen alikäyttönäkemysten yleisyys toimeentuloturvaetuuksien saajilla selittyi osin intressi- ja kokemusperusteisesti. Ali- ja ylikäyttöä koskevilla näkemyksillä oli myös yhteys muihin toimeentuloturvaetuuksia koskeviin näkemyksiin. Niemelä totesi tutkimuksessa, että alikäyttöä yleisenä pitävät kannattivat myös etujen rahallisen tason nostamista ja myöntämisperusteiden lievittämistä. Demografisista ja sosioekonomisista tekijöistä merkittävimpiä olivat sukupuoli, koulutus ja pääasiallinen tulonlähde ja tulokset ovat samansuuntaisia kuin Airion tutkimuksessa. Eli kaikkia toimeentuloturvaetuuksia katsottaessa miehet korostivat naisia enemmän ylikäyttöä, vähemmän koulutettujen mielestä etuuksien ylikäyttö oli yleisempää kuin korkeammin koulutettujen mielestä ja toimeentuloturvaetuuksista pääasiallisen toimeentulonsa saavat pitivät ylikäyttöä paljon vähäisempänä kuin palkansaajat, yrittäjät tai eläkeläiset. (Niemelä 2013, 119.)

Anu Muurin, Anna-Maija Aallon, Kristiina Manderbackan ja Martti Arffmanin artikkelissa ”Sosiaali- ja terveydenhuollon kannatusperusta” tutkittiin väestön suhtautumista erilaisista näkökulmista sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Minua kiinnosti artikkelissa erityisesti suhtautuminen sosiaalimenoihin ja siihen, miten sosiaalimenoista suhtaudutaan tulonsiirtoihin. Kansalaisista tulonsiirroista riippuvaisimmat olivat huono-osaisimmat ja siten asenne tulonsiirtoihin ja yleisemminkin sosiaalimenoihin kertoi myös asenteesta köyhiin, köyhyyteen ja köyhyyden syihin. Tutkimuksessa tultiin siihen johtopäätökseen, että vuonna 2018 suurin osa suomalaisista kannatti sosiaalipalvelujen ja -menojen säilyttämistä suunnilleen ennallaan eli verovaroin toteutettaville lisäyksille ei nähty tarvetta ja samaan aikaan viidesosa suomalaisista oli

myös sitä mieltä, että tulonsiirtoihin tulisi käyttää nykyistä vähemmän julkisia varoja. Suhtautumisessa sosiaalimenoihin oli havaittavissa sukupuoleen, koulutustasoon, työmarkkina-asemaan ja omakohtaisiin kokemuksiin johdettavia eroja ryhmien välillä. Esimerkiksi sosiaalimenojen kannatus oli suurinta naisten, vähemmän koulutettujen, eläkeläisten, työttömien ja toimeentulovaikeuksia kokeiden kohdalla. (Muuri, Aalto, Manderbacka ja Arffman 2019, 297-300.) Tästä voi päätellä, että kannatuksessa oli selkeä intressiperusta, sillä juuri näillä ryhmillä oli itselle etua toimivista sosiaalipalveluista ja sosiaalimenoista osa kohdistui suoraan tai välillisesti usein näihin ryhmiin kuuluville. Esimerkiksi suuri osa menoista paikantui julkisen sektorin naisvaltaiselle terveys- ja hoiva-alalle ja oli mahdollistanut myös laajan tasa-arvon kehittymisen 1900-luvulla.

Sosiaalimenojen kannatusperustassa oli 2000-luvulla havaittavissa muutoksia. Muuri, Aalto, Manderbacka ja Arffman havaitsivat, että yli puolet suomalaisista haluaisi verorahoitusta enemmän terveyspalveluihin, sosiaalipalveluihinkin lisää rahaa toivoisi lähes puolet, mutta sosiaalietuuksien kohdalla verovaroin tehtäviä lisäyksiä kannattavia oli enää korkeintaan neljäsosa. Mielenkiintoista oli myös se, että verorahojen vähentämistä toivovien osuus oli terveys- ja sosiaalipalvelujen kohdalla hyvin vähäinen, mutta sosiaalietuuksien kohdalla vähentämistä kannatti lähes yhtä suuri joukko kuin lisäämistä. Suhtautumisessa sosiaalietuuksiin oli havaittavissa 2000-luvun vertailussa melko merkittäviä muutoksia, sillä sosiaalietuuksien kasvattamista verovaroin kannatti vielä vuonna 2006 miehistä lähes ja naisista yli 30 prosenttia, mutta vuonna 2009 luvut kummankin sukupuolen kohdalla putosivat alle 20 prosenttiin. Vastaavasti vähentämistä kannattavien osuudet nousivat vuoden 2006 alle 10 prosentin osuuksista miesten kohdalla yli 20 prosenttiin ja naisten lähes 20 prosenttiin. Vuosina 2013 ja 2018 lisäämistä kannattavien osuudet jälleen nousivat lähes vuoden 2006 tasolle, mutta vähentämistä kannattavien joukko pysyi melkein vuoden 2009 tasolla. Vakiona säilyi sukupuolijakauma ja kaikkina vertailuajankohtina naiset kannattivat miehiä enemmän etuuksien nostoa ja vastaavasti miehet kannattivat naisia enemmän etuuksien vähentämistä. (Muuri, Aalto, Manderbacka ja Arffman 2019, 297.) Tilastoissa näkyi siis selkeästi erottuvana vuonna 2008 alkanut taantuma. Köyhyyttä

koskettavista mielipideaineistoista oli huomattavissa se, että suhtautuminen köyhyyteen ja sen syihin tulee taantuma-aikoina ymmärtäväisemmäksi ja itsestä riippumattomat syyt nousevat enemmän esiin köyhyyttä selittävinä tekijöinä. Toisaalta suhtautuminen sosiaalimenoihin kertoi siitä, että myös ymmärrys verovarojen riittämättömyydestä kaikkeen ja sosiaalimenojen supistaminen tai ennallaan pitäminen oli tarpeellista.

4 AINEISTO JA MENETELMÄT

4.1 Aineisto

Aineistona käytän 1800-luvulta laajasti eri sanomalehdissä julkaistuja kirjoituksia köyhyydestä sekä 1900-luvun loppupuolelta ja 2000-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä Helsingin Sanomissa julkaistuja mielipidekirjoituksia, joissa pohdittiin jollain tavoin köyhyyttä tai huono-osaisuutta siten, että toimeentulovaikeudet olivat keskeinen huono-osaisuutta määrittävä tekijä. Kävin läpi Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksia vuosien 1987, 1993, 1997, 2009 ja 2018 maaliskuusta heinäkuun loppuun ulottuvilta jaksoilta. Tutkittavat vuodet valitsin Suomen bruttokansantuotetilastojen mukaan siten, että mukana oli jyrkimmät taloudelliset lasku- ja nousukaudet (Tilastokeskus, http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_kansantalous.html). Mukana voisi olla laajemmin 1900-luvun kirjoituksia, mutta rajasin tutkimuksen lähihistoriaan, koska aineistosta olisi tullut muuten tarpeettoman laaja. Tutkimuksen tarkoituksena on verrata suhtautumista 1800-luvun ja nykyajan välillä sekä lähihistorian sisällä erilaisina taloudellisina ajanjaksoina. Myös 1800-luvun aineisto sisältää kirjoituksia taloudellisesti vaikeilta ja paremmilta ajanjaksoilta. Sanomalehdet, kirjoitukset ja kirjoittajat olivat nykyaikaan verrattuna erilaisia 1800-luvulla ja näitä lehtiä oli siten

syystä käyttää laajemmin. 1900-luvun loppupuolella Helsingin Sanomat oli vakiinnuttanut paikkansa Suomen merkittävimpänä ja laajimmin koko Suomea koskettavana sanomalehtenä ja siten sen käyttäminen aineistona oli järkevin ratkaisu.

Alkuperäislähteinä tutkimuksessani 1800-luvun osalta olen käyttänyt pitäjänkokousten ja vaivashoitolautakuntien pöytäkirjoja Pohjois- ja Keski-Suomen alueelta, Oulun läänin maaherran vuosikertomusta vuodelta 1832 ja ajan sanomalehtiä. Oulun läänin maaherran vuosikertomuksesta tuli hyvin esiin nälkävuosien hätä ja esivallan pelko köyhyyden aiheuttamista haitoista. Pöytäkirjoista ja sanomalehdistä tutkin ihmisten ja yhteisöjen suhtautumistapoja köyhyyteen. Pohjois-Suomen alueen pitäjien pitäjänkokousten pöytäkirjojen lisäksi käytän joitakin Keski-Suomen pitäjänkokousten pöytäkirjoja, koska halusin vertailla alueiden suhtautumistapoja. Keski-Suomi oli aluetta, jossa ei ollut varsinaista nälänhätää 1830-luvulla.

1800-luvun alun sanomalehdet olivat usein hyvin asenteellisia ja tekijöidensä kantoja peilaavia. 1800-luvulla olivat voimassa sensuuriasetukset² ja se täytyi huomioida sanomalehtiä lähteenä käyttäessä. Käyttämistäni lehdistä suomenkieliset sanomalehdet *Suometar* ja *Maamiehen Ystävä* sekä ruotsinkielinen *Saima* olivat hyvin kansallishenkisiä. *Saiman* ja *Maamiehen Ystävän* taustalta löytyi J.V. Snellman ja Snellmanin lehdet olivat esikuvina myös savo-karjalaisten ylioppilaiden piiristä liikkeelle läheneelle *Suomettarelle*. Kansallishenkisyyteen liittyi vahvasti kansan valistus- ja sivistyspyrkimys, mikä näkyy selvästi kyseisissä sanomalehdissä. Poliittisesti lehdet olivat melko liberaaleja, kuten myös ruotsinkielinen, mutta suomalaismielinen *Morgonbladet*. *Oulun Wiikko-Sanomat* valitsin lähteeksi saadakseni aiheeseen myös pohjois-suomalaista näkökulmaa. 1830-luvun nälkävuodet tulivat luonnollisesti eniten esiin kyseisessä lehdessä. *Oulun Wiikko-Sanomat* ilmestyi Oulussa, mutta lehti oli levikiltään valtakunnallinen ja toimi Pohjois-Suomen äänitorvena koko maassa. Lisäksi käytin lähteenä *Finlands Allmänna Tidningia*, koska se toimi Suomen virallisena lehtenä ja hallituksen äänitorvena. (Tommila 1988, 103-145; Numminen 1956, 106-108.) Siinä tosin käsiteltiin köyhyyskysymystä melko vähän. Edellä mainitut sanomalehdet valitsin

² Sensuuriasetus kielsi kirjoittamasta loukkaavasti uskonnosta, hallitsijasta, hallituksesta, perustuslaeista sekä yleensä hyvien tapojen vastaisesti ja kansalaisten kunniaa loukkaavasti. (Numminen 1956, 106-108.)

myös sen perusteella, että niissä käytiin muita lehtiä enemmän keskustelua köyhyyskysymyksestä. 1800-luvun köyhyyttä koskevien artikkelien etsinnässä käytin Helsingin yliopiston kirjaston sanomalehtitietokantaa.

Köyhyys ja köyhyyteen suhtautuminen on paljon tutkittu aihe niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Uutta ja lisäarvoa köyhyyteen suhtautumiskeskusteluun pyrin tuomaan tutkielmallani erityisesti ajallisen vertailun ja laajan mielipidekirjoitusaineiston kautta sekä sillä, että tutkimuksessa on sekä köyhyyden omakohtaisia kokemuksia että ajatuksia köyhyydestä ihmisiltä, joita köyhyys ei ole henkilökohtaisesti koskettanut. Useimmiten köyhyyttä on tutkittu sitä varten kerätystä aineistosta. Esimerkiksi suomalaisten suhtautumista köyhyyteen on tutkittu erilaisilla kyselytutkimuksilla, joiden tuloksia on analysoitu pääosin määrällisin menetelmin. Köyhyyden kokemuksia on myös tutkittu eri aikoina erilaisin tavoin kerättyistä kirjoituksista.

Mielipidekirjoitukset tutkittavana aineistona ovat mielenkiintoisia ja haasteellisia, koska niiden sisältöä eivät rajaa ennalta-annetut teemat tai tutkimuskysymykset. Kirjoitukset on tehty spontaanisti, kun kirjoittaja on halunnut esittää mielipiteensä jostakin asiasta. Kirjoituksia ovat kirjoittaneet niin itse köyhyyttä kokevat, kokeneet tai vain asiasta jotain mieltä olevat. Niillä voi olla monenlaisia tarkoituksia, mutta tarkoituksena usein on saada muut ymmärtämään koettua köyhyyttä, kritisoida tai tukea harjoitettua köyhäinhoitopolitiikkaa tai saada köyhät esimerkiksi muuttamaan toimintaansa.

Kirjoituksissa niin 1800-luvulla kuin lähemmäs nykyaikaa tultaessa etsittiin syitä köyhyydelle, esitettiin köyhyyttä vähentämään pyrkiviä ratkaisuja, pohdittiin sitä, kuka oli köyhä ja kuka ansaitsi tulla autetuksi. Keskeisesti esillä oli usein se, milloin köyhyys nähtiin ihmisten omana syynä sekä milloin ja miten yhteiskunnan piti auttaa köyhyyttä kokevia ihmisiä. 1800-luvun mielipidekirjoitusten kirjoittajat olivat pääosin ihmisiä, jotka eivät yleisesti itse kokeneet köyhyyttä ja lukeutuivat jonkinlaisen koulutuksen saaneisiin. Suurin osa suomalaisista oli auttavasti luku- ja kirjoitustaitoista, mutta sanomalehtiin kirjoittaminen ei ollut etenkään köyhemmän väestön keskuudessa yleistä. Omakohtaisten köyhyyskokemusten esiintyminen 1800-luvun lehdissä oli siten harvinaista. 1900- ja 2000-luvulla mielipidekirjoituksia sen sijaan kirjoitettiin

laajemmin ja omista köyhyyskokemuksista kertovia kirjoituksia on paljon enemmän. Kirjoitusten keskeisimmät tarkoitukset myös todennäköisesti poikkeavat 1800-luvulta nykyaikaan siirryttäessä. Esimerkiksi kirjoituksia, joilla pyrittiin lisäämään köyhyyskokemuksen ymmärtämistä, löytyi runsaasti viime vuosikymmeniltä, mutta ei 1800-luvulta. Toisaalta taas köyhyyden syitä, määritelmiä ja ajatuksia toteutetusta köyhäishoidosta löytyi kaikkien tutkittavien ajanjaksojen kirjoituksista.

1800-luvun köyhyyskirjoituksia etsiessäni katse täytyi suunnata laajalle, koska julkaisufoorumeita oli nykyistä huomattavasti vähemmän, sanomalehtiä ilmestyi vähän ja ne olivat sisällöltään melko suppeita. Halusin, että koko Suomi olisi edustettuna ja käytin Suomen eri alueilla ilmestyneitä lehtiä. Osa lehdistä tällöinkin oli valtakunnallisia, mutta myös niiden levikki oli suhteellisen pieni ja painottui eteläiseen Suomeen. 1900-luvulle tultaessa Suomi oli monin tavoin esimerkiksi liikenteen kehityksen myötä pienentynyt ja Helsingin Sanomien rooli koko Suomen lehtenä kasvanut. Toki Helsingin Sanomissa painopiste on pääkaupunkiseudulla ja eri alueilla on erilaisia haasteita myös köyhyyttä koskien, mutta lehden levikki on laaja ja siihen kirjoitetaan paljon myös pääkaupunkiseudun ulkopuolelta.

Nykyaikana, erityisesti 2000-luvulla mielipidekirjoituksia voi julkaista hyvin monenlaisissa paikoissa ja erityisesti sosiaalinen media täyttyy monenlaisista köyhyyttä käsittelevistä kirjoituksista. Jätin kuitenkin kaikki muut julkaisufoorumit aineistoni ulkopuolelle, sillä muuten kirjoitusten määrä olisi ollut valtava ja vertailu aiempaan hyvin haasteellista. Pidin yhtenä tärkeänä kriteerinä aineiston keräämistä suunnitellessani sitä, että kirjoittajat ovat valmiita paljastamaan henkilöllisyytensä ja kirjoitusten takana ollaan valmiita julkisesti seisomaan. Internetin keskustelupalstoilla voidaan nimettöminä esittää harkitsemattomammin ajatuksia köyhyydestä ja tämä toki voisi olla jollain tavoin aidompaakin. Toisaalta esimerkiksi kiihtyneessä tilassa esitetyt mielipiteet eivät ole usein loppuun asti harkittuja tai edes kuvasta aidosti sitä, mitä mieltä kirjoittaja normaalissa mielialassa on. Sanomalehtiin kirjoittaessa sen sijaan kirjoittajan on täytynyt pohtia hieman syvällisemmin asiaansa ja olla valmis myös jatkossa seisomaan asiaansa takana. Käyttämässäni kirjoituksissa on ajoittain käy-

tetty nimimerkkejä, mutta tällöin lehti on tehnyt ratkaisun julkaista kirjoituksen jostain perustellusta syystä nimettömänä ja tällöinkin kirjoittajan nimi on toimituksen tiedossa.

Tutkielmassani senaatin komitean mietinnöt ja ehdotukset vuodelta 1843, köyhäihoitoasetukset ja sosiaaliturvaa määrittävät lait edustavat yhteiskunnan virallisen tahon suhtautumista köyhyyteen ja köyhyysongelman ratkaisemispyrkimyksiä. Ne ovat kuitenkin tutkielmassa sivuroolissa ja luovat lähinnä pohjan tutkimalleni keskustelulle. Valtion toteuttama sosiaalipolitiikka ja erityisesti erilaiset muutospyrkimykset aiheuttavat kuitenkin keskustelua lehdissä, jota ei siinä määrin muuten välttämättä olisi. Tämä ei kuitenkaan ole tutkimukseni kannalta ongelma, sillä keskeistä on yhteisön asenne ja se tulee kirjoituksista esille, oli syy sitten kirjoitusten ilmestymiseen mikä tahansa. Julkinen keskustelu tarvitsee aina jonkun sysäyksen, jotta jotain asiaa ryhdytään perusteellisesti pohtimaan. Tutkiminani aikakausina esiintyi erilaisia taloudellisia kriisejä, jotka aiheuttivat keskustelua ja erilaisia muutostarpeita. Komiteamietinnöt ja uudistussuunnitelmat tai lakimuutokset lisäsivät keskustelua, mutta todennäköisesti köyhyyden kasvu olisi näkynyt sanomalehtien palstoilla joka tapauksessa. Vertailukohteeni taloudellisiin kriisiaikoihin on niin sanottu normaaliaika tai eriasteinen taloudellinen nousukausi, mutta köyhyys on yhteiskunnassa aina läsnä ja keskustelua köyhyydestä käytiin myös taloudellisesti myönteisimmissä suhdanteissa. Tutkin suhtautumista siis 1800-luvun osalta lehdistöstä, pitäjänkokousten pöytäkirjoista ja 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun osalta Helsingin Sanomien mielipidepalstalta vuosilta 1987, 1993, 1997, 2005, 2009 ja 2018.

4.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkin suhtautumista köyhyyteen analysoimalla sanomalehdissä julkaistuja mielipidekirjoituksia eri vuosilta 1800-luvulta vuoteen 2018. Analysoin ja tulkitseen kirjoituksia köyhyyden määrittelyjen, selitystekijöiden ja syiden kautta sekä pohtien

sitä, kenen arvioidaan ansaitsevan apua eli kuinka ymmärtäväisiä tuen antamista kohtaan ollaan.

Hyödyllinen lähestymistapa aiheeseeni on laadullinen asennetutkimus, jossa usein aineistoa sekä luokitellaan että analysoidaan laadullisin menetelmin. Laadullisen asennetutkimuksen avulla pyritään erittelemään ja tulkitsemaan ihmisten arvoja heidän kommentoidessaan heiltä kysytyjä asioita tai kiistakysymyksiä. Miten siis ihmiset asennoituvat johonkin tiettyyn asiaan, joka on jollain tavalla kiistanalainen ja vaatii oman mielipiteen muodostamista ja omien arvojen pohtimista. Useimmiten tällaista asennetutkimusta tehdään puolistrukturoiduilla kyselylomakkeilla, joissa on tilaa tekstille, mitä voidaan lähteä analysoimaan. Vesala ja Rantanen toteavat olennaista olevan analyysin tekeminen kahdella tasolla. Luokittavan analyysin kautta havaintoja tunnistetaan ja ryhmitellään sekä etsitään vastauksista eroja ja samankaltaisuuksia. Tässä yhteydessä tärkeäksi muodostuu kysymys, minkä eroja ja eroja missä? Tämän ajatuksen kautta päästään siihen, että aineistosta täytyy löytyä tunnistettavia kommentteja ja kannanottoja johonkin sekä näihin liittyviä perusteluja, joista löytyvien erojen ja samankaltaisuuksien avulla havaintoja voidaan edelleen erotella ja ryhmitellä. Tähän tarpeeseen useimmiten pyritään vastaamaan jo aineiston keruuta suunniteltaessa ja kysymykset tehdään sellaisiksi, että vastaajat omin sanoin kertovat asenteitaan ja niitä perustelevat. Luokittavan analyysin jälkeen siirrytään aineiston laadullisempaan analysointitapaan, tulkitsevaan analyysiin. (Vesala ja Rantanen 2007, 11-14.)

Luokittavan analyysin vaiheessa havainnot pitäisi olla mahdollisimman suoraan aineistosta luettavissa. Aivan ilman tulkintaa luokittavan analyysin vaiheestakaan ei selviä, sillä kannanotot eivät aina ole täysin selvästi ilmaistuja. Tulkitsevan analyysin kohdalla kyse on kuitenkin siitä, että tulkintaan mukaan otettavien käsitteiden määrää laajennetaan, näkökulma irrotetaan aineiston kirjaimellisesta luennasta ja aineistoa lähdetään tulkitsemaan esimerkiksi erilaisten teoreettisten näkökulmien avulla. Tulkitsevassa analyysissä pyritään menemään tekstissä suoraan ilmaistujen mielipiteiden tai kannanottojen taakse ja lähestytään monia muita laadullisen tekstiaineiston

analysointitapoja, kuten diskurssianalyysia. Tulkitsevassa analyysissä etsitään esimerkiksi vastausta siihen, mikä on se todellisuus, josta kannanotot ja niiden perustelut välittävät tietoa. Lähtökohtana on, että aineiston ulkopuolisesta todellisuudesta voidaan ylipäättään tehdä aineiston avulla tulkintoja ja saada jotain tietoa, jota ei ole suoraan teksteissä ilmaistu. Vesalan ja Rantalan mukaan metodologinen oletus on, että todellisuudesta saadaan tietoa tulkitsemalla aineistoa erilaisista kontekstinäkökulmasta ja tunnistettava argumentaatio on osa jotain kokonaisuutta. Taustaoletuksena tällöin on se, että kommentointi on olemuksellisesti osa sosiaalista todellisuutta. Pohditaan sitä, mihin argumentaatiolla pyritään ja millaisissa asiayhteyksissä ja tilanteissa sitä käytetään. Samalla on kysyttävä sitä, millaista ympäristöä argumentaation oletetaan kuvaavan. (Vesala ja Rantanen 2007, 11-14.)

Aineistoni koostuu vapaaehtoisesti kirjoitetuista mielipidekirjoituksista ja siten se poikkeaa esimerkiksi Vesalan ja Rantasen esittelemästä yleisesti laadullisessa asennetutkimuksessa käytetystä aineistosta. Menetelmässä huomioitavat tavat lähestyä aineistoa ovat kuitenkin varsin käyttökelpoisia myös köyhyysteemoja sisältävien mielipidekirjoitusten analysointiin. Tulkinnan rooli korostuu, sillä jo luokitteluja tehdessä tulkintaa on käytettävä ja myös rivien välistä pyrittävä löytämään kirjoittajan näkemys asiasta, sillä harvemmissa mielipidekirjoituksissa suoraan kerrotaan asennetta köyhiin, köyhyyteen tai yhteiskunnan tukitoimiin köyhyyden vähentämiseksi. Tässä tutkielmassa vastaavasti varsinaisen tulkitsevan luokittelun rooli jää vähäisemmäksi, sillä aineiston määrä on tarkoituksella hyvin suuri, jotta ajallisia muutoksia ja pysyvyyksiä asenteissa on löydettävissä ja yleistyksiä tehtävissä. Metodina voi siten enemmänkin pitää laadullisen asennetutkimuksen, määrällisen luokittelun ja vertailun ja historialliskvalitatiivisen sisällönanalyysi yhdistelmää.

Aineiston analyysitapani voi laskea laadulliseksi sisällönanalyysiksi, koska etsin tutkimuskysymyksiä avulla aineistosta tutkielmani kannalta olennaiset asiat ja analysoin niitä tutkimuskirjallisuuden avulla. Historialliskvalitatiivista siitä tekee se, että katson aineistoista löytyviä asenteita myös historioitsijan silmin etsien muutoksia ja pysyvyyksiä laajalle aikaperiodille sijoittuvasta mielipidekirjoitusaineistosta ja yhdis-

tän aineistosta löytyviä asenteita myös historialliseen kontekstiin. Luon asenteista erilaisia yleistyksiä eri aikoina ja eri tilanteissa ja vertailen näitä asenteisiin liittyviä ajankuvia. Tämä analyysitapa korostuu erityisesti 1800-luvulta olevan aineiston kohdalla. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia. Diskurssianalyysista sisällönanalyysi eroaa esimerkiksi siten, että sisällönanalyysissa etsitään tekstin merkityksiä ja diskurssianalyysissa analysoidaan, miten näitä merkityksiä tekstissä tuotetaan. (Haataja, Hentilä ja Nevakivi 1983, 78-79, 168-169; Tuomi ja Sarajärvi 2002, 105.)

Analysoin ja luokittelen aineistoa sen mukaan, miten siinä köyhyysteemaa lähestytään. Avun ansaitsevuus on tutkimukseni kannalta keskeinen kysymys ja sen tutkimisessa mielenkiintoinen teoreettinen avaus on Wim van Oorschotin kehittelemä CARIN-malli, jonka esittelin jo aiemmin. Tulkitsen mielipidekirjoituksia ansaitsevuu- den osalta eli käytännössä suhtautumista tukitoimiin nimenomaan mallin avulla.

Köyhiin ja köyhyyteen suhtautumista tutkittaessa myös köyhyyden selitystekijöillä on merkitystä, joten jaottelen kirjoituksissa ilmenevää suhtautumista vielä tarkemmin erikseen selitystekijöiden kautta. Tarkastelen kirjoituksista sitä, kuinka suu- ressa määrin niissä suhtaudutaan köyhyyteen rakenteellisena, yksilöllisenä vai fata- listisena ongelmana. Fatalismi tosin näkyi enimmäkseen vain suhteutumisessa 1800- luvulla eivätkä sellaiset kohtaloon palautuvat ajatuskulut nousseet juurikaan esiin vii- meisten vuosikymmenten kirjoituksissa. Pohdin myös sitä, kuinka pääselitystekijäksi nähty köyhyyden syy vaikuttaa köyhyyteen suhtautumiseen. Käsittelen myös köy- hyiden kriteerejä eli sitä, kuka milloinkin määrittellään köyhäksi ja erilaisiin suhtau- tumistapoihin liittyviä esitettyjä ratkaisuja köyhyyteen.

Keskeistä tutkimusasetelmassani on tutkia nimenomaan sitä, miten suhtautumi- nen on sidottu aikaan. Vertailen siis eri aikakausien ja erilaisten taloudellisten suh- danteiden ja harjoitetun politiikan vaikutusta ihmisten köyhiin ja köyhyyteen suhtau- tumiseen. Keskityn eri aikojen suhtautumista verratessani CARIN-mallin kriteereistä kontrolliin tarkoittaen erityisesti taustalla olevia selitystekijöitä, asenteeseen, vasta- vuoroisuuteen, identiteettiin eli samaistumiseen ja tarpeeseen. Näitä teemoja on mah- dollista selkeästi etsiä kirjoituksista ja määrällisesti vertailla kriteereistä johdettujen

suhtautumistapojen kautta. Pohdin kirjoitusten sisältöä kertoen eniten esiin nousseista teemoista ja luoden yhteenvetoja siitä, mistä kunakin aikana on kirjoitettu. Menetelmänä käytän laadullista sisällönanalyysia, mutta liitän siihen myös määrällisesti luokiteltujen aineistojen vertailua.

Käsittelen kirjoituksia myös köyhyyden syiden näkemisen mukaan. Selitetäänkö köyhyyttä yksilöllisillä, rakenteellisilla vai fatalistisilla tekijöillä. Mitkä selitystekijät korostuvat minäkin aikana. Tutkimus on vertailevaa ja pääosin kvalitatiivista. Pohdin lisäksi kirjoitusten määriä suhteessa aikaan ja olen luonut määrällisiä taulukoita kirjoituksista analyysin tueksi.

2000-luvulla on puhuttu paljon arvojen kovenemisestä ja uusliberalististen aatteiden leviämisen vaikutuksista suomalaiseen sosiaalipolitiikkaan ja köyhyyteen suhtautumiseen. Solidaarisemman pohjoismaisen hyvinvointivaltioajattelun on nähty hiljalleen väistyvän anglosaksisen hyvinvointivaltiokehityksen vallatessa tilaa. Pohdin kirjoituksia sidottuna aikaansa ja suhteessa valtion toteuttamaan sosiaalipolitiikkaan. Millaisia aatteellisia muutoksia yhteiskunnassa tapahtui 1800-luvulla ja vastaavasti 1900-luvulta siirryttäessä 2000-luvulle ja sitä, miten nämä näkyivät kirjoituksissa.

5 TULOKSET

5.1 Suhtautuminen köyhiin ja köyhäinhoitoon 1800-luvulla

5.1.1 Köyhyys ja köyhäinhoito 1800-luvun alkupuolella

Köyhäinhoito oli pitäjien pakollisena velvollisuutena 1700-luvun lopulta lähtien. Yhteiskunnan periaatteellinen velvollisuus auttaa heikompiosaisia oli tunnustettu jo aiemmin. 1830-luvulla vaivaisruotujärjestelmä oli vakiintunut keskeisimmäksi köyhäinhoitomuodoksi. Ruotujärjestelmän rinnakkaisjärjestelmänä pysyi kuitenkin koko 1800-luvun alkupuolen kerjuu, eli kylän- tai pitäjänkierto. 1830-luvulla uudeksi köyhäinhoitomuodoksi tuli lisäksi elätehoito. Elätelleantohuutokaupat lisääntyivät kuitenkin yleisesti vasta 1840-luvulla, vaivaisruotujärjestelmän pysyessä keskeisimpänä köyhäinhoitomuotona. Lisäksi seurakunnat jakoivat avustuksia tilapäisesti köyhyydestä kärsiville. (Piirainen 1958, 28-56; Rantatupa 1988, 276-278.)

Köyhäinhoidon piiriin kerran jouduttuaan ihmiset eivät yleensä sieltä pois päässeet. Yleensä muiden elätettäväiksi joutuneet ihmiset olivat sairaita tai vanhuudenheikkoja, joilla ei ollut sukulaisia jotka olisivat voineet huolehtia heistä. Heillä ei siksi myöhemminkään ollut mahdollisuutta itsensä elättämiseen. Pitäjänkokousten pöytäkirjoista käy ilmi, että samat nimet esimerkiksi ruotuja jaettaessa toistuvat vuodesta toiseen. Tietyntaista köyhyyden perinnöllisyyttä on havaittavissa. Samat sukunimet toistuvat usein ja lapsena ruotuvaivaiseksi joutunut on useasti köyhäinhoidon piirissä

myöhemminkin.³ Katovuosien yhteydessä avustettavien määrä kasvoi, mutta useimmat avustettavat selvisivät viljalainoilla, raha-avustuksilla ja hätäaputoilla, eivätkä siten kuuluneet varsinaisen köyhäinhoidon avustettaviin. Katovuosina myös taudit ja sairaudet lisääntyivät, eivätkä kaikki elossa selvinneekään kyenneet enää elättämään itseään ja lapsiaan. Lasten määrä ruotuvaivaisina ja kerjäläisinä lisääntyi.⁴

5.1.2 Köyhäinhoitokysymyksen esiinnousu ja siihen vaikuttaneet tekijät

5.1.2.1 Pohjois-Suomen nälänhätä

Pahimmat nälkä- ja kuolonvuodet Pohjois-Suomessa olivat vuodet 1832 ja 1833, mutta katovuosien sarja oli alkanut Oulun läänissä jo vuonna 1829. Sääolot aiheuttivat muitakin ongelmia kuin vilja- ja heinäsadon epäonnistumisen. Kuivuus aiheutti monia laajoja metsäpaloja kesällä 1831 ja siitä syystä tervanpoltto epäonnistui. Halla tuhosi jälleen sadon. Euroopassakin riehuneet koleraepidemiat vaikuttivat kaupan käyntiin, koska laivat joutuivat karanteenimääräysten takia seisomaan pitkiä aikoja satamissa. Tilanteen voi ajatella olleen jo todella paha vuonna 1831, mutta seuraavina vuosina kadot olivat vielä pahemmat. Etelä-Suomessa viljasadot olivat lähes normaallit, mutta ongelmaksi sielläkin muodostuivat pohjoisesta vaeltamaan lähteneet kerjäläiset. (Kauranen 1995, 53, 56–57; Ervasti 1978, 568–569.)

Oulun läänin maaherra Stjernschantz antoi tilanteesta raportin senaatille ja kenraalikuvernöörille, raportin liitteenä oli eri puolilta lääniä tulleita hätäviestejä. Raportista käy ilmi, kuinka toivottomalta tilanne näytti, etenkin verotusta pidettiin liian ankarana katovuosien aikana. (Kauranen 1995, 60–61.) Maaherra Stjernschantz viittasi myös vuosikertomuksessaan ankaraan verotukseen osasyllisenä läänissä vallinneeseen hätään.⁵ Osasyllisenä hätään pidettiin kruunun toimia ja osittain myös kansan

³ Oulun maakunta-arkisto (OMA). Kuusamon kirkonarkisto (KuKA), pitäjänkokousten pöytäkirjat v. 1832 ja vuosilta 1841 ja 1842.

⁴ OMA. Kuusamon pitäjänkok.ptk:t 28. ja 29.12.1832, 27. ja 28.1833, 2.10.1841, 1.10.1842; Kemijärven kirkonarkisto (KeKA). Kemijärven pitäjänkok.ptk. 3.12.1831.

⁵ OMA. Oulun läänin maaherran vuosikertomus 16.4.1832.

laiskuutta ja epähygieenisyyttä, mutta katastrofin nähtiin myös olleen Jumalan antama ja siten väistämätön. Muun muassa maaherra Stjernschantz ja ministerivaltiosihteeri Reh binder vetosivat kansaan, jotta nämä pysyisivät rauhallisina. Molemmat korostivat sitä, että katovuodet olivat Jumalan antamia eikä mikään inhimillinen mahti olisi voinut niitä estää. Yhteiskunnan auttamisvelvollisuutta ei kiistetty, mutta ihmisiä yritettiin saada pysymään rauhallisina. Etenkin kerjuulle lähtöä pyrittiin hillitsemään ja viime kädessä ihmisiä kehoitettiin jättämään kohtalonsa suuremman voiman varaan. (Heikkinen 1989, 12–13.)

Keskusvallan intressejä avustaa hädänalaisia motivoi ennen muuta rauhatto-
muuksien estäminen. Valtion apu oli monella tapaa vanhakantaista: viljakuljetuksia, verohelpotuksia ja elintarpeiden myymistä säännösteltyyn hintaan. Hätäaputyöt laajuudessaan olivat kokeilematon keino. (Kauranen 1995, 92.) Koska tuloksia yleisistä töistä pidettiin hyvinä, sen voi ajatella vaikuttaneen siihen, että myöhemminkin kato-
vuosina ja muissa poikkeuksellisissa oloissa hätäaputoita suosittiin avustusmuotona. Kuolleisuus avustustoimista huolimatta nousi melko suureksi. Tornionlaaksossa kuolleisuus ylitti pahimpina vuosina syntyvyyden. (Alenius 1990, 192–193.) Muuallakin pohjoisessa kuolleisuus oli suurta, mutta se ei missään vaiheessa kuitenkaan ylittänyt syntyvyyttä. (Alenius 1990, 192–193.) Katovuodet osoittivat, että silloinen köyhäinhuolto oli poikkeusoloissa riittämätön. 1830-luvun nälkävuodet olivatkin keskeinen syy siihen, että köyhäinhuotokysymys nostettiin esiin. (Kauranen 1995, 53.)

5.1.2.2 Yhteiskunnallinen tilanne

1830-luvulta alkaen köyhyys alettiin mieltää sosiaalisesti ongelmaksi. Pohjois-Suomen kadoista johtunut laaja kerjuu kytkeytyi samanaikaisesti pelottavaan kolera-epidemiaan. Lisäksi 1800-luvun alussa väestönkasvu oli voimakasta. Väestönkasvu paisutti lähinnä juuri tilattomien luokkaa, koska tilalliseksi pääsy oli vaikeutunut ja torpparilaitoksenkin laajenemisvaihe oli päättymässä. Luonnollisesti juuri tilattomat kärsivät katovuosista eniten, koska tilallisilla ei ollut varaa työllistää ihmisiä. Köyhyys

alkoi muuttua vaivaisuudesta yhteiskunnalliseksi joukkoilmiöksi. (Pulma 1994, 53–55; Vehkaoja 1985, 1240.)

Valtiolle köyhyys oli taloudellinen ongelma ja huolta aiheutti etenkin lisääntynyt kerjääminen ja irtolaisuus. Köyhyyden lisääntymisen pelättiin myös lisäävän rikollisuutta ja siveettömyyttä. Yhteiskuntarauhan säilyttäminen oli keskeisessä asemassa keskusvallan harjoittamassa köyhäinhoitopolitiikassa. Katovuodet ja lisääntynyt irtolaisuus olivat luonnollisesti uhka yhteiskuntarauhalle. (Kauranen 1995, 92.)

Poliittinen ilmapiiri oli 1800-luvun alussa suopea väestön huolto- ja sivistämisspyrinnöille. Suomesta tuli vuonna 1809 osa Venäjän keisarikuntaa ja väestön lojaalin alistumisen kannalta oli tarkoituksenmukaista kehittää Suomessa vallinneita olosuhteita niin, että ne tuntuivat entisiä paremmilta. Yleensäkin 1830- ja 1840-luvuilla länsimaissa köyhäinhoitoa oli ryhdytty ajanmukaistamaan ja myös Suomessa alettiin julkisuudessa keskustella köyhyydestä ja köyhäinhoidon järjestämiseen liittyvistä asioista. (Piirainen 1958, 39; Alapuro 1987, 93–94.)

1830-luvulla kansallishenki nosti päätään Suomessa, esimerkiksi Kalevala ja Runebergin Saarijärven Paavo saivat sivistyneistön kiinnostumaan kansasta laajemmin. Alhaisen sivistystason ajateltiin aiheuttavan kansan köyhyyden ja rappion. Kansan tilan kohottamisen ratkaisuksi nähtiin kansan sielunsivistyksen ja työtaitoisuuden kehittäminen. Köyhäinhoitojärjestelmää tuli uudistaa, sillä se nähtiin liian holhoavana ja ihmisarvoa alentavana. Eniten sivistyneistöä huolestutti köyhien lasten tilanne. Usein vanhemmat laittoivat lapset kerjuulle, jos heillä ei ollut varaa elättää heitä. Moni näki köyhyyden ja paheellisen elämän johtuvan laiminlyödyistä kasvatuksesta. Kansan kasvatusta- ja sivistyspyrkimykset tulisi siksi aloittaa lapsista, sillä vanhempia köyhiä pidettiin tavallaan jo ”menetetynä sukupolvena”. (Suometar 29.4.1851/17; Piirainen 1958, 40–62.)

5.1.2.3 Vuoden 1852 vaivahoitoasetus

Senaatti asetti vuonna 1841 keskuudestaan komitean pohtimaan köyhäinhoidon uudistamista. Senaatin komitea sai vaivahoitoasetusehdotuksensa valmiiksi vuonna

1843. Esikuvanaan komitea oli käyttänyt Ruotsissa vuonna 1839 valmistunutta vaivahoitokomitean mietintöä. Vuoden 1843 vaivahoitoasetusehdotuksen mukaan köyhällä oli oikeus saada yleiseltä vaivahoidolta tarpeenmukainen toimeentulo, mikäli ei muuten pystynyt itseään elättämään. Ehdotuksessa köyhät luokiteltiin viiteen eri ryhmään ja kutakin ryhmää varten lueteltiin omat avustusmenetelmänsä⁶. Seurakunnille ehdotus asetti uusia sitovia velvollisuuksia, niiden tuli esimerkiksi tuli huolehtia varojen keruusta pakollisilla henkilö- ja kiinteistöveroilla eli ne hoitivat virallisesti niitä velvollisuuksia, jotka seuraavalla vuosikymmenellä siirrettiin kunnille. (Piirainen 1958, 63; Pulma 1990, 174.) Valtio osallistui kustannuksiin huolehtimalla köyhien lasten kasvatuksesta ja niistä köyhistä, joiden kotipaikkakunnasta ei saatu selvää. Ensisijaisena köyhien hoitomuotona ehdotuksessa pysyi kuitenkin sukulaisten hoito-velvollisuus, samoin kuin työnantajien velvollisuus auttaa tilapäisesti sairaita palkollisiaan ja pitkäaikaisia työntekijöitä vanhuusvuosina. (Piirainen 1958, 29; Pulma 1994, 60.)

Vaivahoitoasetus astui voimaan vuonna 1852. Vaivahoitoasetuksen hyväksymistä edelsi laaja sanomalehtikeskustelu aiheesta. Senaatin vaivahoitolautakunta painoi ja jakoi asetusehdotuksen hovioikeuksille, tuomiokapituleille ja kuvernööreille, joiden tuli huolehtia siitä, että mahdollisimman moni voi lausua mielipiteensä ehdotuksesta. Vaivahoitolautakunta vastaanotti 49 lausuntoa eri puolilta Suomea. Asetusehdotus hyväksyttiin kuitenkin paria pientä muutosta lukuun ottamatta sellaiseen. (Piirainen 1958, 29; Pulma 1994, 60.) Vuoden 1852 vaivahoitoasetuksen ja samana vuonna hyväksytyjen irtolaislakien tarkoitus oli sitoa tilaton väestö paikoilleen tilallisten halvaksi työvoimaksi ja toisaalta helpottaa köyhyysongelmaa julkista köyhäinhoitoa tehostamalla. (Pulma 1990, 174.) 1840-luvulla julkisuudessa kiinnitettiin enemmän huomiota köyhyyskysymykseen kuin koskaan aiemmin. Kirjoituksissa ei

⁶ Ensimmäisenä ryhmänä ehdotuksessa olivat heikkomielliset ja mielenvikaiset, toisena vammaiset ja vanhukset, jotka tarvitsivat muiden apua eivätkä kykene lainkaan omalla työllään hankkimaan elantoaan. Kolmas ryhmä sisälsi muut sairaat, vammaiset ja vanhukset, jotka eivät tarvitseet jatkuvaa hoitoa ja ovat jossain määrin työkykyisiä. Neljänteen ryhmään kuuluivat sellaiset köyhät ja vaivaiset, jotka voivat jollakin köyhäinhoitoavustuksella tulla toimeen tai tarvitsivat apua vain tilapäisesti. Viidentenä ryhmänä ehdotuksessa olivat turvattomat lapset, joilta puuttui tarpeellinen hoito. (Pulma 1994, 59–60.)

pohdittu vain köyhäinhoidon järjestämistä, vaan myös köyhyyden syitä ja ehkäisykeinoja.

5.1.3 Yhteisön ja yhteiskunnan suhtautuminen köyhiin ja köyhyyteen

Velvollisuus auttaa ”tosivaivaisia” oli ongelmaton ja hyväksytty, mutta periaatteessa työkykyisten köyhien auttaminen oli monien mielestä väärin. Vuoden 1843 vaivahoitoasetusehdotus sisälsi kohdan, joka oikeutti myös työkykyiset köyhät köyhäinapuun. Kysymys siitä, kenellä oli oikeus apuun, nousi yhdeksi keskeisimmistä teemoista 1840-luvun köyhyysskeskustelussa. Työkykyisten auttamisella ajateltiin ylläpidettävän köyhyytenä ilmeneviä kansan huonoja ominaisuuksia, kuten laiskuutta ja aloitekyvyttömyyttä. Monien mielestä avustamisen tuli lisäksi perustua vapaaehtoisuuteen, jotta sitä sykähdyttäisi aito kristillinen henki. Vaivahoitolainsäädännönkin olisi tullut perustua mahdollisimman vähän pakkoon ja tarkkoihin säädöksiin. 1830-luvulta alkaen noussut kansalaisten hyväntekeväisyystoiminta nähtiin kansalaishyveenä. Tosin keskustelussa esitettiin myös kantoja tarkkojen säädösten puolesta, jotta köyhäinhoitorasitus jakautuisi mahdollisimman tasapuolisesti. (Piirainen 1958, 62–63; Pulma 1994, 58–59.)

Pitäjänskokouksissa köyhäinhoitoa käsiteltiin hyvin yksilöllisellä tasolla. Autettavista puhuttiin nimillä, ja keskusteltiin siitä, miten saataisiin vähimmillä kustannuksilla köyhää autettua. Avustuksien myöntäminen tapahtui aina tarkan harkinnan jälkeen, eikä avustuksen epääminenkään ollut harvinaista. Pitäjänskokoukset valvoivat tarkasti, ettei avustuksia käytetty väärin. Köyhille ei katsottu sopivan minkään ylellisyyden, ei kahvin eikä tupakan.⁷ Jos avustettu saatiin kiinni esimerkiksi alkoholin ostamisesta, uutta avustusta oli enää turha pyytää (Kulmala 1968, 383.). Kokouksissa suhtauduttiin usein köyhiin vanhuksiin ja lapsiin melko suopeasti, mutta periaatteessa työkykyisten auttamiseen asennoiduttiin hyvin kielteisesti. Tosin kaikki köyhät

⁷ OMA. KuKA. Kuusamon pitäjänkok.ptk:t 28. ja 29.12.1832,27. ja 28.1833, 2.10.1841, 1.10.1842; KeKA. Kemijärven pitäjänkok.ptk. 3.12.1831; Jyväskylän maakunta-arkisto (JyMA). Laukaan kirkonarkisto (LKA). Laukaan pitäjänkok.ptk:t 2.2.1834, 19.2.1837, 18.2.1838. Jämsän kirkonarkisto (JKA). pitäjänkok.ptk:t 22.10.1837, 29.7.181838.

vanhukset ja turvattomat lapset yritettiin saada sukulaisten elätettäviksi aina, jos se oli mahdollista. Köyhät olivat ensisijaisesti taloudellinen ongelma pitäjiä tilallisille.⁸ Historioitsija Helvi Kulmalan mukaan taloudellisten seikkojen ohella päätöksiin vaikutti myös talonpoikainen oikeudenmukaisuuden käsite. Selvästi oman laiskuutensa takia pitäjänkokouksen mielestä puutteeseen joutuneille avustusta ei yleensä myönnetty. Myönteistä suhtautumista raihnaisiin köyhiin eivät osoita päätökset, joissa kiellettiin maksamasta hyvin vanhoille tai sairaille koko vuoden avustusta kerralla, koska nämä saattoivat kuolla kesken vuotta. (Kulmala 1968, 382–383.)

Köyhyys ei vielä 1800-luvun alussa aiheuttanut suuria ongelmia, sillä köyhät ja vaivaiset olivat kiinteä osa kyläyhteisöä. Heidät tavallaan hyväksyttiin osana arkea, eikä heidän auttamisensa yleensä ollut mikään suuri ongelma. Tilattomat, joita usein talvisin jouduttiin esimerkiksi köyhäinkassasta avustamaan, olivat kuitenkin kesäisin halpaa työvoimaa tilallisille. Ongelmaksi köyhät alkoivat muodostua Pohjois-Suomessa 1830-luvun katovuosien aikoihin, kun autettavien määrät kasvoivat ja tilallisilakin meni huonosti. Kehitys koko maassa oli samansuuntainen, kun tilattomien ryhmä kasvoi nopeasti, tilallisten lukumäärän pysyessä suurin piirtein ennallaan. (Enbuske 1997, 55; Pulma 1994, 52.) Senaatti reagoi köyhyysongelmaan asettamalla komitean pohtimaan köyhäinhoidon ajanmukaistamista. (Kauranen 1995, 92.)

5.1.4 Sanomalehdissä 1830–1850 -luvuilla käyty köyhyyskeskustelu

Lehdistössä köyhyyskysymystä ja komitean vuonna 1843 valmiiksi saamaa vaivahoitoasetusehdotusta käsiteltiin laajasti. Useimmissa kirjoituksissa köyhäinhoidon uudistaminen nähtiin tarpeellisena, mutta uudistamistavat aiheuttivat keskustelua. Sanomalehdissä käytyyn keskusteluun ottivat osaa lähinnä sivistyneistön edustajat, mutta joukossa oli myös talollisia ja kansaa lähellä olevia esivallan edustajia. Lehtien artikkeleista oli tosin usein mahdoton tarkasti tietää kirjoittajaa. Suurin osa

⁸ OMA. KuKA. Kuusamon pitäjänkok.ptk:t 28. ja 29.12.1832,27. ja 28.1833, 2.10.1841, 1.10.1842; KeKA. Kemijärven pitäjänkok.ptk. 3.12.1831; Jyväskylän maakunta-arkisto (JyMA). Laukaan kirkonarkisto (LKA). Laukaan pitäjänkok.ptk:t 2.2.1834, 19.2.1837, 18.2.1838. Jämsän kirkonarkisto (JKA). pitäjänkok.ptk:t 22.10.1837, 29.7.181838.

lukemistani artikkeleista oli lehden päätoimittajan tai julkaisijan käsialaa. Esimerkiksi *Saiman* artikkeleista 80 prosenttia oli Johan Snellmanin kirjoittamia (Tommila 1988, 135.). Sensuuriasetukset vaikuttivat luonnollisesti lehdissä julkaistuihin artikkeleihin, joten pyrin huomioimaan sen, ettei lehdissä pystytty sanomaan kaikkea, mitä mahdollisesti olisi haluttu. Köyhyydestä ja sen syistä voitiin todennäköisesti kirjoittaa suhteellisen vapaasti, mutta esimerkiksi esivallan toimia ei voitu kritisoida. Lehdet olivat aina lakkauttamisuhan alla ja *Saima* lakkautettiin myöhemmin. Lehtien ilmestyminen ei ollut muutenkaan ongelmaton, esimerkiksi *Oulun Wiikko-Sanomien* oli 1840-luvulla pitkiä aikoja ilmestymättä muun muassa taloudellisista syistä johtuen. (Tommila 1988, 103–105, 125–126 ja 138.)

Suhtautuminen köyhiin ja köyhyyden syihin oli melko yhdenmukaista kaikissa käyttämissäni sanomalehdissä. *Suomettaressa* laiskuus, typeruus, taitamattomuus, juoppous ja huolimattomuus nähtiin syynä köyhyyteen. Tosin todettiin, että onnettomuus voi joskus kohdata myös kunnollista kansalaista. Yleisesti ottaen *Suomettaressa* nähtiin köyhyyden keskeisimpänä syynä kansan sivistymättömyys, josta johtui esimerkiksi liiallinen alkoholin nauttiminen.⁹

”Onnettomuus saattaa kyllä monelle kerjäläisen sauwan käteen; ja onnettomuutta ei inhimillinen walta woi kukistaa eli estää ihmistä kohtaamasta. Waan saman sauwan panee useammalle käteen huolimattomuus, laiskuus...Niin totta se on, että samote kuin tieto ainoastaan ylentää ihmisen luontokappaleiden luokasta, siwistyski ja ainoastaan siwistys antaa ihmiselle totisen työn halun ja työn tunnon.”¹⁰

Suurimmassa osassa artikkeleita köyhyyden nähtiin johtuvan pääosin ihmisistä itsestään, mutta joissain suurimpana syynä nähtiin katovuosi ja väitettiin, että Suomessa tilanne oli hyvä verrattuna joihinkin muihin maihin. Tosin yhdessä myönteisimmistäkin artikkelissa todettiin ”*Jos meilläki ei vielä alinomaista kerjäläis-sukua ole, niin on kuitenkin paha siemen itämässä...*”¹¹, vaikka köyhyyttä näissä artikkeleissa ei nähty

⁹ Suometar 21.9.1849/38; 28.9.1849/39; 9.9.1853/36.

¹⁰ Suometar 21.9.1849/38.

¹¹ Suometar 28.9.1849/39; 23.11.1849/47.

niin jyrkästi laiskuudesta tai juoppoudesta johtuvaksi, niin kansan sivistymättömyyttä pidettiin kuitenkin suurena ongelmana ja yhtenä köyhyyden aiheuttajana.¹²

Maamiehen Ystävissä köyhyyttä aiheuttavat syyt olivat samat kuin *Suomettaressa*. Lehdessä todettiin, että köyhyys etenkin katovuosina voi kohdata kunnollistakin kansalaista, mutta juoppous nähtiin suurimpana syyllisenä kansan köyhyyteen ja myös nälkään.¹³

”Mutta wiheliäisyyden enenemiseen on tawallisesti toinenki syy, johon moni ihmisraukka köyhyydenkin aikana on itse wikapää. Oman voiton pyytö sokaisee silloinki ihmisen niin, etä hän yhteisen onettomuuden lewitämisellä kokee enetä omaa hywyttä. Silloin toimitetaan nimittäi salaista wiinan kauppa ja siinä menettää moni onneton wiinan himoa tyyntäessä waransa ja ruumiinsa woimat, jota pikemmin hän lankiaa kuoleman ja kadotuksen omaksi.”¹⁴

1840-luvun lehdissä oli paljon juoppoutta koskevia opettavaisia tarinoita. *Maamiehen Ystävissäkin* kerrottiin juoppouden johtuvan osaltaan alhaisesta sivistystasosta, mutta juoppous liitettiin myös suomalaisten perinnölliseksi ominaisuudeksi, jonka kitkeminen kansasta vaatisi kovaa työtä. Lehti pyrki kirjoituksissaan valistamaan lukijoitaan juomisen vaaroista.¹⁵

Oulun Wiikko-Sanomien ovat 1830-luvun nälkävuosien ajalta ja suhtautuminen köyhyyteen onkin niissä hieman lievempää. Köyhyys nähdään asiana, johon joskus ei vain pystynyt vaikuttamaan. Tosin *Oulun Wiikko-Sanomienkin* kanta oli se, että köyhyys usein on ihmisten omaa syytä.¹⁶

Sanomalehdissä keskusteltiin paljon vuoden 1843 vaivaishoitoasetusehdotuksesta ja esitettiin ahkerasti myös parannusehdotuksia. *Morgonbladet* arvosteli asetusta

¹² Suometar 21.9.1849/38; 28.9.1849/39; 9.9.1853/36.

¹³ Maamiehen Ystävä 3.1.1846/1; 18.4.1846/16; 23.5.1846/21.

¹⁴ Maamiehen Ystävä 18.4.1846/16.

¹⁵ Maamiehen Ystävä 3.1.1846/1; 18.4.1846/16; 23.5.1846/21.

¹⁶ Oulun Wiikko-Sanomien 15.2.1832/50; 27.9.1834/35.

liallisesta holhoamisesta ja ihmisten vapauden viemisestä. Lehti oli liberaali ja se kannatti elinkeinovapautta. Silloinen laillisensuojelunpakko¹⁷, joka sisältyi myös vaivaishoitoasetusehdotukseen, ei luonnollisesti sopinut lehden ajamaan linjaan. *Morgonbladet* kirjoitti asetusehdotuksessa olevan paljon hyvää, mutta siinä oli liikaa pakkoja ja määräyksiä. Köyhäinhoidon uudelleenjärjestäminen oli tarpeen, mutta auttamisen tulisi kuitenkin ensisijaisesti perustua vapaaehtoisuuteen ja kristilliseen auttamishaluun.¹⁸

Köyhien lukumäärä oli *Morgonbladetin* mukaan huolestuttavasti kasvanut ja siinä nähtiin puuttuminen köyhyyden syihin ainoana ratkaisuna tilanteeseen. Kansan valistaminen ja etenkin turvattomien ja köyhien lasten kasvattaminen oli lehden mukaan ratkaisu, joka tuottaisi tulosta. Pelkkä köyhien avustaminen saisi vain köyhien määrän kasvamaan sekä tottumaan joutilaisuuteen ja muille pahoille tavoille. Köyhien avustaminenkin tulisi sitoa niin paljon kuin mahdollista työntekoon, jotta avustuksen eteen tehtäisiin jotain hyödyllistä. Lisäksi köyhien itsensäkin kannalta olisi hyvä, että nämä kokisivat tehneensä jotain hyödyllistä. Lehden mukaan köyhien tuli suhtautua auttamiseensa suurella kiitollisuudella ja nöyryydellä. Avustuksen pyytäminen tuli kokea häpeälliseksi ja sitä saavilla ei tullut olla samanlaisia ihmisoikeuksia kuin muilla. Heidän tuli muistaa, että heidän elämänsä oli riippuvaista toisten hyvän tahtoisuudesta.¹⁹

”De fattiga böra försörjas, men icke så att de glömma att de är fattighjon. Således, de böra så mycket som möjligt nedtryckas af de ständiga medvetandet af att var nådehjon, hvilkas tillvaro beror af andras godtycke.”²⁰

¹⁷ Laillisensuojelunpakolla tarkoitettiin sitä, että omaisuudettoman tai ammatittoman henkilön tuli hankkia itselleen palveluspaikka, muutoin häntä kohdeltiin irtolaisena. Käsitteen sisältö vaihteli jonkin verran ajasta riippuen, mutta pääpiirteissään pysyi samana. (Pulma 1994, 29.)

¹⁸ *Morgonbladet* 10.2.1845/11; 13.2.1845/12; 17.2.1845/13; 28.7.1847/56.

¹⁹ *Morgonbladet* 10.2.1845/11; 13.2.1845/12; 17.2.1845/13; 28.7.1847/56.

²⁰ *Morgonbladet* 28.7.1847/56. ”Köyhät tulisi elättää, mutta ei siten, että he unohtaisivat olevansa kunnanvaivaisia. Eli se tähden niitä pitäisi painaa alas ja tehdä tiettäväksi, että niiden olemassaolo riippuu toisten hyvästä tahdosta.” (Käännös Saila Leukumaa-Autto)

Finlands Allmänna Tidning ehdotti perustettavaksi työhuoneita, joihin sai tulla vapaaehtoisesti töihin avustusta vastaan. Työn tuli nimenomaan perustua vapaaehtoisuuteen, sillä pakkotyö koettiin ihmisarvoa loukkaavana, *Morgonbladet* oli samoilla linjoilla. *Finlands Allmänna Tidningissä* laillisensuojelunpakkoa ei kuitenkaan arvosteltu, toisin kuin *Morgonbladetissa*. *Finlands Allmänna Tidningissä* ei arvosteltu asetus ehdotusta yleensäkään, mikä on ymmärrettävää, koska lehti oli Suomen virallinen lehti, joka esitti pitkälti hallituksen kantoja.²¹

Suomettaressa kirjoitettiin, että vaivahoitoasetusehdotus oli oikeilla jäljillä, eikä sitä koettu liian holhoavana. Lehdessä kuitenkin todettiin, etteivät kiellot ja asetukset yksinään riitä, vaan kerjuun ja köyhyyden yleisiin syihin on puututtava. Lääkkeeksi *Suomettaressa* luonnollisesti tarjottiin kansanvalistusta, joka tulisi kohdistaa ennen muuta lapsiin, jotta heistä kasvaisi kunnollisia kansakunnan jäseniä. Tätä perusteltiin sillä, että köyhien määrä oli vähentynyt maissa, joissa kansanvalistusta oli alettu järjestää.²²

*”Emme myös turvaakaan huolimattomuuden, laiskuuden ja sen kautta kerjuun masentamisessa ja hävittämisessä kovin paljon kieltoin ja asetusten voimaan, jos ne eivät yhtä aikaa tarjoa opetusta ja siwistyttämistä ylimmiksi wälikappaleiksi tässä häwitystyösä...Sen keinon onnistumisesta wakuuttaa sekä ihmisen äly että se seikka, että missä maassa rahwaanopetus tihein ja hywäin kouluin kautta, on päässyt oikealle pohjalle, siellä on wireys ja kansallinen rikastuminen kohonnut sekä laiskuus ja kerjäläisyys häwinnyt häwiämistään.”*²³

Vaivaisruotujärjestelmää *Suometar*, kuten *Saimakin* piti hyvänä ja toimivana köyhäinhoitomuotona. Ainoastaan lasten laittaminen kiertämään ruodulle nähtiin ongelmana. Elätehoito nähtiin köyhille lapsille sopivampana. Yleensäkin ajan lehdissä kodin piirissä annettu elatus nähtiin ihanteena, kunhan pidettiin huolta siitä, että lapset huudettiin kunnollisiin taloihin, joissa lasten kasvatuksesta huolehdittaisiin.²⁴

²¹ *Finlands Allmänna Tidning* 24.9.1843/98; 1.5.1843/99; 2.5.1843/100

²² *Suometar* 21.9.1849/38.

²³ *Suometar* 21.9.1849/38.

²⁴ *Suometar* 21.9.1849/38; *Suometar* 28.9.1849/39; *Saima* 20.2.1845.

”Kerjäläislapset tulisi kasvattaa perheen helmassa, joka asia heidän wienoin sydämmihin jo aikaiseen istuttaisi heidän halun perheelliseen ja pysywäiseen elämäkertaan ja karkoittaisi taipumuksen siihen liikkuwaan elämään, jota heidän täytyy wiittää.”²⁵

Kansanvalistus oli tärkeimpänä keinona köyhyyden vähentämiseksi muissakin käyttämissäni lehdissä. Lisäksi esimerkiksi *Maamiehen Ystävässä* esitettiin, että hyvinä vuosina tulisi säästää, jotta huonompina aikoina olisi varaa auttaa hädänalaisia. Lehdessä korostettiin, että liiallinen elannon antaminen kehottaa pahennukseen ja avuntarvitsijoiden määrä kasvaa. Seurakunnalle uskottuja varoja tulisi siis käyttää viisaasti ja harkiten myös hyvänä satovuonna.²⁶

5.1.5 Kriisiajasta normaalioloihin: suhtautumistavat ja niiden muutos

Ihmiset eivät yleensä pitäneet siitä, että köyhille olisi annettu vastikkeetonta apua, joten työnteko avustusta vastaan nähtiin sopivana avustuskeinona. Tosin hätätapauksissa viljaa jaettiin ilmaiseksikin. Köyhiin suhtautuminen katovuosina muuttui yleensä suopeammaksi, vaikka muulloin köyhyyttä pidettiin yleisesti köyhien omana syynä ja köyhiin suhtauduttiin halveksuen. Kuitenkin 1830-luvun nälkävuosina oli joitain poikkeustapauksia, kuten Rovaniemen kirkkoherra apulaisineen, joka käytti köyhille jaetuiksi tarkoitettut rahat kankaiden oston, jotta nämä tekisivät työtä elantonsa eteen. Heidän mielestään köyhät olivat ansainneet kurjuutensa muun muassa laiskuutensa ja irstautensa tähden. (Kauranen 1995, 70.)

Maamiehen Ystävä syytti köyhiä katovuosistakin ja piti niitä Jumalan rangaistuksena laiskalle ja juopolle kansalle.²⁷ Muissa sanomalehdissä oli havaittavasti samansuuntaista ajattelua, mutta suhtautuminen ei kuitenkaan ollut yhtä jyrkkää. Esimerkiksi *Suomettaressa* todettiin, että katovuosina ahkeratkin ihmiset saattoivat köyhtyä

²⁵ Suometar 28.9.1849/39.

²⁶ Maamiehen Ystävä 13.3.1847/11.

²⁷ Maamiehen Ystävä 27.2.1847/9.

ja joutua turvautumaan toisten apuun. Nälkävuosien aikana avustaminen oli ongelmattomampaa kuin normaaliaikoina.²⁸ *Oulun Wiikko-Sanomissa* suhtautuminen katovuosien köyhdyttämiin ihmisiin oli ymmärtävämpää kuin muissa lehdissä. Katovuodet koettiin Jumalan antamiksi ja väistämättömiksi, mutta köyhiä ei varsinaisesti syytetty omasta ahdingostaan. Oulussa luonnollisesti tilanne ymmärrettiin paremmin, koska nälkäkriisi oli vielä hyvin muistissa.²⁹ Katovuosina köyhyys oli ymmärrettävämpää ja hyväksyttävämpää. Avustettavien ei suhtauduttu niin halveksuen kuin yleensä. Normaalioloihin palattaessa tilanne kuitenkin muuttui nopeasti ennalleen.

Kriisiaikoina, kuten jossain määrin aina, köyhyyteen suhtautumisessa oli nähtävissä myös paljon pelkoa. Rikollisuuden kasvua ja kerjäläisiä pelättiin, tautien leviämisen takia aiheellisestikin.³⁰ Esivallan taholta tärkein syy avustamiseen olikin ihmisten vaeltamaan lähdön estäminen. 1830-luvulla hädänalaisten avustaminen nähtiin myös valtion velvollisuudeksi alamaisiaan kohtaan ja viljan jakaminen ilmaiseksikin oli melko ongelmatonta. Ensisijaisesti tosin suosittiin hätäaputöitä ja viljalainoja. 1860-luvulla, kun liberaaliset asenteet olivat enemmän vallalla, viljan jakaminen ilmaiseksi ja muu apu ilman vastiketta, nähtiin paljon kielteisemmin kuin 1830-luvulla. (Kauranen 1995, 97.)

1800-luvun alkupuolella köyhyys alkoi muuttua yhteisöllisestä vaivaisuudesta yhteiskunnalliseksi joukkoilmiöksi. Köyhyys ja köyhät alettiin kokea ongelmaksi. 1840-luvulla köyhäinhoidon uudelleenjärjestäminen tuli ajankohtaiseksi. 1830-luvun katovuodet olivat tärkein käytännöllinen syy siihen, että köyhäinhoidon uudistamista alettiin pohtia. Lisäksi köyhyyskysymyksen esiinnousuun oli syynä köyhien lukumäärän kasvu ja yleinen kiinnostuksen kasvu köyhäinhoidon ajanmukaistamiseen länsimaissa. Vaivaishoito- ja irtolaislainsäädäntö muodostivat kokonaisuuden, jonka tehtävänä oli palvella ”työvoimapolitiikan” ja yhteiskuntarauhan säilyttämisen tavoitteita.

²⁸ Suometar 21.9.1849/38.

²⁹ Oulun Wiikko-Sanomien 15.12.1832/8; 27.9.1834/35.

³⁰ OMA. Oulun läänin maaherran vuosikertomus 16.4.1832.

1840-luvulla sanomalehdissä alettiin käydä keskustelua köyhyydestä. Köyhyyden syitä pohdittiin, sekä otettiin kantaa senaatin komitean laatimaan vaivaishoitoasetusehdotukseen. Yleisesti ottaen köyhyyden nähtiin johtuvan kansan alhaisesta sivistystasosta. Kansa nähtiin laiskana, huolimattomana ja liikaa alkoholia käyttävänä, mikä johti myös siveettömyyteen. Kansallisaatteen mukaisesti useissa sanomalehdissä myös ihannoitiin kansaa, mutta kansalaisten pahat tavat olisi kitkettävä ja heitä opetettava. Kasvatusprojekti nähtiin pitkänä ja se saattoi realisoitua vain kasvavaan sukupolveen sijoittamalla, siksi etenkin köyhien lapsien tilanteesta käytiin paljon keskustelua. Vaivaishoitoasetusehdotus sisälsi pykälän lasten huostaanotoista ”huonoilta” vanhemmilta. Sanomalehdissä sitä pidettiin yleisesti hyvänä, koska huonot tavat nähtiin perinnöllisinä. 1840-luvulla turvattomat lapset haluttiin sijoittaa hyviin perheisiin, mikä ei kyllä käytännössä aina toteutunut.

Katovuosina köyhiin suhtauduttiin yleisesti ymmärtävämmiin kuin normaali-vuosina. Köyhyyden ajateltiin silloin voivan johtua myös tekijöistä, joihin ei itse voinut vaikuttaa. Osaksi tosin katovuosinakin köyhyyden ajateltiin johtuvan kansan rappiollisista elämäntavoista. Katovuodet saatettiin myös nähdä Jumalan rangaistuksena laiskalle kansalle. Normaaliaikoina suhtautuminen köyhyyteen oli kuitenkin vielä halveksuvampaa. Köyhien nöyryyttämisen ja sitomisen paikkakunnalle monet näkivät positiivisena, koska jos köyhäinapuun turvautumisesta olisi tehty hyväksytympää, olisi köyhien määrä mahdollisesti paisunut entistä suuremmaksi. Sanomalehdissä esitettiin tosin sellaisiakin kantoja, että köyhiä oli jo nöyryytetty tarpeeksi ja ainoastaan köyhiä kasvattamalla heidät voitaisiin saada häpeämään köyhyyttään ja oppimaan rakastamaan työtä. Lähes kaikissa käyttämissäni artikkeleissa kansanvalistusta tunnutaan pitävän ihmeläkkeenä köyhyyteen. Ihmiset tuntuvat vahvasti uskovan, että köyhyys on, ainakin lähes aina, ihmisten omaa syytä ja sivistyksen myötä katoaa. Tietysti on huomioitava se, että artikkelien kirjoittajat olivat pääosin oppineita fenno- maaneja, jotka todennäköisesti pyrkivät tekemään tietä kansakoululaitoksen hyväksymiselle kansankin keskuudessa.

5.2 Suhtautuminen köyhyyteen, köyhiin ja yhteiskunnan tukitoimiin 1980-luvulta 2010-luvulle

5.2.1 Suomalainen yhteiskunta ja toteutettu sosiaalipolitiikka 1980-luvulta 2010-luvulle

Suomalaisen hyvinvointivaltion todetaan usein olleen laajemmillaan ennen 1990-luvun lamaa. Sosiaalipolitiikkaa toteutettiin pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin mukaisesti. Sosiaaliturva ja sosiaalipalvelut oli suunnattu kaikille kansalaisille ja hyvinvointipolitiikka oli universalistista. Hyvinvointivaltio hyödyttää täten eri tavoin ja eri laajuudella kaikkia kansalaisia ja sen nauttima kannatus on tästä syystä suurta. Tarveharkintaisimmat hyvinvointivaltiomallit hyödyttävät pienempää joukkoa eivätkä ne yleisesti nauti niin suurta kannatusta väestön keskuudessa. Pauli Forma on tutkimuksissaan selvittänyt jo aiemmin läpikäymiäni mielipiteitä suomalaiseen sosiaaliturvaan ja hyvinvointivaltioon 1980- ja 1990-luvuilla (Forma 1998, 13–15.) ja nämä tulokset ovat vertailukohteena, kun käyn läpi mielipidekirjoituksissa esitetyjä teemoja ja suhtautumista köyhyyteen, köyhiin ja yhteiskunnan tukitoimiin.

2000-luvun alussa suomalainen hyvinvointivaltio oli edelleen laaja ja perustaltaan universalistinen, vaikka tukien ja palveluiden kattavuutta oli huippuvuosista kavennettu. Hyvinvointivaltion kannatus väestön keskuudessa mielipidetutkimusten mukaan oli edelleen hyvin vahva eikä Suomessa ole nähty esimerkiksi yhdenkään poliittisen puolueen voivan menestyä hyvinvointivaltion purkamiseen tähtäävällä politiikalla. Hyvinvointivaltion uudistaminen erityisesti ihmisille hyvin merkityksellisiä etuuksia tai palveluja supistamalla on suuri poliittinen riski, jota poliitikkojen on vaikea ottaa. Tutkimusten mukaan ihmiset kuitenkin ymmärtävät supistamisen välttämättömyyden erityisesti taantuma-aikoina ja tällöin esimerkiksi Raija Julkusen mukaan leikkaukset voidaan laskea poliitikkojen eduksi myös seuraavissa vaaleissa. (Julkunen 2017, 96–97.) Tämä on nähtävissä myös mielipidekirjoituksia tarkasteltaessa.

Vertailukohtana mielipidekirjoitusten köyhyyteen, köyhiin ja yhteiskunnan tukitoimiin suhtautumiseen käytän lähinnä *Suomalaisten hyvinvointi* -teoksissa vuosina 2006, 2010 ja 2018 julkaistuja mielipidetutkimuksia.

5.2.2 Mielipidekirjoitusten teemaluokittelu ja määrät vuosittain

Kävin Helsingin Sanomien mielipidekirjoitussivut vuosien 1987, 1993, 1997, 2005, 2009 ja 2018 maaliskuun alusta heinäkuun loppuun etsien kaikki kirjoitukset, joissa jollain tavalla käsiteltiin köyhyyttä. Tarkemmalla seuraavalla lukukierroksella luokitelin kirjoitukset taulukossa 1 olevien teemojen mukaisesti eli etsin kirjoituksista ne, joissa jollain tavalla määriteltiin köyhyyttä, pohdittiin yhteiskunnan avun ansaitsevuutta ja tarvetta sekä kommentoitiin yhteiskunnan tukitoimia, esitettiin ratkaisuehdotuksia köyhyyteen liittyen tai käsiteltiin yleensäkin tarvetta köyhyyden vähentämiseksi. Teemakohtaisesti luokitellut Helsingin Sanomissa julkaistut kirjoitukset löytyvät tutkielman liitteistä 1–3. Kirjoituksissa käsiteltiin usein useampia teemoja, joten sama kirjoitus voi olla laskettuna useammassa kategoriassa. Useimmat kirjoituksista ovat laskettuna ainakin viimeisessä kategoriassa, sillä lähes kaikissa kommentoitiin jollain tavalla yhteiskunnan toimia köyhyyteen liittyen ja useimmista löytyi myös jonkinlaisia kehitysehdotuksia. Kaikissa kirjoituksissa ei mainittu köyhyyttä tai huonosuutta, mutta suhtautuminen köyhyyteen liittyviin teemoihin oli ilmaistu muulla tavoin. Suuri osa kirjoituksista käsitteli köyhyyteen kiinteästi Suomessa liittyvää työttömyyttä ja erilaisia ratkaisuehdotuksia työttömyyden vähentämiseksi.

Mielipidekirjoituksia lukiessa ja luokiteltaessa tuli hyvin esille jo aiemmin mainitsemani haaste verrattuna kyselylomakkeen mielipiteitä tai asenteita tutkiviin tutkimuksiin. Kirjoituksissa ei vastata mihinkään kysymyksiin, joten asenteet ja mielipiteet on usein tulkittava monin tavoin kirjoitetuista teksteistä ja rivien väleistä. Mielipide voidaan esittää toki hyvin suoraankin, mutta kirjoitus voi olla myös mielipide jostain muusta aiheesta ja asenne köyhyyteen liittyviin teemoihin tulee kirjoituksen sivutuotteena.

Taulukossa 1 olen esittänyt kirjoitusten lukumäärät teemoittain ja vuosittain 1980- ja 2010-luvulle. Ehdoton enemmistö kirjoituksista jokaisena vuonna on ratkaisuehdotusten ja yhteiskunnallisten tukitoimien kommentointi -kategoriassa, seuraavaksi eniten kirjoituksissa käsiteltiin avun ansaitsevuutta, jonka CARIN-mallin mukaan jaottelin vielä viiteen selventävään alaluokkaan ja nämä on esitetty toisessa taulukossa ja käsitelty tarkemmin myöhemmin. Kirjoituksista pienin määrä oli sijoitettavissa köyhyyden määrittely -kategoriaan. Näissäkään ei usein suoraan määritelty köyhyyttä, mutta se oli niistä melko selkeästi luettavissa.

Teema	1987	1993	1997	2005	2009	2018	Yht.
Köyhyyden määrittely	31	11	13	11	17	16	99
Avun ansaitsevuus (CARIN)	42	49	46	38	75	11	261
Ratkaisuehdotukset köyhyysongelmaan liittyen, tukitoimien kommentointi ja asenne köyhyyden vähentämiseen	76	137	46	64	159	62	544

Taulukko 1.

Mielipidekirjoitusten lukumäärissä oli vuosittain suuria eroja, kuten taulukosta 1 näkyy. Ensimmäinen huomion kiinnittävä asia oli se, että vuosi 1993 eli bruttokansantuotteen mukaan laskettuna pahin lamavuosi erottui kirjoitusten selkeästi suurimmalla määrällä. Köyhyyden määrittelyn kohdalla kirjoituksia oli itse asiassa vähemmän kuin muina tutkittavina vuosina, mutta kirjoitusten kokonaismäärä oli lähes kaksinkertainen verrattuna vuosiin 1987 ja 1997. Tämä oli looginen seuraus lama-ajasta ja toistui myös muina taloudellisten taantumien aikakausina, kuten 2000-luvun kohdalla vuonna 2009. Taulukosta voi havaita saman tuloksen, joskin kirjoitusten kokonaismäärä oli tällöin lähes kolminkertainen. Vuonna 2009 myös avun ansaitsevuuteen liittyvät teemat mielipidekirjoituksissa herättivät lähes kaksinkertaisen kiin-

nostuksen verrattuna nousukausivuosien kirjoituksiin. Köyhyys kosketti taloudellisia laskusuhdanteina suurempaa joukkoa ihmisistä henkilökohtaisesti tai välillisesti. Lisäksi julkisuudessa yleensäkin käsiteltiin enemmän köyhyyteen liittyviä teemoja. Aktiivinen julkinen keskustelu selitti paljon mielipidekirjoitusten teemoja ja myös lukumäärää, sillä monet kirjoitukset olivat syntyneet jonkinlaisina kannanottoina mielipidepalstoilla tai muualla mediassa esitettyihin näkemyksiin. Lisäksi suuri osa köyhyyteen liittyvistä kirjoituksista oli vastineita toteutettuun tai suunnittelussa olevaan sosiaalipolitiikkaan, joka sekin oli saatettu yleisesti yleisön tietoisuuteen median välityksellä. Julkisen keskustelun ja toteutetun sosiaalipolitiikan aateilmapiiri näkyi myös eri vuosien kirjoituksissa eli hyvinvointivaltion tilanne ja kansainväliset ideologiset hyvinvointivaltionäkemykset ja kehitystrendit ilmenivät kirjoituksissa.

5.2.3 Teemat mielipidekirjoituksissa

Mielipidekirjoituksista vuodelta 1987 näkyi selkeästi kaksi teemaa, joihin köyhyys linkittyi eli asunnottomien vuosi sekä eduskuntavaalit. Valtaosassa kirjoituksia ainakin toinen näistä teemoista oli jollain tavalla esillä. Asunnottomuus oli toki myöhempienkin vuosien kirjoituksissa esillä, mutta ei koskaan niin laajasti kuin vuonna 1987. Hyvinvointivaltiolle nähtiin pääosin hyvin häpeällisenä, että asunnottomia erityisesti suurissa kaupungeissa oli eikä asiaa saatu ratkaistua. Ongelma oli tullut aiempaa näkyvämmäksi siksi, että kirjoitusten mukaan edellisvuonna oli palanut Helsingissä asunnottomien asuntola ja talvi oli ollut poikkeuksellisen kylmä. Mielipidekirjoituksissa vaadittiin puuttumista tilanteeseen ja yllättävän paljon ymmärrystä asunnottomia kohtaan löytyi, vaikka omakohtaista kokemusta harvoilta asiasta oli.³¹ Toisaalta monissa kirjoituksissa oli selkeästi näkyvässä myös *not in my backyard* -ilmiö eli asuntoloita ja vuokra-asuntoja asunnottomille oli tarpeen saada, mutta monet eivät

³¹ Esim. HS 9.3.1987, 20. "Asuntolan väki tervetullutta." Sakari Antikainen, Toukolan-Vanhankaupungin yhdistys r.y., sihteeri, Helsinki.

halunneet niitä omille asuinalueilleen ja näiden haitoista oli runsaasti kirjoitusta. Vastaavasti puolustajiakin löytyi.³²

Mielipidekirjoitusten myöhempi kestoosuus kansalaispalkka oli jo esillä kirjoituksissa sekä samoin erilaiset päivähoiton ongelmat, jotka linkittyivät yhteiskunnan tukitoimiin ja huono-osaisuuteen. Näitä käsittelen lisää köyhyysongelman ratkaisuehdotuksia käsitellessäni, sillä kansalaispalkka esitettiin toistuvasti ratkaisuna sosiaaliturvan kannustavuus- ja byrokratiaongelmiin. Tämä ajatus ei juurikaan muuttunut neljän vuosikymmenen aikana. Tämä keskustelu on ollut ajoittain vilkasta kansalaispalkan kannattajien ja vastustajien perustellessa kiihkeästi näkemyksiään. Kansalaispalkkaa tosin on sittemmin kokeiltukin, mutta kokeilussa oli niin suuria ongelmia, että toimivuutta ja vaikutuksia oli vaikea mitata. Päivähoiton ongelmat olivat osin erilaisia 1980-luvulla kuin myöhemmin, mutta tällöinkin keskustelussa oli kyse siitä, kenelle päivähoitoa pitää valtion taholta järjestää ja miksi. Subjektiiivista päivähoito-oikeutta ei ollut, mutta sen puolestapuhujia ja vastustajia löytyi jo. Lasten oikeudet varhaiskasvatukseen ja yleensäkin hyvään elämään olivat esillä ja tähän keskusteluun liittyi lapsiperheiden köyhyys ja syyt siihen. Syinä nähtiin pitkälti elämänvaiheeseen sidotut asiat, kuten asunovelkaisuus ja suuret menot lasten kasvaessa, mutta toisaalta myös suomalaisten alkoholiongelmat ja niiden vaikutus lapsiin ja perheisiin. Keskustelua käytiin siitä, miten valtion toimin lapsiperheiden köyhyyttä voitaisiin vähentää ja millä tavoin sosiaalisista ongelmista kärsiviä perheitä tulisi yhteiskunnan taholta auttaa.³³

Suomi oli 1980-luvulla kansallisuuksiltaan hyvin yhdenmukainen. Toki Suomessa oli omat vähemmistökansansa sekä pieni joukko muita kansallisuuksia edustaneita ryhmiä, mutta aikakauden pakolaiskeskustelu näkyi mielipidepalstoilla ja kirjoituksia pakolaisten ottamisen puolesta ja vastaan oli jo runsaasti. Usein molemmista näkökannoista tehdyt kirjoitukset käsittelivät jollain tapaa myös köyhyyttä, yleensä

³² Esim. HS 6.3.1987, 23. "Asuntola on ympäristö haitta.", C.L., Helsinki.

³³ Esim. HS 8.4.1987, 21. "Lapsen tarpeista pitäisi puhua paljon enemmän." Kyllikki Markkanen, Kirjailija, Pieksämäki; HS 2.7.1987, 22. "Säästötoimet iskevät pikkulapsiin." Elina Sana, Helsinki; HS 3.7.1987, 17. "Päiväkotien tilanne paranee." Anneli Hiltunen, vs. osastopäällikkö, Helsingin sosiaaliviraston lasten päivähoito-osasto; HS 3.7.1987, 17. "Alkoholipolitiikalla väärät lähtökohdat." Tero Maksinainen, raittiussihteeri, sosiaalityöntekijä, Iisalmi.

joko suomalaisten tai pakolaisten. Suuressa osassa pakolaisten ottamista vastustavissa kirjoituksissa vedottiin maahanmuuttokeskustelusta myöhemminkin tuttuun ajatukseen, että omat köyhät ja ongelmat tuli hoitaa ensin ja auttaa sitten muita.³⁴ Toisen näkemyksen mukaan taas suomalaiset olivat niin varakkaita ja suomalainen köyhyys niin suhteellista, että pakolaisia oli kyllä varaa ottaa vastaan ja auttaa.³⁵ Mieli-pidekirjoituksissa molemmat kannat olivat esillä ja kielenkäyttö 1980-luvulla ja 1990-luvun alussakin erityisesti vastustavissa kirjoituksissa oli sellaista, että 2000-luvulla niistä olisi luultavasti seurannut tuomioita kiihottamisesta kansanryhmää vastaan, eikä niitä olisi valtakunnan suurimmassa sanomalehdessä julkaistukaan. Huomioitavaa on kuitenkin se, että selkeästi suurempi osa kirjoituksista oli pakolaisten ottamista ja auttamista kannattavaa. Rasistiset ja pakolaisten köyhyyttä ja hätää vähättelevät kirjoitukset poikivat heti moninkertaisesti kirjoituksen ajatuksia vastustavia kirjoituksia.

Tuloerojen olemassaolo oli myös toistuva keskustelun aihe. Keskustelua käytiin ennen muuta siitä, pitäisikö tuloeroja tasata kunnolla vai ei. Keskustelu liittyi 1980-luvun lopulla käynnissä olleeseen verouudistukseen ja käytiin siitä, miltä ryhmiltä pitäisi verotuksen kautta leikata tuloja ja mille ryhmille vastaavasti lisätä. Verovarojen suuntaamisesta ja käytöstä käytiin myös keskustelua, mutta tämä keskustelu oli aika vähäistä verrattuna myöhempisiin vuosiin. Sairaanhoidon ja päivähoito tosin nousivat toistuvasti esiin kohteina, joihin haluttiin lisätä verovaroja.

Mielenkiintoista on erityisesti se, mistä ei keskusteltu. Toki tämä selkeytyy vasta seuraavien vuosien mielipidekirjoitusten teemojen kautta, mutta keskustelusta puuttui oikeastaan täysin myöhempien vuosien jatkuvan keskustelun aihe eli se kuka tuottaa sosiaalipalvelut. Yksityistäminen ja uusliberalistiset tehokkuusvaatimukset olivat esimerkiksi Britanniassa jo täydessä vauhdissa, mutta ainakaan mielipidepalstoilla näitä asioita ei vielä käsitelty, vaan sosiaalipalvelujen tuottaminen nähtiin yksinkertaisesti julkisen puolen asiana. Eri asia oli sitten vastuu hyvinvoinnista, sillä monista

³⁴ Esim. HS 10.7.1987, 17. "Asunnot taattava ensin suomalaisille." Jouni Korpela, Helsinki; HS 11.7.1987, 21. "Omia vähäosaisia syrjitään." S.A., Tampere; HS 28.7.1987, 12. "Jokaisella on oikeus omaan maahan." T. Koskinen, Helsinki.

³⁵ Esim. HS 13.7.1987, 13. "Emme voi sulkeutua muulta maailmalta." Jari Luoto, Helsinki; HS 18.7.1987, 8. "Meidän on tunnettava vastuumme." Hävettää, Helsinki.

kirjoituksista jäi ymmärrys, että yhteiskunnan ei välttämättä nähty olevan niin vastuussa ihmisten toimeentulosta kuin myöhemmin. Tätä ei usein kirjoituksissa suoraan ilmaistu, mutta lähes täystyöllisyyden vallitessa ja laajan hyvinvointivaltion ollessa suhteellisen uusi asia vastuu omasta ja perheensä toimeentulosta oli enemmän itseltään selvyys kuin myöhemmin.

Toinen suuri puuttuva teema oli eri yhteiskuntaryhmien köyhyys. Lapsiperheiden köyhyydestä kirjoitettiin jonkin verran, mutta kirjoituksia oli vähän työttömien, eläkeläisten ja opiskelijoiden toimeentulo-ongelmista ja köyhyydestä. Nämä nousivat esiin rytinällä lama-ajan kirjoituksissa ja oikeastaan jäivät sinne kestopöytäkirjan aiheiksi myös lamavuosien jälkeen.

Köyhyyteen vuonna 1993 liittyneissä mielipidekirjoituksissa luonnollisesti näkyi Suomeen rajusti iskenyt lama. Aiemman taloudellisen nousukauden ajan kirjoituksista lähes puuttunut eri yhteiskuntaryhmien köyhyys ja tuloerojen selkeä olemassaolo olivat suurimmassa osassa kirjoituksia jollain tavalla läsnä.³⁶ Samoin laman vaikutukset eri ryhmiin olivat esillä. Opiskelijoiden, eläkeläisten, lapsiperheiden ja yleensäkin työttömyyttä tavalla tai toisella kohdanneiden köyhyys herätti keskustelua. Lisäksi esimerkiksi naisten ja maahanmuuttajien aseman nähtiin erilaisten leikkausten ja veromuutosten vuoksi heikentyneen. 1980-luvulla tukien väärinkäyttö ja monenlaisen järjestelmän hyväksikäyttö, kannustamattomuus ja työnteon kannattamattomuus nousivat jo laajasti keskusteluun, vaikka tämä keskustelu oli Suomessa vasta alussa ja näkyi kirjoituksissa paljon laajemmin vasta 1990-luvun lopulta alkaen.³⁷ Yleensäkin hyvinvointivaltio oli paljon kirjoituksissa esillä. Osa kirjoittajista näki, että hyvinvointivaltiota oli pakko purkaa vähintään jonkin verran sen paisuttua liian suureksi, osan mielestä sen saikin purkaa. Valtaosa selkeästi kannatti hyvinvointivaltion säilyttämistä, mutta oli taantumavuosien yleisen lainalaisuuden mukaisesti valmis hyväksy-

³⁶ Esim. HS 16.3.1993, 10. "Lapsiperheet maksavat laman moninkertaisesti." Päivi Hirvelä, varatuomari, Lahti, kahden lapsen äiti ja Martti Saloheimo, varatuomari, Lahti, kolmen lapsen isä; HS 24.4.1993, 14. "Koska eläkepomme räjähtää?" Realisti, Helsinki; HS 10.5.1993, 9. "Naisia ollaan ajamassa kotiin." Miten kasvatan tyttärenti, Vantaa; HS 11.5.1993, 11. "En pidä Suomesta valtiona." Marja Arpiainen, Pieksämäki; HS 26.5.1993, 15. "Nuoret joutuvat makamaan lamaa koko ikänsä." Olavi Peltomäki, Espoo; HS 18.7.1993, 13. "Kotivuositakin edes vähän eläkettä.", Opistotasoinen entinen loinen, Vantaa.

³⁷ Esim. HS 19.3.1993, 15. "Järjestelmä houkuttaa lusmuilemaan." Aki Saari, Helsinki.

mään leikkauksia, kunhan Suomessa säilytettiin pääperiaatteiltaan pohjoismaistyyppinen laajan hyvinvointivaltio. Erilaiset ratkaisuehdotukset lamasta pääsemiseksi olivat hyvin edustettu teema kirjoituksissa.³⁸

Lamasta selvittiin Suomessa melko hyvin vuoteen 1997 mennessä, mutta työttömyys jäi korkealle tasolle ja eri ryhmillä nähtiin olevan suhteellisen paljon toimeentulo-ongelmia. Mielipidekirjoituksissa köyhyyteen liittyvistä teemoista eniten oli esillä työttömyydenhoito ja sitä kommentoitiin ja erilaisia ratkaisuehdotuksia esitettiin ahkerasti. Opiskelijoiden ja nuorten toimeentulo-ongelmat olivat myös toistuvasti kirjoituksissa esillä. Muista teemoista eniten keskustelua herätti toimeentulotuen siirto Kelalle ja kansalaispalkka. Taloudellisesti Suomella meni jo kohtuullisen hyvin, mutta kirjoitukset kertovat siitä, että kaikille töitä ei ollut eikä laman vaikutukset olleet hellittäneet. Toisaalta lama-ajan ymmärrys köyhyyttä ja työttömiä kohtaan oli selkeästi jonkin verran jyrkentyneet, mutta samaan aikaan monien ryhmien perusturvaan haluttiin parannuksia.³⁹

2000-luvulle siirtyminen ei tuonut suomalaisen sosiaalipolitiikkaan tai hyvinvointivaltioon suuria muutoksia. Köyhyyteen liittyvien mielipidekirjoitusten teematkin olivat hyvin samanlaisia kuin taloudellisesti melko samanlaisena ajanjaksona vuonna 1997. Eri yhteiskuntaryhmien köyhyys puhututti, mutta uutena ryhmänä esillä olivat korkeasti koulutetut toimeentulo-ongelmia kohtaavat. Työttömyys oli edelleen suhteellisen korkealla tasolla ja toimeentulotuen asiakkaiden määrä oli entistään kasvanut. Toisaalta kirjoitusten mukaan suurimmalla osalla suomalaisista meni taloudellisesti hyvin, mutta samaan aikaan pienemmän joukon köyhyyden nähtiin kasautuneen ja muuttuneen syvemmäksi. Täten tuloerot ja niiden kasvu herättivät keskustelua. Kannustinloukut ja työttömien aktivoimiseen tähtäävät toimet nousivat

³⁸ Esim. HS 20.3.1993, 19. "Nostetaan Suomi suosta omalla työllä." Markus Lehtipuu, Helsinki; HS 8.4.1993, 10. "Koko kansa mukaan savottaan." Sotien veteraani, Tampere; HS 13.4.1993, 11. "Suomalaiset, ottakaamme niskasta kiinni." Seppo M. Saukkonen, Helsinki; HS 19.7.1993, 23. "Yhteiskuntaamme uhkaa romahdus.", Aarno Lehtimäki, yrittäjä, Vaasa.

³⁹ Esim. HS 6.4.1997, 17. Opintotukea kehitettävä.", Ville Tolkki, kauppat. ja fil. yo, Helsinki; HS 14.4.1997, 9. "Vaarallinen tuloloukkuko?", Heikki Annanpalo, työtön diplomi-insinööri, Rovaniemi; HS 3.5.1997, 19. "Opiskelijalle tukea - ei almuja.", Astrid Thors, Bryssel; HS 14.5.1997, 19. "Kannattaa sittenkin harkita toimeentulotuen siirtoa Kelalle.", Antti Tervasmäki, sosiaalijohtaja, Mikkeli, Alpo Komminaho, sosiaalijohtaja, Rauma, Erkki Asikainen, peruspalvelujohtaja, Joensuu; HS 20.5.1997, 11. "Rahaa on, ei työtä!", Katri Hallikainen, Kaavi.

keskusteluun aiempaa enemmän. Kirjoituksissa käsiteltiin ensimmäistä kertaa kunnolla sosiaalipalvelujen yksityistämiseen liittyneitä teemoja ja esimerkiksi vastuun siirtämistä julkiselta sektorilta enemmän niin kolmannelle sektorille kuin perheille. Uusliberalistiset käsitteet, kuten kilpailuttaminen, yksityistäminen, vastuuajattelu, palvelujen käyttäjien rooli asiakkaina ja tehokkuusvaatimukset, olivat kirjoituksissa jo yleisesti luontevasti käytössä.⁴⁰

Vuoden 2009 mielipidekirjoituksissa uusvanhoina eniten käsiteltynä yksittäisenä teemana oli maahanmuutto, käsittäen ennen muuta ei-työperäisen maahanmuuton, ja myös Suomessa uusi kerjäläisilmiö. Toisaalta ilmiö oli uusi nimenomaan 1900- ja 2000-luvun Suomessa, mutta tässä tutkielmassa 1800-lukua käsittelevä osuus osoittaa kerjäläisyyden olleen kiinteä osa suomalaista köyhyyttä ja myös köyhäinhoitoa aiemmin. 1800-luvun kerjäläisyys oli tosin kotoperäistä ja uudet kerjäläiset olivat pääosin Euroopan köyhimmistä osista, erityisesti Romaniasta, tulleita. Maahanmuutto ja kerjäläisyys 2000-luvun alun Suomessa liittyivät kiinteästi köyhyyteen, sillä näitä ryhmiä pidettiin yleisesti köyhinä ja apua tarvitsevinä. Uuden taantuma-ajan rantautuminen Suomeen sai monet muutenkin maahanmuuttoon kriittisesti suhtautuvat esittämään argumentteja suomalaisten ensisijaisesta avun ansaitsemisesta. Maahanmuuton ja kerjäläisten tukemisen puolustajiakin toki löytyi. Taantuma-aikana köyhyyteen linkittyvien kirjoitusten määrä kasvoi lähes kolminkertaiseksi vuoden 2005 tutkimusjakson kirjoituksiin verrattuna, joten monenlaisia teemoja mahtui joukkoon. Käsitellyimpinä teemoina jo mainittujen lisäksi olivat eri yhteiskuntaryhmien köyhyys, sosiaaliturvan ongelmat erilaisine tuloloukkuineen ja kannustamattomuusongelmineen, sosiaalipalvelujen yksityistäminen ja toimeentuloon liittyvät vastuukysymykset, tuloerojen kasvu, köyhyyden kasaantuminen sekä taantumasta selviämisen keinot.⁴¹

⁴⁰ Esim. HS 16.3.2005. "Huono-osaisuus kasvanut ja kasautunut." Marjatta Vesterinen, sosionomi amk, Vantaa; HS 19.3.2005. "Maistereille pätkätöitä nälkäpalkalla.", Marko Nenonen, dosentti, historian yliassistentti, Tampereen yliopisto; HS 17.4.2005. "Kunnille hyvinvointistrategiat.", Leila Kurki, Kirjoittaja on Toimihenkilökeskusjärjestö STTK:n työllisyyspoliittinen asiantuntija; HS 19.4.2005. "Kansaneläkeläisten asemaa korjattava." Maria-Lisa Rodhin, Helsinki; HS 19.5.2005. "Koko Suomen palvelurakenne kannattaa uusia.", Antti Mykkänen, valtiosihteeri, sisäasiainministeriö; HS 24.5.2005. "Kunnan tunnettava vastuuta kilpailutuksesta.", Mirka Oksa, Kaisa Koskinen, liikepalvelulautakunnan jäseniä (sd.), Helsinki; HS 25.5.2005. "Aktiivitoimet auttavat työpaikan saannissa.", Helinä Tuominen, viestintäpäällikkö, työministeriö.

⁴¹ Esim. HS 1.3.2009. "Nyt tarvitaan rasismien vastaisia talkoita.", Tuomo Kankkunen, Porvoo; HS 2.3.2009. "Kerjäläisten kohtelu tuntuu julmalta.", Rosto Utriainen, työtön pastori, Helsinki.; HS 2.3.2009. "Taloutemme linjaan on

Tutkielmani aineiston uusimmat mielipidekirjoitukset ovat nousukausivuodelta 2018. Jo pelkästään kirjoitusten huomattavasti vähäisempi määrä kertoi siitä, että köyhyys ei koskettanut niin suurta määrää ihmisistä kuin vuonna 2009. Toisaalta tuoterot ja marginaalissa elävien huono-osaisten aseman ei tutkimuskirjallisuudessa, tai mielipidekirjoituksissa, ole nähty parantuneen, vaan ennemminkin entisestään vaikeutuneen. Köyhyyden kasautumis- ja syventymiskehitys on jatkunut. (Kestilä ja Karvonen 2019, 13–14.) Kirjoituksissa olivat esillä pitkälti samat teemat kuin aiemmin 2000-luvulla, mutta uusina tai uudelleen ajankohtaisina esiin nousivat pitkällisen harkinnan jälkeen toteutettu toimeentulotuen siirto Kelalle ja sen haasteet, mahdollisuudet ja vaikutukset köyhien tilanteeseen. Toinen paljon esillä ollut asia oli leipäjonojen pysyvyys talouskasvun aikanakin ja yhteiskunnan vastuu perusturvasta huolehtimisesta. Sosiaali- ja terveystalouden sekä sosiaaliturvan uudistamissuunnitelmia ja erityisesti ongelmia ja vaikutuksia käsiteltiin runsaasti kirjoituksissa.⁴²

5.2.4 Köyhyys ja köyhyyden määritelmät

Tutkimuskirjallisuudessa köyhyyttä on määritelty monin tavoin ja tunnetuin, selkeästi myös mielipidekirjoituksia kirjoittaneiden tuntema, on jako suhteelliseen ja absoluuttiseen köyhyyteen. Absoluuttisella köyhyydellä tarkoitetaan sitä, että elämän perusedellytyksissä, kuten riittävässä ruoassa tai suojassa on hyvin vakavia puutteita. Suomessa 1980- ja 1990-luvuilla köyhyys on tutkimuskirjallisuudessa nähty pääosin

saatava muutos.”, Kauko Parkkinen, tietokirjailija, Vantaa; 14.3.2009. ”Opiskelijoillekin toimeentulotukea.”, Wilhelmiina Karikko, opiskelija, Rovaniemi; HS 17.3.2009. ”Taantumasta selvitään työllä.”, Jyrki Katainen, kokoomuksen puheenjohtaja, valtiovarainministeri; HS 28.6.2009. ”Suomi säästää peruspalveluita karsimalla.”, Harri Vainionpää, Turku; HS 28.7.2009. ”Myös rikkaat lamatalkoisiin!”, Veikko Tarvainen, ex-omaishoitaja, Vantaa.

⁴² Esim. HS 11.3.2018, 10. ”Opiskelijan toimeentulotuki. Yksilöllistä harkintaa voidaan käyttää.” Marja-Leena Valtonen, etuuspäällikkö, Kela; HS 16.3.2018, 12. ”Elämän haltuunottoa ei voi ostaa asiakasetelillä.” Riitta Särkelä, pääsihteeri, Ensi- ja turvakotien liitto ja Pirjo Marjamäki, hankejohtaja, Uusimaa2019; HS 17.3.2018, 16. ”Köyhtyminen on hyväksyttävä.” Veikko Halttunen, kauppatieteiden tohtori, Espoo; HS 5.4.2018, 10. ”Tukien käyttöä tulee ohjata vahvemmin.” Valtteri Törmänen ja Markus Vierumäki, työelämästä ja koulutuspolitiikasta vastaavia hallituksen jäseniä Suomen opiskelijakuntien liitto – SAMOK.

HS 6.4.2018, 54. ”Liian alhainen perusturva ruokkii eriarvoisuutta.”, Jiri Sironen, puheenjohtaja EAPN-Fin –Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto ja Yrjö Mattila, puheenjohtaja Suomen sosiaalioikeudellinen seura; HS 7.4.2018, 17. ”Takuueläke on liian pieni.” Mika Lille, Helsinki; HS 10.4.2018, 44. ”Köyhyys syö naista ja miestä ja tekee mielen katkeraksi.” Työläisäiti, julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä; HS 10.5.2018, 16. ”Aktiivimalli ei tehosta työtä.” Ville Nikkanen, diplomi-insinööri, Karlsruhe, Saksa; HS 13.5.2018, 72. ”Leipäjonoissa on paniikki.”, Aino Triumpf, Espoo.

suhteellisena eli köyhyyttä koetaan suhteessa muihin. Suhteellisen köyhyyden nähdään toteutuvan, kun jäädään tuloissa jonkin köyhyysrajan alle. Suomessa tutkimuskirjallisuudessa usein tämä raja on laskennallisesti ollut toimeentulotukeen oikeutetut tai Euroopan unionin tapaan se, että tulot jäävät alle 60 prosentin väestön keskinettotuloista. (Kangas ja Ritakallio 2003, 9–11; Taipale 2007, 9.)

Köyhyyttä ei kirjoituksissa kovinkaan tarkasti määritelty vuonna 1987, 1993 tai 1997. Joissain kirjoituksissa mainittiin, että Suomessa puhutaan kuitenkin lähes aina suhteellisesta köyhyydestä. Tässä on tosin havaittavissa jonkinlaista muutosta absoluuttisemman köyhyysmääritelmän suuntaan. Erityisesti lama-ajan kirjoituksissa kiinnitettiin huomiota myös kasvaneisiin puutteisiin perustarpeissa ja huomioitiin, että pieni osa kansalaista jäi kärsimään näistä puutteista myös laman kaikottua. Lamavuotena kirjoituksissa myös aiempaa enemmän määriteltiin suomalaista köyhyyttä jakaen sitä absoluuttiseen ja suhteelliseen. Joensuun ylioppilaskunnan puheenjohtajan ja yhden velvoitetyöllistetyn kirjoituksessa esimerkiksi todettiin, että suomalaisista muutama prosentti kärsi absoluuttisesta köyhyydestä.⁴³ Toisessa kulutusyhteiskuntaa kestävämmälle pohjalle ajavassa kirjoituksessa todettiin Suomessa oltavan vielä kaukana nälkäkuolemista ja absoluuttisesta köyhyydestä, vaikka elintaso reilusti pudotettaisiinkin.⁴⁴ Vuodelta 1997 ei löydy enää viittauksia suomalaisten kärsimään absoluuttiseen köyhyyteen, vaan köyhyyttä määrittelevistä kirjoituksista nimenomaan korostetaan sitä, että Suomessa kukaan ei kuole nälkään ja osa myös ihmettelee kuinka Suomi suhteellisesta köyhyydestä kärsivänä, mutta vauraana valtiona ottaa vastaan EU:n ruoka-apua.⁴⁵

Yleinen ajatus kirjoituksissa kuitenkin oli jokaisena tutkimusvuonna se, että Suomessa asiat verrattuna moniin muihin maihin oli hyvin ja köyhyys oli pääosin suhteellista köyhyyttä. Eniten köyhyydestä kertovia kirjoituksia vuodelta 1987 oli koskien lapsiperheitä ja erityisesti yksinhuoltajia ja toisaalta yksin eläviä helsinkiläisiä, joilla

⁴³ HS 15.3.1993, 11. "Työt on jaettava kaikille." Yrjö Honkala, Joensuun ylioppilaskunnan hallituksen pj. ja Antero Remus, velvoitetyöllistetty, Joensuu.

⁴⁴ HS 10.3.1993, 14. "Arvojen muuttamisen aika." Timo Juurikkala, Vantaa.

⁴⁵ Esim. HS 27.7.1997, 13. "Nähdäänkö Suomessa nälkää?", Jeri Vuorela, Mikkeli.

korkeista asumiskuluista johtuen oli paljon suhteellisen köyhyyden kokemuksia. Köyhiksi kirjoituksissa määriteltiin hyvin monenlaisia ryhmiä, mutta kirjoituksissa useimmiten köyhinä nähtiin työttömät, opiskelijat, yksinhuoltajat ja kaikkein köyhimpinä asunnottomat, jotka toki useimmiten olivat myös työttömiä. Vuonna 1987 monissa kirjoituksissa köyhinä nousi esiin suurivelkaiset ja toisaalta korkea verotus, jossa ei velkoja huomioitu.⁴⁶ Eläkeläisköyhyys ei noussut juuri esille.

2000-luvun kirjoituksissa köyhyyden määrittely oli hyvin samantapaista kuin 1990-luvulla. Köyhyys oli suhteellista, mutta tästä huolimatta se nähtiin asiana, johon hyvinvointivaltiossa olisi kiinnitettävä huomiota. Köyhinä huomioitiin ennen muuta toimeentulotukeen oikeutetut ja heillä uskottiin olevan vakavia puutteita perusturvassa. Tämän kehitystrendin nähtiin edelleen kasvaneen vuodesta 2005 vuoteen 2009 siirryttäessä.⁴⁷ Toimeentulotuen alikäyttöä 2000-luvulla koskevissa Mikko Niemelän tutkimuksissa osoitettiin, että suomalaisista suuri osa uskoi toimeentulotuessa olevan alikäyttöä. (Niemelä 2013, 112–113.) Tämä sama ajatus oli nähtävissä mielipidekirjoituksissa, sillä köyhyyttä nähtiin koettavan monissa eri yhteiskuntaryhmissä ja ihmisten joukossa, jotka eivät toimeentulotukea hakeneet tai siihen välttämättä olisi olleet oikeutettujakaan esimerkiksi yrityksen tai jonkinlaisen periaatteessa realisoitavan omaisuuden omistajina. Vuonna 2005 keskustelua käytiinkin melko paljon nimenomaan yrittäjien köyhyydestä ja siitä, että heillä ei ollut useinkaan oikeutta ainakaan kovin nopeasti esimerkiksi työttömyyskorvaukseen tai toimeentulotukeen.⁴⁸ Eläkeläisten toimeentulosta kannettiin huolta kirjoituksissa niin vuonna 2005 kuin 2009.

⁴⁶ Esim. HS 10.3.1987, 12. "Nyt Köyhän punnittava äänestyksessä.", Sakari Nupponen, Nurmijärvi; HS 31.3.1987, 15. "Avioliitto olikin meille kallis." Haluaisimme joskus päästä lomallekin, Vantaa; HS 4.4.1987, 21. "Velat ja verot näännyttävät meidät." Suurivelkainen marginaalipari, Vuolijoki; HS 11.4.1987, 21. "Yksinhuoltajan avustuksia ylimainostetaan." Harmittaa, Helsinki; HS 17.4.1987, 18. "Moni perhe pärjää paljon vähemmällä." Asuntolainako onnemme este?, Kauniainen, H. P., Vantaa ja Eipä nurista turhista, Vantaa; HS 12.7.1987, 44. "Verohelpotukset vain lisäisivät tuloeroja." Mirja Nyholm, Kirkkonummi; HS 29.7.1987, 14. "Auttaisin jos en itse olisi hädässä." Jouni Korpela, Helsinki.

⁴⁷ HS 3.4.2005. "Espoon toimeentulotuki kangertelee.", Saana Lehto, Espoo; HS 12.7.2005. "Köyhien huono kohtelu on häpeäksi Suomelle.", Leena Brunberg, Markku Sundell, Rafael Lehtinen, Helsinki; HS 30.5.2009. "Toimeentulotuista ei saa leikata.", Hans Hämäläinen, valtiotieteiden maisteri, Helsinki; HS 28.7.2009. "Köyhällä vanhuksella ei ole varaa valita.", Seppo Väisänen, vanhusjaoston jäsen, Helsinki.

⁴⁸ HS 3.32005. "Yrittäjistä ei synny työttömyysmenoja.", Seppo Ripattila, Espoo; HS 7.3.2005. "Työvoimatoimisto säästää, yrittäjä ottaa riskin.", Kaiken kokenut, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

Useammassa kirjoituksessa todettiin monien jäävän reilusti alle köyhyysrajan tai elävän vähintään alle millään tavalla kohtuullisen elintason.⁴⁹ Yksi aiempina tutkimusvuosina vähemmin esillä ollut köyhyyttä kokevien ryhmä, joka nyt kirjoituksissa nostettiin esiin, oli korkeasti koulutetut köyhät. Kyse ei välttämättä ollut siitä, että töitä ei olisi ollut, mutta erityisesti tutkijoiksi suuntautuneiden maistereiden ja tohtorien oletettiin tekevän asioita sellaisella nälkäpalkalla, että sillä ei tullut toimeen.⁵⁰

Köyhyyden määrittelyjä koskevissa kirjoituksissa korostuivat kirjoittajien omat kokemukset. Toki myös muiden köyhyydestä kirjoitettiin, mutta tässä ryhmässä oma-kohtaiset kokemukset tässä hetkessä tai lähimenneisyydessä olivat vallitsevina. Kirjoittajat ymmärsivät köyhyyttä ja köyhiä eikä köyhien omiin valintoihin kohdistuvaa kritiikkiä juuri ollut havaittavissa toisin kuin esimerkiksi kirjoituksissa joissa pohdittiin sitä, kuka yhteiskunnan tukea tarvitsi. Sama piti paikkansa pääosin myös vuosina 1993 ja 1997, mutta lamavuosi erottui siten, että köyhyyden vähentämiseen tähtäävien järjestöjen edustajat kirjoittivat köyhyydestä ja kertovat köyhyyden näkymisestä Suomessa. Näistäkin tosin esimerkiksi Suomen Unifemin edustaja kertoi suomalaisesta köyhyydestä ja ymmärsi sitä, mutta näki, että suomalaista köyhyyttä ei voinut kuitenkaan verrata kehitysmaiden köyhyyteen ja absoluuttisesta köyhyydestä kärsiviä kehitysmaiden köyhiä ei saanut lama-Suomessakaan unohtaa.⁵¹ Suurin osa köyhyysmäärittelyjä sisältävistä kirjoituksista vuonna 1993 oli myös omakohtaisuutta sisältävää ja uutena löytyi kirjoituksia siitä, että myös pienituloiset työlliset liukuivat köyhien joukkoon johtuen erityisesti monenlaisista lamajohdannaisista leikkauksista. Erityisesti yksinhuoltajat ja monilapsiset perheet olivat jäämässä jo suhteellisen usein kirjoitusten mukaan köyhyysrajan alapuolelle.⁵²

⁴⁹ HS 19.4.2005. "Kansaneläkeläisten asemaa korjattava." Maria-Lisa Rodhin, Helsinki; HS 21.6.2005. "Palkka kyykyjen mukaan?", Heikki Kannosto, Hyvinkää

⁵⁰ Esim. HS 19.3.2005. "Maistereille pätätöitä nälkäpalkalla.", Marko Nenonen, dosentti, historian yliassistentti, Tampereen yliopisto.

⁵¹ Esim. HS 23.4.1993, 11. "Jokainen voi osallistua kehitysapuun." Eila Kivekäs, puheenjohtaja ja Eila Alanko, toiminnanjohtaja, Suomen Unifem - Finland Unifem r.y.; HS 3.6.1993, 13. "Yksinhuoltajat kaikkein heikoimmilla.", Lea Kononov, puheenjohtaja, Heljä Sairisalo, toiminnanjohtaja Yksihuoltajien ja yhteishuoltajien liitto ry., Helsinki.

⁵² Esim. HS 5.4.1993, 8. "Suurituloinen" putoaa pian köyhyysloukkuun." Kohta köyhä, Helsinki; HS 15.4.1993, 11. "Lapsilisää ei saa pienentää." Pennin venyttäjät, Espoo; HS 3.6.1993, 13. "Yksinhuoltajat kaikkein heikoimmilla.", Lea Kononov, puheenjohtaja, Heljä Sairisalo, toiminnanjohtaja Yksihuoltajien ja yhteishuoltajien liitto ry., Helsinki; HS 6.6.1993, 19. "Kukkaro tyhjää täynnä!", Ritva Klinga, sairaala-apulainen, Helsinki.

Valtion bruttokansantuotteen kasvun mukaisesti ajatellen lama oli voitettu vuonna 1997 ja se erottui aiemmista vuosista köyhyiden määritelmää käsittelevien kirjoitusten kohdalla erityisesti siinä, että opiskelijaköyhyys oli nostettu vahvasti esiin. Kirjoituksia opiskelijoiden tarvitsemasta ruoka-avusta ja suurista puutteista toimeentulossa kirjoittivat niin opiskelijat itse kuin esimerkiksi poliittiset vaikuttajat. Samaan aikaan esitettiin ajatuksia myös suomalaisten yliopistojen lukukausimaksujen asettamisesta ja ehkä erityisesti tämä oli saanut opiskelijoiden toimeentulon nostamisen (ei tilanteen kurjistamisen) puolestapuhujat liikkeelle. Monille ihmisille oli tullut tarve kertoa, että tukea tarvittaisiin lisää eivätkä suomalaiset opiskelijat kansainvälisesti vertailtuna poikkeuksellisesta opintotuesta huolimatta eläneet missään yltäkylläisyydessä vaan monet ennemminkin köyhyysrajan alapuolella.⁵³

Opiskelijoiden köyhyiden lisäksi edelleen vuonna 1997 kirjoituksissa huomioitiin yksinhuoltajien suuri köyhyysriski ja köyhyysmääritelmän sisään joutuminen. Yksinhuoltajien köyhyydestä kirjoitetuissa kirjoituksissa usein korostettiin yksinhuoltajien köyhyyttä ja todettiin, että jatkuvat puheet valtion tuilla ruhtinaallisesti elävistä yksinhuoltajaperheistä eivät pitäneet paikkaansa. Mahdollisesti yksinhuoltajien köyhyysrajan alle jäämisestä ja kaikkien tukien tarpeellisuudesta oli jatkuvasti kirjoitettava niin yksinhuoltajien kuin näiden asioita ajavien järjestöjen taholta, koska pelkona on, että päättävät tahot alkaisivat leikata ennestään laihaa toimeentuloa, jos ajatus liiallisista tuista uskottaisiin.⁵⁴ Mielipidetutkimukset yksinhuoltajien saamiin tukiin suhtautumisessa kyseiseltä ajanjaksolta eivät tosin kerro, että ihmiset yleisesti ajattelisivat yksinhuoltajien saavan liikaa tukea yhteiskunnalta. (Forma 1998, 99, 121–123.)

2000-luvulla eriarvoisuuden nähtiin kirjoituksissa kasvaneen ja edelleen kasvavan. Köyhyiden myös todettiin syventyneen ja kasautuneen. Tämä ajatus saa tukea tutkimuskirjallisuudesta ja toki mielipidekirjoituksia kirjoittaneet saattoivat hyvinkin olla perillä uusista tutkimuksista. Joissain kirjoituksissa niihin myös viitattiin, mutta

⁵³ Esim. HS 13.3.1997, 15. "Lukukausimaksu vain vaikeuttaisi opiskelua.", Kirsti Ala-Harja, kansanedustaja (kok.), sivistysvaliokunnan puheenjohtaja, Seinäjoki; HS 25.4.1997, 15. "Ruoka-apua opiskelijallekin.", Harri Huikuri, Varkaus; HS 28.4.1997, 11. "Vuositulomalli kohtuuton.", Pekka Uusitalo, sosiaalipoliittinen vastaava Suomen tekniikan opiskelijoiden liitto, Helsinki; HS 3.5.1997, 19. "Opiskelijalle tukea - ei almuja.", Astrid Thors, Bryssel.

⁵⁴ Esim. HS 4.6.1997, 15. "Yksinhuoltajuus on köyhyysriski.", Tiina Kaarela, puheenjohtaja, Piia Rantala, aluesihtööri, Yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto, Helsinki.

yleensä tarkemmin lähdeä esittelemättä. Esimerkiksi Jukka Savolainen kirjoitti vuonna 2005 eriarvoisuuden olevan tutkitusti vaarallista ja monien vähemmistöjen edustajien kuolevan muita nuorempina. Suomessa hän ei nähnyt tämän koskevan ainakaan suomenruotsalaisia, mutta koska monissa maissa vähemmistöt olivat paljon köyhempiä valtaväestöön verrattuna, niin tulosta oli hänen mukaansa tulkittava niin, että köyhyys on se, joka merkitsee eli köyhyys tappaa.⁵⁵ Monissa tutkimuksissa kyllä allekirjoitetaan tämä ajatus, sillä köyhille on rajallisemmin mahdollista esimerkiksi syödä terveellisesti ja epäterveellisissä elämäntavoissa on havaittu periytyvyyttä. (Esim. Wilkinson ja Pickett 2011, 95–96.)

Taantumavuoden 2009 kirjoitukset köyhyydestä jatkoivat aiemmalla linjalla eriarvoisuuden kasvun ja köyhyyden syventymisen suhteen. Taantuma toki tarkoittikin yhä useampien joutumista työttömiksi ja monenlaisten ongelmien kasaantumista toimeentulon vaikeutuessa. Kirjoituksissa huomioitiin esimerkiksi Helsingissä, että toimeentulotuen hakijoiden ja saajien määrät olivat kasvaneet. Tämä taas johti entistä tiukempaan harkintaan siitä, kuka oli oikeutettu apuun ja mitä laskettiin toimeentulotukeen hyväksyttäväksi menoiksi. Köyhyyttä määrittelevistä kirjoituksista enemmistö oli 2000-luvulla 1990-luvun kirjoitusten tapaan omakohtaisesti koettuja tai hieman kauempaa seurattuja kokemuksia siitä, että toimeentulossa oli vakavia ongelmia. Toimeentulotuki antoi hieman helpotusta, mutta tilanne ei sen kautta pidemmän päälle parantunut ja toimeentulotuen saamisessa oli usein myös erilaisia ongelmia. Mielenpitoitään kirjoittivat myös toimeentulotuen päätöksien kanssa tekemisissä olevat henkilöt, joiden kirjoituksista välittyi niin järjestelmän ongelmien tunteminen kuin niissä avuntarpeen kasvaessa lisääntynyt harkinta.⁵⁶

Vuosi 2018 edustaa tutkielmani aineistossa niin sanotun normaaliajan vuotta eli taloudellista nousukautta. Tätä ei kuitenkaan ole helppo sinällään uskoa köyhyyskir-

⁵⁵ HS 14.4.2005. "Köyhät kuolevat nuorempina kuin rikkaat.", Jukka Savolainen, Helsinki.

⁵⁶ Esim. HS 30.5.2009. "Toimeentulotuista ei saa leikata.", Hans Hämäläinen, valtiotieteiden maisteri, Helsinki; HS 31.5.2009. "Kuuluuko toimeentulotuki ylellisyyksiin.?", Annukka Sivula, opiskelija, Helsinki; HS 2.6.2009. "Tukia joudutaan harkitsemaan tarkkaan.", Jaana Pelkonen, kaupunginvaltuutettu (kok.), sosiaalilautakunnan jäsen, Helsinki; HS 3.6.2009. "Säästö toimeentulotuista tehnyt jo pahaa jälkeä.", Sari Sintonen, yhteiskuntatieteiden maisteri, perheneuvoja, Hämeenlinna.

joituksia lukiessa. Kirjoituksia oli toki murto-osa vuoden 2009 kirjoitusten lukumäärästä, mutta niissä kerrottiin erilaisten järjestöjen edustajien ja köyhyyttä kokeneiden suulla hyvin syvästä köyhyydestä, joka yhteiskuntaan oli jäänyt elämään. Monet kirjoituksista käsittelivät sitä, että leipäjonoissa riitti pituutta ja moni ei saanut ilman ruoka-apua rahoja mitenkään riittämään. Kirjoitukset kertoivat suuresta epätoivosta, toivottomuudesta ja katkeruudesta, kun pieni palkkakaan ei esimerkiksi Helsingissä riittänyt etenkin yksinhuoltajilla ihmisarvoiseen elämään. Suurinta huolta kannettiin ennen muuta köyhyyden vaikutuksista lapsiin ja keskustelua käytiin siitä, kuinka lapset kärsisivät kasvaneesta eriarvoisuudesta mahdollisimman vähän.⁵⁷ Kirjoitusten epätoivoinen sävy lienee kertonut nimenomaan suhteellisen köyhyyden syventymisestä eli tuloerojen kasvusta. Suurimman osan elintason oli noussut taantumavuosista, mutta toimeentulotuen varassa tai hyvin pienillä tuloilla elävät olivat jääneet niin paljon jälkeen muiden elintasosta, että sitä ei voinut olla huomaamatta ja tuntematta. Aiemmin mielipidekirjoituksissa ja tutkimuskirjallisuudessa esiteltiin näkemystä siitä, että köyhyys tappaa, mutta esimerkiksi Wilkinson ja Pickett argumentoivat uskottavasti sen puolesta, että tappavia ovat nimenomaan suuret tuloerot. (Wilkinson ja Pickett 2011, 27–29.) Tämä näkemys sai tukea myös tässä tutkielmassa köyhyyden määritelmiä käsitteleviin mielipidekirjoituksiin perustuen.

5.2.5 Kuka ansaitsee yhteiskunnan apua ja mistä syystä?

Mielipidekirjoituksissa avun ansaitsevuudesta ja siitä, miksi apua tarvitaan, lähdin miettimään aiemmin esittelemäni CARIN-mallin kautta. Jaoin kirjoitukset viiteen kategoriaan, jotka oli määritellyt se, millä perusteella yhteiskunnan tuki ansaitaan.

⁵⁷ Esim. HS 6.4.2018, 54. "Liian alhainen perusturva ruokkii eriarvoisuutta.", Jiri Sironen, puheenjohtaja EAPN-Fin -Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto ja Yrjö Mattila, puheenjohtaja Suomen sosiaali- ja terveysministeriön seuraksi; HS 10.4.2018, 44. "Köyhyys syö naista ja miestä ja tekee mielen katkeraksi." Työläisäiti, julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä; HS 17.4.2018, 9. "Köyhille lapsille tulisi järjestää maksutonta.", Janne Viljamaa, sosiaalipsykologi, tietokirjailija, Helsinki; HS 13.5.2018, 72. "Leipäjonoissa on paniikki.", Aino Triumf, Espoo; HS 28.5.2018, 42. "Joskus rahaa luokkaretkiin ei vain ole.", Äiti, julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä; HS 30.6.2018, 66. "Leipäjonojen uusi malli ei poista köyhyyttä.", Antero Laukkanen, puheenjohtaja, Hyvä Arki ry.

Kategoriat olivat: kontrolli (Kenen syy tilanne on? Mistä johtuu?), asenne (Miten autettu suhtautuu apuun?), vastavuoroisuus (Mitä on aiemmin tehnyt tai jatkossa tekevä ansaitakseen tuen?), identiteetti (Samaistuvuus tilanteeseen eli ajatellaanko olevan "meidän" sisällä, tunnetaanko yhteenkuuluvuutta ja jaetaanko riski tai sama kokemus aiemmasta?) ja tarve (Miten suuri avuntarve henkilöllä on? Liittyy myös köyhyyden määritelmään, kenen lasketaan tarvitsevan aidosti apua ja millainen suhteellinen elintaso yhteiskunnan kuuluu taata?). Luokittelussa kirjoitukset saattoivat päätyä useampaan kategoriaan, mutta kirjoitusten yhteislukumäärään laskin kunkin kirjoituksen vain kerran.

Avun ansaitsevuutta käsittelevien kirjoitusten määrä ei 1980- ja 1990-luvuilla juurikaan muuttunut taloudellisten lasku- ja noususuhdanteiden mukaan. Taloudellisen ahdingon aikana kirjoituksia yleisesti köyhyyteen liittyen oli paljon enemmän, mutta eniten kasvoi tukitoimia tai toteutettua sosiaalipolitiikkaa kommentoivat tai erilaisia ratkaisuehdotuksia koskevien kirjoitusten lukumäärä. Tasainen lukumäärä ansaitsevuutta koskevien kirjoitusten kohdalla voi olla myös sattumaa ja muutaman lisäkuukauden mukaan ottaminen tai poistaminen olisi voinut muuttaa tilannetta. Taulukosta 2. näkyy, kuinka ansaitsevuutta koskevissa kirjoituksissa kategoriat, joista eniten ansaitsevuutta koskien kirjoitettiin, pysyivät melko samoissa lukumäärissä vuodesta toiseen.

Avun ansaitsevuus ja syy miksi avun tarpeessa	1987	1993	1997	2005	2009	2018	Yht.
Kontrolli	18	6	12	9	9	3	57
Asenne	1	1	0	0	1	0	3
Vastavuoroisuus	13	19	26	21	25	7	111
Identiteetti	19	5	3	5	20	2	54
Tarve	19	30	33	20	46	4	152

Taulukko 2.

Jokaisena tutkimusvuonna ansaitsevuutta perusteltiin eniten tarpeeseen liittyen ja vähiten käsiteltiin autettavan asennetta. Vuonna 1987 identiteettiin liittyvät selitystekijät avun ansaitsevudessa eli samaistuvuus avun tarvitsijaan oli suuremmassa osassa kirjoituksia esillä, mutta 1990-luvun kirjoituksissa huomattavasti vähemmän. Kontrollin eli sen, mistä avun tarve johtui tai kenen syy tarve oli, merkitys oli alhaisimmillaan lamavuonna, mutta laman jälkeenkään määrä ei noussut vuoden 1987 tasolle. Tämä kertoi todennäköisesti siitä, että lamavuotena syyllisten etsiminen tarpeeseen ei ollut niin merkityksellistä, koska kaikki tavallaan tiesivät, mistä köyhyys ja avun tarve ainakin pääasiassa johtui.

Yksi merkittävä koko ajan noussut, mutta erityisesti vuonna 1997 kasvanut ansaitsevuden kategoria oli vastavuoroisuus eli se, mitä avun saaja oli aiemmin tehnyt tai tulevaisuudessa voi tehdä ansaitakseen tuen. Yksi selkeä syy tämän kategorian kirjoitusten määrän nousuun oli se, että eläkeläisköyhyydestä alettiin kirjoituksissa puhua vuosi vuodelta enemmän ja kirjoituksissa lähes aina huomioitiin se, että eläkeläiset olivat jo ansainneet aiemmalla työskentelyllään ja veroilla ja erilaisilla maksuilla

eläkkeensä, Mutta kaikilla se ei riittänyt takaamaan kohtuullista elintasoja. Samaan kategoriaan sisältyi myös vuodelta 1997 asti enemmän esillä ollut opiskelijaköyhyys. Opiskelijoiden yleisesti ajateltiin työskentelevän jo tukensa ja tulevaisuutensa eteen ja lähitulevaisuudessa alkavan veronmaksajina vastavuoroisesti rahoittamaan sosiaaliturvajärjestelmää. Yksi hieman pienempi, mutta kiinnostava osuus tässä kategoriassa oli vastavuoroisuuden vaatimus esimerkiksi erilaisten aktivointitoimiin tai niin sanottuihin hätäaputoihin osallistuminen periaatteessa vastikkeettomaksi määritellyn tuen ansaitsemiseksi. Tämä viittasi asenteiden vähittäiseen muuttumiseen jyrkemmän ja vastikkeellisemmän sosiaaliturvapoliittikan suuntaan. Mielenpidetutkimuksista tällainen trendi oli myös havaittavissa (Forma 1998, 64–67.), mutta muutokset olivat melko hienovaraisia suurimman osan suomalaisista kuitenkin tukien vastikkeetonta ja vain vähäisessä määrin tarveharkintaista sosiaaliturvajärjestelmää.

2000-luvun avun ansaitsevuutta CARIN-mallin kautta analysoitaessa samat näkemykset toistuivat kategorioiden suhteen 1980- ja 1990-luvulle verrattaessa. Taulukosta ilmeni vastavuoroisuuden ja tarpeen selittävän kirjoittajien mielestä parhaiten avun ansaitsevuutta. Identiteetin ja kontrollin kautta perusteltiin avun ansaitsemista jonkin verran, mutta huomattavasti edellä mainittuja vähemmän. Asenne ei 2000-luvun kirjoituksissakaan noussut avun ansaitsevuuden perusteluna juuri olleenkaan aikanaan suoraan esiin.

Niin sanottujen normaalin talouskasvun vuosien köyhyyskirjoitusten lukumäärä oli paljon taloudellisen laskukauden vuoden kirjoitusten määrä alhaisempi ja avun ansaitsevuutta käsitelleet kirjoitukset noudattivat melko tarkasti tätä suhdetta. Eniten kasvua vuonna 2009 oli identiteetti- ja tarve-kategorioissa. Avun tarvitsijoiden määrän huomattavasti kasvettua tämä oli loogista, sillä tarve apuun luonnollisesti taloudellisen taantuman aikana kasvoi. Avuntarpeen kasvaessa, mutta samalla verotulojen vähetessä eli rahoituspohjan kaventuessa se, kuka kuului apuun oikeutettujen joukkoon, tuli yleisemmän pohdinnan kohteeksi. Todennäköisesti tämä oli merkittävä syy identiteettikategoriaan sijoitettujen kirjoitusten määrän kasvuun. Lisäksi sosiaalinen etäisyys avustettavien ja avustajien ryhmän välillä saattoi taloudellisten taantu-

makausien aikana kasvaa entisestään, koska taantumien vaikutukset usein kohdistuvat enemmän jo valmiiksi vaikeassa taloudellisessa tilanteessa eläviin. Tällöin ymmärtämättömyys ja solidaarisuus mahdollisesti vähenivät ja tämä näkyi kirjoitusten määrän kasvuna. Toisaalta taantuma todennäköisesti vaikutti kirjoitusten määrää lisäävästi myös päinvastaisesta syystä eli siksi, että samaistuvuus kasvoi ja sosiaalinen etäisyys väheni, sillä talousongelmat saattoivat kohdata esimerkiksi yritysten vaikeuksien myötä ihmisiä, joilla ei ennen ollut ollut läheistä kokemusta taloudellisesta niukkuudesta.

5.2.5.1 Kontrolli

Kontrollikategoriaan luokittelemisani mielipidekirjoituksissa käsiteltiin jollain tapaa sitä, kenen syy köyhyys oli ja mistä se johtui eli köyhyyden selitystekijät olivat kirjoituksissa jollain tavalla esillä. Tutkimuskirjallisuudessa selitystekijät on jaettu kahteen tai kolmeen pääselitysmalliin eli yksilöllisiin ja rakenteellisiin sekä toisinaan lisäksi fatalistisiin tekijöihin. (Esim. Niemelä 2010, 338; Saari 2015, 101–103.) Nämä kaikki selitystekijät olivat esillä kirjoituksissa jokaisena tutkimusvuonna. Vuonna 1987 suurin osa selitystekijöitä käsittelevissä kirjoituksissa nostettiin esiin ihmisten oma vastuu köyhyydestään. Monissa näistä huomioitiin, että myös rakenteellisilla tekijöillä oli merkitystä, mutta hyvinvointivaltiossa kaikilla työkykyisillä ihmisillä nähtiin olevan kuitenkin mahdollisuus esimerkiksi kouluttautumalla ja ahkeruudella olla joutumatta köyhyyteen. Ymmärrystä kasvoi ja muita selitystekijöitä hyväksyttiin helpommin, jos kyseessä oli esimerkiksi sairauden aiheuttama työkyvyttömyys. Näissä kirjoituksissa ei kuitenkaan yleisesti oltu sitä mieltä, että työkykyiset köyhät eivät tukea ansaitsisi, mutta pääsyy köyhyyteen oli kuitenkin yksilöllisissä valinnoissa. Ylisukupolvista köyhyyttä ei nostettu vuoden kirjoituksissa esiin eikä omia valintoja käsitelty kodeista saatujen eväiden kautta, vaan valintoina, jotka jokainen yksilö teki itse.

Oman vastuun korostuminen, mutta samalla ymmärrys sen liittymättömyydestä työkyvyttömiin auttamiseen, näkyi selkeästi esimerkiksi Reino Tervon mielipidekirjoituksessa.

”On olemassa ihmisiä, joiden elämä on rajoitettua ja joilla ei ole edellytyksiä ammattitaidon hankkimiseen. On inhimillistä, että yhteiskunta turvaa heidän toimeentulonsa. On kuitenkin olemassa myös ihmisiä, jotka ovat liian saamattomia kouluttaakseen itseään hyöään ammattitaitoon.

Eikö siis ole järkevää, että heidän ansionsakin jäävät vähäisiksi? Mielestäni yhteiskunta ei ole velvollinen antamaan heille ylimääräisiä avustuksia”⁵⁸

Samalla tavoin nimimerkki Millainen on ”parempi” ihminen, totesi kirjoituksessaan, että hyvinvointivaltiossa oma vastuu on joillakin kehittymätöntä, koska sosiaalivaltio oli aina huolehtinut kaikesta.⁵⁹

Toisaalta kirjoituksia, joissa syyllinen köyhyyteen nimettiin, oli melko vähän ja suuressa osassa kirjoituksia välittyi enemmänkin ymmärtävä suhtautuminen ihmisten köyhyyteen ja avun tarpeeseen. Vuosi 1987 taloudellisesti suotuisana ajankohtana poikkesi kuitenkin jonkinasteisessa jyrkkyydessä suhtautumisessaan lamavuodesta 1993, jolloin kirjoituksissa erityisesti nuorten syyttömyys lamaan ja vaikeaan taloudelliseen tilanteeseensa nostettiin useissa kirjoituksissa esiin. Oma vastuu nähtiin paljon pienempänä yleensäkin lähes kaikilla, kun työtä ei ollut tarjolla. Ymmärrystä löytyi erityisesti niitä ryhmiä kohtaan, joiden tilanteessa oli muutenkin haasteita, kuten yksinhuoltajia tai vastavalmistuneita nuoria.⁶⁰ Toisaalta myös lamavuonna osassa kirjoituksia huomioitiin, se, että lamasta voitaisiin päästä vain erilaisia leikkauksia tekemällä ja yrittämällä kaikin tavoin päästä pois työttömien joukosta esimerkiksi itsensä työllistämällä tai kouluttautumalla uudelleen. Osan ihmisistä nähtiin olevan tällöinkin toki syyllisiä omaan tilanteeseensa eikä työttömyyskorvauksilta edes haluttu pois.⁶¹ Vuoden 1997 mielipidekirjoituksissa näkyi se, että lamasta oli periaatteessa toivuttu, mutta köyhyysrajan alapuolella elävien joukko oli pysynyt suurena. Aikakauden tutkimuskirjallisuudessa ja mielipidekirjoituksissa huomioitiin toistuvasti, että

⁵⁸ HS 11.6.1987, 21. ”Verotuksella ei pidä pienentää tuloeroja.” Reino Tervo, Oulu.

⁵⁹ HS 5.5.1987, 15. ””Paremmat” eivät halua rikkoo ja liata.” Millainen on ”parempi” ihminen, Järvenpää.

⁶⁰ Esim. HS 12.6.1993, 13. ”Nuoret menettävät uskonsa kokonaan.”, Georg Gennert, dipl. ins., Porvoo; HS 5.7.1993, 23. ”Yksinhuoltaja elää ahdingossa.”, Kirsti Kurki-Suonio, yksin huoltava oikeustiet. lis. perheoikeuden tutkija, Helsingin yliopisto.

⁶¹ Esim. HS 19.4.1993, 11. ”Mikä naisia oikein vaivaa?” Työkykyinen perheellinen nainen, Espoo; HS 19.6.1993, 13. ”Elämme kuin suuressa hoitolaitoksessa.”, Sakari J. Holma, Jyväskylä;

toimeentulotukea saavien määrä oli edelleen suuri ja suunta kasvava. Suurelle joukolle suomalaisia viimesijaisesta ja väliaikaisesta tuesta oli tullut pysyvä toimeentulokeino. (Kangas ja Ritakallio 1996, 3–4.) Oman vastuun vaatimuksen äänet korostuivat kirjoituksissa jälleen, mutta köyhien omaa syyttömyyttä korostavia kirjoituksiakin löytyi.⁶² Samoin ymmärrystä sille, että usein töitä ei vain edelleenkään ollut.⁶³ Monissa kirjoituksissa korostettiin sitä, että sosiaaliturva kaipasi remonttia ja asia, joka tulee enemmän esiin vastavuoroisuutta käsittelevässä ansaitsevuuden kategoriassa oli se, että uusliberalistiset työttömien aktivointipuheet ja työnteon kannustavuusvaatimukset alkoivat näkyä kirjoituksissa. Näistä kirjoituksista oli luettavissa se, että monet alkoivat ajatella, että työttömyys ja siihen liittyvänä köyhyys kuitenkin oli jollain tapaa yksilön valinnoista johtuvaa, jolloin aktivointi- ja kannustavuustoimet toimisivat lääkkeenä työttömyyden vähentämiseen.⁶⁴

2000-luvun mielipidekirjoitukset toistivat näkemyksissään pitkälti aiempia näkemyksiä, mutta niin sanotusti normaaliaikoina 2000-luvulla näkemykset köyhyyden köyhistä itsestään johtumista ei esitetty niin jyrkästi kuin 1980-luvulla. Kirjoituksissa vahvasti esillä ollut tuloerojen kasvu ja köyhyyden kasautuminen ja syventyminen näkyivät vuonna 2005 monissa kirjoituksissa siten, että syventynyt köyhyys nähtiin pitkälti rakenteellisena. Köyhyys määriteltiin usein sellaiseksi, josta omin avuin ilman esimerkiksi perusteellisen sosiaalityön apua olisi mahdoton päästä pois.⁶⁵ Marjatta Vesterinen nosti kirjoituksessaan esiin myös sen, että valtion toimeentulotukeen kohdistamat välilliset leikkaukset ovat osaltaan vaikeuttaneet tilannetta.

⁶² Esim. HS 28.4.1997, 11. "Miksi vaahdota toimeentulotuesta.", Kaija Salomaa, tutkija-sosiaalityöntekijä, Matti Heikkilä, tutkimuspäällikkö Stakes; HS 6.5.1997, 11. "Sosiaaliturvaa käytetään väärin.", Niina Paju, Helsinki.

⁶³ Esim. HS 20.5.1997, 11. "Rahaa on, ei työtä!", Katri Hallikainen, Kaavi; HS 9.6.1997, 11. "Työvoimahallinto leimaa nuoret passiivisiksi usein ilman syytä.", Tuula Hölttä, äiti ja yrittäjä, useiden nuorten uskottu "olkapää" ja ystävä, Nastola.

⁶⁴ Esim. HS 6.5.1997, 11. "Sosiaaliturvaa käytetään väärin.", Niina Paju, Helsinki; HS 26.5.1997, 11. "Sosiaaliliberalismi otettakoon Euroopan unionin moraalipohjaksi.", Timo Hämeranta, varatuomari, Vantaa; HS 20.7.1997, 15. "Sosiaaliturva remonttiin.", Liisa Hyssälä, kansanedustaja (kesk.), Lieto.

⁶⁵ Esim. HS 16.3.2005. "Huono-osaisuus kasvanut ja kasautunut." Marjatta Vesterinen, sosionomi amk, Vantaa; HS 19.4.2005. "Arjen särkyminen perheiden uhkakuva.", Aila Puustinen-Korhonen, yhteiskuntatieteiden maisteri, perhekuntoutuskeskuksen johtaja, Kirkkonummi; HS 3.5.2005. "Eikö Espoo välitä huono-osaisistaan?", Outi Raidén, Helsinki; HS 12.7.2005. "Köyhien huono kohtelu on häpeäksi Suomelle.", Leena Brunberg, Markku Sundell, Rafael Lehtinen, Helsinki.

"Lehtikirjoituksen "Tulojen kasvu on kasautunut pienelle huippuryhmälle" mukaan viimeisimmät tulojen kasvun tutkimukset osoittavat, että vaikka köyhien lukumäärä ei ole aivan viime vuosina enää kasvanut, köyhyys on syventynyt eli entistä köyhempien määrä on kasvanut. Sosiaalibarometrit 2000-luvulta osoittavat myös, että köyhyys ja huono-osaisuus Suomessa on kasvanut ja kasaantunut.

Taloudellista köyhyyttä lisäävänä kehitysmoottorina on toiminut 1.3.1998 voimaan tullut toimeentulotukilaki 1412/1997. Sen säätämisen yhteydessä toimeentulotuen perusosaan sisällytettiin seitsemän prosentin asumisen omavastuu ja samassa yhteydessä leikattiin lasten perusosia ns. "mittakaava edun" nimissä...

Laki poisti avunhakijoita kokonaan tuen piiristä, kun oikeutta toimeentulotukeen ei enää ollut, vaikka taloudellisen tuen tarvetta olikin. Heidän kohdallaan köyhyys lähti saman tien syvenemään...

Nykyään osa joutuu elämään tuen varassa useita vuosia. Laki leikkauksiin on ollut voimassa seitsemän vuotta. Köyhyyden urakehitys on ollut huimaa ja näkynyt arjen sosiaalityön kentillä. Niin kuin tulojen kasvu on kasautunut joillekin niin, on köyhyyden kasvu kasautunut julmasti ja havoittavasti juuri kaikkein heikoimmassa asemassa oleville kansalaisille.

Sosiaalityön näkökulmasta taloudellinen perusturvallisuus on yksi tärkeimmistä edellytyksistä oman elämäntilanteen ja sosiaalisen muutoksen tekemiselle sekä itsenäiselle selviytymiselle.

Lainsäätäjät edellytti 1998 lain säätämisen yhteydessä kuntien sosiaalitoimen ja sosiaalityöntekijöiden huolehtivan ns. perälaudasta, jolle pelastettaisiin kaikki yksilökohtaisen harkinnan kautta siten, ettei tilanne kenenkään kohdalla menisi kohtuuttomaksi.

Kuntien sosiaalitoimet olivat mahdottoman tehtävän edessä, resurssit eivät tähän riittäneet ja kunnat siirtyivätkin pikkuhiljaa käytäntöön, jossa melkeinpä poikkeuksetta kaikkien tuenhakijoiden kohdalla otettiin seitsemän prosentin asumisen omavastuu käyttöön ilman asiakkaiden kokonaistilanteen arvioimista. Kun sitten 2000-luvun aikana siirryttiin lähes kokonaan kirjallisiin toimeentulotukihakemuksiin, lainsäätäjän tarkoittama ns. perälauta-harkinta kuoli kokonaan.

Kirjallisiin toimeentulotuki- hakemuksiin siirtyminen on useiden tuen tarpeessa olevien asiakkaiden puolella merkinnyt sitä, että nykyään on lähes

mahdotonta päästä keskustelemaan sosiaalityöntekijän kanssa taloudellisesti tilanteestaan ja selviytymisestään. Työhönsä sitoutuneet sosiaalityöntekijät kärsivät tästä lähes yhtä paljon kuin asiakkaat.”⁶⁶

Pitkästä kirjoituksesta kävi hyvin ilmi se, että lama-ajan leikkausten ja eri tukien heikennysten seuraukset nähtiin vasta paljon myöhemmin. Mieliopidekirjoituksissa ymmärrettiin näitä seurauksia ja köyhyydestä ylös pääsyn vaikeutta sekä sitä, että syyllisiä köyhyyden syvenemiseen löytyi myös toteutusta politiikasta. Toki osa kirjoittajista näki köyhien työttömien olevan itse vastuussa tilanteestaan ja kertoi työpaikkoja jo olevan tarjolla. Liian suurten sosiaalietuuksien nähtiin vähentävän matalapalkkaisten työpaikkojen kiinnostavuutta ja erilaiset kannustinloukut nähtiin joskus syynä työttömyyteen jäämiseen. Näissä kirjoituksissa tosin harvemmin omavalintaisen työttömyyden nähtiin johtavan köyhyyteen, koska sosiaalietuuksien uskottiin olevan ainakin joissain tapauksissa suhteellisen hyvän toimeentulon takaavia.⁶⁷ Näkemystä luonnollisesti oli yhtä monia kuin tilanteita.

Lamavuonna 2009 mieliopidekirjoituksissa käsiteltiin hyvin vähän suoraan köyhyyden syitä. Ainoastaan muutamista kirjoituksista on luettavissa se, että köyhyyden nähtiin väistämättä kasvavan, kun töitä oli vähemmän tarjolla ja irtisanomiset lisääntyivät.⁶⁸ Esimerkiksi Jukka Kärkkäinen kirjoitti ajan muoti-ilmiöön köyhäilyyn liittyen, että köyhäily oli ihmisten oma valinta, mutta köyhyys ei.

”Köyhäilyllä ei tietenkään ole mitään tekemistä todellisen köyhyyden kanssa. Köyhäilyssä kysymys on henkilön elämäntavasta ja valinnasta vähentää kulutusta.

Köyhyyttä taas ei voida pitää henkilön omana valintana. Kaikkien elämänselähistoria ei vain anna edellytyksiä riittävään toimeentuloon. Taustalla voivat olla sairaudet, vanhempien tuen puute, taloudellinen ahdinko, joskus sukupolvien mittainen ketjuuntuminen köyhyydessä.

⁶⁶ HS 16.3.2005. ”Huono-osaisuus kasvanut ja kasautunut.” Marjatta Vesterinen, sosionomi amk, Vantaa.

⁶⁷ Esim. HS 2.3.2005. ”Matalapalkka-alan töillä ei pärjää.”, Antti Jalava, opiskelija, Helsinki; HS 4.3.2005. ”Työpaikka ruokalassa ei tunnu kelpaavan.”, Joose Sauli, opiskelija, ravintolatyöntekijä, Helsinki; HS 29.4.2005. ”Työttömyyttä ei ratkaista tukitoilla.”, Matti Maukonen, entinen työvoimavirkamies, valtiot. kand., Joensuu; HS 25.5.2005. ”Aktiivitoimet auttavat työpaikan saannissa.”, Helinä Tuominen, viestintäpäällikkö, työministeriö.

⁶⁸ Esim. HS 15.3.2009. ”Tästä taantumasta on selvittävä maksukykyisten varoin.”, Matti Hautala, kauppatieteiden ylioppilas, Espoo; HS 27.3.2009. ”Pojanke pitäisi elättää perhe kesätyötuloilla?”, Köyhän ei kannata sairastaa, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä; HS 4.4.2009. ”Emmekö kykene huolehtimaan köyhistämme?”, Heikki Mäntylä, Espoo.

Yhteiskunnassa on jatkuvasti ponnisteltava köyhyyden poistamiseksi. Siviilivaltiossa ei kenenkään tulisi kärsiä nälästä, riittävän vaatetuksen puutteesta tai asunnottomuudesta. Köyhäilijät voivat tuki jatkaa valitsemallaan tiellä.”⁶⁹

Kirjoituksissa siis usein ymmärrettiin moninaiset syyt köyhyyden taustalla ja köyhiä suoraan omasta köyhyydestä syyttäviä kirjoituksia ei ollut. Toki jonkin verran kirjoituksissa nähtiin mahdollisuuksia saada työttömiä kannustavamman työpolitiikan kautta töihin, mutta tällöinkin syy tietynlaisten töiden teon kannattamattomuuteen nähtiin johtuvan enemmän järjestelmästä kuin köyhistä työttömistä itsestään.⁷⁰ Tuskin kaikki suomalaiset olivat vuonna 2009 lakanneet ajattelemasta, että köyhyyden takana ei olisi ollut myös laiskuutta tai omista valinnoista johtuvia tekijöitä, mutta mielipidekirjoituksissa sellaisia mielipiteitä suoraan ei esitetty.

Vuonna 2018 kirjoituksia köyhyyteen liittyen oli melko vähän ja köyhyyden syyt tukien ansaitsevuudeksi tai ansaitsemattomuudeksi eivät nousseet esiin kuin muutamissa kirjoituksissa. Asenteiden koventuminen ilmeni esimerkiksi kirjoituksessa, jossa nähtiin työkykyisille annettavan turhan helposti vastikkeetonta toimeentuloturvaa. Työkykyisten köyhyys nähtiin kirjoituksessa niin ihmisten omana kuin liian anteliaan sosiaaliturvan syynä ja vaadittiin vastikkeellisuutta, jotta töihin kykenevät ihmiset ottaisivat itseään niskasta kiinni ja menisivät töihin, joita nähtiin jo olevan tarjolla.⁷¹ Voimaan asetettu työhön kannustava aktiivimalli innosti monia tarttumaan kyneen. Kirjoituksissa esitettiin yhteiskunnan asenteen köyhiä ja työttömiä kohtaan näkyneen nimenomaan siinä, koska aktiivimallista välittyi kuva, että työttömyys oli vain työttömien omaa syytä ja kyse oli laiskuudesta mennä töihin. Asiaa ei kuitenkaan nähty näin yksinkertaisena ja malli vain heikensi monien työttömien tilannetta, syvensi köyhyyttä ja syrjäytymistä.⁷²

⁶⁹ HS 9.3.2009. ”Köyhäilyajattelussa unohtuvat todelliset köyhät.”, Jukka Kärkkäinen, lääketieteen tohtori ja psykiatri, kaupungin valtuutettu (vas.), Turku.

⁷⁰ Esim. HS 5.3.2009. ”Kannattaa tehdä myös muuta kuin oman alan työtä.”, Jarmo Palm, työmarkkinaneuvos, työ- ja elinkeinoministeriö; HS 15.6.2009. ”Pätkätöihin kannustamalla päästäisiin pois lamasta.”, Ilpo Kojon, filosofian tohtori, Helsingin kauppakorkeakoulu.

⁷¹ HS 18.4.2018, 46. ”Vastikkeeton sosiaaliturva on työkykyiselle vaarallinen ansa.”, Marjatta Astrén, Hämeenlinna.

⁷² HS 29.6.2018, 56. ”Aktiivimalli passivoi ja lamauttaa.”, Syrjäytynyt. Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

Köyhyyden selitystekijöitä kuvasi myös suhtautuminen eri etuuksiin ja niiden tasoon. Pauli Forman mielipidetutkimuksessa lamavuosista kansalaisista näki toimeentulotuen ja työttömyyskorvauksien tason riittävänä samoin toimeentulotuen. Lamavuosien jälkeen nämä luvut pysyivät lähes ennallaan, mutta niiden, jotka pitivät korvauksia liian pienenä, määrä kasvoi lamavuosien jälkeen. Yleisesti sosiaaliturvan tasoon vuosina 1993–2002 oli Forman tutkimuksen mukaan lähes kaksi kolmasosaa vastaajista, mutta vuonna 2004 enää suunnilleen puolet. Suurin osa tästä muutoksesta kohdentui siten, että sosiaaliturvaa piti 2000-luvun alussa kasvava osuus nimenomaan liian alhaisena. Ilpo Airion tutkimustulokset vuodelta 2011 ovat hyvin samansuuntaisia, sillä ehdoton enemmistö kansalaisista taustatekijöistä riippumatta halusi etuuksien rahallista tasoa nostettavan. Airion mukaan tilanne muuttui hajanaisemmaksi, kun vastaajilta kysyttiin, mitä etuuksia tulisi nostaa. Näistä vastauksista selittäjänä välittyi vahvasti riski- ja intressinäkökulmat. (Airio 2013, 37–42.) Nämä tulokset olivat linjassa tutkimusten esittämän väitteen kanssa, jossa ymmärrys leikkauksista ja etuuksien matalammasta tasosta on korkeammalla taloudellisina taantuma-aikoina, mutta elintason noustessa myös tukiin toivotaan korotuksia. Lähes kukaan Forman tutkimukseen vastanneista ei ollut lamavuosina tai näiden jälkeen sitä mieltä, että tukien taso olisi liian korkea. Tästä voi Forman mukaan päätellä sen, että suomalaisen sosiaaliturvan ei nähty olleen liian antelias eikä siten voi olettaa, että sosiaaliturvalla eläneet ansaitsisivat niin paljon, että sen vuoksi työelämään ei haluttaisi. (Forma 1998, 100; Forma 2006, 166–169.) Lähes saman näkemyksen voi muutamia erityisesti taloudellisina nousukausina esiintyneitä poikkeuksia lukuun ottamatta lukea mielipidekirjoituksista.

Viime vuosia koskevat mielipidetutkimukset kertovat asenteissa tapahtuneen 2010-luvun loppua lähestyttäessä hieman muutoksia. Muurin, Aallon, Manderbackan ja Arffmanin vuonna 2019 julkaistun artikkelin mukaan suurin osa suomalaisista kannatti sosiaalipalvelujen ja -menojen säilyttämistä suunnilleen ennallaan, mutta erityisen kiinnostavaa oli se, että lisäyksiä toivovien osuus oli laskenut neljäsosaan, mutta heikennyksiä kannattavien nousut. Viidesosa suomalaisista oli tällöin sitä mieltä, että

tulonsiirtoihin tulisi käyttää nykyistä vähemmän julkisia varoja. (Muuri, Aalto, Manderbacka ja Arffman 2019, 297-300.) Toisaalta toki suurin osa edelleen oli säilyttämisen kannalla ja lisäksiäkin edelleen toivottiin, mutta koska heikennyksiä kannattavia ei aiemmin juuri ollut, niin tämän joukon kasvu oli merkittävää. Vuosi 2018 oli taloudellisen nousukauden vuosi ja siten tulos on tavallaan ristiriidassa aiempien tulkintojen kanssa eli näkemysten, että taloudellisina nousukausina etuuksien tasoa ollaan valmiita nostamaan. Mahdollisesti tulos siis kertoo siitä, että oman vastuun osuutta toimeentulossa haluttiin kasvatettavan ja köyhyyden syyt nähdään ainakin aiempaa enemmän paikantuvan yksilöön. Mielipidekirjoituksista vuodelta 2018 tätä tulosta ei suoraan voi lukea, mutta kirjoituksista ilmenee niin ymmärrystä köyhyyden syventymisestä kärsineitä kohtaan ja rakenteellisten tekijöiden osuuksien ymmärtämistä köyhyydessä kuin täysin päinvastaisia näkemyksiä.⁷³

Forma havaitsi mielipidetutkimuksessaan, että sosioekonomisilla ryhmillä ja demografisilla tekijöillä oli merkitystä etuisuuksien tasoon suhtautumiseen. Erityisesti suhtautumisessa työttömyyskorvauksien ja toimeentulotuen tasoon ja saajiin intressi- ja riskitekijöillä oli paljon vaikutusta. Esimerkiksi työttömistä yli 60 prosenttia piti työttömyyskorvausta riittämättömänä, kun taas ylemmistä toimihenkilöistä, yrittäjistä ja maanviljelijöistä vain 25 prosenttia oli tätä mieltä. Samanlainen tilanne toistui toimeentulotuen kohdalla. (Forma 1998, 99-102.) Airion tutkimustulokset 2010-luvulta olivat samansuuntaisia. (Airio 2013, 37-42.) Mielipidekirjoitusten kohdalla nämä samat taustatekijöiden merkitykset olivat mahdollisesti olemassa ja joidenkin kirjoitusten kohdalla ne olivat todennettavissakin. Usein kirjoituksissa jäi kuitenkin epäselväksi merkityksellisiä taustatekijöitä ja näitä ei voida siten kattavasti ottaa analyysiin mukaan. Selkeää tosin kirjoitusten sisällöstä tai kirjoittajan kerrotuista tiedoista päätellen oli se, että omakohtaisista kokemuksista käsin kirjoitettaessa luonnollisesti ymmärrystä tilannetta kohtaan löytyi enemmän ja kirjoituksella enemmänkin perusteltiin sitä, kuinka itse ei oltu niin paljon vastuussa tilanteestaan kuin ulkopuolelta tunnuttiin oletettavan.

⁷³ Esim. HS 18.4.2018, 46. "Vastikkeeton sosiaaliturva on työkykyiselle vaarallinen ansa.", Marjatta Astrén, Hämeeenlinna; HS 29.6.2018, 56. "Aktiivimalli passivoi ja lamauttaa.", Syrjäytynyt. Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

5.2.5.2 Vastavuoroisuus

Vastavuoroisuus-kategoriassa näkyi eniten asenteiden muuttumista 1980-luvun lopulta 2000-luvun alkuun siirryttäessä. Kasvua tässä tapahtui jo lamavuonna 1993, mutta suurin hyppäys vuonna 1997 ja sen jälkeen taso jäi suunnilleen paikoilleen. Mielipidekirjoituksissa vaadittiin jonkin verran jo vuonna 1987 vastineita tukien vastaanottajilta. Esimerkiksi esitettiin vaatimuksia, että töihin kykenevien tulisi lopettaa puolison tai valtion tuloilla eläminen ja mennä töihin. Vuonna 1987 töitä kirjoitusten mukaan myös oli.⁷⁴ Tämä muuttui lamavuosina ja ymmärrys tuilla elämisestä kohtaan kasvoi, mutta vastavuoroisuuden vaatimukset eivät täysin kirjoituksista kadonneet, sillä monissa kirjoituksissa ajateltiin, että vastineeksi tuesta ja oman jaksamisenkin kannalta olisi tärkeää tehdä jotain eläntönsä eteen ja ratkaisuksi esitettiin perinteisiä hätäaputoimia, talkootöitä tai hyväntekeväisyyttä. Työn ei nähty sinällään loppuneen Suomesta, vaikka palkkatöitä olikin paljon vähemmän tarjolla.⁷⁵ Esimerkiksi Sakari J. Holma kirjoitti:

”Millainen tulevaisuus voi olla maalla, jossa makaamisesta maksetaan, työnteko estetään, yrittämään ryhtyvät vain hullunrohkeat, kaikki tuodaan eteen kuin Manulle illallinen, huolletaan ja hoivataan ilman ihmisten oma-toimisuutta ja kaikki maksetaan ottamalla lisää velkaa... Työttömyyskorvausten sijaan voitaisiin maksaa kansalaispalkkaa, jonka saamisen ehtona olisi työnteko.”⁷⁶

Vaatimuksia kansalaispalkasta ratkaisuna työntöön kannustavuus- ja byrokraatiaongelmiin alettiin kirjoituksissa esittää jo lamavuonna, kuten edellisestä lainauksesta näkyi. Nämä kirjoitukset lisääntyivät huomattavasti vuonna 1997 ja jälleen lähes katosivat 2000-luvun alussa, mutta tulivat rytinällä uudelleen keskusteluun 2010-luvun lopulla. Periaatteessahan kyse oli vastikkeettomasta tukimuodosta, mutta sen kuullessa kaikille vastavuoroisuus täytyi tavallaan identiteettiä pohjaten eli

⁷⁴ HS 28.3.1987, 28. ”Työ ei kelpaakaan kaikille.” Onneksi työvelvollinen, Kauniainen; HS 24.5.1987, 16. ”Laitat miehen elättämään itsensä.” ei liian älykäs, mutta riittävän ahkera, Vantaa.

⁷⁵ HS 10.3.1993, 14. ”Talkoohenki taas kunniaan ja työharjoittelu arvoon.” K. J. Laaksonen, agronomi, Lammi; HS 15.5.1993, 14. ”Työtä eikä toimeentulotukea.” Rahalle vastinetta, Kaarina; HS 27.5.1993, 13. ”Työttömyys ei ole samanlaista kuin ennen.” Ei mikään loistava poikkeus, Helsinki; HS 5.6.1993, 15. ”Hätäapua työllisyystöillä.”, Pekka Kurkijärvi, lääkäri, Kangasala.

⁷⁶ HS 19.6.1993, 13. ”Elämme kuin suuressa hoitolaitoksessa.”, Sakari J. Holma, Jyväskylä.

kuulumalla ”meihin” saisi tämän oikeuden. Kyse oli pitkälti siitä, että nyt nähtiin vastikkeettomasti saatavan yhteiskunnalta jo niin paljon tukea, että pienipalkkaisten töiden tekeminen ei kannattanut. Kansalaispalkka toimisi nimenomaan töihin kannustavana, sillä pelkkä kansalaispalkka tai perustulo ei kuitenkaan riittäisi keskimääräisen elintason ylläpitämiseen. Kirjoittajista esimerkiksi Anna Peltola kirjoitti siitä, että pienellä palkalla ei Suomessa tullut enää toimeen ja esimerkiksi Yhdysvalloista tuttu *working poor* -ilmiö oli rantautumassa Suomeen. Tämä vältettäisiin juuri perustulolla, joka mahdollistaisi kaikkien töiden kautta ansioidensa lisäämisen sekä toisi monenlaista joustoa toimeentulon hankintaan ja erilaisiin elämäntilanteisiin.⁷⁷ Toisaalta kirjoitus herätti paljon vastareaktioita, kun osa kirjoittajista toivotti jopa *working poor* -ilmiön tervetulleeksi, sillä ”kenties suomalaisillekin olisi parempi olla working poor kuin pelkkä poor”.⁷⁸ Ja osa kirjoittajista taas näki, että tärkeintä Suomessa oli kohtuulliseen toimeentuloon johtavan riittävän palkkatason ylläpitäminen joka alalla ja työntekoon kannusti jo riittävästi ansiosidonnainen toimeentuloturva.⁷⁹

Kansalaispalkasta tai perustulosta toivottiin 2010-luvun lopulla ennen muuta joustoa moninaistuneisiin työsuhteisiin ja elämäntilanteisiin sekä taloussuhdanteiden vaikutusten loiventamiseen. Vastavuoroisuusnäkökulma ei kirjoituksissa niinkään tullut suoraan esille, vaan enemmänkin rivienvälissä oli oletuksena, että koska vastikkeetonta tukea joka tapauksessa saatiin, niin olisi kaikin puolin järkevämpää ja muutuvissa tilanteissa toimivampaa, että perustulo tulisi kansalaisuuteen perustuen automaattisesti. Kirjoituksissa esitettiin yleensä perustulo työkykyisten työttömien ja köyhien asemaa parantavana, mutta samalla huomioitiin, että työkyvyttömät ja erilaisista muista haasteista kärsiville tarjolla olisi muunlaista tukea ja tarvittaessa myös rahallista lisätukea.⁸⁰

⁷⁷ HS 14.7.1997, 26. ”Perustulolla välttäisi leipäjonon.”, Anna Peltola, Nuorsuomalaiset 1. vpi, kesäansioiden brutto 6 600 mk, netto 4 500 mk, Helsinki.

⁷⁸ HS 21.7.1997, 23. ”Amerikan mallit ja perustulo.”, Jarmo Tarkki, teol. tri., tutkija, Helsinki ja San Francisco.

⁷⁹ HS 24.7.1997, 19. ”Amerikkalainen unelma vain harvojen ulottuvilla.”, Tuula Haatainen, kansanedustaja (sd.), Helsinki.

⁸⁰ Esim. HS 20.5.2018, 13. ”Perustulo sopisi hyvin freelancerille.”, Saija Vartiainen, freelancer, Kuopio; HS 27.7.2018, 42. ”Perustulo voisi elävöittää syrjäseutuja.”, Johanna Perkiö, yhteiskuntatieteiden maisteri, väitöskirjatutkija, Tampereen yliopisto.

Vastavuoroisuutta kirjoituksissa jokaisena tutkimusvuonna haettiin työttömyyskorvauksen tai toimeentulotuen vastineeksi tehtävistä jonkinlaisista töistä, mutta lamavuonna mukaan kirjoituksiin tuli uusi vastavuoroisuusselitys eli se, mitä ihmiset olivat aiemmin tehneet tuen ansaitsemiseksi (eläkeläiset) ja toisaalta myös se, mitä tällä hetkellä tekevät (opiskelijat). Nämä ryhmät ilmestyivät samaan aikaan kirjoituksiin pääasiassa toimeentulo-ongelmien vuoksi. Ryhmien tilanne oli mahdollisesti ollut parempi ennen lamaa. Opiskelijoiden kohdalla ei ehkä ollut vielä 1980-luvulla totuttu ajatukseen, että valtiolle kuuluikin itsestään selvästi velvollisuus maksaa opiskelijoille tukea opintoihin, kuten 1990-luvulta alkaen ymmärrys yleisesti oli. Mahdollisesti, koska kaikki yhteiskunnan tuet olivat lamavuonna leikkauslistalla, tuli tarpeelliseksi kertoa tästä vastavuoroisuudesta perusteena sille, että näistä ansaituista tuista ei saanut leikata.⁸¹ 2000-luvun kirjoituksissa vastavuoroisuuden kautta tuen ansaitseminen erityisesti eläkeläisten ja opiskelijoiden kohdalla esiintyi jonkin verran, mutta ei siinä määrin kuin 1990-luvulla.⁸²

Vastavuoroisuuden palkitsemista ja oikeudenmukaisuutta vaadittiin myös yrittäjille, joiden työttömyysturvassa oli suuria ongelmia.⁸³ Vastavuoroisuuden täyttymistä eläkeläisten ja opiskelijoiden tukien puolustettiin vuonna 1997 pitkälti samantyyppisin argumentein ja syin kuin vuonna 1993. Opiskelijoiden toimeentulo herätti vielä aiempaa enemmän keskustelua ja puheita vastavuoroisuuden täyttymisestä esitettiin, mutta toisaalta vaadittiin esimerkiksi nopeamman valmistumisen muodossa enemmän vastikkeen vaatimusta opintotukien ehtoihin. Yliopistojen tutkijat Matti Wiberg ja Antti Koura olivat vastikkeellisuuden, tehokkuuden ja laadukkuuden nimissä ehdottaneet lukukausimaksuja yliopistoon ja mielipidesivut täyttyivät tämän jälkeen

⁸¹ Esim. HS 24.4.1993, 14. "Nyt sysätään heikot heitteille." Veikko Viinimäki, Helsinki; HS 12.6.1993, 13. "Nuoret menettävät uskonsa kokonaan.", Georg Gennert, dipl. ins., Porvoo; HS 18.7.1993, 13. "Kotivuosistakin edes vähän eläkettä.", Opistotasoinen entinen loinen, Vantaa.

⁸² Esim. HS 18.3.2005. "Sukupolveni hoitanut osansa.", Kari Kalliomäki, Espoo; HS 19.4.2005. "Kansaneläkeläisten asemaa korjattava." Maria-Lisa Rodhin, Helsinki; HS 29.7.2005. "Opintotukikin neuvostomallia.", Vesa Linja-aho, opiskelija ja yrittäjä, Espoo; HS 14.3.2009. "Opiskelijoillekin toimeentulotukea.", Wilhelmiina Karikko, opiskelija, Rovaniemi; HS 25.6.2009. "Ovatko vanhukset vain ylimääräinen kuluerä?", Omainen Espoossa, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä; HS 31.7.2009. "Me rakensimme Suomen korvauksetta.", Maria-Lisa Rodhin, sotaorpo 1941, Helsinki; HS 4.6.2018, 42. "Eläkeläisten perusturvaa on kehitettävä.", Vieikko Simpanen, sosiaalineuvos, Espoo.

⁸³ Esim. HS 10.6.1993, 11. "Perheyrittäjää syrjitään.", Lapset syövät joka päivä, Espoo; HS 3.7.1993, 17. "Yrittäjille luvassa työttömyysturva.", Antero Tala, johtaja työttömyyskassa-asiat TEK, Helsinki.

opintojen maksuttomuutta puolustavista kirjoituksista, joissa korkeintaan oltiin valmiita rajaamaan opintotukiaikaa jollain tavalla opiskelijoiden ansioihin ja valmistumisaikoihin sidotusti.⁸⁴ Lamasta oli periaatteessa vuonna 1997 pitkälti toivuttu, mutta edelleen tiedettiin, että valtion talous vaati tarkkaa pohdintaa siitä, mihin verorahat käytetään. Mieliopidekirjoitukset vastavuoroisuuteen perustuvasta ansaitsevuudesta voi myös vuonna 1997 nähdä pyrkineen siihen, että vakuutetaan muita siitä, mistä ei ole oikeudenmukaista tukia vähentää.

2000-luvun kirjoituksissa vastavuoroisuusargumentti tuen ansaitsevuuden takana nousi aiempaa vahvemmin esiin. Erityisesti vuonna 2005 kirjoitettiin paljon vastikkeettomien tukien vaarallisuudesta yhteiskunnalle. Työpaikkoja nähtiin olevan suhteellisen hyvin ainakin suurimmissa kaupungeissa tarjolla, mutta kysyntä ja tarjonta eivät kohdanneet. Esillä olivat myös kannustavuusongelmat, sillä tukea nähtiin monissa kirjoituksissa saatava niin helposti, että matalapalkkaisten tai pätkätöiden tekeminen ei yksinkertaisesti kannattanut ja harvan työmoraali oli niin korkea, että mitä vain työtä tehtäisiin ilma, että ansiot kasvaisivat. Työnhakijoilta nähtiin oikeutetusti vaadittavan vastavuoroisuutta ja aktiivisuuden osoittamista. Erilaisia hätäapu- tai tukitöitä kannatettiin ihan vastavuoroisuuden ja työkyvyn ylläpitämisen vuoksi, vaikka nähtiin, että näillä ei juurikaan ollut pitempiaaikaisia työllisyysvaikutuksia. Toki kirjoitusten joukossa oli myös vuonna 2005 kirjoituksia, joissa vastavuoroisuuden vaatimus esimerkiksi työnhakijoilta nähtiin nöyryyttävänä ja epäoikeudenmukaisena asenteena kertoen työttömiä syyllistettävän omasta työttömyydestään.⁸⁵ Vuonna 2009

⁸⁴ Esim. HS 2.3.1997, 15. "Varattomankin päästävä opiskelemaan.", Leena Koskinen, neuvotteleva virkamies, Virpi Hiltunen, koulutussuunnittelija opetusministeriö; HS 8.3.1997, 17. "Maksuton opetus tasa-arvon edellytys.", Esa Iivonen, Suomen ylioppilaskuntien liiton puheenjohtaja, Helsinki; HS 13.3.1997, 15. "Lukukausimaksu vain vaikeuttaisi opiskelua.", Kirsti Ala-Harja, kansanedustaja (kok.), sivistysvaliokunnan puheenjohtaja, Seinäjoki; HS 15.3.1997, 15. "Opintotuki ei ole karkkiraha.", Susanna Bell, toimittaja, Helsinki; HS 23.3.1997, 19. "Opintorahasta bonusta nopeasti valmistuville.", Saku Keskitalo, kauppatieteiden yo, Tampereen yliopisto, Jaakko Tiainen, oikeustieteiden yo, Helsingin yliopisto; HS 26.3.1997, 15. "Maksuton yliopisto tehoton.", Antti koura, Helsinki, Matti Wiberg, Turku; HS 6.4.1997, 17. Opintotukea kehitettävä.", Ville Tolkki, kauppat. ja fil. yo, Helsinki; HS 14.4.1997, 9. "Vaarallinen tuloloukkuko?", Heikki Annanpalo, työn diplomi-insinööri, Rovaniemi; HS 6.5.1997, 11. "Opintosuoritukset kiinnostavat.", Matti Salminen, veronmaksaja, Helsinki; HS 4.6.1997, 15. "Miten käy eläkeläisten Emussa?", Alli Johansson, valtiotieteen maisteri, Vantaa.

⁸⁵ Esim. HS 2.3.2005. "Matalapalkka-alan töillä ei pärjää.", Antti Jalava, opiskelija, Helsinki; HS 4.3.2005. "Työpaikka ruokalassa ei tunnu kelpaavan.", Joose Sauli, opiskelija, ravintolatyöntekijä, Helsinki; HS 9.5.2005. "Tukitöillä saatu hyvää aikaan.", Jukka Rosenblad, projektipäällikkö, Espoon Diakoniasäätiö; HS 16.5.2005. "Voisiko tukirahoja maksaa viikoittain?", Läheltä seurannut, Helsinki, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä; HS 18.5.2005. "Orjatyöpaikoista ei ole mitään hyötyä.", Juha-Pekka Saareks, Kouvola; HS 25.5.2005. "Aktiivitoimet auttavat työpaikan saannissa.", Helinä Tuominen, viestintäpäällikkö, työministeriö.

tällaisia vastavuoroisuutta työttömiltä vaativia kirjoituksia oli huomattavasti vähemmän, mutta sekä tällöin että vuonna 2018 tällaisiakin asenteita esiintyi. Tosin vuonna 2018 selkeänä enemmistönä olivat aktiivimallia vastustavat kirjoitukset, joissa enemminkin hyökättiin työttömiin kohdistettuja vastavuoroisuusvaatimuksia vastaan.⁸⁶

Vastavuoroisuutta tukien ansaitsevuuden taustalla voi tutkia esimerkiksi sillä, mitä yhteiskunnan sosiaalietuuksia ihmiset kannattavat ja mitä eivät. Samoin myös sillä, mistä etuuksista ollaan valmiita leikkaamaan ja mistä taas ei. Toki tässä erityisintärkeitä ovat perustelut, jotka saattavat jäädä mielipidetutkimuksissa huomioimatta, sillä suurin vaikuttava tekijä tukien määrän lisäämisen tai leikkauksen takana on niiden tarpeellisuus. Helsingin Sanomissa julkaistujen mielipidekirjoitusten perusteella voi todeta, että vastavuoroisuuden nimissä eniten kannatettiin eläkkeitä ja opintotukia ja jossain määrin myös perustuloajatusta, mutta tarpeeseen perustuen haluttiin kasvattaa erityisesti työttömyyskorvausta, toimeentulotukea, yksinhuoltajien tukia ja pienimpien eläkkeiden tasoa. Valmiita leikkauksiin tarpeeseen perustuen useimmiten oltiin lapsilisistä (suurituloisilta) ja kotihoidontuesta, jotka kirjoituksissa useimmiten nähtiin hyvätuloisten tukina.

Pauli Forman 1980-luvun ja 1990-luvun mielipidetutkimusten tulosten mukaan yhdenkään etuuden kohdalla kansalaiset eivät olennaisesti halunneet vähentää verovarojen käyttöä tai laskea niiden tasoa. Eniten verorahoitusta haluttiin lisätä opintotukeen ja kansaneläkkeeseen. Suunnilleen puolet vastanneista olisi lisännyt rahoitusta näihin ja suurin osa muista olisi pitänyt määrän nykyisellään. Vähiten lisää rahoitusta annettaisiin toimeentulotukeen ja työttömyyskorvaukseen, mutta lisäystä näissäkin olisi valmis antamaan yli 20 prosenttia ja määrä jonkin verran vielä kasvoi lamavuosien jälkeen. Toimeentulotuen ja työttömyyskorvauksen kohdalla puolet kansalaisista

⁸⁶ Esim. HS 15.6.2009. "Pätkätöihin kannustamalla päästäisiin pois lamasta.", Ilpo Kojo, filosofian tohtori, Helsingin kauppakorkeakoulu; HS 18.4.2018, 46. "Vastikkeeton sosiaaliturva on työkykyiselle vaarallinen ansa.", Marjatta Astrén, Hämeenlinna; HS 19.6.2018, 12. "Aktiivimalli uhkaa viedä työttömältä lopunkin avun." Heli Järvinen, kansanedustaja (vihr.) varapuheenjohtaja, Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta; HS 19.6.2018, 12. "Aktiivimallit huijottavat tyhjää.", Markus Lång, filosofian tohtori, Helsinki; HS 29.6.2018, 56. "Aktiivimalli passivoi ja lamauttaa.", Syrjäytynyt. Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

kannatti kuitenkin pitämistä nykyisellä tasolla. (Forma 1998, 85–87.) Tämä kertoi siitä, että tukien nähtiin olevan pääasiassa sopivalla tasolla. Merkityksellistä on joka tapauksessa se, että etuuksien vähentämistä kannattaneiden joukko ajanjaksolla oli hyvin pieni. Forman tutkimustulokset tukivat hyvin mielipidekirjoituksista tekemiäni johtopäätöksiä, sillä vastavuoroisuus argumenttiin perustuen opintotuki ja eläkeläisten tuet olivat kannatetuimpia ja vastaavasti vähiten lisärahoitusta annettaisiin vastikkeettomiin tukiin, mutta niihinkin kuitenkin suurempi osa olisi valmis todennäköisesti tarpeeseen perustuen antamaan lisää kuin ottamaan pois.

2000-luvun mielipidetutkimukset ovat pääosin samoilla linjoilla ja esimerkiksi tulonsiirtojenkin lisärahoitus tai vähintään nykyisellä tasolla pitäminen sai edelleen vuonna 2009 lähes 80 prosentin kannatuksen. (Muuri ja Manderbacka 2010, 102–105.) Ilpo Airion tutkimusten mukaan eniten ja vähiten kannatusta saivat pitkälti samat tuet kuin 1990-luvulla eli opintotuen ja kansaneläkkeiden nostamista kannatettiin eniten, mutta muiden tukien kohdalla näkemykset olivat moninaisimpia ja näihin vaikuttivat erilaiset taustatekijät eniten. (Airio 2013, 37–42.) Vastavuoroisuutta esiin tukien ansaitsevuuuden takana nostavissa mielipidekirjoituksissa nämä tulokset ovat myös 2000-luvun kohdalla selkeästi esillä, sillä yksimielisimmin niissä nostetaan esille ajatus siitä, että eläkeläiset ovat tehneet tukiensa eteen jo osuutensa ja vastaavasti opiskelijat opiskelevat elantonsa eteen ja ovat myös tuomassa tuloa yhteiskunnalle tulevana työntekijöinä ja veronmaksajina.

5.2.5.3 Identiteetti

Selitystekijöitä köyhyydelle on usein tutkimuksissa luokiteltu ideologiaan perustuvien näkemyserojen kautta. Perinteinen näkemys on ollut, että oikeistolaisesti ajattelevat useammin köyhyiden johtuvan yksilöön paikantuvista tekijöistä ja vasemmistolaisemmin ajattelevien taas näkevän rakenteelliset syyt merkittävimpinä selitystekijöinä. (Esim. Forma 1998, 21–22.) Tämä on yksi keskeinen taustajako mietittäessä, kenen nähdään kuuluvan avunsaajien joukkoon kenen ei. Mitä laajemmin köyhien ajateltiin olevan vastuussa omasta köyhyydestään, sitä nihkeämmin avunantamiseen

suhtauduttiin. Osassa kirjoituksia kirjoittajien poliittinen kanta oli kirjoitettu esiin, esimerkiksi poliitikkojen kirjoituksissa, mutta useimmiten sitä ei kerrottu. Tällöin myöskään tämän taustatekijän merkitystä en varsinaisesti voinut analysoida.

Identiteetti avun ansaitsevuuden perusteena liittyi aina siihen, että laajimmassakin hyvinvointivaltioissa avunsaajat ovat jollain tavalla rajattu. Pääosin kyse on kansalaisuuden tai vähintään asumisen tuomista oikeuksista, joten kuuluminen ”meihin” oikeuttaa tukiin ja jääminen ”meidän” ulkopuolelle ei tukiin oikeuta. Toisenlaisia identiteettijakoja esiintyi avun ansaitsevuutta määriteltäessä ja erityisesti huono-osaisia jätettiin kirjoituksissa nimenomaan ”toisen” asemaan. (Saari 2015, 14–19.) Tällöin puhuttiin useimmiten toimeentulotuensaajista ja kirjoituksista löytyi jollain tavalla ajatus näiden köyhien ja usein monin tavoin huono-osaisten itse aiheuttamista ongelmistaan. Avun ansaitsevuutta määriteltäessä kirjoituksissa näkyi lisäksi ajoittain 1800-luvulta tutumpi ajatus kunniallisista ja kunnianttomista köyhistä. Kunnialliset köyhät ovat enemmän olosuhteiden, sattuman ja monien omista valinnoista johtumattomien tekijöiden vuoksi köyhyyteen joutuneita ja usein lapsia tai esimerkiksi sairauden vuoksi työkyvyttömiä. Näiden kunniallisten köyhien auttaminen on nähty ansaitsevuutta käsittelevissä tutkimuksissa vähemmän ongelmalliseksi kuin kunnianttomien köyhien, joiden nähdään olevan enemmän itse omien valintojensa ja käyttäytymisensä vuoksi päätyneet autettavien ryhmään. (Louhelainen 1988, 45–46; Saari 2015, 95–97.)

Identiteetin pohdinta avun ansaitsevuuden takana oli mielipidekirjoituksissa kaikkina tutkimusvuosina melko vähäistä. Se oli monissa kirjoituksissa enemmän tulkittavissa oleva tausta-ajatus köyhyyden syystä ja sitä kautta ansaitsevuuteen vaikuttava. Näitä kirjoituksia olen käsitellyt ennen muuta köyhyyden syitä käsittelevissä osioissa. Identiteetti-kategoriaan sijoitin kirjoitukset, joissa kerrottiin suoraan, keitä tulee auttaa ja mihin apu perustuu. Kirjoituksissa usein kerrottiin tällöin myös keitä taas ei tarvitsisi Suomessa auttaa.

Mielipidekirjoituksissa identiteettiin liittyvä avun ansaitsevuuskeskustelu keskittyi vuonna 1987 pääosin pakolaiskeskusteluun. Lähes kaikissa pakolaisten vastaan-

ottamista ja auttamista käsittelevistä kirjoituksissa avun ansaitsevuus liitettiin identiteettiin. Erityisesti pakolaisten vastaanottoa ja auttamista vastustavissa kirjoituksissa suoraan kerrottiin, että omat köyhät piti hoitaa ensin. Toisissa kirjoituksissa nämä kaikki omat köyhätkään eivät työkykyisinä apua ansainneet, mutta joka tapauksessa enemmän kuin muualta tulleet.⁸⁷ Vastakkaisiakin näkemyksiä löytyi, sillä pakolaisten vastaanottamista ja auttamista käsittelevissäkin kirjoituksissa identiteettiin pohjaava jako tehtiin, mutta siten, että nimenomaan pakolaiset tosi köyhinä, absoluuttisesta köyhyydestä, kärsineinä apua ansaitsivat. Näissä kirjoituksissa Suomella nähtiin olevan vastuu ja varaa auttaa myös muualta tulevia köyhiä.⁸⁸ Muutamissa mielipidekirjoituksissa identiteettijakoa tehtiin sen mukaan, ketkä halusivat olla vastuussa toimeentulostaan töitä tekemällä ja ketkä eivät. Vuonna 1987 työllisyystilanne Suomessa oli hyvä, joten näillä kirjoituksilla oli varmasti enemmän uskottavuutta kuin myöhemmin työttömyyden kasvaessa. Toisaalta kirjoituksista löytyi ymmärrystä myös näiden ”kunniattomien köyhien” avun tarpeelle ja voitiin esittää, että ulkopuolisten on usein vaikea tietää, mitkä syyt omien valintojen takana ovat ja mikä on ajanut kenetkin apua tarvitsevien joukkoon.⁸⁹

1990-luvulla mielipidekirjoituksista avun ansaitsevuutta käsiteltäessä kirjoituksissa nojattiin melko vähän suoraan identiteettiin avun ansaitsevuuden keskeisenä tekijänä. Tämä ei toki tarkoita sitä, että yleiset identiteettiin perustuvat oikeudet apuun eivät olisi olleet olemassa, mutta niitä ei kirjoituksissa juuri ilmaistu. Laman keskellä vuonna 1993 kirjoituksissa tehtiin jonkin verran jakoa suomalaisten työttömien välillä perustuen ansiosidonnaisen työttömyyskorvauksen saamiseen. Osansa paremmin hoitaneet ja taloudellisesti huonossa tilanteessa työttömiksi jääneet nähtiin paremman

⁸⁷ Esim. HS 11.7.1987, 21. ”Omia vähäosaisia syrjitään.” S.A., Tampere; HS 28.7.1987, 12. ”Jokaisella on oikeus omaan maahan.” T. Koskinen, Helsinki; HS 29.7.1987, 14. ”Auttaisin jos en itse olisi hädässä.” Jouni Korpela, Helsinki.

⁸⁸ Esim. HS 13.7.1987, 13. ”Emme voi sulkeutua muulta maailmalta.” Jari Luoto, Helsinki; HS 18.7.1987, 8. ”Meidän on tunnettava vastuamme.” Hävettää, Helsinki; HS 22.7.1987, 15. ”Vääriä pakolaisia ei ole olemassa.” Tarja Virtanen, tiedotussihteeri Suomen Pakolaisapu r.y., Helsinki; HS 27.7.1987, 16. ”Vastuu on vierasta suomalaisille.” Ellen Kotanen, Helsinki.

⁸⁹ Esim. HS 28.3.1987, 28. ”Työ ei kelpaakaan kaikille.” Onneksi työvelvollinen, Kauniainen; HS 31.5.1987, 14. ”Siipeilyn ohessa aion tehdä työtäkin.” Liian älykäs vai liian ahkera, Hamina; HS 18.6.1987, 12. ”Moni ajautuu sosiaaliseen paitsioon.” Tarkkailija, Tampere; HS 26.7.1987, 40. ”Suljemmeko silmät toisten ahdingolta.” Anneli Mäntymäki, Lahti.

tukensa ansainneina, mutta toisaalta myös kyseenalaistettiin tätä ja kritisoitiin suomalaisten työttömien jakamista hyvin ja huonosti pärjääviin, joista pienimmillä työttömyyskorvauksilla elävät jäivät selkeästi köyhyysrajan alapuolelle. Kirjoituksissa oli vahvasti läsnä se, kumpaan ryhmään samaistuttiin ja se jaettiin sama riski. Avun ansaitsevuusnäkemys vaikuttanut vahvasti intressi- ja riskitekijät.⁹⁰ Pakolaiskeskustelu oli jonkin verran rauhoittunut vuodesta 1987, mutta muutamissa kirjoituksissa esillä oli edelleen ajatus siitä, että erityisesti lama-aikana omia köyhiäkin autettaviksi oli riittämiin ja pakolaisten auttaminen oli omilta pois.⁹¹

Vuoden 1997 kirjoituksissa ei yleisesti suoraan nostettu identiteettiä kovinkaan merkitykselliseksi asiaksi avun ansaitsevuutta pohdittaessa. Muutamissa kirjoituksissa nostettiin kuitenkin hyvinvointivaltio-Suomesta esille toisina köyhät, jotka eivät laman väistyttyä olleet päässeet jaloilleen. Sosiaalityöntekijä Irja Saranpää-Quenat näki kirjoituksessaan, että köyhien asia piti pitää esillä keskustelussa ja köyhyydestä eivät kärsineet vain työtä vailla olevat, vaan esimerkiksi toimeentulotuen saajissa oli paljon lamasta edelleen tavalla tai toisella kärsiviä työllisiä ja työttömiä. Köyhien joukko ei ollut yhtenäinen ja ratkaisut köyhyden vähentämiseksi vaativat siten myös moninaisia toimia, eikä köyhiä saanut unohtaa.⁹² Täysin toisenlaisen yleistyksen toimeentulotuen saajista ja heidän identiteetistään esitti Niina Paju kirjoituksessaan, jossa hän totesi toimeentulotuen asiakkuuden ja sosiaaliturvan saajien olevan usein itse syyllisiä tilanteeseensa. Tämän voi Pajun mukaan todeta ympärilleen katselemalla ja kuuntelemalla. Ei viitsitty ottaa itsestään vastuuta, kun oli totuttu, että yhteiskunta kyllä elättää ja vieläpä hienosti.⁹³ Suhtautumisessa avun ansaitsevuuden takana oleviin identiteetteihin oli siis hyvin monenlaista. Samaa todistivat toki mielipidetutkimukset, sillä esimerkiksi sosiaaliturvan väärinkäyttöä mitanneissa tutkimuksissa väärinkäyttöä nähtiin melko yleisesti olleen ja näin uskovien osuus kasvoi jonkin 1990-

⁹⁰ Esim. HS 31.3.1993, 14. "Missä AY-liikkeen solidaarisuus?" Hannu Kemppainen, kansanedustaja (kesk.), Kajaani; HS 13.4.1993, 11. "Suomalaiset, ottakaamme niskasta kiinni." Seppo M. Saukkonen, Helsinki; HS 26.4.1993, 9. "Miten oikein haluamme elää?" Eeva Honkanummi, Espoo; HS 21.6.1993, 9. "Liberaali utilitarismi ei jätä avuttomia oman onnensa nojaan.", Heta Häyry, Matti Häyry, Helsinki.

⁹¹ Esim. HS 29.4.1993, 12. "Somalit joutavat kotia kohti." Matti Soirisuo, Kauniainen.

⁹² HS 13.4.1997, 19. "Köyhyys haittaa kuntakuva!" Irja Saranpää-Quenat, sosiaalityöntekijä täältä jostakin, Jalasjärvi.

⁹³ HS 6.5.1997, 11. "Sosiaaliturvaa käytetään väärin.", Niina Paju, Helsinki.

luvun aikana, mutta toisaalta samaan aikaan yleisesti erityisesti toimeentulotuessa nähtiin olevan melko paljon alikäyttöä, jonka vastaavasti voi nähdä kertovan mahdollisten byrokraattisten haasteiden lisäksi siitä, että toimeentulotuen saajien joukkoon ei haluttu tarpeen niin vaatiessakaan helposti liittyä. (Forma 1998, 92–98.) Asenteet toimeentulotuen saajia ja heidät ”toisiksi” tai ”kunniattomiksi köyhiksi” leimaamalla vaikuttivat siis siihen, että osa ihmisistä ei halunnut näihin identifioitua ja jäi siten tarvitsemaansa tukea vaille.

Mikko Niemelän mielipidetutkimukset 2000-luvun alun asenteista toimeentulotuen väärin-, yli- ja alikäytöstä kertoivat samaa tarinaa kuin Forman tutkimukset 1990-luvulta. Niemelän mukaan ylikäytön tai väärinkäytön yleisenä pitäminen oli hieman vähentynyt 1990-luvulta, mutta vuodesta 2008 vuoteen 2011 hieman noussut. Kovin-kaan suuria muutoksia koko väestön tasolla ei kuitenkaan ollut tapahtunut ja mielipiteet jakautuivat tässä edelleen 2000-luvulla melko tasan. Niemelän, kuten myös aiemmin Forman, mukaan etuuksista toimeentulotuen ylikäyttö ja alikäyttö nähtiin tavallisimpana ja noin 30 prosenttia kansalaisista näki sekä ali- että ylikäytön ongelmana. Tämä kertoo ennen muuta siitä, että toimeentulotuessa nähdään kohdentumisongelmia. (Niemelä 2011, 119–123.) Mielipidekirjoituksista niin 1990-luvulta kuin 2000-luvulta voi tehdä tämän saman havainnon. Kaikkien toimeentulotukea tarvitsevien ei uskota sitä hakevan, mutta toisaalta nähdään, että osa hakijoista hakee sitä jollain tavalla väärin perustein ja voisi omilla toimillaan vaikuttaa siihen, että tarvetta toimeentulotuelle ei olisi.⁹⁴

Mielipidekirjoituksissa 2000-luvun alussa tehtiin avun ansaitsevuuden identiteettiä perustuvuuden näkökulmasta hyvin samanlaista jakoa ”meihin” ja ”teihin”, omiin ja vieraisiin, kuin 1980-luvun lopulla ja 1990-luvulla. Helsingin Sanomissa julkaistiin vuonna 2005 melko paljon mielipidekirjoituksia niin puolesta kuin vastaan erityisesti tukiasuntojen sijoittamiseen liittyen ja tämä liittyi myös identiteettikeskus-

⁹⁴ Esim. HS 12.7.2005. ”Köyhien huono kohtelu on häpeäksi Suomelle.”, Leena Brunberg, Markku Sundell, Rafael Lehtinen, Helsinki; HS 17.3.2009. ”Työntekijän pitäisi tulla palkallaan toimeen.”, Kimmo Modig, äänisuunnittelija, Turku. HS 18.4.2018, 46. ”Vastikkeeton sosiaaliturva on työkykyiselle vaarallinen ansa.”, Marjatta Astrén, Hämeenlinna; HS 20.6.2018, 12. ”Velvoite hakea töitä luo toimeliaisuutta.”, Martti Sariola, it-asiantuntija, Helsinki.

teluun. Näissä jaoteltiin apua tarvitsevat selkeästi kunniallisiin ja kunniattomiin köyhiin. Kunniattomat olisi pitänyt sijoittaa jonnekin muualle kuin kunnollisten ihmisten näköpiiriin. Tällaista ajattelua vastustaviakin kirjoituksia julkaistiin ja osa kirjoittajista näki, että kaupunki kuului myös muille kuin hyväosaisille ja avunsaantioikeus ja yhteiskunnantuki perustuivat nimenomaan kaupungin ja valtion jäsenyyteen ei siihen, oliko syyllinen ongelmiinsa vai ei tai voitiinko ajatella huono-osaiseksi.⁹⁵

Vuonna 2009 keskusteluun nousi taloudellisen taantuman keskellä ennen muuta kerjäläisongelma ja yleensäkin maahanmuutto, joka nähtiin hyvin polarisoituneesti joko ongelmana tai positiivisena asiana. Identiteettiin perustuvaa oikeutta apuun lähestyttiin kirjoituksissa hyvin samaan tapaan kuin 1980-luvun lopulla eli lamaoloissa nähtiin, että omat ongelmat, ja köyhät, oli hoidettava ensin ja sitten autettava muita tai todettiin, että suomalaisilla oli varaa ja velvollisuus auttaa todellisia hädänalaisia ja köyhiä kohtaan myös taantuman aikana.⁹⁶ Kerjäläisten, jotka olivat ainakin pääosin romanialaisia, kohdalla huomioitiin se, että suomalainen sosiaaliturva perustui asumiseen ja nämä äärimmäisen köyhät ihmiset olivat todella ”muukalaisia” ja kaiken virallisen avun ulkopuolella. Osa kirjoittajista näki ongelman täysin suomalaisille kuulumattomana ja vaati kerjäläisten karkottamista. Osa taas olisi nähnyt heidän ottamisen jollain tavalla virallisen avun piiriin ja auttamisen Suomessa järkevänä.⁹⁷

Mielipidekirjoituksia köyhyyteen liittyen julkaistiin Helsingin Sanomissa tutkielmani otanta-ajalla vuodelta 2018 paljon vähemmän kuin aiempina tutkimusajan kohtina ja avun ansaitsevuutta identiteettiin pohjaten käsiteltiin hyvin vähän. Keskus-

⁹⁵ Esim. HS 19.6.2005. ”Miksi tukiasuntoja Vallillaan?”, Juhani Kajas, Helsinki; HS 27.6.2005. ”Kaupunki kuuluu muillekin kuin hyväosaisille.”, Heli Kolehmainen, Tuomo Räisänen, Helsinki.

⁹⁶ Esim. HS 1.3.2009. ”Nyt tarvitaan rasismien vastaisia talkoita.”, Tuomo Kankkunen, Porvoo; HS 2.3.2009. ”Kerjäläisten kohtelu tuntuu julmalta.”, Rosto Utriainen, työtön pastori, Helsinki; HS 14.3.2009. ”Kantaväestö tarvitsee aikaa sopeutumiseen.”, Kari Tirkkonen, Helsinki; HS 15.3.2009. ”Turvapaikat läheisistä maista.”, Tapani Jussila, filosofian tohtori, kehitysyhteistyökonsultti, Helsinki; HS 6.3.2009. ”Maahanmuuttokeskustelu sisältää farssin piirteitä.”, James O’Connor, Helsinki; HS 24.3.2009. ”Gettoutuminen ei johdu maahanmuuttopolitiikasta.”, Tomi Sevander, duunari, kuntapolitiikko (sd.), Helsinki; HS 30.4.2009. ”Keskustelu maahanmuuttajista pahinta myrkyä populismille.”, Eero Mäkinen, Kouvola; HS 17.5.2009. ”Meillä ei ole halua puuttua vääryyksiin.”, Petra Hongell, Bryssel; HS 8.6.2009. ””Somalialainen pummi” on minua ahkerampi.”, Juha Uusitalo, Vantaa.

⁹⁷ HS 10.7.2009. ”Enemmän inhimillisyyttä kerjäläisiä kohtaan.”, Mika Niikko, kaupunginvaltuutettu (perus), Vantaa; HS 10.7.2009. ”Miksi kerjäläisiä ei karkoteta.”, Eva Sundgren, Helsinki; HS 12.7.2009. ”Romanikerjäläisten paapominen olisi naiivia.”, Olavi Stenman, Helsinki; HS 16.7.2009. ”Tuskinpa kerjääminen on rahasampo kenellekään.”, Anne Nieminen, Turku.

telua herätti työttömien aktivoiminen ja kannustaminen ja tähän liittyen esitettiin jonkin verran mielipiteitä sosiaaliturvan vastikkeettomuuden ongelmallisuudesta ja tähän yhteydessä luokiteltiin sosiaaliturvaetuuksien saajat ne ansaitseviin ja ansaitsemattomiin. Taantuma-aika alkoi olla vuonna 2018 taas voitettu ja töitä oli suhteellisen paljon tarjolla, mutta työpaikkojen ja työntekijöiden kohtaamisessa nähtiin suuria ongelmia. Tähän ajatukseen perustuivat kirjoitukset siitä, että pitäisikö työkykyisten päästä niin helposti nauttimaan esimerkiksi työttömyyskorvauksista ja mitä tällaisiin joukkoihin kuuluvilta pitäisi vaatia vastineeksi saamastaan tuesta.⁹⁸ Tätä keskustelua käytiin enemmän vastavuoroisuus-kategorian sisällä ja käsittelin tätä kasvanutta vastikkeellisuuden vaatimusta enemmän aiemmin.

5.2.5.4 Tarve

Viimeiseen CARIN-luokituksen mukaiseen tarve-kategoriaan olen jo aiemmissa kappalaeissa viitannut ja keskityn siihen perusteellisemmin seuraavaksi. Aiemmissa mielipidetutkimuksissa suhtautumista tarpeeseen ansaitsevuuden perusteena on tutkittu esimerkiksi juuri tarkastelemalla sitä, mihin etuuksiin lisärahoitusta tai leikkauksia halutaan kohdistaa. Lisäksi sitä on tarkasteltu tukien saajiin suhtautumisen kautta, jolloin on keskitytty ennen muuta näkemyksiin tukien yli- ja alikäytöstä.

Forman tutkimusten mukaan ylikäyttöä pidettiin suurimpana ongelmana vuonna 1992 sairauslomapäivien, lääkäripalvelujen, työttömyyskorvausten ja toimeentulotuen kohdalla. Vuonna 1996 työttömyyskorvausten ja toimeentulotuen kohdalla ylikäytön katsottiin hieman kasvaneen, kun sen sijaan sairauslomapäivien ja lääkärikäyntien osalta vähentyneen. Yhdeksi tekijäksi tutkimuksessa saatuihin tuloksiin Forma näki sen, että julkisuudessa keskustelu tukien ylikäytöstä ja jonkinlaisista väärinkäytöksistä oli paljon esillä 1990-luvun alussa. Alikäyttö nähtiin suurimmaksi ongelmaksi kodinhoitoavun, lääkäripalvelujen ja toimeentulotuen kohdalla. Työttö-

⁹⁸ Esim. HS 18.4.2018, 46. "Vastikkeeton sosiaaliturva on työkykyiselle vaarallinen ansa.", Marjatta Astrén, Hämeeenlinna; HS 20.6.2018, 12. "Velvoite hakea töitä luo toimeliaisuutta.", Martti Sariola, it-asiantuntija, Helsinki.

myyskorvausten alikäyttöön uskottiin vähiten. Etuuksien yli- ja alikäyttöön suhtautumisesta löytyi sosioekonomisten ryhmien välillä suhteellisen suuria eroja ja ne selittyivät pitkälti intressi- ja riskitekijöillä. Muillakin taustavaikuttajilla oli vaikutusta suhtautumiseen sekä yli- että alikäyttöön, mutta näiden vaikutus ei ollut kovinkaan merkittävää. Poliittisella orientaatiolla oli tässäkin merkitystä, sillä oikeistopuolueiden kannattajat uskoivat ylikäyttöön selkeästi vasemmistopuolueiden kannattajia useammin ja sama koski alikäyttöä, mutta päinvastoin. Päättökäytöstulos oli se, että kohdentumisongelmia kansalaisten mielestä selkeästi oli olemassa. Suuria muutoksia vuodesta 1992 vuoteen 1996 ei kuitenkaan tuloksissa ollut. (Forma 1998, 92–98.)

Mikko Niemelän tutkimustulosten mukaan vuonna 2008 väestöstä 31 prosenttia piti etuuksien väärinkäyttöä vakavampana ongelmana kuin niiden alikäyttöä, mutta vuonna 2011 jo 49 prosenttia näki vakavampana ongelmana etuuksien väärinkäytön kuin sen, että ihmiset eivät saaneet heille kuuluvia etuuksia (51 prosenttia). (Niemelä 2013, 119.) Tarkastelemieni mielipidekirjoitusten tutkimusvuodet eivät menneet kovin hyvin yhteen Niemelän tutkimusvuosien kanssa, mutta järjestelmän hyväksikäyttöä tai väärinkäyttöä koskevat kirjoitukset kyllä lisääntyivät jonkin verran 2000-luvulla aiempaan verrattuna. Toisaalta aitoa tukien tarvetta ja selkeää alikäyttöä kirjoituksissa käsiteltiin myös lisääntyvästi. Tämä kertoi siitä, mistä Niemelän tuloksetkin eli sekä yli-, väärin- että alikäyttöä nähtiin esiintyvän sosiaaliturvaetuuksien käytössä myös 2000-luvulla ja erilaisia kohdentumisongelmia oli edelleen.

Mielipidekirjoituksista tarve-kategoriaan sijoitin kirjoitukset sen mukaan, että niissä käsiteltiin köyhyyttä ja avun ansaitsevuuksia henkilön avuntarpeen suuruuden kautta. Kirjoituksissa käsiteltiin siis sitä, keillä nähtiin olevan aito tarve yhteiskunnan apuun. CARIN-mallin mukaisista kategorioista tähän sijoittui suurin osa ansaitsevuuksia käsittelevistä kirjoituksista joka tutkimusvuosi. Yleisesti kirjoitukset noudattelivat niitä teemoja, joita kulloinkin muutenkin nostettiin esille. Esimerkiksi asunnottomuus oli keskeisesti esillä vuonna 1987 ja asunnon tarve sekä asunnottomien tukeminen nähtiin sellaisena aitona tarpeena ja äärimmäisenä köyhyytenä, joka vaati toimia yhteiskunnalta. Suomalaisilla ei 1980-luvun lopun kirjoituksissa kuitenkaan

nähty yleisesti suuria tarpeita, vaan perusturvan tason nähtiin pitkälti riittävän. Kirjoituksista suurin osa käsitteli sitä, että suomalaisilla olisi ennemminkin mahdollisuus auttaa esimerkiksi pakolaisia, jotka kärsivät aidosti nälkää ja absoluuttista köyhyyttä.⁹⁹

Mielipidekirjoituksissa suhtautuminen avun aitoon tarpeeseen ja tukien oikein kohdistumiseen muuttui jonkin verran taloudellisen nousukauden jaksosta lamavuosiin siirryttäessä. Esimerkiksi näkemykset lapsilisien universalistisesta luonteesta ja kohdentumisesta siten myös hyvätuloisille aiheuttivat paljon vastustavia kirjoituksia, joissa samalla nostettiin esiin pienituloisten lapsiperheiden ja yksinhuoltajien toimeentulo-ongelmat. Samoin kotihoidontuki ja ansiosidonnaiset työttömyyskorvaukset nähtiin turhan korkeina ja ennestään hyvätulaisia auttavina. Ne siis ajateltiin jokseenkin turhiksi eikä aidon avun tarpeen täyttämiseksi.¹⁰⁰ Kirjoituksissa huomioitiin myös aiempaa enemmän alimpia työttömyyskorvauksia tai toimeentulotukea saavien kohtuuttomat toimeentulo-ongelmat. Lisäksi pienempien eläkkeiden saajien toimeentulosta ja opiskelijoista oltiin huolissaan. Suurin osa kirjoituksista oli jollain tavalla omakohtaisia, mutta merkittävä osa myös muiden huolestuneiden kansalaisten, poliittisten vaikuttajien ja järjestöjen edustajien kirjoituksia.¹⁰¹

Pauli Forman mielipidetutkimuksissa yksi keskeinen tarve-kategoriaan liittyvä tulos oli se, että erityisesti opintotukeen haluttiin korotuksia. Samaan tulokseen mielipidetutkimuksissaan tuli 2010-luvulla Ilpo Airio, jonka mukaan hyvin suuri osa suomalaisista oli valmis verovaroin korottamaan nimenomaan kansaneläkkeitä ja opin-

⁹⁹ Esim. HS 1.7.1987, 17. "Voimme tinkiä hyvinvoinnistamme." Sari Rastas, opiskelija, sitoutumaton, Vantaa; HS 18.7.1987, 8. "Meidän on tunnettava vastuumme." Hävettä, Helsinki; HS 27.7.1987, 16. "Vastuu on vierasta suomalaisille." Ellen Kotanen, Helsinki.

¹⁰⁰ Esim. HS 31.3.1993, 14. "Missä AY-liikkeen solidaarisuus?" Hannu Kemppainen, kansanedustaja (kesk.), Kaajani; HS 14.4.1993, 15. "Kotihoidontuki joutaa pois." Veikko Rinne, valt. kand., Espoo; HS 18.6.1993, 11. "Säilyttää edes yksinhuoltajavähennys.", Tatjana Rannikko, Turku.

¹⁰¹ Esim. HS 23.4.1993, 11. "Jokainen voi osallistua kehitysapuun." Eila Kivekäs, puheenjohtaja ja Eila Alanko, toiminnanjohtaja, Suomen Unifem - Finland Unifem r.y.; HS 24.4.1993, 14. "Nyt sysätään heikot heitteille." Veikko Viinimäki, Helsinki; HS 24.4.1993, 14. "Koska eläkepommi räjähtää?" Realisti, Helsinki; HS 20.5.1993, 12. "Päätäjien tulee olla valppaina!" Esko Helle, kansanedustaja Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän puheenjohtaja; HS 3.6.1993, 13. "Yksinhuoltajat kaikkein heikoimmilla.", Lea Kononov, puheenjohtaja, Heljä Sairisalo, toiminnanjohtaja Yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto ry., Helsinki; HS 6.6.1993, 19. "Kukkaro tyhjää täynnä!", Ritva Klinga, sairaala-apulainen, Helsinki; HS 5.7.1993, 23. "Yksinhuoltaja elää ahdingossa.", Kirsti Kurki-Suonio, yksin huoltava oikeustiet. lis. perheoikeuden tutkija, Helsingin yliopisto.

totukia. (Forma 1998, 85–87; Airio 2013, 37–42.) Tämä vastasi erityisen hyvin mielipidekirjoitusten sisältöä siitä, ketkä aidosti tarvitsevat yhteiskunnan apua. Esimerkiksi vuonna 1997 avun ansaitsevuuden tarpeeseen liittyvistä mielipidekirjoituksista valtaosa käsitteli opiskelijoiden toimeentulo-ongelmia. Opiskelijoiden ja eläkeläisten suuri tarve apuun oli yleensäkin esillä kaikkien tutkimusjaksojen mielipidekirjoituksissa. Lisäksi 1990-luvun lopun kirjoituksissa lapsiperheet ja toimeentulotuen varassa olevat nähtiin aidosti lisätukea tarvitsevina.¹⁰²

Helsingin Sanomien mielipidekirjoituspalstan kirjoituksissa 2000-luvulla perusturvassa nähtiin eniten puutteita 1990-luvun tapaan edelleen toimeentulotuen ja työttömyyskorvausten saajilla sekä eläkeläisillä ja opiskelijoilla.¹⁰³ Vuonna 2005 esillä olivat muita vuosia enemmän myös yrittäjien toimeentulo-ongelmat ja tukien puuttomattomuus.¹⁰⁴ Yksinhuoltajaperheiden köyhyyskin nousi edelleen erityisesti taantuman vuoden 2009 aikaan toistuvasti esiin ja yleensäkin kirjoituksissa huomioitiin, että perheiden köyhyys oli lisääntynyt tai lisääntymässä uuden taantuman myötä.¹⁰⁵

¹⁰² Esim. HS 2.3.1997, 15. "Varattomankin päästävä opiskelemaan.", Leena Koskinen, neuvotteleva virkamies, Virpi Hiltunen, koulutussuunnittelija opetusministeriö; HS 8.3.1997, 17. "Maksuton opetus tasa-arvon edellytys.", Esa Iivonen, Suomen ylioppilaskuntien liiton puheenjohtaja, Helsinki. HS 6.4.1997, 17. Opintotukea kehitettävä.", Ville Tolkki, kauppat. ja fil. yo, Helsinki; HS 6.4.1997, 17. "Päivähoitomaksujen korotus oli tiedossa.", Anne Huotari, kansanedustaja (vas.), sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsen, Kajaani; HS 7.4.1997, 8. "Nuorille oikeus toimeentuloon.", Tiina Kaarela, puheenjohtaja yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto, Helsinki; HS 25.4.1997, 15. "Ruoka-apua opiskelijallekin.", Harri Huikuri, Varkaus; HS 28.4.1997, 11. "Vuositulomalli kohtuuton.", Pekka Uusitalo, sosiaalipoliittinen vastaava Suomen tekniikan opiskelijoiden liitto, Helsinki; HS 28.4.1997, 11. "Miksi vaahdota toimeentulotuesta.", Kaija Salomaa, tutkija-sosiaaliryöntekijä, Matti Heikkilä, tutkimuspäällikkö Stakes; HS 3.5.1997, 19. "Opiskelijalle tukea – ei almuja.", Astrid Thors, Bryssel. HS 4.6.1997, 15. "Yksinhuoltajuus on köyhyysriski.", Tiina Kaarela, puheenjohtaja, Piia Rantala, aluesihteerin, Yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto, Helsinki.

¹⁰³ Esim. HS 19.4.2005. "Arjen särkyminen perheiden uhkakuvana.", Aila Puustinen-Korhonen, yhteiskuntatieteiden maisteri, perhekuntoutuskeskuksen johtaja, Kirkkonummi; HS 16.3.2005. "Huono-osaisuus kasvanut ja kasautunut." Marjatta Vesterinen, sosionomi amk, Vantaa; HS 20.5.2005. "Vanhusten asema turvattava.", Pirkko Karjalainen, Kirjoittaja on Vanhustyön keskusliiton toiminnanjohtaja: 14.3.2009. "Opiskelijoillekin toimeentulotukea.", Wilhelmiina Karikko, opiskelija, Rovaniemi; HS 28.3.2009. "Päivähoito-oikeus voi pelastaa uupumukselta.", Ilona Pesonen, psykologi, Helsinki; HS 28.3.2009. "En ymmärrä nykyajan vanhempia.", Heli Tolonen, eläkeläisummo, valtiotieteiden maisteri, Ilomantsi; HS 19.4.2009. "Peruspäiväraha työttömälle saman tien.", Jari Suoanttila, puheenjohtaja, Metalliliiton Kymen Vasemmistoryhmä; HS 17.5.2009. "SAK:lla näytön paikka lapsilisän päivittämisessä.", Raija Marttila, Helsinki; HS 30.5.2009. "Toimeentulotuista ei saa leikata.", Hans Hämäläinen, valtiotieteiden maisteri, Helsinki; HS 31.5.2009. "Kuuluuko toimeentulotuki ylellisyyksiin? ", Annukka Sivula, opiskelija, Helsinki; HS 3.6.2009. "Säästö toimeentulotuista tehnyt jo pahaa jälkeä.", Sari Sintonen, yhteiskuntatieteiden maisteri, perheneuvoja, Hämeenlinna; HS 7.6.2009. "Lapset ja vanhuksat vastakkain.", Raimo Ilaskivi, Helsinki; HS 13.5.2018, 72. "Leipäjonoissa on paniikki.", Aino Triumf, Espoo.

¹⁰⁴ Esim. HS 3.3.2005. "Yrittäjästä ei synny työttömyysmenoja.", Seppo Ripattila, Espoo.

¹⁰⁵ Esim. HS 29.3.2009. "Pienten lasten äidit taas laman maksajia?", Anna Moring, apurahatutkija, kahden lapsen äiti, Helsinki; HS 15.7.2009. "Lomautukset vaaraksi lasten turvallisuudelle.", Hannu Seppänen, varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan jäsen sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.

Vuonna 2018 kirjoituksia oli muita vuosia vähemmän, mutta niistä kuvastui se, että osalla ihmisistä nähtiin olevan oikeasti suuri tarve sosiaalietuuksille, eikä niiden riittävässä määrin nähty löytävän perille. Tämä tuli konkreettisesti esiin esimerkiksi leipäjonojen pidentymisenä ja yleensäkin pysymisenä katukuvassa, vaikka Suomessa elettiin taloudellista nousukautta. Esimerkiksi Aino Triumfin mielipidekirjoituksessa kerrottiin leipäjonoissa vallitsevasta paniikista, kun ruoka-aputoiminnan rahoituksen jatkuminen oli epävarmaa. Monet leipäjonojen asiakkaista, eivät olleet oikeutettuja mihinkään muihin tukiin ja kuitenkin toimeentulossa oli niin vakavia puutteita, että raha ei riittänyt ruokaan, joten ruoka-avun lakkauttaminen olisi jättänyt heikoimmat heitteille.¹⁰⁶ Tämä on ymmärrettävää ja ruoka-avun jatkaminen tästä syystä välttämätöntä.

Ruoka-apu hyvinvointivaltiossa on kuitenkin kaksipiippuinen asia sillä, ruoanjakelu oli 1990-luvun alussa tarkoitettu syvän laman hätäavuksi, jonka piti olla väliaikainen toimintatapa. Euroopan unionin ruoka-avun vastaanottamista Suomessa on kritisoitu niin tutkijoiden, poliitikkojen kuin mielipidekirjoituksia kirjoittavien kansalaisten taholta. Hyvinvointivaltiossa valtion pitäisi pystyä tarjoamaan perusturva kaikille ihmisille eikä ruoka-avulle pitäisi olla tarvetta. Erityisen huolestuttavaa leipäjonojen kasvussa ja pysyvyydessä on niiden nojaaminen hyväntekeväisyyteen ja kolmannen sektorin toimintaan, joten niiden toiminta voi periaatteessa lakata koska vain. (Silvasti 2011, 280–286.) Joka tapauksessa ruoka-avulla ei ole virallista asemaa sosiaaliturvassa ja se, että osa kansalaisista joutuu siihen turvautumaan perustarpeiden tyydyttämiseksi ei anna kovin kehuttavaa kuvaa suomalaisen hyvinvointivaltion tilasta.

Yksi keskeinen kysymys vielä avun ja tuen ansaitsevuuteen liittyen on se, keitä yhteiskunnassa halutaan auttaa. Tutkimuksissa on perinteisesti nähty, että helpoin on aina auttaa niitä, joiden ei nähdä olevan itse syyllisiä tilanteeseensa tai niitä, jotka eivät kykene itse itseään auttamaan. Tämä kysymys menee oikeastaan kaikkien avun ansaitsevuusperiaatteiden sisälle, sillä ne ryhmät, joiden köyhyyttä parhaiten ymmärretään ja joita halutaan auttaa löytyvät kaikkien ansaitsevuus-kategorioiden sisältä ja näihin viitataan jollain tavalla useimmissa kirjoituksissa. Eri aikoina suhtautuminen

¹⁰⁶ HS 13.5.2018, 72. ”Leipäjonoissa on paniikki.”, Aino Triumpf, Espoo.

siihen, kuka ja missä määrin apua ansaitsee, on muuttunut paljonkin ja käsittelen viimeisessä eri aikakausien suhtautumista vertailevassa luvussa tätä muutosta tarkemmin. 1980-luvun ja 1990-luvulla suomalainen hyvinvointivaltio perustui ajatukseen, että kaikki kansalaiset ovat oikeutettuja yhteiskunnan tukeen ja apuun sitä tarvittaessa. Pohjoismaistyyppisen laajan hyvinvointivaltion perusidea on se, että valtio vastaa ihmisestä kohdusta hautaan ja kaikki ovat sosiaalietuuksien piirissä. Periaatteessa lähes kaikki valtiot ovat sitoutuneet tähän, sillä allekirjoittaessaan YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen valtiot sitoutuivat ne ovat hyväksyneet seuraavat julistuksen artikkelit:

”22. artikla. Jokaisella on yhteiskunnan jäsenenä oikeus sosiaaliturvaan sekä oikeus kansallisten toimenpiteiden ja kansainvälisen yhteistyön kautta kunkin maan järjestelmä ja voimavarat huomioon ottaen, nauttia hänen ihmisarvolleen ja hänen yksilöllisen olemuksensa vapaalle kehitymiselle välttämättömiä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia.

23. artikla. 1. Jokaisella on oikeus työhön, työpaikan vapaaseen valintaan, oikeudenmukaisiin ja tyydyttäviin työehtoihin sekä suojaan työttömyyttä vastaan. 2. Jokaisella on oikeus ilman minkäänlaista syrjintää samaan palkkaan samasta työstä. 3. Jokaisella työtä tekevällä on oikeus kohtuulliseen ja riittävään palkkaan, joka turvaa hänelle ja hänen perheelleen ihmisarvon mukaisen toimeentulon ja jota tarpeen vaatiessa täydentävät muut sosiaalisen suojelun keinot. 4. Jokaisella on oikeus perustaa ammattiyhdistyksiä ja liittyä niihin etujensa puolustamiseksi.

24. artikla. Jokaisella on oikeus lepoon ja vapaa-aikaan, työajan järkevään rajoittamiseen sekä määräaikaisiin palkallisiin lomiin.

25. artikla. 1. Jokaisella on oikeus elintasoon, joka on riittävä turvaamaan hänen ja hänen perheensä terveyden ja hyvinvoinnin ravinnon, vaatepuksen, asunnon, lääkintähuollon ja välttämättömän yhteiskunnallisen huollon osalta. Jokaisella on myös oikeus turvaan työttömyyden, sairauden, tapaturman, leskeyden tai vanhuuden sekä muun hänen tahdostaan riippumatta tapahtuneen toimeentulon menetyksen varalta. 2. Äideillä ja lapsilla on oikeus erityiseen huoltoon ja apuun. Kaikkien lasten, riippumatta siitä, ovatko he syntyneet avioliitossa tai sen ulkopuolella, tulee nauttia samaa yhteiskunnan suojaa.” (Ihmisoikeusliitto, <https://ihmisoikeusliitto.fi/ihmisoikeudet/ihmisoikeuksien-julistus/>)

Ihmisoikeusjulistus on luotu YK:n perustamisvuonna 1945 ja siihen pohjautuu tänä päivänä useimpien valtioiden välisten liittojen ja valtioiden ihmisoikeuslainsäädäntö, joten sillä on merkitystä. Siten periaatteessa jo tähän nojaten kaikilla on oikeus perusturvaan. Tämä ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys missään, eikä ollut myöskään hyvinvointivaltio-Suomessa 1980-luvulla tai ole tänä päivänä. Suvereenit valtiot kansainvälisistä järjestösitoumuksistaan huolimatta lopulta kuitenkin itse määrittelevät lainsäädännössään sen, ketkä ja millä ehdoilla ovat oikeutettuja perusturvaan ja millaiseksi se määritellään. Kansalaispalkka- tai perustulokeskustelu, jota on käyty koko modernin suomalaisen hyvinvointivaltion olemassaoloajan, liittyy tähän teemaan, sillä silloin perusturva, jos perustulo olisi riittävä tasoltaan, perustuisi pelkästään kansalaisuuteen, muulloin valtio erilaisin säännöin määrittää sitä, ketkä milloinkin mihinkin tukeen ovat oikeutetut ja mitä kansalaisilta vaaditaan. Mielipidekirjoituksissa käydään jatkuvasti tätä keskustelua, kun ratkaisuehdotuksissaan ja kommentissaan kirjoittajat käsittelevät sitä, millainen elintason valtion on kaikille turvattava ja mitä keneltäkin voidaan vaatia tästä vastineeksi.

1980-luvulta 2010-luvulle siirryttäessä ehkä kansainvälisen aateilmapiirin vaikutuksesta vastavuoroisuus ja omaa tai perheen vastuuta kasvattavat näkemykset vahvistuivat. Mielipidekirjoituksista oli löydettävissä luonnollisesti monenlaisia näkemyksiä ja enemmistönä selkeästi olivat näkemykset köyhyydestä ja erilaiset vaikeudet toimeentulon hankkimisessa nähtiin moniulotteisina ongelmina, joihin oli vaikea antaa yksinkertaisia ratkaisuehdotuksia tai yksinkertaisesti määritellä sitä, kuka aidosti apua tarvitsi ja kuka ei. Tilanteet olivat jokaisella erilaisia ja se yleisesti ymmärrettiin. Toki sosiaalietuuksia ja -palveluja suunniteltaessa ja kohdistettaessa jouduttiin tekemään erilaisia yleistyksiä. Mielipidekirjoituksissa kommentoitiin näitä ratkaisuja ja tehtiin ehdotuksia siitä, kuinka järjestelmä saataisiin toimivammaksi ja oikeudenmukaisemmaksi. Nämä kommentit ja ehdotukset olivat sidottuja aina aikaan, vallitseviin näkemyksiin ja toteutettuun sosiaalipolitiikkaan.

Mielipidekirjoitukset 1980- ja 1990-luvuilla kertoivat ihmisten näkevän perustoi-
meentulon kuuluvan ehdottomasti kaikille ja yleisesti nähtiin, että perusturvan tason täytyi olla sellainen, että ihmisellä oli varaa perusasioihin eli esimerkiksi ruokaan,

vaatteisiin ja asuntoon. Toisaalta nähtiin, että kaikki ”ylellisyydet” jäivät tämän perustoimeentulon ulkopuolelle. Toki kirjoittajasta riippui se, mitä perustoimeentulon sisälle kuului. Elintaso Suomessa oli noussut, pieniä notkahduksia lukuun ottamatta, koko ajanjakson ja se, mitä kohtuulliseen perustoimeentuloon yleisesti kuului, muuttui ajan myötä. 1980-luvulla monet ylellisyyksiksi ajatellut asiat nähtiin 2000-luvulla välttämättömyyksiksi, jotta esimerkiksi lapset eivät kärsisi koulussa kohtuuttomasti perheensä köyhyydestä.¹⁰⁷ Toisaalta osa kirjoituksista kertoi nykyhetkeä lähestyttäessä koko ajan koventuneista asenteista. Oman vastuun kasvattamista korostavat kirjoitukset olivat taloudellisten resurssien supistumisen ja mahdollisesti uusliberalististen kansainvälisten ajatusten yleisen omaksumisen vuoksi lisääntyneet. Mielipidekirjoituksista niin 1800-luvulta kuin 2000-luvulta oli selkeästi nähtävissä se, että oma vastuu korostui jonkin verran taloudellisina nousukausina, mutta taloudellisten taantumakausien aikaan ajatukset itsestä johtumattomista syistä köyhyyden takana korostuvat.¹⁰⁸

5.2.6 Ratkaisut köyhyyden lievittämiseksi ja pyrkimys vähentää köyhyyttä

Tutkin suomalaisten suhtautumista köyhyyteen, köyhiin ja yhteiskunnan tukitoimiin mielipidekirjoituksista, joissa esitettiin kommentteja köyhyyteen liittyvään politiikkaan, erilaisia ratkaisuehdotuksia köyhyysongelmaan sekä yleensäkin asenteita köyhyyden vähentämisestä. Suurimmassa osassa kirjoituksia köyhyyspolitiikkaa

¹⁰⁷ Esim. HS 3.3.1987, 17. ”Mihin ihmisen kyvyt riittävät?”, Voutilainen Marja; HS 3.4.1987, 21. ”Turvaistuinlaki liian kallis yksinhuoltajalle.” Entistä yksinäisempi äiti, Vantaa; HS 12.6.1987, 21. ”Verotus murskaa perheitä.” Pentti Rönkkö, lehtori, Kangasala.

¹⁰⁸ Esim. HS 19.3.1993, 15. ”Järjestelmä houkuttaa lusmuilemaan.” Aki Saari, Helsinki; HS 22.3.1993, 10. ”Meillä on vastuu myös tulevista sukupolvista.” Ilkka Joronen, opiskelija, Vantaa; HS 27.7.1997, 13. ”Nähdäänkö Suomessa nälkää?”, Jeri Vuorela, Mikkeli; HS 26.5.1997, 11. ”Sosiaaliliberalismi otettakoon Euroopan unionin moraalipohjaksi.”, Timo Hämeranta, varatuomari, Vantaa; HS 21.7.1997, 23. ”Amerikan mallit ja perustulo.”, Jarmo Tarkki, teol. tri., tutkija, Helsinki ja San Francisco; HS 24.7.1997, 19. ”Amerikkalainen unelma vain harvojen ulottuvilla.”, Tuula Haatainen, kansanedustaja (sd.), Helsinki; HS 9.3.2009. ”Köyhäilyajattelussa unohtuvat todelliset köyhät.”, Jukka Kärkkäinen, lääketieteen tohtori ja psykiatri, kaupungin valtuutettu (vas.), Turku; HS 30.5.2009. ”Toimeentulotuista ei saa leikata.”, Hans Hämäläinen, valtiotieteiden maisteri, Helsinki; HS 31.5.2009. ”Kuuluuko toimeentulotuki ylellisyyksiin.?” , Annukka Sivula, opiskelija, Helsinki; HS 3.6.2009. ”Säästö toimeentulotuista tehnyt jo pahaa jälkeä.”, Sari Sintonen, yhteiskuntatieteiden maisteri, perheneuvoja, Hämeenlinna; HS 16.3.2018, 12. ”Elämän haltuunottoa ei voi ostaa asiakasetelillä.” Riitta Särkelä, pääsihteerin, Ensi- ja turvakotien liitto ja Pirjo Marjamäki, hankejohtaja, Uusimaa2019; HS 18.4.2018, 46. ”Vastikkeeton sosiaaliturva on työkykyiselle vaarallinen ansa.”, Marjatta Astrén, Hämeenlinna.

kommentoitiin ja esitettiin jonkinlaisia ratkaisuja siitä, miten yhteiskunnan tulisi toimia. Asenteet köyhyyden vähentämiseen olivat enemmän taka-alalla ja suoraan ajatuksia esimerkiksi siitä, että köyhyyttä ei edes pitäisi pyrkiä vähentämään esitettiin hyvin harvoin, mutta osa kommenteista kertoi tällaisen ajatuksen omaksumisesta. Myöskään sitä ei yleensä suoraan todettu, että köyhyyden vähentäminen oli perimmäisenä syynä esitetyille ratkaisuehdotuksille, vaikka kirjoituksissa tämä ajatus oli tavallaan itsestäänselvänä takana. Monet kommentoinneissa esitetyt näkemykset olen käsitellyt jo aiemmissa kappaleissa, sillä niissä esitettiin monenlaisia näkemyksiä esimerkiksi siitä, ketkä apua tarvitsivat ja minkä perusteella.

Tässä luvussa keskitynkin ennen muuta ratkaisuehdotuksiin ja vertaan niitä, laajoihin määrällisiin aineistoihin perustuvien mielipidetutkimusten tuloksiin. Ensin käsitelen hieman vastuukysymyksiä eli poliittisia ratkaisuja siitä, kuka yhteiskunnassa oli vastuussa ihmisten hyvinvoinnista. Tavallaan kyse tällöin oli myös siitä, minkälaisessa järjestelmässä haluttiin elää ja mitä kannatettiin. Kannattavatko ihmiset tarveharkintaista, universalistista vai perusturvamallia ja miten nämä ymmärrettiin. Haluttiinko etuuksien ja palvelujen toteuttajaksi valtio, yksityiset yritykset, kolmas sektori vai perhe. Ratkaisuehdotuksiin kiinteämmin liittyen pohdin sitä, mihin mielipidekirjoituksissa rahaa haluttiin laittaa, mistä nämä rahat otettiin ja miten köyhyyttä vähentämään pyrkiviin etuuksiin suhtauduttiin. Nähtiinkö esimerkiksi sosiaaliturvaliian anteliaana ja passivoivana vai olisiko sitä ollut nimenomaan syytä parantaa ja miksi. Kysymys oli myös siitä, keitä yhteiskunnassa haluttiin auttaa eli kuka ansaitsi apua, mutta tätä olen käsitellyt jo edellisessä luvussa. Lisäksi pohdin mielipidekirjoitusten sisältöä siitä, miksi köyhyyttä piti vähentää eli mikä nähtiin päämotiiviksi köyhyyden vähentämisessä. Yleisesti tutkimuskirjallisuudessa on ajateltu, että köyhyyttä pyritään yhteiskunnassa vähentämään karkeasti jaoteltuna oikeudenmukaisuuden ja ihmisoikeuksien toteutumiseksi tai yhteiskuntarauhan säilymiseksi.

5.2.6.1 Hyvinvointivaltion kannatus ja vastuukysymykset

Aiemmissa mielipidetutkimuksissa 1990- ja 2000-luvuilta tultiin siihen lopputulokseen, että suomalaisista ehdoton enemmistö kannatti hyvinvointivaltiota ja sitä, että julkisella sektorilla oli päävastuu hyvinvoinnin tuottamisesta. Sosiaalipalvelujen yksityistämisen kannattaminen esimerkiksi tehokkuuden lisääntymisen vuoksi kasvoi jonkin verran, mutta edelleen valtaosa kannatti julkisen sektorin päävastuuta. 2000-luvulla kritiikki yksityisten voittoa tavoittelevien yritysten tuottamia sosiaalipalveluja kohtaan pysyi suurena ja jonkin verran kasvoi 1990-luvulta. Muuri ja Manderbacka näkevät, että kriittisyyden kasvu oli seurausta pitkään jatkuneesta yksityistämisestä. Erityisesti 2010-luvulla julkisuudessa paljon puhutut ongelmat yksityisten sosiaalipalvelujen toteutumisessa ja huonossa laadussa olivat varmasti vaikuttaneet ihmisten näkemyksiin. Kaikkina 1990- ja 2000-luvun taloudellisina laskusuhdanteina hyvinvointivaltion kritisointi on ollut taloudellisten nousukausien jaksoja suurempaa, mutta esimerkiksi Forman mukaan kyse oli enimmäkseen siitä, että hyvinvointivaltiota haluttiin kehittää ja parantaa hyvinvointivaltion palveluja ja useimmiten enemminkin nostaa kuin heikentää monien tukien tasoa. (Forma 1998, 14–15, 64–65; Forma 2006, 175–176; Muuri ja Manderbacka 2010, 96–97.)

Paljon keskustelua tutkimuksessa ja julkisuudessa ovat herättäneet vastuukysymykset. Kenellä yhteiskunnassa on lopulta vastuu ihmisten hyvinvoinnista, palvelujen toteutumisesta ja etuuksien tasosta sekä kohdentumisesta, joilla hyvinvointia pyritään ylläpitämään ja kasvattamaan. Raija Julkunen on pohtinut teoksessaan *Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu* vastuun siirtymisestä valtiolta uusliberalistisen kehityksen seurauksena 1990-luvun laman jälkeen enemmän yksilöille, yrityksille ja yhteisöille. Julkunen mukaan laman jälkeen suomalainen hyvinvointivaltio ei ollut akuutissa kriisissä, mutta niin arkipuheeseen kuin tieteelliseen keskusteluun tuli ja vakiintui puhe julkisten vastuiden kestämyttömyydestä. Erityistä huomiota kiinnitettiin rahoitustaakan ja -mahdollisuuksien ristiriitaan. Julkunen totesi rahoitusongelman olevan vain yksi puoli vastuu-puheesta, sillä jo puhumalla vastuista

vastuun sijaan taakkaa jaettiin useille toimijoille, myös yksilöille. Joka puolelle yhteiskuntaa lonkeronsa tunkeva ulkoistamiseen, alihankintaan ja verkottumiseen perustuva toimintatapa mahdollisti samalla pakenemisen vastuusta. Vastuuta vaadittiin kaikilta, mutta tämä Julkusen mukaan saattoi helposti johtaa tilanteeseen, jossa kukaan ei varsinaisesti ottaisi täyttä vastuuta mistään. (Julkunen, 2006, 9–11.)

Vastuukeskustelu liittyi myös hyvinvointivaltion oikeudellistumiseen. Hyvinvointivaltio oli perustunut ajatukseen laajasta vakuudesta ja varautumisesta monenlaisiin mahdollisiin riskeihin, joita ihmiset voivat elämässään kohdata. Hyvinvointivaltion laaja sosiaaliturva oli totuttu ajattelemaan turvaverkkona läpi ihmiselämän, mutta Julkunen esitti jo vuonna 2006 aiheellisen kysymyksen siitä, kuka vastasi lupauksen toteutumisesta. Hänen mukaansa jokseenkin hiljaa hiipien oli toteutettu vastuuden jakoa ja vastuista pakenemista, johon olennaisesti kuitenkin kuului nimenomaan hyvinvointivaltioiden oikeudellistuminen. Oikeudellistuneissa yhteiskunnissa myös ”julkiset vastuut” ovat tiukasti säädelyjä ja velvoittavimpia kuin väljemmän yhteisvastuun oloissa. Tämä liittyi uusliberalistiseen ajattelutavan vahvistumiseen suomalaisessa yhteiskunnassa ja yleisesti markkinalogiikan tuomisessa myös julkisen yhteisvastuun politiikkaan ja hallintoon. Julkisen sektorin Suomessa 1990-luvulta asti vähitellen omaksuma uusi julkishallinto ja julkishallinta tulosohtaus, laadunvarmennus ja vaikuttavuuden näyttö -tekniikoineen liittyi tiiviisti juuri vastuukysymyksiin, tulostuun ja tilivelvollisuuden yksilöllistämiseen sekä yleiseen oikeudellistumiseen, jota jatkoi vielä jatkuvasti lisääntynyt sosiaalipalvelujen yksityistäminen. (Julkunen, 2006, 9–11.)

Mielipidekirjoituksissa tämä keskustelu näkyi asenteiden koventumisena jonkin verran sen suhteen, että yhä useammassa kirjoituksissa nostettiin esille ihmisten oma vastuu toimeentulostaan ja käskettiin ihmisten ottaa ”itseään niskasta kiinni”. Tälle trendille löytyi tukea myös tutkimuskirjallisuudesta, sillä Kangas ja Sikiö tulivat jo vuonna 1996 julkaistussa tutkimuksessaan siihen tulokseen, että suurin osa väestöstä oli vähintään jonkin verran samaa mieltä väittämän ”monet sosiaaliavustusten varassa elävät ihmiset ovat laiskoja, ja heiltä puuttuu halu ratkaista ongelmansa” kanssa.

Samaan aikaan tosin monet Kankaan ja Sikiön tutkimustulosten mukaan eivät hakee tarvitsemaansa apua ja yleensäkin sosiaaliavustuksilla eläneiden joukko ymmärrettiin hyvin heterogeeniseksi eli samaan aikaan joukossa uskottiin olevan keplottelijoita, laiskureita, vaikeiden olosuhteiden uhreja ja yleensäkin apua todella tarvitsevia ja ansaitsevia. (Kangas ja Sikiö 1996, 111–113.) 2000-luvulla tämän laiskuriajatuksen voi joka tapauksessa nähdä elävän edelleen vahvana, kun ihmisten omaa vastuuta toimeentulostaan nähtiin aktiivimallien ja muiden kannustavuuteen pyrkivien toimien kautta olevan syytä lisätä. Toisaalta mielipidekirjoituksissa ja mielipidetutkimuksissa löytyi nimenomaan myös tätä ajatusta vahvasti kritisoivia näkemyksiä.

Suomessa sosiaalietuudet ja -palvelut olivat joka tapauksessa olleet vahvasti valtion vastuulla. Viime vuosikymmeninä erityisesti palvelujen toteuttajatahot ovat toki moninaistuneet, kun toteuttajiksi on valittu niin yksityisiä yrityksiä kuin kolmannen sektorin toimijoita. Vastuu on kuitenkin Julkusten yhteiskunnallista muutosta selittävästä vastuuden moninaistumisesta huolimatta loppujen lopuksi ollut valtiolla (Julkuinen, 2006, 9–11). Niin sosiaalipolitiikan tutkijat kuin mielipidekirjoitusten laatijat ovat nähneet tässä kuitenkin tapahtuneen tai tapahtumassa olevan muutosta.

Oman vastuun merkitystä on nostettu esiin ja on esitetty niin poliitikkojen kuin mielipidekirjoittajien taholta perheen merkityksen kasvattamista, mutta ennen muuta vastuuta on tavallaan hiljalleen siirretty myös kolmannelle sektorille. Tämä näkyy ennen muuta järjestöjen roolin merkityksen kasvussa monissa sosiaalipalveluissa ja valtiollisten toimijoiden korvaajina, ilman että näiden rahoitus kuitenkaan tulisi ihan kokonaisuudessaan valtiolta. Toisaalta vastuun siirtoa on tapahtunut myös toisin päin, sillä alun perin järjestöjen toteuttamista palveluja on siirretty kansalaisille kuuluviksi ja kunnat ovat voineet toteuttaa ne itse tai ostaa järjestöiltä. Hyvänä esimerkkinä niin vastuun siirrosta valtiolta järjestöille kuin toisin päin toimivat Ensi- ja turvakotien liitto perheiden moninaisessa auttamisessa ja eri hyväntekeväisyysjärjestöjen ja kirkon ylläpitämät ruoka-avut, joista on tullut monille köyhille perustoimeentulon kannalta välttämättömiä. Joka tapauksessa kyse on esimerkiksi järjestöjen ja valtion suhdetta tutkineen Riitta Särkelän mukaan siitä, että hyvinvointivaltio on vähitellen 1990-luvulta alkaen muuttunut erilaisten tahojen tuottamien palvelujen ja tarjoamien

etuuksien sekataloudeksi, jota leimaa esimerkiksi kuntien ja järjestöjen tiivis kumppanuussuhde. (Muuri ja Manderbacka 2010, 96–97; Särkelä 2016, 6–7, 33–34, 41.)

Mielipidekirjoituksissa pohdittiin usein ihmisten vastuuta omasta ja perheensä toimeentulosta. 1980-luvulla kirjoituksia tästä aiheesta oli suhteellisen vähän, mikä saattoi johtua siitä, että työttömyysaste oli suhteellisen matala ja oma vastuu omista valinnoista ja niiden seurauksista näkyi ennen muuta asunnottomuuskeskustelussa. Asunnottomien nähtiin useimmiten kyllä olevan itse ongelmiansa takana, mutta vastuun heikompiosaisimpien pärjäämisestä nähtiin melko yksiselitteisesti olevan yhteiskunnalla. Asunnottomiin suhtauduttiin myötätuntoisesti ja asuntojen saamiseksi esitettiin vaatimuksia, mutta toisaalta monista kirjoituksista kävi ilmi, että vähintään yhtä moni ei ollut ollut valmis ottamaan esimerkiksi asunnottomien asuntolaa lähelle omaa asuntoaan.¹⁰⁹ Yksinhuoltajien ja perheiden köyhyys oli myös jonkin verran esillä ja näitä koskevilla kirjoituksilla vastuu omasta toimeentulosta nähtiin periaatteessa olevan perheillä. Joissakin kirjoituksissa yksinhuoltajiakin syyllistettiin tuilla elämisestä ja töiden vieroksumisesta. Suurimmasta osasta kirjoituksia välittyi kuitenkin ymmärrys erilaisia vaikeita, usein itsestä johtumattomia, tilanteita kohtaan ja ajatus yhteiskunnan velvollisuudesta auttaa apua tarvitsevia. Ratkaisuja kirjoituksissa ei niinkään esitetty, mutta esimerkiksi suunniteltua verouudistusta kommentoitiin ja vastustettiin nimenomaan siitä syystä, että erilaisista verovähennyksistä luopumissuunnitelmat köyhdyttäisivät nimenomaan yksipalkkaisia ja tai monilapsisia perheitä.¹¹⁰

¹⁰⁹ HS 6.3.1987, 23. "Asuntola on ympäristö haitta.", C.L., Helsinki; HS 9.3.1987, 20. "Asuntolan väki tervetullutta." Sakari Antikainen, Toukolan-Vanhankaupungin yhdistys r.y., sihteeri, Helsinki; HS 29.3.1987, 15. "Asunnottomille järjestetty tukikeräyksiä." Veikko Hursti, Kultainen pelastusrengas, puheenjohtaja, Helsinki; HS 8.6.1987, 19. "Vain asunnottomien asuttaminen ei riitä." Helsingin mielenterveysyhdistys Helmi ry, Veikko Päiviö, puheenjohtaja ja Marja-Terttu Kyrölahti, järjestöasiamies; HS 9.6.1987, 16. "HS 26.4.1987, 18. "Mitä turhaa vuokra-asuntoja ros-kasakille." Kesä puistikossa, Helsinki; HS 29.4.1987, 17. "Parempi väki torjuu vuokratulot." Ihmisarvo kunniaan, Helsinki; HS 9.6.1987, 16. "Asunnottomuus pois yhteistoiminnalla." Vantaan kaupungin asuntovirasto, Risto Koi-vunoksa, virastopäällikkö; HS 10.7.1987, 17. "Asunnot taattava ensin suomalaisille." Jouni Korpela, Helsinki.

¹¹⁰ HS 5.4.1987, 15. "Työpaikka tekisi loven kukkarooni." Työttömän ei ole pakko olla tyhmä, Helsinki; HS 6.4.1987, 18. "Huoltajavähennys jaetaan väärin." Mikä on minun ei ole Paavalin, Helsinki; HS 16.6.1987, 19. "Verouudistus veisi viidenneksen tuloistani." Martta Teräväinen, Jyväskylä; HS 18.6.1987, 12. "Kaksipalkkaisten etua ajetaan, yksipalkkaiset nääntyvät." Tapani Ollila, viisihenkisen lapsiperheen ainoa tulonsaaja, Hyvinkää.

Lamavuonna 1993 kirjoitukset ihmisten omasta vastuusta ja yhteiskunnan vastuusta herättivät todella runsaasti keskustelua. Yleensäkin lamasta selviämiseksi esitettiin monenlaisia toimintaehdotuksia ja osa niistä liittyi vastuiden kasvattamiseen, joka näkyi osin esimerkiksi vaatimuksina vastikkeista avun saamiseksi. Kirjoitukset siitä, kuinka työttömiltä voisi vaatia esimerkiksi osallistumista talkoisiin tai kannustaa työharjoitteluun, julkaistiin jatkuvasti. Niissä painotettiin ihmisten omaa vastuuta toimeentulostaan, työn positiivisia vaikutuksia henkilölle itselleen ja joskus myös vastuuta tulevia sukupolvia kohtaan. Työtä sinällään nähtiin usein olevan, mutta esimerkiksi hoito-aloilla palkanmaksajia niinkään ei.¹¹¹ Valtion velkaantumisesta ja sosiaaliturvan kasvattamisesta oltiin huolissaan ja joistain kirjoituksista välittyi kuva, että lamasta päästäisiin kun suomalaiset työttömät ottaisivat itseään niskasta kiinni. Valtiolla esitettiin lisäksi vaatimuksia erilaisten yrittämistä vaikeuttavien sääntöjen ja rajoitusten poistamisesta, jotta yritykset voisivat selvitä lamasta.¹¹² Syvä lama huomioiden monien kirjoittajien asenteen jyrkkyys oli yllättävää, sillä esimerkiksi köyhyyttä ja köyhiä kohtaan yleisesti ymmärrystä oli taantuma-aikana enemmän. Ratkaisukeisissä kirjoituksissa kuitenkin vuonna 1993 enemmistönä olivat työkykyisiä työttömiä kaikkeen (työ)toimintaan kannustavat ja velvoittavat kirjoitukset. Vastakkaisia näkemyksiäkin toki julkaistiin runsaasti ja monet työttömyyttä omakohtaisesti kokeneet tai läheltä nähneet olivat ymmärtävämpiä työttömyyttä kohtaan. Osa kirjoittajista näki työttömyyskorvausta vastaan jo nyt vaaditun liikaa turhia työvoimatoimiston kursseja tai työllisyystukityöhön menemistä.¹¹³

¹¹¹ Esim. HS 10.3.1993, 14. "Talkoohenki taas kunniaan ja työharjoittelu arvoon." K. J. Laaksonen, agronomi, Lammi; HS 19.3.1993, 15. "Järjestelmä houkuttaa lusmuilemaan." Aki Saari, Helsinki; HS 22.3.1993, 10. "Meillä on vastuu myös tulevista sukupolvista." Ilkka Joronen, opiskelija, Vantaa; HS 1.4.1993, 12. "Joustoa vai työllistämistukea?" Pekka Castrén, Työvoimapolitiittinen asiamies, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto, Helsinki; HS 13.4.1993, 11. "Suomalaiset, ottakaamme niskasta kiinni." Seppo M. Saukkonen, Helsinki; HS 15.5.1993, 14. "Työtä eikä toimeentulotukea." Rahalle vastinetta, Kaarina; HS 5.6.1993, 15. "Hätäapua työllisyystöillä.", Pekka Kurkijärvi, lääkäri, Kangasala; HS 6.6.1993, 19. "Miksi ei saa tehdä työtä?" Seppo Murtomaa, Orimattila.

¹¹² Esim. HS 3.3.1993, 15. "Rajoitukset seis ja työtä tekemään." Heikki Heliö, toimitusjohtaja, Helsingin kauppakamari; HS 10.3.1993, 14. "Talkoohenki taas kunniaan ja työharjoittelu arvoon." K. J. Laaksonen, agronomi, Lammi; HS 20.3.1993, 19. "Nostetaan Suomi suosta omalla työllä." Markus Lehtipuu, Helsinki; HS 17.7.1993, 17. "Hallitus on valinnut työttömyyden.", Heikki Rinne, kansanedustaja (sd.), Pori.

¹¹³ HS 24.3.1993, 14. "Työttömien tehovalvonta kummaksuttaa." Työtön, Järvenpää; HS 18.4.1993, 19. "Työttömyysturva pitää saada kaikille." Marjatta Stenius-Kaukonen, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän varapuheenjohtaja, Tampere; HS 28.4.1993, 11. "Kuinka halvalla nuorten tulee "myydä itsensä". Jukka Seppälä, Nuorisotoimitsija Metalliliitto, Helsinki; HS 29.4.1993, 12. "Työ ei saisi olla itseisarvo." Jiri Räsänen, Helsinki; HS 1.5.1993, 17. "Työtön ei tunne vappuriemua." Mirkku Korhonen, Helsinki; HS 22.5.1993, 11. "Jaettavaa työtä on aina vain vähemmän." Esko Paatelainen, Muurame.

Keskustelu ihmisten oman vastuun kasvattamisesta ei jäänyt vain lama-aikaan, vaan jatkui niin sanottuun normaaliaikaan palattaessa, mutta työttömyyden pysyessä korkealla tasolla. Vuonna 1997 käydystä keskustelusta voi päätellä työttömiin kohdistettuihin vastikkeellisuusvaatimusten nousseen, sillä valtaosa kirjoituksista käsitteli työvoimatoimiston toiminnan epäkohtia ja työllistymisen kannalta turhiksi nähtyjä, mutta työttömiä aktivoivia, ratkaisuja. Keskustelu pysyi hyvin samanlaisena kuin lamavuonna, ihmisten esittäessä samoja perusteluja oman vastuun lisäämiselle tai vähäisempänä säilyttämiselle.¹¹⁴

2000-luvulla erityisesti työttömien oman vastuun lisääminen ja työnhaussa aktiivisuuden osoittaminen herätti valtavasti keskustelua. Kirjoituksissa esitettiin melko tasaisesti näkemyksiä niin oman vastuun kasvattamista ja aktivointitoimia vastaan kuin puolesta. Perusteluina oman vastuun kasvattamiselle kerrottiin useimmiten se, että tarjolla olevat työpaikat eivät kelvanneet hakijoille. Syynä tähän nähtiin ainakin osin se, että palkka ei ollut riittävän kannustava suhteessa työttömyyskorvauksiin tai toimeentuloturvaankaan. Vastaavasti yleisin perustelu aktivointipolitiikkaa ja oman vastuun kasvattamista vastaan löytyi sisällöltään ja sijainniltaan sopivien työpaikkojen puutteesta ja aktivointitoimisen nöyryyttävästä ja turhasta luonteesta. Kirjoituksissa esitettiin myös ratkaisuja työttömien aktivoimiseksi ja oman vastuun kasvattamiseksi ja erityisesti taloudellisen taantumavuoden aikana esillä olivat jälleen erilaiset hätäaputyöt ja monenlaiset tukityöllistämiset. Taloudellisen nousukauden aikaan nousivat hieman enemmän esiin koulutuksen roolin kasvattaminen ja vaatimukset työnhakuun panostamisesta. Töiden jakaminen oli myös esillä sekä osa-aika- ja päätöiden ottamisen kannattavuuden lisääminen eri tavoin.¹¹⁵ Vuonna 2018 työttömien

¹¹⁴ Esim. HS 28.3.1997, 19. "Työttömällä vain vihaa ja epätoivoa.", Kauko Tuovinen, tukityöllistetty opettaja, Tampere; HS 14.4.1997, 9. "Vaarallinen tuloloukkuko?", Heikki Annanpalo, työn diplomi-insinööri, Rovaniemi.

¹¹⁵ Esim. HS 2.3.2005. "Matalapalkka-alan töillä ei pärjää.", Antti Jalava, opiskelija, Helsinki; HS 18.3.2005. "Kenen ehdoilla töitä työttömille?", Taina Tuomi, osastopäällikkö työelämän kehittämisosasto, Kunta-alan ammattiliitto KTV; HS 19.4.2005. "Mielivaltainen työllistäminen järjetöntä.", Työvelvollinen, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä; HS 9.5.2005. "Tukitoilla saatu hyvää aikaan.", Jukka Rosenblad, projektipäällikkö, Espoon Diakoniasäätiö; HS 25.5.2005. "Aktiivitoimet auttavat työpaikan saannissa.", Helinä Tuominen, viestintäpäällikkö, työministeriö; HS 2.3.2009. "Työttömien huuhaa-kurssit rahan haaskausta.", Vesa Linja-aho, diplomi-insinööri, HS 15.3.2009. "Syyttäkää minua, kansantalouden petturia.", Turhake, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä; HS 14.6.2009. "Lyhennetty työaika työttömyyden vaihtoehto.", Olli Vahteristo, Mikeli; HS 15.6.2009. "Pätkätöihin kannustamalla päästäisiin pois lamasta.", Ilpo Kojo, filosofian tohtori, Helsingin kauppakorkeakoulu.

oman vastuun kasvattaminen ja aktivointi oli suurimpia yksittäisiä mielipidekirjoitusten teemoja. Tämä johtui todennäköisesti vähän aiemmin voimaan tulleesta aktiivimallista, joka herätti todella paljon kritiikkiä. Jos normaalisti taloudellisen nousukauden aikaan asenteet työttömien oman vastuun kasvattamista kohtaan yleisesti hieman nousivat, niin näin ei ollut vuonna 2018. Kirjoituksista valtaosa vastusti aktiivimallia pitäen sitä heikompiensaisten tilannetta vain kurjistavana, alueellisia eroja huomioonottamattomana, nöyryyttävänä ja ennen muuta turhana ja toimimattomana. Työttömien työttömyyden ongelmana ei pääasiassa nähty aktiivisuutta vaan työpaikkojen ja -tarjonnan kohtaamattomuus. Lisäksi toki haasteeksi ajateltiin se, että järjestelmä sisälsi edelleen sellaisia kannustinloukkuja, jotka tekivät joidenkin töiden tekemisestä monille taloudellisesti kannattamatonta eikä osa-aika- ja pätkätöitä edelleenkään ollut usein järkevää ottaa vastaan. Ratkaisuehdotuksina esitettiin tähän edelleen esimerkiksi työmarkkinoiden ja tukien joustavoittamista ja perustuloajatus oli myös useissa kirjoituksissa esillä. Kirjoittajilla oli usein omakohtaisia kokemuksia työttömyydestä, mutta vähintään yhtä paljon kirjoittajissa oli poliittisia vaikuttajia sekä muita ei-omakohtaisia kokemuksia aktiivimallista omaavia. Mallissa nähtiin mahdollisesti työttömiin ja ehkä yleisimminkin yhteiskunnan huono-osaisiin sellainen syyllistävä asenne, että suuri osa suomalaisista ei tätä ajatusta jakanut ja halusi siitä irtisanoutua.¹¹⁶

Palvelujen toteuttamisvastuuta enenevässä määrin siirrettiin 1990-luvulla yksityisille tahoille ja kolmannelle sektorille, mutta tämä näkyi melko vähän 1990-luvun

¹¹⁶ HS 11.4.2018, 48. "Innostuin tekemään vahingossa liikaa töitä.", Ilkka Tuukkanen, Helsinki; HS 22.4.2018, 14. "Aktiivimalli on kuin tuolileikki." Eija Tuohimaa, toiminnanjohtaja, Jyväskseudun työllistämisyhdistys; HS 10.5.2018, 16. "Suunnitelma työllistää palkkatuella karahti kiville." Marjatta Paananen, yrittäjä, Hyvinkää; HS 10.5.2018, 16. "Aktiivimalli ei tehosta työtä." Ville Nikkanen, diplomi-insinööri, Karlsruhe, Saksa; HS 19.6.2018, 12. "Aktiivimalli uhkaa viedä työttömältä lopunkin avun." Heli Järvinen, kansanedustaja (vihr.) varapuheenjohtaja, Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta; HS 19.6.2018, 12. "Aktiivimallit huitovat tyhjää.", Markus Lång, filosofian tohtori, Helsinki; HS 20.6.2018, 12. "Veloite hakea töitä luo toimeliaisuutta.", Martti Sariola, it-asiiantuntija, Helsinki; HS 20.6.2018, 12. "Miten työtöntä rangaistaisiin?", Simo Hassi, Espoo; HS 21.6.2018, 80. "Kaikki työnhakijat eivät ole samalla viivalla.", Eija Komu, filosofian tohtori, kirjallisuudentutkija, kriitikko, Somero; HS 25.6.2018, 50. "Työttömyyden synnyttämä ahdistus aktivoi tehokkaasti.", Akateeminen 55-vuotias pitkäaikaistyötön. Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimikerkillä; HS 29.6.2018, 56. "Aktiivimalli passivoi ja lamauttaa.", Syrjäytynyt. Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä; HS 30.6.2018, 64. "Työttömien palvelut ja velvoitteet tasapainoon." Hannu Jouhki, johtaja, SAK; HS 7.7.2018, 62. "Aktiivimalli ei sovi pätkätöyläiselle.", Väsynyt pätkätöyläinen. Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimikerkillä.

mielipidekirjoituksissa. Järjestelmän tehostaminen ja uudelleenorganisoiminen uuden julkisjohtamismallin ja tehokkuusvaatimusten mukaiseksi oli jonkin verran esillä kirjoituksissa, mutta suurempia tunteita asia alkoi selkeästi herättää vasta 2000-luvulla. Lama-aikana yksityistäminen ja tehostaminen olivat niin alussa eivätkä niiden seuraukset ehkä näkyneet niin laajasti, että niitä olisi lähdetty kovin paljon kommentoimaan mielipidepalstoilla.

2000-luvulla keskustelu siitä, kenellä oli vastuu niin ihmisten toimeentulosta, hyvinvoinnista ja sen mahdollistamiseksi toteuttavien palvelujen toteuttamisesta kiihtyi aiemmasta. Vuosina 2005 ja 2009 kirjoituksia esitettiin yksityistämisen ja tehokkuuden lisäämisen puolesta ja vastaan. Suurin motiivi kirjoituksiin löytyi kuitenkin siitä, että kilpailuttaminen ja tehostaminen oli usein johtanut kyseisen palvelun heikentymiseen eikä vastuu sen laadukkaasta toteutumisesta ollut selkeästi kunnalla, vaan jäänyt liikaa tuottavan yrityksen varaan. Tosin joissain kirjoituksissa edelleen ajateltiin julkisella sektorilla olevan tehostamisvaraa toiminnassaan. Vuonna 2018 yksityistämistä kommentoivia kirjoituksia oli vain muutama ja ne olivat samansuuntaisia kuin aiemmat. Niissä kritisoitiin maltilliseen sävyyn yksityistämisestä ja tehokkuusvaatimuksesta seuranneita ongelmia palveluissa. Sinällään monissa kirjoituksissa kannatettiin tehokkuuden lisäämiseksi ja hyvinvointivaltion palvelujen säilyttämiseksi kapenevin resurssein kilpailutuksia ja yksityistämistä, mutta korostettiin, että vastuu palvelun hyvästä toteutumisesta piti olla julkisella sektorilla. Mielipidetutkimuksissa näkynyt julkisen sektorin päävastuun laaja kannatus (Muuri ja Manderbacka 2010, 96–97.) näkyi myös mielipidekirjoituksissa kauttaaltaan koko 2000-luvun ensimmäiset vuosikymmenet. Toteuttajatahoina hyväksyttiin kyllä yksityiset yritykset ja järjestöt, mutta päävastuu toteuttajinakin haluttiin säilyttää julkisella sektorilla, eikä vastuuta näiden toteuttamisesta haluttu siirtää. Asenteissa palvelujen järjestämisvastuusiin ei 2000-luvun mielipidekirjoituksissa taloudellisten suhdanteiden mukaisesti ollut havaittavissa suuria muutoksia.¹¹⁷

¹¹⁷ Esim. HS 17.4.2005. "Kunnille hyvinvointistrategiat.", Leila Kurki, Kirjoittaja on Toimihenkilökeskusjärjestö STTK:n työllisyyspoliittinen asiantuntija; HS 19.4.2005. "Kunnallistaloutta tehostettu jo pitkään.", Ralf Sjädh, kunnanjohtaja, Pernaja; HS 26.4.2005. "Vahva kunta kehittää palveluja kokonaisvaltaisesti.", Risto Parjanne, toimintusjohtaja, Suomen Kuntaliitto; HS 19.5.2005. "Koko Suomen palvelurakenne kannattaa uusia.", Antti Mykkänen, valtiosihteeri, sisäasiainministeriö; HS 19.3.2009. "Mihin palvelusetelien suosiminen vielä johtaa?", Pirjo Näkki,

Mielipidetutkimuksissa on toistuvasti löydetty hyvin vahva tuki suomalaiselle laajalle pohjoismaistyyppiselle hyvinvointivaltiolle eli palveluissaan ja etuuksissaan universalismiin nojaavalle institutionaaliselle hyvinvointivaltiomallille. Forma sai tosin hieman tästä näkemyksestä poikkeuksellisen tutkimustuloksen vuonna 1996, kun suomalaiset kannattivat malleista eniten perusturvamallia. Forma tosin itsekin suhtautui tulokseen hieman varauksella, sillä kysymyksenasettelu sai ihmiset mahdollisesti ajattelemaan mallien sisältöä hieman totutusta poikkeavalla tavalla. Joka tapauksessa yleisesti suomalaiset tukivat vahvasti laajaa hyvinvointivaltiota ja olivat valmiita korkean verotuksen kauttakkin pitämään sitä yllä. (Forma 1998, 14–15, 78–85; Muuri ja Manderbacka 2010, 96–97.)

Mielipidekirjoituksissa ei juuri sosiaalipoliittisesta keskustelusta tuttuja hyvinvointivaltiomallijaotteluja tai -käsitteitä käytetty, mutta kaikkina tutkimusvuosina valtaosassa kirjoituksista voi nähdä kannatetun laajaa universalistista tai institutionaalista hyvinvointivaltiomallia, vaikka toki osassa kirjoituksia esitettiin myös sosiaalietuuksien tarveharkinnan kasvattamista. Tämä näkemys tuntui vahvistuvan taantuma-aikoina.

Perheiden vastuun kasvattamisvaatimuksia näki lamavuoden 1993 kirjoituksissa jonkin verran. Kirjoituksissa ehdotettiin, että suomalaiseen hyvinvointijärjestelmään voisi ottaa mallia esimerkiksi Yhdysvalloista tai Singaporesta, joissa isovanhempien ja yleensäkin perheen rooli oli suurempi esimerkiksi lasten ja vanhusten hoidossa. Näissä kirjoituksissa viittaamatta hyvinvointimalleihin kannatettiin suppeampiin sosiaaliturvajärjestelmien suuntaan siirtymistä.¹¹⁸ Jali Raita esimerkiksi kirjoitti Suomen selviävän lamasta ottamalla mallia Singaporesta, hyvinvointivaltion tukiverkkoa purkamalla ja työmarkkinoita joustavoittamalla ulkomaisten siirtotyöläisten avulla.

sosiaalialan lehtori, Espoo; HS 14.4.2009. "Kuinkas kävi kuntien säästöjen.", Pertti Villo, Helsinki; HS 26.3.2009. "Julksen puolen työntekijöistä kaksi kolmasosaa ylimääräisiä.", Juhani Kahela, eläkeläinen, Kuhmoinen; HS 28.7.2009. "Pieni kunta hoitaa vanhukset.", Marjatta Saloranta, Helsinki; HS 16.3.2018, 12. "Elämän haltuunottoa ei voi ostaa asiakasetelillä." Riitta Särkelä, pääsihteeri, Ensi- ja turvakotien liitto ja Pirjo Marjamäki, hankejohtaja, Uusimaa2019; HS 5.4.2018, 44. "Kuntien hankintamenettely ohittaa ihmisoikeudet.", Jyrki Pinomaa, puheenjohtaja Kehitysvammaisten tukiliitto ja Markku Niemelä, hallituksen jäsen Vammaisfoorumi.

¹¹⁸ Esim. HS 2.3.1993, 10. "Ihmistä ei korvaa mikään." Juha Sihvola, fil. tri., Helsinki; HS 16.3.1993, 10. "Singaporen menestys esimerkiksi Suomelle." Jali Raita, dip.ins. entinen kaupallinen sihteeri Kaakkois-Aasiassa, Turku.

"Lasten päivähoito ja vanhustenhuolto toimivat pääsääntöisesti siten, että asunnot ovat suuria, jolloin kolme sukupolvea voi asua yhdessä. Isovanhemmat hoitavat lapsia työikäisten ollessa töissä. Vanhukset saavat hoitoa asuessaan lastensa kanssa. Silloin ei tarvita kallista päiväkotijärjestelmää..."

Työttömyys on hoidettu suosimalla ulkomaista työvoimaa mm. rakennussektorilla, Kun suhdanteet heikkenevät, on helppo lähettää ulkomaiset työntekijät pois. Työttömiä ei itse asiassa ole ollenkaan."¹¹⁹

Pohjoismaisen laajan hyvinvointivaltion peruseriaatteisiin kuului kuitenkin nimenomaan se, että yhteiskunta mahdollistaa perheen aikuisten työssäkäynnin julkisen sektorin hoitaessa lapset ja vanhukset. Monissa kirjoituksissa tämä huomioitiinkin ja kirjoituksissa esitettyjen näkemysten nähtiin johtavan erityisesti naisten aseman kurjistamiseen. Osa kirjoittajista näki erilaisten leikkauksienkin jo aiheuttavan naisten ja lasten aseman heikentymistä ja tarkoittavan myös laajasta hyvinvointivaltiomallista siirtymistä suppeamman mallin suuntaan.¹²⁰

Tätä samaa keskustelu jatkettiin myös myöhemmin ja Suomen jo osin toivuttua lamasta vuonna 1997 edelleen kirjoituksia esimerkiksi Yhdysvaltojen sosiaaliturvajärjestelmän tuomisesta Suomeen esitettiin puolustavia ja myös vahvasti vastustavia näkemyksiä.¹²¹ Esimerkiksi Jarmo Tarkin mukaan Amerikan malli negatiiviseen verotukseen pohjautuva perustuloineen ei välttämättä olisi Suomessakaan huono malli. Suomessakin olisi tarvetta luottaa ihmisiin ja vaatia kykyä hoitaa asiansa ja toimeentulonsa. Aiemmissa kirjoituksissa moitittu *working poor* -ilmiö oli toki Tarkin mukaan Yhdysvalloissa todellisuutta, mutta hänestä suomalaisillekin olisi parempi olla työkentelevä köyhä kuin pelkkä köyhä.¹²² Kansanedustaja (sd.) Tuula Haatainen kirjoitti läheltä Yhdysvaltojen järjestelmän seurauksia katsoneena perusteellisen suomalaista sosiaaliturvajärjestelmää ja hyvinvointivaltiota puolustavan kirjoituksen, jossa totesi,

¹¹⁹ HS 16.3.1993, 10. "Singaporen menestys esimerkiksi Suomelle." Jali Raita, dip.ins. entinen kaupallinen sihteeri Kaakkois-Aasiassa, Turku.

¹²⁰ Esim. HS 2.3.1993, 10. "Ihmistä ei korvaa mikään." Juha Sihvola, fil. tri., Helsinki; HS 28.3.1993, 17. "Naiset laman maksajiksi?" Heli Puura, SAK:n lakimies, Helsinki.

¹²¹ Esim. HS 21.7.1997, 23. "Amerikan mallit ja perustulo." Jarmo Tarkki, teol. tri., tutkija, Helsinki ja San Francisco; HS 14.7.1997, 26. "Perustulolla välttäisi leipäjonon." Anna Peltola, Nuorsuomalaiset 1. vpj, kesäansioiden brutto 6 600 mk, netto 4 500 mk, Helsinki; HS 24.7.1997, 19. "Amerikkalainen unelma vain harvojen ulottuvilla.", Tuula Haatainen, kansanedustaja (sd.), Helsinki.

¹²² HS 21.7.1997, 23. "Amerikan mallit ja perustulo." Jarmo Tarkki, teol. tri., tutkija, Helsinki ja San Francisco.

että Yhdysvallat ei millään tavalla ole ollut hyvä esimerkki Suomelle. Siellä työtä oli esimerkiksi tehtävä niin paljon, että useimpien täytyisi jo siksi valita uran ja lasten väliltä, etenkin naisten. Lisäksi päivähoito oli niin kallista, että harvojen palkalla siihen oli varaa. Köyhyys oli suurta. Haataisen mukaan verot eivät olleet suomalaisten vihollisia, vaan kysymys oli siitä, miten ja keneltä ne kerättiin. Verotus ja tulojentasaa-
mispyrkimys perustuivat oikeudenmukaisuuteen ja niillä turvattiin ihmisten omien valintojen mahdollisuus. Minimipalkkojen lasku ei hyödyttäisi kuin työnantajia. Riittävä palkkataso oli hyvinvointivaltion ylläpitämiseksi tärkeää ja ansiosidonnainen työttömyysturva kannusti työhön. Suomalainen järjestelmä oli Haataisen mielestä perusteiltaan hyvä ja terve. Työttömyyskin tulisi hänen mukaansa taittumaan vähitellen taloudellisen kasvun myötä.¹²³

2000-luvulla lasten- ja vanhustenhoidon ongelmat ja erilaiset säätötoimet saivat ihmiset jonkin verran kirjoittamaan mielipidekirjoituksia siitä näkökulmasta, että naisia ei saanut ajaa töistä kotiin ja yhteiskunnalla oli hyvinvointivaltiossa velvollisuus järjestää hyvätasoiset hoivapalvelut. Vastuun siirtämistä perheille nähtiin siis pyrittävän tekemään niin vanhuksista kuin lapsista huolehtimisen suhteen, mutta se herätti selkeästi enemmän vastustusta kuin kannatusta. Subjektiiivista päivähoito-oikeutta tosin jonkin verran myös vastustettiin ja nähtiin, että työttömien tulisi hoitaa lapset kotona, mutta toisaalta kirjoituksissa myös puolustettiin päivähoitoa myös kotona olevien lapsille. Näissä kirjoituksissa päivähoidossa nähtiin sekä lasten että vanhempien hyvinvointiin kohdistuvan enemmän positiivisia kuin negatiivisia piirteitä ja siten lopulta olevan myös yhteiskunnalle järkevämpi tapa toimia. Erityisesti kun köyhyyden syventymisestä, kasautumisesta ja periytymisestä oltiin huolissaan.¹²⁴

¹²³ HS 24.7.1997, 19. "Amerikkalainen unelma vain harvojen ulottuvilla.", Tuula Haatainen, kansanedustaja (sd.), Helsinki.

¹²⁴ Esim. HS 20.5.2005. "Vanhusten asema turvattava.", Pirkko Karjalainen, Kirjoittaja on Vanhustyön keskusliiton toiminnanjohtaja; HS 22.6.2005. "Omaishoitajien asemaa parannettava.", Veikko Tarvainen, Helsinki; HS 3.7.2005. "Kotihoidon palveluja ei ole karsittu.", Anna-Liisa Lyytinen, kotihoidon johtaja, Helsingin kaupungin terveyskeskus; HS 18.7.2005. "Kotihoidon kritiikki käytettävä hyödyksi.", Katja Tikka, Helsinki; HS 23.7.2005. "Minne matka, Helsingin kotihoito?", Ritva Winter, sosiaaliterapeutti, eläkk. sosiaalityöntekijä ja Mirja Winter-Heikkilä, pääsihteeri, eläkk., ent. sosiaali- ja terveysjohtaja ja lääninsosiaalitarkastaja, Helsinki; HS 26.3.2009. "Osapäivähoidon maksuja täytyy alentaa.", Antti Aarnio, sosiaali- ja terveyslautakunnan jäsen (sd), Espoo; HS 26.3.2009. "Myös työttömien lapsilla oikeus päivähoitoon.", Hans Hämäläinen, Helsinki; HS 28.3.2009. "Päivähoito-oikeus voi pelastaa uupumukselta.", Ilona Pesonen, psykologi, Helsinki; HS 28.3.2009. "En ymmärrä nykyajan vanhempia.", Heli Tolonen, eläkeläisummu, valtiotieteiden maisteri, Iloimantsi; HS

5.2.6.2 Sosiaaliturvan rahoitus ja kohdentuminen

Mielipidetutkimuksissa on pitkään mitattu sosiaaliturvan rahoituksen kannatusta ja sitä, mihin ihmiset haluavat rahaa kohdistettavan ja mihin eivät. Esimerkiksi Forman tutkimukset 1990-luvulta ja 2000-luvun alusta sekä Muurin ja Manderbackan tutkimuksiin perustuen kansalaismielipide on ollut Suomessa vahvasti korkeaa verotusta laajan sosiaaliturvan ja sosiaalipalvelujen toteuttamiseksi kannattava. Forman mielipidetutkimusten mukaan esimerkiksi minkään etuuksien tasoa ei juuri haluta laskea, mutta lisätuen antamisen suhteen ollaan valikoivampia. Muuri ja Manderbacka esittivät *Suomalaisten hyvinvointi 2010* -teoksessa yhteenvedon näistä mittauksista. Koko tarkasteluajalla ehdoton enemmistö piti sosiaaliturvan tasoa sopivana, mutta luvut tulivat hieman alaspäin 2000-luvulla. Vuonna 1993 lähes 70 prosenttia vastaajista piti tasoa sopivana ja 1990-luvun alhaisin lukema oli reilu 60 prosenttia vuonna 1995. Lähes vuoden 1993 lukemat saavutettiin vielä vuosina 1997 ja 2002, mutta vuonna 2004 enää reilu puolet ja 2009 puolet piti tasoa sopivana. Huomionarvoista ja tuloksia selittävääkin tosin oli, että samaan aikaan 2000-luvulla tasoa liian matalana pitävien määrä oli lisääntynyt ja pyörinyt reilun 30 ja 40 prosentin välillä. Liian korkeana pitävien määrä taas oli vähentynyt, sillä vuonna 1993 lähes 20 prosenttia ja vuonna 1995 reilu prosenttia piti sosiaaliturvan tasoa liian korkeana, mutta vuonna 2002 osuus oli alle viisi prosenttia ja tämän jälkeen ollut kymmenen prosentin molemmin puolin. (Muuri ja Manderbacka 2010, 101.)

Vuotta 2018 koskevien Muurin, Aallon, Manderbackan ja Arffmanin mielipidetutkimusten tuloksista näkyi sama kehitys eli suurin osa kannatti sosiaalimenojen säilyttämistä suunnilleen ennallaan, mutta vähentämistä kannattavien osuus oli noussut jälleen noin 20 prosenttiin. (Muuri, Aalto, Manderbacka ja Arffman 2019, 292-300.) Jollain tavalla tyytymättömien osuuden sosiaaliturvan tasoon ja kohdentumiseen on tut-

29.3.2009. "Ehkä lama karkottaa uusavuttomuuden." Petra Hartikainen, filosofian maisteri, kulttuuriyrittäjä, Tampere; HS 29.3.2009. "Pienten lasten äidit taas laman maksajia?", Anna Moring, apurahatutkija, kahden lapsen äiti, Helsinki; HS 30.3.2009. "Lapsia on aina annettu hoidettaviksi muille.", Timo Lampinen, Helsinki.

kimuksissa nähty siis kasvaneen 1990-luvulta 2010-luvun lopulle siirryttäessä. Kuitenkaan näistä tuloksista ei voi päätellä, että sosiaaliturva Suomessa olisi nähty liian anteliaana, vaikka tällaisia näkemyksiäkin toistuvasti esitettiin.

Yksiselitteisimmin mielipidetutkimuksissa 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa lisärahaa oltiin valmiita laittamaan kansaneläkkeeseen ja seuraavaksi eniten opintotukeen. Valtaosa kannatti toimeentulotuen ja työttömyyskorvauksen tason pitämistä ennallaan, mutta suunnilleen kolmasosa oli nostamisen kannalla ja hyvin pieni osuus olisi halunnut näistä säästää. (Forma 1998, 100; Forma 2006, 166–169.) Niemelän tutkimuksessa vuotta 2011 koskien tulokset olivat siten samansuuntaisia, että kansaneläkkeen nostaminen nousi esiin eniten kannatusta saavana etuutena ja seuraavaksi eniten kannatettiin jälleen opintotuen nostamista. Työttömyyskorvauksen ja toimeentulotuen tason nostaminen oli samoin niitä etuuksia, joita väestön tasolla vähiten haluttiin korottaa, mutta kohdennettuja ryhmiä tarkastellessa niiden tason nostaminen oli esimerkiksi työmarkkinatuensaajien ryhmässä eniten kannatusta saavien etuuksien joukossa. Tämä kertoi vahvasta intressi- ja riskisidonnaisuudesta ja mahdollisesti siitä, että näiden tukien tason riittämättömyys oli niistä kokemusta omaavilla hyvin tiedossa. (Niemelä 2013, 37–39.)

Mielipidekirjoituksissa esitetyt näkemykset tukivat vahvasti sitä, mihin tukea mielipidetutkimuksissakin kerrottiin haluttavan suunnata. Eniten kirjoituksissa koko aikakaudella oli esillä kansaneläkkeellä olevien asema. Toiseksi eniten kiinnitettiin huomiota opiskelijoiden asemaan. Näiden ryhmien tuet nähtiin toistuvasti korotusta kaipaavina. Ainoastaan vuonna 1987 näihin ei juuri mielipidekirjoituksissa keskitytty ja opiskelijoiden opintotukien korostusvaatimukset tulivat laajemmin mukaan keskusteluun vasta vuonna 1997. Perheiden ja erityisesti yksinhuoltajien tukeminen oli myös toistuvasti esillä. Taloudelliset suhdanteet vaikuttivat selkeästi kirjoitusten lukumäärään siten, että laskusuhdanteina kirjoitusten määrä kasvoi kasvuvuosien määrään verrattuna vähintään kaksinkertaiseksi. Tämä ei kuitenkaan suoraan vaikuttanut kirjoitusten teemoihin. Huono-osaisempien asema oli laskusuhdanteiden aikaan

enemmän esillä, mutta esimerkiksi siinä, mihin rahaa haluttiin kohdentaa ei juuri suhdanteiden mukaan muuttunut.¹²⁵

Mistä sitten rahat etuuksien korotuksiin nähtiin voitavan ottaa? Kirjoittajilla oli varsin selkeä näkemys siitä, että kaikkea ei voinut vain korottaa, vaan lisärahan laittaminen johonkin oli jostain pois tai löydettävä esimerkiksi kiristämällä verotusta. Mistä sitten valmiita säästämään olikin vaikeampi tulkita, eikä kohteita useimmiten tarkkaan esitetty. Konkreettiset ehdotukset säästökohteista tukien osalta olivat hyväosaisia enemmän hyödyttäviksi nähnyt tuet, kuten kotihoidontuki, hyvätuloisten lapsilisät ja erilaiset verovähennykset. Muita säästökohteita tai lisäverotuksen kohteita olikin sitten pilvin pimein, mutta mikään yksittäinen kohde ei noussut enemmän esiin. Säästämään oltiin valmiita esimerkiksi julkisesta rakentamisesta ja viihtyvyyden lisäämisestä, kulttuurista, suuremmista eläkkeistä, ansiosidonnaisista työttömyyskorvauksista ja valmiita oltiin myös korottamaan erityisesti suurituloisten verotusta sekä alentamaan palkkoja. Lisäksi lisää oltiin valmiita verottamaan myös esimerkiksi haitallisista nautintoaineista, kuten alkoholista tai tupakasta. Sosiaaliturvan liian korkeasta tasosta puhuttiin useissa kirjoituksissa yleisesti etenkin silloin, kun ihmisten väitettiin olevan liian laiskoja työllistymään. Kirjoituksissa ei kuitenkaan juuri koskaan esitetty esimerkiksi pienimpien työttömyyskorvauksien tai toimeentulotuen alentamista. Kirjoituksissa selkeä enemmistö yleensäkin näki enemmänkin puutteita ja korjattavaa sosiaaliturvassa kuin liiallista anteliaisuutta.¹²⁶

¹²⁵ HS 28.3.1993, 17. "Perustarpeet kartoitettava." Aulis Lintunen, osastopäällikkö evp, Espoo; HS 3.4.1993, 15. "Kotihoidontuki auttaa työllistämään." Virkaäiti, Vantaa; HS 14.4.1993, 15. "Kotihoidontuki joutaa pois." Veikko Rinne, valt. kand., Espoo; HS 15.4.1993, 11. "Lapsilisää ei saa pienentää." Pennin venyttäjät, Espoo; HS 29.5.1993, 15. "Eläkeleikkaus paratiisissa talvehtelijoille." Esko Länsimies, Kuopio; HS 2.3.2005. "Syrjäytymistä voi ehkäistä monin keinoin.", Maija Rask, kansanedustaja (sd.), valtiovarainvaliokunnan, sivistys- ja tiedejaoston puheenjohtaja, Kemi; HS 7.5.2009. "Eläkkeitä on leikattu ennenkin.", Elsa Koistinen, Turku; HS 19.5.2009. "Minimipalkka ei ole vero työnantajalle.", Olli Saarinen, diplomi-insinööri; HS 30.5.2009. "Toimeentulotuista ei saa leikata.", Hans Hämäläinen, valtiotieteiden maisteri, Helsinki; HS 18.4.2018, 46. "Vastikkeeton sosiaaliturva on työkykyiselle vaarallinen ansa.", Marjatta Astrén, Hämeenlinna.

¹²⁶ Esim. HS 16.3.1993, 10. "Lapsiperheet maksavat laman moninkertaisesti." Päivi Hirvelä, varatuomari, Lahti, kahden lapsen äiti ja Martti Saloheimo, varatuomari, Lahti, kolmen lapsen isä; HS 26.5.1993, 15. "Opiskelija ei tarvitse ruokaa?" Päivän ateria: kokouskahvit, Espoo; HS 18.7.1993, 13. "Kotivuositakin edes vähän eläkettä.", Opistotasoinen entinen loinen, Vantaa; HS 15.3.1997, 15. "Opintotuki ei ole karkkiraha.", Susanna Bell, toimittaja, Helsinki; HS 6.4.1997, 17. Opintotukea kehitettävä.", Ville Tolkki, kauppat. ja fil. yo, Helsinki; HS 3.5.1997, 19. "Opiskelijalle tukea - ei almuja.", Astrid Thors, Bryssel; HS 4.6.1997, 15. "Miten käy eläkeläisten Emussa?", Alli Johansson, valtiotieteen maisteri, Vantaa; HS 4.6.1997, 15. "Yksinhooltajuus on köyhyysriski.", Tiina Kaarela, puheenjohtaja, Piia Rantala, aluesihteerit, Yksinhooltajien ja yhteishuoltajien liitto, Helsinki; HS 29.6.1997, 17. "Ruokkiva käsi ja loistoauto.", Outi Saarentaus, Kerava; HS 20.7.1997, 15. "Sosiaaliturva remonttiin.", Liisa Hyssälä, kan-

5.2.6.3 Köyhyyden vähentäminen

Miksi sitten köyhyyttä haluttiin vähentää? Suomalainen laaja hyvinvointivaltio on perustunut ajatukseen laajoista vakuuksista ja varautumisesta monenlaisiin mahdollisiin riskeihin, joita ihmiset voivat elämässään kohdata. Hyvinvointivaltion laaja sosiaaliturva on totuttu ajattelemaan turvaverkkona läpi ihmiselämän. Tämä on hoidettu esimerkiksi progressiivisen verotuksen ja tulonsiirtojen kautta tuloeroja tasaamalla ja kaikki kansalaiset ovat hyötäneet valtion järjestämistä palveluista ja etuuksista. (Esim. Julkunen 2006, 9–11; Louhelainen 1988, 39–43.) Yhtenä tärkeänä pyrkimyksenä on ollut kautta hyvinvointivaltioiden historian köyhyyden vähentäminen ja siihen on tähdätty erilaisista ideologisista syistä asetettujen päämäärien saavuttamiseksi. Perinteisesti köyhyyden vähentäminen on ajateltu niin oikeudenmukaisuuden, ihmisoikeuksien toteutumisen kuin yhteiskuntarauhan säilyttämisen kannalta järkeväksi ja oikeaksi toimintatavaksi. Pyrin etsimään mielipidekirjoituksista myös sitä, miten köyhyyden vähentämiseen ja tuloerojen tasaamiseen suhtaudutaan? Nähdäänkö tämä yleensäkin tarpeellisena päämääränä ja jos nähdään, niin miksi? Kirjoituksissa tätä käsiteltiin melko vähän eikä vastauksia annettu ainakaan suoraan, mutta niistä oli joka tapauksessa luettavissa asenteita köyhyyden vähentämistä, tuloeroja ja tuloerojen tasoittamista kohtaan.

Suomalaisten mielipiteet hyvinvointivaltion tuloerojen tasoittamistehtävän onnistumisesta osoittivat Forman mukaan 1990-luvulla siten, että 40 prosenttia suomalaisista totesi valtion onnistuneen tuloerojen tasaamisessa hyvin, mutta samalla 48 prosenttia ei ollut tätä mieltä. Vuonna 2004 vastaavasti 72 prosenttia piti rikkaiden ja köyhien välistä ero Suomessa liian suurena. Forman mukaan jaettu kokemus tuloerojen syvyydestä ja kasvusta kansainvälisesti vertaillen hyvin tasaisen tulonjaon maassa

sanedustaja (kesk.), Lieto; HS 21.7.1997, 23. "Amerikan mallit ja perustulo.", Jarmo Tarkki, teol. tri., tutkija, Helsinki ja San Francisco; HS 19.4.2005. "Kansaneläkeläisten asemaa korjattava." Maria-Lisa Rodhin, Helsinki; HS 29.7.2005. "Opintotukikin neuvostomallia.", Vesa Linja-aho, opiskelija ja yrittäjä, Espoo; HS 8.3.2009. "Eläkeratkaisu lisää köyhien määrää.", Rauli Vainio, Pori; HS 17.4.2009. "Eläke-erot eivät johdu eläkejärjestelmästä.", Esa Swanljung, toimitusjohtaja, Työeläkevakuuttajat Tela; HS 19.4.2009. "Peruspäiväraha työttömälle saman tien.", Jari Suoanttila, puheenjohtaja, Metalliliiton Kymen Vasemmistoryhmä; HS 30.4.2009. "Keskustelu maahanmuuttajista pahinta myrkyä populismille.", Eero Mäkinen, Kouvola; HS 28.7.2009. "Saan eläkkeelläni vähemmän kuin ennen.", Ritva Vilen, Helsinki; HS 7.4.2018, 17. "Takuueläke on liian pieni." Mika Lille, Helsinki.

kertoi rikkaiden ja köyhien välisen kuilun syventymisestä. Nämä kokemukset yhdistettyinä siihen, että suomalaiset olivat tutkimustulosten mukaan valmiita jopa veronkorotuksiin hyvätasoisen sosiaaliturvan vuoksi, kertoi sitä, että tuloerojen tasaamista ja köyhyyden vähentämistä pidettiin tärkeänä. Samoin tärkeäksi nähtiin, että rikkaiden ja köyhien välinen kuilu ei enää syventyisi ja tästä oltiin huolissaan. Forman mielipidetutkimuksissa ei kysytty syytä tämän taustalla, mutta mielipidekirjoituksista yritin löytää ajatuksia myös tästä. (Forma 1998, 123–127; Forma 2006, 171.)

Miksi tuloerojen ei haluttu kasvavan? Tutkimuskirjallisuudessa on yleisesti jatkuvasti kerrottu tuloerojen kasvamisesta erityisesti 1990-laman jälkeen. Mielipidekirjoituksissa oltiin kuitenkin jo vuonna 1987 huolissaan Suomen jakautumisesta, josta kertoi rikkaiden rikastuminen ja köyhien köyhtyminen. Tämä sanonta lienee paljon tätä vanhempi todellista elämää kuvaava näkemys maailmasta, mutta sinällään Suomen kohdalla sen paikkansa pitävyys on kyseenalainen, vaikka monien muiden maiden kohdalla enemmän todellisuutta vastaava. Kansainvälisesti verrattuna Suomessa tulonjako on tasaisimmasta päästä. (Wilkinson ja Pickett 2011, 70–71.) Nimimerkki Pettynyt näki tilanteen kuitenkin Suomessa tällaisena ja suurimpina syyllisinä siihen asialle aiemmin nimenomaan vihkiytyneet demarit.

Tuloerokeskustelua käytiin mielipidesivuilla melko ahkerasti vuonna 1987 muutoinkin ja näkemyksiä puolesta ja vastaan sekä erilaisista ratkaisukeinoista verotuksesta palkantasoituksiin esitettiin toistuvasti. Esimerkiksi Matti Kuusela käsitteli tuloerojen tasaamisen järkevyyttä aiemmin Petri Rahkolan esittämien vastakkaisten näkemysten kumoamiseksi. Rahkolan mukaan suuret tuloerot toimivat yhteiskunnan menestyksen edellytyksenä, mutta Kuusela totesi palkan ohella muiden palkitsevuuksien korvaavan ihmisten panosta yhteiskunnan hyväksi, eikä suuret tuloerot johtaisi suurempaan tuottavuuteen. Kuusela totesi tasaisen tulonjaon koituvan ihmisille lopulta suuremmaksi hyödyksi, sillä pienituloisten tulojen lisäys kasvatti enemmän kulutusta ja loi esimerkiksi uusia työpaikkoja. Suomessa ihmiset mielipidetutkimuksien-

kin perusteella useammin näkivät pienien tuloerojen hyödyttävän kaikkia kuin suurempien ja tasaisen tulonjaon seurauksena suuremman yleisen tyytyväisyyden. Tämä näkyy myös Rahkolan kirjoitusta kommentoivien vastineiden määrässä.¹²⁷

Tuloerot ja niiden tasoittaminen olivat keskustelun kestoaiheita vuodesta toiseen myös myöhemmin, mutta ne eivät olleet suoraan kirjoitusten aiheina, kuten vuonna 1987. Enemminkin kasvaneisiin tuloeroihin viitattiin jonkinlaisena ongelmana ja huonona kehitystrendinä, josta voi päätellä, että melko tasainen tulonjako nähtiin ainakin kirjoittajista valtaosan mielestä hyvänä ja tavoiteltavana asiana. Tuloerojen kasvamisesta alettiin enemmän puhua 1990-luvun laman jälkeen ja kirjoituksista sai käsityksen, että tilanteen nähtiin pahentuneen lisää 2000-luvun taantumavuosien aikana. Sitä miksi näin ajateltiin ei kirjoituksissa useimmiten avattu, mutta niistä välittyi ajatus yleensäkin tuloerojen tasoittamisen oikeudenmukaisuudesta ja yhteiskunnan yleisen onnellisuuden liittymisestä siihen, että eriarvoisuus olisi mahdollisimman vähäistä. Tuloerojen tasoittamispyrkimys oli mahdollisesti niin syvällä suomalaisten yleisesti jakamassa ja sisäistämässä hyvinvointivaltioideologiassa, että tuloerojen tasaaminen nähtiin itsestään selvänä toimintatapana ja sosiaalipolitiikan päämääränä, joka oli yhteiskunnalle kokonaisuudessaan hyvä asia. Muutamissa mielipidekirjoituksissa tämä näkemys kyseenalaistettiin ja pyrittiin perustelemaan suuria tuloeroja esimerkiksi hyvinvoinnin jatkuvan kasvun ja yhteiskunnan menestyksen perustana. Näiden kirjoitusten näkemyksiä vastustaneiden vastineiden suuri määrä kuitenkin kertoi siitä, että vaikka tuloerot sinällään nähtäisiin kapitalistis pohjaisiin yhteiskuntiin kuuluvina, niin niiden ei haluttu Suomessa kasvavan kovin suuriksi ja suurentuneisiin tuloeroihin suhtauduttiin yleensä hyvin huolestuneesti. Ratkaisuehdotuksia eriarvoisuuden kasvun estämiseen löydettiin niin perustulosta, sosiaaliturvan ja verotuksen uudistamisesta.¹²⁸

¹²⁷ HS 11.6.1987, 21. "Sukupolvien tulot tasattava." Heta ja Martti Häyry, Helsingin yliopisto, filosofian laitos; HS 11.6.1987, 21. "Verotuksella ei pidä pienentää tuloeroja." Reino Tervo, Oulu; HS 16.6.1987, 19. "Tulontasaus on yhteinen hyöty." Matti Kuusela, Helsinki; HS 12.7.1987, 44. "Verohelpotukset vain lisäisivät tuloeroja." Mirja Nyholm, Kirkkonummi.

¹²⁸ Esim. HS 16.3.2005. "Huono-osaisuus kasvanut ja kasautunut." Marjatta Vesterinen, sosionomi amk, Vantaa; HS 19.3.2005. "Maistereille pätkätöitä nälkäpalkalla.", Marko Nenonen, dosentti, historian yliassistentti, Tampereen yliopisto; HS 17.4.2005. "Kunnille hyvinvointistrategiat.", Leila Kurki, Kirjoittaja on Toimihenkilökeskujärjestö STTK:n työllisyyspoliittinen asiantuntija; HS 19.4.2005. "Kansaneläkeläisten asemaa korjattava." Maria-

5.2.7 Taloudelliset suhdanteet ja köyhyyteen suhtautuminen 1980-luvulta 2000-luvulle

Köyhyyttä ei mielipidekirjoituksissa 1900-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa kovin usein täsmällisesti määritelty, mutta niistä oli luettavissa, että Suomessa ajateltiin köyhyyden olevan suhteellista eli näkyvän ennen muuta väestön keskimääräistä elintasoa huomattavasti matalampana. Joissain välttämättömiksi täysipainoisen elämän kannalta ajateltavissa asioissa oli puutteita, mutta keskeisimmät perustarpeet, kuten suoja, riittävä ravinto ja terveydenhoito, oli täytetty. Tämä näkemys köyhyydestä valitsi kirjoituksissa läpi tutkimusajankohdan, mutta poikkeuksiakin tästä löydettiin ja erityisesti 1980-luvulla asunnottomien suuri määrä huolestutti. Tällöin siis voitiin sanoa, että suomalainen hyvinvointivaltio ei ollut onnistunut poistamaan absoluuttista köyhyyttä kokonaan. Tämä tarkoitti sitä, että kattavakaan valtion turvaverkko ei toiminut, mikäli ihmiset eivät mukautuneet järjestelmän vaatimuksiin tai syrjäytyminen yhteiskunnasta oli niin pitkällä, että tilanne alkoi olla hyvin vaikea. Ihmisten elämäntilanteet syystä tai toisesta saattoivat olla myös niin monimutkaisia ja epäluottamus järjestelmää kohtaan niin syvää, että apua oli vaikea ottaa vastaan tai antaa. Asunto ensin -periaate on jonkin verran auttanut tilanteeseen ja asunnottomuus on 1980-luvulta 2010-luvulle jatkuvasti vähentynyt.

Mielipidekirjoituksista näkyi, että 1990-luvun kirjoituksissa köyhyysmääritelmässä liikuttiin hieman suhteellisesta absoluuttisemman köyhyyden suuntaan, sillä

Lisa Rodhin, Helsinki; HS 19.5.2005. "Koko Suomen palvelurakenne kannattaa uusia.", Antti Mykkänen, valtiosihteeri, sisäasiainministeriö; HS 24.5.2005. "Kunnan tunnettava vastuuta kilpailutuksesta.", Mirka Oksa, Kaisa Koskinen, liikepalvelulautakunnan jäseniä (sd.), Helsinki; HS 25.5.2005. "Aktiivitoimet auttavat työpaikan saamisessa.", Helinä Tuominen, viestintäpäällikkö, työministeriö; HS 2.3.2009. "Taloutemme linjaan on saatava muutos.", Kauko Parkkinen, tietokirjailija, Vantaa; 14.3.2009. "Opiskelijoillekin toimeentulotukea.", Wilhelmiina Karikko, opiskelija, Rovaniemi; HS 25.3.2018, 72. "Pienituloisten lapset aloittavat tyhjältä." Pienipalkkainen, julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä; HS 6.4.2018, 54. "Liian alhainen perusturva ruokkii eriarvoisuutta.", Jiri Sironen, puheenjohtaja EAPN-Fin -Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto ja Yrjö Mattila, puheenjohtaja Suomen sosiaali- ja oikeudellinen seura; HS 10.4.2018, 44. "Köyhyys syö naista ja miestä ja tekee mielen katkeraksi." Työläisäiti, julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä; HS 20.5.2018, 13. "Perustulo sopisi hyvin freelancerille.", Saija Vartiainen, freelancer, Kuopio; HS 30.6.2018, 66. "Leipäjonon uusi malli ei poista köyhyyttä.", Antero Laukkanen, puheenjohtaja, Hyvä Arki ry; HS 2.7.2018, 46. "Oikeudenmukaisuutta lapsilisien maksuun.", Kauko Tuupainen, Jyväskylä; HS 27.7.2018, 42. "Perustulo voisi elävöittää syrjäseutuja.", Johanna Perkiö, yhteiskuntatieteiden maisteri, väitöskirjatutkija, Tampereen yliopisto.

kasvaneella osalla köyhistä nähtiin perustarpeissa olevan aiempaa enemmän puutteita ja kirjoituksista välittyi ennen muuta se, että kaikilla ei ollut rahaa riittävästi ruokaan tai lääkkeisiin. 1990-luvun lopulla köyhyys nähtiin jälleen lähes kokonaan suhteellisenä ja oudoksuen sekä hieman paheksuen suhteuduttiin esimerkiksi siihen, että Suomi ainoana Pohjoismaana otti vastaan Euroopan unionin ruoka-apua. Tilanne ei varsinaisesti muuttunut 2000-luvulla. Köyhyys nähtiin suhteellisenä eli sen ajateltiin näkyvän ja tuntevan erityisesti suhteessa muuhun väestöön, mutta köyhyyden pysyvyydestä ja syvenemisestä oltiin huolissaan ja suhteellisen köyhyyden seurauksia pidettiin vahingollisina ihmisille ja yhteiskunnalle. Edelleen vuonna 2018 jopa kasvaneet leipäjonot erityisesti suurimmissa kaupungeissa kertoivat karusti köyhyyden olemassaolosta ja pysyvyydestä suomalaisessa yhteiskunnassa. Tutkimusaineistoni päättyy vuoteen 2018, mutta syksyllä 2020 koronapandemian toisen aallon riehussa maailmassa, voi arvioida, että köyhyys ei ole lähivuosina katoamassa suomalaisesta yhteiskunnasta vaan päinvastoin. Tuloerojen kasvua ja köyhyyden syvenemistä on odotettavissa Suomen muiden maiden tapaan syöksyessä varmasti yhteen syvimmistä taloudellisista taantumista, joita Suomen itsenäisyyden ajalla on nähty.

Yhteiskunnan avun ansaitseminen köyhyyteen kytkeytyi kaikkina aikoina siihen, kuinka paljon köyhyydessä nähtiin takana olevan omaa syytä. 1980-luvulla mielipidekirjoituksissa suurin osa kirjoittajista näki, että työkykyiset ihmiset olivat pääosin vastuussa valinnoistaan, valinnanvaraa hyvinvointivaltiossa oli, ja sitä kautta köyhyydestään. Rakenteellisiakin tekijöitä köyhyyden takana huomioitiin, mutta ne eivät nousseet merkittävinä selittäjinä esiin. 1990-luvun alussa asenne kirjoituksissa selkeästi muuttui ymmärtäväisempään suuntaan ja lamavuosien joukkotyöttömyys, josta ei yksittäisiä ihmisiä syyllistetty, nähtiin pääsyyllisenä köyhyyteen. Vuosikymmenen lopussa lamasta oli selvitty joukkotyöttömyyden ja toimeentulotuen tarpeen jäätyä kuitenkin korkealle tasolle. Kirjoituksissa huomioitiin suunnilleen yhtä suurena selittäjänä köyhyyteen omat valinnat ja rakenteelliset tekijät. Uusliberalistiset selitystekijät alkoivat nousta kirjoituksissa esiin ja mielipidekirjoituksissa esiintyi aiempaa enemmän ajatuksia sosiaaliturvan passivoittavasta merkityksestä sekä vaatimuksia työttömien aktivoinnista ja työn kannustavuuden lisäämisestä.

2000-luvun mielipidekirjoituksissa toisteltiin pitkälti 1990-luvun tavoin vuorottelevasti köyhien omaa vastuuta köyhyydestään sekä rakenteellisten tekijöiden merkitystä. Niin sanottuina taloudellisina normaaliaikoinakaan ei kirjoituksissa kuitenkaan ollut niin köyhiä omasta köyhyydestään syyllistävä sävy kuin 1980-luvulla, kun köyhyyden syventymisen ja kasautumisen takana nähtiin yhä useammin olevan rakenteellisten tekijöiden ja 1990-luvun laman. Taloudellisen taantumavuoden 2009 kirjoituksissa usein ymmärrettiin moninaiset syyt köyhyyden taustalla ja köyhiä suoraan omasta köyhyydestä syyttäviä kirjoituksia ei juuri ollut. Työpolitiikan kannustamattomuus oli jonkin verran esillä, mutta tällöin nähtiin vian olevan enemmän järjestelmissä kuin suhteellisen rationaalisesti toimivissa työttömissä. Jos nimittäin osa-aikatai pätkättöiden vastaanotto pienensi ansioita ei niiden ottamattomuutta nähty yleisesti tuomittavana. Tuskin kaikki suomalaiset olivat taantumajan aikaan lakanneet ajattelemaasta, että köyhyys ei olisi voinut johtua myös laiskuudesta tai omista valinnoista, mutta tällaisia näkemyksiä ei suoraan esitetty. 2010-luvun lopulla köyhyyden syitä käsiteltiin kirjoituksissa vähän, mutta niistä oli nähtävissä hieman asenteiden koven- tumista, kun sosiaaliturvaa pidettiin työkyisille liian anteliaana ja töitä ollessa taas enemmän tarjolla, työttömät useammin laiskoina työnvieroksujina. Tästä kertoi myös voimaan tullut työttömiä aktivoimaan ja työhön kannustamaan pyrkinyt aktiivimalli, joka tosin herätti valtavasti kritiikkiä ja työttömien näkeminen laiskoina ja työttömyy- teensä ja köyhyyteensä täysin syyllisinä tyrmättiin myös mielipidekirjoituksissa usein.

Ihmistä oli helpompi antaa tukea köyhyyteen, jos syy tilanteessa ei ollut suo- raan osoitettavissa henkilöön itseensä ja ansaitsevuus nähtiin tällöin suurempana. Tämä ei 1980-luvun lopulta 2000-luvun ensimmäisille vuosikymmenille ulottuvalla ajanjaksolla tarkoittanut sitä, että avun antamista täysin työkykyisille ei olisi hyväk- sytty. Ihmisten syyllistäminen laiskuudesta tai esimerkiksi toimeen tulemista estävien erilaisten riippuvuuksien hankkimisesta tosin johti siihen, että jonkinlaista häpeää kir- joittajien mielestä ainakin apua jatkuvasti tarvitsevien työkykyisten eli käytännössä toimeentulotuelle työttömyyskorvaukselta pudonneiden oli tunnettava.

Avun ansaitsevuutta pohdittaessa eniten muutosta tapahtui 1980-luvulta 2010-luvun lopulle vastavuoroisuusvaatimusten kasvussa. Lama- ja taantumavuosina vastavuoroisuusvaatimukset näkyivät ennen muuta hätäaputoiden järjestämisen vaatimuksina, jotta ihmiset voisivat tehdä jotain tukensa eteen. Taloudellisina nousukausina vastaavasti työnhakijoilta vaadittiin enemmän vastavuoroisuutta aktiivisuuden osoittamisen kautta esimerkiksi jatkuvan työnhaun esittämisellä sekä erilaisiin koulutuksen tai tuettuihin työmuotoihin osallistumisella. Vuonna 2009 tällaisia vastavuoroisuutta työttömiltä vaativia kirjoituksia oli huomattavasti vähemmän, mutta sekä tällöin että vuonna 2018 tällaisiakin asenteita esiintyi kuitenkin enemmän kuin 1990-luvulla. Vuonna 2018 kirjoituksissa tosin enemmistönä olivat aktiivimallia vastustavat kirjoitukset, joissa enemmänkin hyökättiin työttömiin kohdistettuja vastavuoroisuusvaatimuksia vastaan. Joka tapauksessa vastavuoroisuusvaatimukset kasvoivat kirjoituksissa huomattavasti 1980-luvulta nykyaikaa kohti siirryttäessä ja tämä ainakin osittain johtui uusliberalististen näkemysten vaivihkaisesta lisääntymisestä yhteiskunnassa. Sosiaaliturvan passivoittavia piirteitä voitiin vähentää vastavuoroisuutta vaatimalla.

Vastavuoroisuuden idea näkyi myös siinä, kenen nähtiin olevan oikeutetuimpia yhteiskunnan apuun. Niin aiemmissa mielipidetutkimuksissa kuin tutkimissani mielipidekirjoituksissa eläkeläisten ja opiskelijoiden köyhyydestä oltiin 1990-luvulta alkaen jatkuvasti huolissaan ja heidän nähtiin tehneen tai tekevän eniten tukensa eteen ja sen ansainneen. Vastavuoroisuutta vastaavasti ei niin vaadittu, mutta tukea oltiin tarpeeseen perustuen valmiimpia antamaan niille köyhille, kuten työkyvyttömille, sairaille ja myös esimerkiksi vaikeista olosuhteista, kuten yksinhuoltajuudesta, joiden ei nähty varsinaisesti olevan vastuussa köyhyydestään. Sama ajatus koski köyhiä lapsia, joiden auttaminen nähtiin tärkeäksi jokaisella koko aikakaudella, vaikka köyhyys olisi johtunutkin vanhempien valinnoista.

Tuen ansaitsevuudessa yksi keskeinen jakoperuste liittyi identiteettiin. Se, kuinka hyvin avunsaajan tilanteeseen voitiin samaistua, oli yksi merkittävä peruste ajatella tukea tarvitseva ”meihin” ja avun piiriin hyväksyttäviin ihmisiin. Samoin jaoittelun kunniallisiin ja kunnioitettuihin köyhiin oli takana määrittelemässä sitä, kuka

apua ansaitsi. Kunnialliset köyhät olivat kunniaattomia vähemmän vastuussa omasta köyhydestään ja siten oikeutetuimpia yhteiskunnan tukeen. Ajoittain esimerkiksi vuonna 1987 ja uudelleen erityisesti vuoden 2009 jälkeen esiin nousi maahanmuuttajien tuen ansaitsevuus. Kirjoituksia oli niin puolesta ja vastaan, mutta melko yleisesti kirjoituksissa kuitenkin ajateltiin ”omien köyhien” meneminen aina muualla olevien tai muualta tulleiden köyhien edelle, vaikka kirjoituksissa kyllä usein huomioitiin myös se, että avuntarve ja köyhyys näillä muilla oli yleisesti paljon syvempää. 1980-luvulta 2010-luvulle välisenä aikana avun ansaitsevuudessa identiteettiin liittyen ei tapahtunut kirjoituksissa kovin suuria muutoksia. Enemmän kyse oli apua tarvitsevien ja ansaitsevien ryhmään suuremman joukon huolimisesta taloudellisten laskusuhdanteiden aikaan kuin ryhmiin sijoittamisperusteiden muuttumisesta taloudellisten suhdanteiden mukaisesti.

Mielipidekirjoituksista avun ansaitsevuutta hahmoteltiin myös tarpeen mukaan eli niissä käsiteltiin sitä, keillä nähtiin olevan aito tarve yhteiskunnan apuun köyhyyden vuoksi. Vuonna 1987 ja asunnon tarve ja asunnottomien tukeminen nähtiin sellaisena aitona tarpeena ja äärimmäisenä köyhyytenä, joka vaati toimia yhteiskunnalta, mutta tämän pienen joukon lisäksi suomalaisilla ei kirjoituksissa kuitenkaan nähty yleisesti suuria tarpeita ja köyhyys ajateltiin suhteelliseksi ja melko vähäiseksi ongelmaksi. 1990-luvun laman myötä tilanne muuttui ja aidosti apua tarvitsevia alettiin nähdä olevan huomattavasti enemmän. Alimpien työttömyyskorvauksien, toimeentulotuen, pienimpien eläkkeiden ja opintotuella elävien köyhydestä alettiin enenevässä määrin olla huolissaan ja heillä nähtiin usein aidosti olevan tarvetta avulle. Toimeentulovaikeudet erityisesti yksinhuoltajien ja yksipalkkaisten perheiden kohdalla nousivat esiin 1990-luvun laman aikaan ja jälleen enemmän 2000-luvun taantuma-aikana tosin pysyen kirjoituksissa esillä jonkin verran myös nousukausina. Yleisesti tämän tyyppisten elämäntilanteiden ja olosuhteiden vaikuttaessa huomattavasti köyhyyden ilmenemiseen, aito avun tarve nähtiin avun ansaitsevuuden takana ja perusteluna yhteiskunnan avulle. 2010-luvulla kirjoituksissa köyhyyden ei nähty määrällisesti niinkään kasvaneen, mutta entisestään syventyneen ja kasautuneen. Tämä näkyi esimerkiksi viimesijaisen toimeentuloturvan eli toimeentulotuen saajien jatkuvassa

suuressa määrässä ja ruoka-avun tarpeessa. Aidon avun tarpeen lisääntymisestä oliin huolissaan ja yleisesti kirjoituksissa vaadittiin yhteiskunnalta toimia köyhyyden vähentämiseksi ja apua tarvitsevien kunnolliseksi auttamiseksi.

Köyhyyteen ja yhteiskunnan köyhyyden vähentämisyhtymykseen suhtautumiseen liittyy aina myös kysymys siitä, kenellä nähdään olevan päävastuu köyhien auttamisesta. 1980-luvulta 2000-luvulle tässä oli tapahtunut niin tutkimuskirjallisuuden kuin mielipidekirjoitusten perusteella jonkin verran muutoksia. Ihmisten oman vastuun nähtiin aikakaudella jonkin verran kasvaneen. Tämä ajatus oli mahdollisesti lisääntynyt ainakin viimesijaisen toimeentuloturvan kautta avun hakemisen leimaavuutta ja johtanut siihen, että kaikki apua tarvitsevat eivät olleet sitä saaneet. Tosin toimeentulotuen siirtäminen vuoden 2017 alusta sosiaalitoimelta Kelalle on nähty hieman vähentäneen tätä leimaavuutta, vaikka muunlaisia ongelmia siinä on nähtykin. Ajoittain perheiden vastuun kasvattamisesta on myös esitetty, mutta sekä taloudellisessa tukemisessa että esimerkiksi hoivan järjestämisessä suomalaiset näkivät kuitenkin 1900-luvun lopulta 2010-luvulle, että päävastuun tulee olla valtiolla.

Palvelujen tuottaminen yksityisten yritysten ja kolmannen sektorin voimin sai kannatusta vuosien varrella vähän vaihtelevasti, mutta aikakaudella kuitenkin pääosin kasvavasti. Sosiaaliturvan ja sosiaali- ja terveystalvelujen päätoteuttajana ja vastuunkantajana oli kuitenkin haluttu hyvin suurella enemmistöllä pitää valtio ja julkinen sektori.

Taloudellisilla suhdanteilla oli vaikutusta vastuuasenteisiin. Erityisesti taantumakausina ihmisten oma vastuu köyhyydestään on nähty vähäisemmäksi ja merkitys on taas vastaavasti nousukausina kasvanut. Taloussuhdanteiden merkitystä valtion ja perheiden vastuurooleihin ei pysty mielipidekirjoitusten perusteella selkeästi linkittämään toisiinsa. Toisaalta lamakaudet ovat vaikuttaneet siihen, että välttämättömyysretoriikalla ihmiset on saatu hyväksymään niin oman vastuun kasvattaminen kuin esimerkiksi julkisen sektorin supistaminen ja vähintään toteuttamisvastuun siirtäminen osin tehokkaammiksi ajatelluille yrityksille. Tämä tosin liittyi niin vahvasti myös kansainväliseen kehitykseen, että kotimaisten taloussuhdanteiden merkityksellisyttä tässä oli vaikea ainakaan mielipidekirjoitusten kautta perusteellisesti pohtia.

Mielipidetutkimuksissa on saatu hyvin vahva tuki suomalaiselle laajalle pohjoismaistyyppiselle eli palveluissaan ja etuuksissaan universalismiin nojaavalle institutionaaliselle hyvinvointivaltiomallille. Samanlaisiin tuloksiin tulin mielipidekirjoitusten perusteella. Tästä poikkeaviakin kantoja oli ja suomalaista yhteiskuntaa kritisoitiin välillä ankarastikin niin suunnasta kuin toisesta, mutta hyvinvointivaltiosta ja yhteiskunnan vastuusta heikompiosaisista ei oltu missään nimessä valmiita luopumaan. Kritiikin ydinkin kohdistui enemmänkin esimerkiksi perusturvan riittämättömyyteen ja tukien kohdentumisongelmiin kuin koko malliin.

Hyvinvointivaltion keskeisimpänä tehtävänä on nähty ihmisten hyvinvoinnista huolehtimisen ja tähän pohjoismaistyyppisessä hyvinvointivaltiossa on pyritty mahdollisimman oikeudenmukaisella tulojaolla ja ihmisten yhtäläisillä mahdollisuuksilla kouluttautua ja menestyä elämässään lähtökohdistaan huolimatta. Valtion suuren roolin ja tuloeroja tasoittavan politiikan on nähty takaavan parhaiten hyvän elämän toteutumisen mahdollisimman laajasti. Tämä ajatus oli niin mielipidetutkimusten kuin mielipidekirjoitusten perusteella 1900- ja 2000-luvun taitteessa laajasti sisäistetty. Suomalaisen hyvinvointivaltion köyhyyden vähentämiseen pyrkivä tuloja tasaava politiikkaa nähtiin pääosin kirjoituksissa hyvänä asiana. Tuloerojen kasvamisesta puhuttiin kasvavassa määrin koko tutkimusjakson ja yleisesti se nähtiin asiana, josta oltiin huolissaan ja jolle yhteiskunnassa olisi tarpeen jotain tehdä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET: VUOSISADASTA TOISEEN JA TALOUDELLISESTA KRIISIAJASTA NORMAALIAIKOIHIN: KÖYHIIN, KÖYHYYTEEN JA YHTEISKUNNAN TUKITOIMIIN SUHTAUTUMINEN 1800-LUVULTA 2000-LUVULLE

Suomalainen yhteiskunta on muuttunut perusteiltaan hyvin paljon 1800-luvun alusta nykyaikaan. Sosiaaliturva ja valtion vastuu ihmisten hyvinvoinnista oli 1800-luvulla paljon rajatumpi kuin 1900-luvun loppupuolella. Keskustelu siitä, kuka ansaitsee apua ja miksi, ei kuitenkaan ole perusteiltaan muuttunut niin paljon kuin ensi ajattelumalta voisi kuvitella. Vuoden 1843 vaivaishoitoasetusehdotus esimerkiksi sisälsi kohdan, jossa työkykyiset köyhät oikeutettiin köyhäinapuun. Tämä oikeus nousi julkisessa köyhyyskeskustelussa käsitellyimpien teemojen joukkoon ja sitä kritisoitiin rankasti esimerkiksi siitä syystä, että liian antelias köyhäinapu ylläpitäisi kansan huonoja ominaisuuksia, kuten laiskuutta ja aloitekyvyttömyyttä. Köyhyyskeskustelussa 150 vuotta myöhemmin ei sinällään nähty, että työkykyisillä kansalaisilla ei tarvittaessa olisi oikeutta yhteiskunnan tukiin, ja toisaalta sosiaaliturva ja laajat valtion ylläpitämät palvelut olivat toki läsnä kaikkien elämässä päivittäin joka tapauksessa, mutta ”yhteiskunnan varoilla” elämiseen suhtauduttiin kuitenkin paheksuvaan sävyyn.

1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun yhteiskunnassa heikompiosaisten auttamishalu oli lähes samalla tavalla suhteessa siihen, kuinka suureksi köyhän oma vastuu tilanteestaan nähtiin. Osa väestöstä näki anteliaan sosiaaliturvan passivoittavan ihmisiä ja mahdollistavan sen, että itsellekin todennäköisesti antoisampaa elämää ei edes tavoiteltu. 1800-luvulla yhteiskunnassa oli aidosti tilanne, jossa rakenteelliset syyt olivat pääosin köyhyyden takana. Omilla toimilla ei oikeasti kovinkaan paljon voitu etenkään köyhistä lähtökohdista lähdettäessä nousta sosiaalisesti korkeammalle. Omalla ahkeralla työllä voitiin toki leivässä pysyä kiinni, mutta köyhyydestä pois ei ollut helppo päästä. Toisaalta puhuttaessa nykyajan ylisukupolvisesta huono-osaisuudesta ollaan jopa vaikeamman tilanteen kanssa tekemisissä. 1800-luvun köyhän sosiaalinen nousun voi siten nähdä olevan jopa yksinkertaisempaa kuin hyvin kaukana muista ryhmistä elävien äärimmäistä ja monitahoista köyhyyttä nykyaikana kärsivien. (Ks. Saari, Eskelinen ja Björklund 2020, 23–25.) 1800-luvulla kuitenkin esimerkiksi köyhyyskeskusteluun osallistuneet näkivät köyhyyden kansan omaksi syyksi, joka johtui ennen muuta laiskuudesta, saamattomuudesta ja juoppoudesta.

Ymmärtävämpää suhtautumista osoitettiin katovuosien aikaan, vaikka nekin usein nähtiin palautuvan kansan syyksi tulkiten ne Jumalan rangaistuksena laiskalle kansalle ja sen viettämälle moraalittomalle elämälle. Katovuosien kohdalla ei tällöin tai pitkään aikaan myöhemminkään nostettu esiin sitä, että yhteiskunnan toimilla laajat nälkäjohdannaiset kuolemat olisi voitu tällöinkin estää. Nälänhätä tutkinut taloushistorioitsija Miikka Voutilainen esimerkiksi on korostanut sitä, että Suomessa kansan ruokavalio oli hyvin viljapitoista ja viljelmät epäonnistuivat laajasti toistuvasti, mutta silti katoriski ei aina johtanut nälänhätään. Nälänhätä johtui myös muista tekijöistä ja ajoittain eri tekijöiden yhdistyminen johti laajempaan nälkäkatastrofiin. 1800-luvun lehdissä syynä köyhyyden konkretisoitumiseksi nälänhädäksi nähtiin kato ja kadot nähtiin ihmisistä riippumattomien tekijöiden seuraukseksi, eikä näihin voinut varsinaisesti vaikuttaa. Toki seurauksena köyhäinhoidon tilaa pyrittiin parantamaan eli sillänsä voi ajatella ymmärretyn, että yhteiskunnan toimilla pahimpia nälänhätien vaikutuksia voitiin yhteiskunnallisoin toimin lieventää. Voutilaisen mukaan keskeisiä

syitä sille, miksi kadot johtivat (ja johtavat) nälänhätiiin olivat maaomistuksen ja taloudellisten resurssien epätasainen jakautuminen, yhteiskunnan sosiaaliverkoston olemattomuus ja joidenkin väestöryhmien marginaalinen asema päätöksenteossa. Suomessa 1860-luvulla varautuminen katoihin oli selkeästi liian vähäistä, vaikka kaikki merkit satojen epäonnistumisen riskistä olivat vuosien kertomusten mukaan nähtävissä. Silti esimerkiksi korvikeravinnon keruuseen ei laajasti Voutilaisen lähteiden mukaan alettu. Yhteiskunnallinen laajempi varautuminen oli yleensäkin melko kehittämätöntä, mikä oli ainakin osin seurausta siitä, että nälkä ei katovuosinakaan kohdannut kaikkia samalla tavalla ja ylemmillä yhteiskuntaryhmillä oli esimerkiksi enemmän erilaisia vaihtoehtoja korvata viljan puutetta. (Voutilainen 2017, 19, 109, 124.) Ymmärrystä yhteiskunnallisesta yhteisvastuusta ei varsinaisesti ollut, vaikka hädänalaisten auttaminen jo kristilliseen lähimmäisenrakkauteen liittyen oli vanhastaan tunnustettu velvollisuus.

Köyhyys ja köyhyyden seuraukset olivat erilaisia 1800-luvulla kuin 2000-luvulla, koska 1800-luvulla perustarpeiden puutteista johtuvat seuraukset koituivat suhteellisen usein kuolemaksi. Tosin tutkimustulokset tuloerojen vaikutuksista johtavat samaan lopputulokseen myös tänä päivänä, kun köyhät kuolevat esimerkiksi epäterveellisemmistä elintavoistaan johtuen nuorempina kuin paremmin yhteiskunnassa pärjäävät. Yhteys oli kuitenkin esimerkiksi katovuosien aikaan paljon suurempi. Vuonna 1852 voimaan tullut vaivaishoitoasetus oli melko radikaali siinä mielessä, että sillä oli tarkoitus vähentää köyhyysongelmaa julkista köyhäinhoitoa tehostamalla ja avun piiriin laskettavien joukko oli paljon aiempaa laajempi ja valtakunnallinen asetus sisällöltään määritteli seurakuntien ja valtion työnjaon köyhäinhoidossa. Kunnille köyhäinhoito siirtyi seurakunnille vasta seuraavalla vuosikymmenellä, mutta seurakunnilla oli jo virallinen asema köyhäinhoidon järjestämisessä eikä se perustunut enää kristilliseen hyväntekeväisyyteen. (Kananoja 2017, 33.) 1800-luvulla tapahtui siis vähitellen suuria muutoksia köyhäinhoidossa, joilla valtion ohjailemana pyrittiin vähentämään köyhyyttä, joka nähtiin yhtenäistyvälle valtiolle vahingolliseksi. Köyhiin suhtautuminen ei kuitenkaan hetkessä muuttunut köyhyyden moninaisia taustatekijöitä ymmärtäväisemmäksi, mutta köyhyyskeskustelu erityisesti katovuosina ja ennen

uutta vaivaishoitoasetusta osoitti jo viitteitä tästä, vaikka köyhien yksilölliset syyt keskustelussa edelleen hallitsivat.

Yksi merkittävä muutos suhtautumisessa köyhyyteen ja köyhiin on tapahtunut köyhien oikeuksissa. 1800-luvun avustukset olivat tarveharkintaisia ja harkinta tehtiin tarkkaan. Lisäksi avustusten käyttöä ja avustettavien käyttäytymistä valvottiin. Toki Suomessa nykyisinkin viimesijainen toimeentuloturva on tarveharkintaista, mutta esimerkiksi siihen, mihin tukirahat käytetään ei varsinaisesti puututa, kunhan perustarpeet tulee hoidetuiksi. Tämän jälkeenkin lisärahaa välttämättömyyksiin on mahdollista saada esimerkiksi ehkäisevänä tai täydentävänä toimeentulotukena. Toimeentulotukea hakiessaan hakija joutuu selvittämään kaikki tulonsa ja omaisuutensa ja näiden perusteella lasketaan oikeus tukeen. (Laki toimeentulotuesta. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971412>.) Toimeentulotuet ovat kuitenkin Suomessa ainoita tarveharkintaisia köyhyyttä ehkäiseviä tukia muun sosiaaliturvan saamisen ollessa mahdollista esimerkiksi omaisuudesta huolimatta. Muidenkin tukien kohdalla vaadittujen kriteerien tulee toki täytyä.

Suomalaisilla toimeentulovaikeuksia kokevilla oli 1990-luvun ja 2000-luvun alun Suomessa paljon oikeuksia eikä köyhyys vienyt kenenkään ihmisarvoa. Avun hakemisesta oli tehty vuosikymmenten kuluessa koko ajan myös helpompaa, eikä tarkoituksena ollut nöyryyttää ketään. Mielipidekirjoituksista kuitenkin näkyi, että kaikkien apua tarvitsevien ei edelleenkaan nähty mahdollisesti leimautumisen pelossa hakeman tarvitsemaansa apua. Köyhäinhoidon nöyryyttävyys ja avun hakemisen häpeällisyys tuntuivat pysyvän ihmisten ajatuksissa, vaikka toisaalta kirjoituksissa nähtiin samaan aikaan toisten turvautuvan tarpeettomastikin yhteiskunnan apuun. 1800-luvulla köyhänavustusten hakeminen ja avun vastaanottaminen haluttiin pitää vaikeahkona ja häpeällisenäkin, jotta kynnyks myöntää avun tarve ei ylittyisi liian helposti. Lähes koko suomalainen kansa oli köyhää, joten apua ei ollut juuri suuressa määrin tarjollakaan.

Köyhien avustusmuodot olivat 1800-luvulla selkeästi köyhän muiden armopaloilla elämistä korostavia. Esimerkiksi tavallaan laillistettu kerjuu tietyllä alueella tai

avunsaaminen ruoduissa, teki köyhän köyhyyden ja erilaisen aseman suhteessa muihin hyvin näkyväksi. Samoin huutolaisten asema riippui toki talosta, johon elatusta tarvitseva oli huudettu. Joka tapauksessa kaikki tiesivät, että huutolaisella ei ollut samoja oikeuksia kuin muilla ja hän oli auttajiensa armoilla, vaikka toki köyhäinholto- lautakunnilla oli vastuu valvoa elätehoitoa. Köyhyys, ja köyhien avustaminen, oli näkyvää ja köyhältä odotettiin nöyryyttä ja kiitollisuutta saamastaan avusta. Nykyään köyhien avustaminen on piilotetumpaa eikä juuri kenestäkään voi päälle päin nähdä esimerkiksi sitä, onko hän oikeutettu toimeentulotukeen tai saako jotain ”köyhyysavustusta”. Ihmisten mielipiteitä avun ansaitsevuuuteen tutkittaessa on kuitenkin nykyaikanakin havaittu, että nöyriä ja kiitollisia on helpompi auttaa kuin tavallaan yhteiskunnan tukea itsestään selvänä oikeutena pitäviä. Tämä on kuitenkin ihan eri tavalla vaivihkaista suhtautumista ja tietynlaisten asenteiden vaatimista esimerkiksi jonkinlaisen vastikkeellisuuden kautta kuin 1800-luvulla.

Samaa asenteiden lievenemistä ja ainakin näkymättömissä olemista on havaittavissa, kun mietitään suurimmiksi syiksi köyhyyteen nähtäviä asioita näiltä eri aikakausilta. Mielipidekirjoituksissa 1900-luvun lopulta tai 2000-luvun alusta ei esimerkiksi olisi nähty sopivana sanoa, että köyhyys oli ihmisten omaa syytä, joka johtui laiskuudesta, typeryydestä, taitamattomuudesta tai juoppoudesta. Joissain kirjoituksissa asenne toisaalta oli melko samanlainen, mutta se ilmaistiin siten, että syinä köyhyyteen voi olla huonot lähtökohdat ja rakenteelliset tekijät, mutta myös yksilön omilla valinnoilla oli merkitystä ja monen köyhyyden takaa löytyi riippuvuuksia, saamattomuutta ja kykenemättömyyttä. Tätä näkemystä voitiin tosin lieventää sillä, että sen nähtiin johtuvan esimerkiksi siitä, että yhteiskunta ei ollut onnistunut tarpeeksi ajoissa havaitsemaan ihmisen tarvitsemaa apua tai työhön kyvyttömyyttä, joka saattoi juontua esimerkiksi oppimisvaikeuksista tai kasvuympäristöstä. Suurin ero lienee oli se, että yhteiskunnan vastuuta köyhyydestä ei otettu esille 1800-luvulla, mutta nykyaikaa lähestyttäessä köyhyyden nähtiin lähes aina jollain tavalla johtuvan myös yhteiskunnasta.

Kriisivuosista tai taloudellisista taantumajaksoista puhuttaessa niin 1800-luvulla kuin 1900-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa suhtautuminen köyhyyteen ja köyhiin

oli suhteessa ajanjaksojen normaalivuosiin paljon ymmärtävämpää. Suhtautumista oli toki tällöinkin monenlaista ja kirjoituksissa nähtiin, että omilla valinnoilla tai ominaisuuksilla oli niin katovuosina kuin lama-aikana merkitystä. Köyhyyden ja avun tarpeen laajentuessa kuitenkin ymmärrettiin yleisemmin, että niin sanotut kunnollisetkin ihmiset saattoivat olosuhteiden seurauksena joutua köyhyyteen. Olosuhteet ja rakenteelliset syyt köyhyyden takana ymmärrettiin suhteellisen suurina tekijöinä köyhyydelle muulloinkin taloudellisten nousukausien aikaan hyvinvointivaltion aikakaudella, mutta taantuma-aikoina näiden tekijöiden merkitys kirjoituksissa nousi enemmän esille ja köyhiä köyhyydestään jollain tavalla syyllistävä sävy joka tapauksessa väheni.

Köyhyysongelman hoitamisessa ja asenteissa siihen, kuinka köyhyyttä saadaan vähennettyä, oli nähtävissä niin samanlaisia kuin erilaisia ajatuksia eri vuosisadoilla ja nämä liittyivät kiinteästi siihen, mistä köyhyyden nähtiin johtuvan. 1800-luvun asenne oli hyvin holhoava ja pääajatuksena oli se, että ihmisten köyhyys liittyi sivistymättömyyteen ja sen seurauksena omaksuttuihin huonoihin tapoihin ja käyttäytymismalleihin. Kansan kasvattaminen ja valistaminen olivat tähän ongelmaan ratkaisuja. Ihmisten omista ominaisuuksista johtuva köyhyys voitiin luonnollisesti ratkaista sillä, että kitkettiin kasvatuksella nämä huonot ominaisuudet pois. Köyhiä oli avustettava, mutta avustamisen lisäämistä ei nähty ratkaisuna, sillä se olisi vain lisännyt avustettavien joukkoa ja saanut ihmiset tottumaan joutilaisuuteen ja jatkamaan pahoja tapojaan. Avustaminen haluttiin tästä syystä kytkeä työhön. Vastikkeeton tuki nähtiin vaarallisena ja haitallisena niin yhteisölle kuin köyhälle itselleen.

Viimeisten vuosikymmenten aikana mielipidekirjoituksista voi nähdä, että vastikkeettoman tuen haitalliseksi näkeminen oli jonkin verran vahvistunut yhteiskunnassa. Esimerkiksi työttömien aktivoimiseen on kiinnitetty enemmän huomiota ja vaatimuksia myös tuettujen töiden lisäämisestä on esitetty. Toisaalta samaan aikaan on toistuvasti esitetty perustoimeentuloturvasta kaiken vastikkeellisuuden ja harkinnan poistamista kansalaispalkkaan tai perustuloon siirtymisellä. Nykyaikana köyhyys useimmiten nähdään sekä rakenteellisista että yksilöön liittyvistä tekijöistä joh-

tuvana. Täten ratkaisuvälikoimakin on sekä rakenteellisiin syihin, esimerkiksi koulutuksella, yhteiskunnan monenlaisin tukimuodoin ja rakenteellisen sosiaalityön kautta, sekä yksilöllisiin syihin, esimerkiksi yksilöllisen sosiaalityön ja koulutuksen ja terveydenhoidon kautta, puuttuvaa. Ratkaisuna taloudellisiin ongelmiin nähdään taloudellinen tuki, mutta erilaisten vastikkeellisuusvaatimusten ja tilannekartoitusten kautta pyritään puuttumaan jokaisen apua pidempiaikaisesti tarvitsevan köyhyyden rakenteellisiin ja yksilöllisiin syihin niihin sopivin ratkaisuin.

Suurin ero vertailtaessa köyhyyteen suhtautumista ennen ja nykyään löytyi siitä, että nykyajan suhtautuminen sanomalehtien mielikirjoituspalstoilla oli huomattavasti moninaisempaa kuin 1800-luvun sanomalehdissä. Julkisesti 1800-luvulla esitetty näkemys oli paljon yksimielisempi ja yksioikoisempi kuin nykyisin. Tämä johtui varmasti sekä kirjoittajien homogeenisyydestä että yhteiskunnan arvojen laajemmasta yhdenmukaisuudesta. Nyky-yhteiskunta on viimeisten vuosikymmenienkin aikana muuttunut moninaisemmaksi monin tavoin ja tämä näkyi myös suhtautumisessa. Yhteiskunnassa on tapahtunut tuloerojen kasvua ja on nähty ihmisten välisen solidaarisuuden ja empatian vähentymistä. Tämä näkyy ihmisten asenteiden ja arvojen mukaisena jakautumisena suhtautumisessa heikompiosaisiin. Mielipidekirjoituksia kirjoitetaan monenlaisista taustoista eli kirjoittajilla voi olla omaa kokemusta köyhyydestä tai nimenomaan ei, mutta joka tapauksessa kirjoituksia yhdistää kirjoittajien halu tuoda esille mielipiteensä köyhistä tai yhteiskunnan tukitoimista. Näkemykset ja asenteet köyhiin ja köyhyyteen olivat Helsingin Sanomien mielipidepalstalla 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa hyvin monenlaisia ja suhteutumista voi tulkita tietynlaisen suhtautumistapojen kasvamista tai vähentymistä, mutta näkemykset ja suhteutuminen olivat yhtä moninaisia kuin kirjoittajatkin.

Tutkimuskohteena köyhyyteen suhtautuminen oli hyvin mielenkiintoinen ja haastava, sillä Ihmisten ajatusten tutkimisessa on luonnollisesti omat ongelmansa eikä niihin voi täysin päästä käsiksi. Mielipidekirjoitukset olivat yksi keino tähän. Lehtiin kirjoittelua eivät erityisesti 1800-luvulla kuitenkaan usein harrastaneet ”tavalliset” ihmiset, joten niistä voi päätellä lähinnä sivistyneistön kantoja. Esimerkiksi pitäjänko-

kousten pöytäkirjoista kävi paremmin ilmi tavallisten talonpoikien ja pitäjäen esivallan edustajien asenteet. Lähteitä olisi voinut olla paljon enemmänkin, jolloin aiheesta voisi saada enemmän irti, mutta tämän tutkielman puitteissa se ei ollut mahdollista. Aihetta olisi siis mahdollista ja kiinnostavaa tutkia tulevaisuudessa laajemmin.

Köyhyys ja suhtautuminen köyhyyteen on tärkeä tutkimuskohde, jonka tutkimustarve ei erilaisten köyhyystutkimusten yleisyydestä huolimatta katoa. Köyhyys on ajankohtaista niin kauan kuin köyhyyttä yhteiskunnissa kohdataan. 2020-luvun Suomessa ja maailmassa aihe on ehkä ajankohtaisempi kuin koskaan, sillä koronapandemian aiheuttamat taloudelliset ongelmat iskevät pahiten suuremmaksi osaksi jo ennestään köyhiin tai köyhyysriskissä eläviin. Koronapandemian aiheuttamalla maailmanlaajuisella lamalla tulee olemaan vaikutusta varmasti köyhyyteen, ihmisten suhtautumiseen ja yhteiskunnan avustamismahdollisuuksiin vielä vuosia, joten jatkotutkimusten aiheeksi jää se, kuinka perusteellisen muutoksen koronapandemia onnistui maailmaan tekemään, ja miten se näkyy suomalaisessa yhteiskunnassa esimerkiksi köyhyyteen ja yhteiskunnan köyhyyttä vähentämään pyrkiviin toimiin suhtautumisena. Tässä tutkielmassa ei analyysissä ole voitu mennä niin syvälle teksteihin kuin olisi ollut mahdollista ja jatkotutkimuksien aiheeksi jää tältä yleisemmältä asennetasolta syvemmälle siirtyminen. Ajatuksena oli tehdä kokoava köyhyysasenneanalyysi eri aikakausilta ja pohtia köyhyyteen suhtautumisessa tapahtuneita muutoksia ja syitä muutoksiin. Niin kuin olettaa saattoi, suhtautumisessa on tapahtunut muutoksia 1800-luvulta nykyaikaan verrattuna ja myös näiden aikakausien sisällä esimerkiksi taloudellisiin suhdanteisiin liittyen. Toisaalta paljon on pysynyt myös samana. Ihmiset eivät ehkä lopulta ole niin perusteellisesti muuttuneet vuosisatojen aikana kuin usein mahdollisesti ajatellaan.

LÄHTEET

Arkistolähteet:

Oulun maakunta-arkisto (OMA). Oulun lääninkanslian arkisto (OLKA). Oulun läänin maaherra Stjernschantzin vuosikertomus 16.4.1832. JKK 149.

Jyväskylän maakunta-arkisto (JyMa). Jämsän kirkonarkisto (JKA). Jämsän pitäjänkokousten pöytäkirjat 22.10.1837, 29.7.181838, 17.2.1839. II Ca:4.

Oulun maakunta-arkisto (OMA). Kemijärven kirkonarkisto (KeKA). Kemijärven pitäjänkokousten pöytäkirja 3.12.1831. II Ca:1.

Oulun maakunta-arkisto (OMA). Kuusamon kirkonarkisto (KuKA). Pitäjänkokousten pöytäkirjat 28. ja 29.12.1832, 27. ja 28.12.1833, 2.10.1841 ja 1.10.1842. II Ca:2.

Jyväskylän maakunta-arkisto (JyMa). Laukaan kirkonarkisto (LKA). Laukaan pitäjänkokousten pöytäkirjat 2.2.1834, 19.2.1837, 18.2.1838. II Ca:2.

Sanomalehdet:

Finlands Allmänna Tidning 1843.

Helsingin Sanomat. 1987, 1993, 1997, 2005, 2009, 2018.

Morgonbladet 1845.

Maamiehen Ystävä 1846–1847.

Oulun Wiikko-Sanomat 1832 ja 1834.

Saima 1845.

Suometar 1848–1849, 1851 ja 1853.

Internet-sivustot:

Finlex. Laki toimeentulotuesta. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971412>. Luettu 11.10.2020.

Ihmisoikeusliitto. <https://ihmisoikeusliitto.fi/ihmisoikeudet/ihmisoikeuksien-julistus/>. Luettu 13.10.2020.

Tilastokeskus. http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_kansantalous.html. Luettu 28.1.2020.

Tilastokeskus. https://www.stat.fi/til/tyti/2018/16/tyti_2018_16_2019-12-03_tie_001_fi.html Luettu 28.1.2020.

Tilastokeskus. https://www.stat.fi/til/tjt/2018/06/tjt_2018_06_2020-03-12_tie_001_fi.html Luettu 2.11.2020.

Kirjallisuus:

Airio, Ilpo (2013): Toimeentuloturva osana sosiaaliturvaa. Teoksessa Airio, Ilpo (toim.) Toimeentuloturvan verkkoa kokemassa. Kansalaisten käsitykset ja odotukset. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Airio, Ilpo (2013): Kuka kannattaa toimeentuloturvajärjestelmää? Teoksessa Airio, Ilpo (toim.) Toimeentuloturvan verkkoa kokemassa. Kansalaisten käsitykset ja odotukset. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Alapuro, Risto (1987): Pitkä yhteiskuntarauha 1800-luvulla, äkilliset murrokset 1900-luvun alussa. Teoksessa Pitkänen, Kari (toim.) Nälkä, talous, kontrolli. Näkökulmia kriisien ja konfliktien syntyyn, merkitykseen ja kontrolliin. Helsinki.

Alenius, Kari (1990): Ylitornion väkiluvun kehitys ja siihen vaikuttaneet tekijät 1809-1870. Teoksessa Tornionlaakson vuosikirja 1990. Kemi: Tornionlaakson kotiseututoimikunta. 187-208.

Enbuske Matti, Runtti Susanna ja Manninen Turo (1997): Rovaniemen historia 1721-1990. Jokivarsien kasvatit ja junantuomat. Rovaniemi: Rovaniemen kaupunki, Rovaniemen maalaiskunta, Rovaniemen seurakunta.

Ervasti, Seppo (1978): Kuusamon historia I. Kuusamo: Kuusamon kunta.

Forma, Pauli (1998): Mielipiteiden muutos ja pysyvyys. Suomalaisten mielipiteet hyvinvointivaltiosta, sosiaaliturvasta ja hyvinvointipalveluista vuosina 1992 ja 1996. Helsinki: STAKES.

Forma, Pauli (2006): Niin hyvinä kuin huonoinakin aikoina – Suomalaisten sosiaalipolitiikkaa koskevat mielipiteet vuonna 2004. Teoksessa Kautto, Mikko (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2006. Sosiaali- ja terveystalouden tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Heikkinen, Antero (1989): Kuolemanpolut Kainuussa 1830-luvun alussa. Teoksessa Sihvo, Hannes ja Turunen, Risto (toim.) Rajamailta. Joensuu: Universitas Joensuuensis, Studia Carelica humanistica.

Isola, Anna-Maria, Larivaara, Meri ja Mikkonen, Juha. (2007) Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä. Helsinki: Avain.

Julkunen, Raija (2017): Muuttuvat hyvinvointivaltiot. Eurooppalaiset hyvinvointivaltiot reformoitavina. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Julkunen, Raija (2006): Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu. Helsinki: Stakes.

Kallio, Johanna ja Niemelä, Mikko (2017): Kuka ansaitsee tulla autetuksi? Kansalais-
ten asennoituminen toimeentulotuen saajiin Suomessa vuonna 2015. *Janus Sosiaali-
politiikan ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti*, 25:2. 144-159. Saatavilla:
<https://journal.fi/janus/article/view/57360>, luettu 5.6.2019.

Kananen, Juho ja Kantola, Anu (2017): Johdanto: Suomen malli. Teoksessa Kananen,
Johannes (toim.) *Kilpailuvaltion kyödissä. Suomen hyvinvointimallin tulevaisuus*.
Helsinki: Gaudeamus.

Kananoja, Aulikki (2017): Sosiaalipolitiikka sosiaalityön kehyksenä. Teoksessa Kana-
noja, Aulikki, Lähteinen, Martti ja Marjamäki, Pirjo (toim.) *Sosiaalityön käsikirja*.
Helsinki: Tietosanoma Oy.

Kangas, Olli ja Ritakallio, Veli-Matti (1996): Kuka on köyhä? Tutkimushankkeen läh-
tökohdat ja tavoitteet. Teoksessa Kangas, Olli ja Ritakallio, Veli-Matti (toim.) *Kuka
on köyhä? Köyhyys 1990-luvun puolivälin Suomessa*. Turku: STAKES ja Turun yli-
opiston sosiaalipolitiikan laitos.

Kangas, Olli ja Sikiö, Jaana (1996): Kunnan kansalaisia vai laiskoja lurjuksia? Suoma-
laisten käsitykset toimeentulotuen saajista. Teoksessa Kangas, Olli ja Ritakallio, Veli-
Matti (toim.) *Kuka on köyhä? Köyhyys 1990-luvun puolivälin Suomessa*. Turku:
STAKES ja Turun yliopiston sosiaalipolitiikan laitos.

Karvonen, Sakari (2019): Koetun hyvinvoinnin tila tunnuslukujen valossa. Teoksessa
Kestilä, Laura ja Karvonen, Sakari (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2018*. Helsinki:
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Kauranen, Kaisa (1995): Rahvas, virkamiehet ja esivalta. Nälkä- ja tautivuodet Poh-
jois-Suomessa 1832-1833. Teoksessa Tiihonen, Seppo (toim.) *Virkanyrkit ja muita
hallintohistorian tutkimuksia*. Helsinki: Hallintohistoriallisia tutkimuksia 16.

Kestilä, Laura ja Karvonen, Sakari (2019): Johdanto. Teoksessa Kestilä, Laura ja Kar-
vonen, Sakari (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2018*. Helsinki: Terveyden ja hyvin-
voinnin laitos.

Kulmala, Helvi (1968): Köyhäinhoito ja köyhät Maskun kihlakunnassa 1809–1854.
Turku.

Laihiala, Tuomo ja Ohisalo, Maria (2017a): Leipäjonot sukupuolisen ja sosiaalisen
eriarvoisuuden mittarina. *Sosiologia* 54:2. 128–149.

Laihiala, Tuomo ja Ohisalo, Maria (2017b): Sosiaalipummit leipäjonossa? – Kansa-
laisten käsityksiä huono-osaisten ansaitsevuudesta. Teoksessa Saari, Juho (toim.) *So-
siaaliturvariippuvuus. Sosiaalipummit oleskeluyhteiskunnassa?* Tampere: Suomen
Yliopistopaino Oy.

Louhelainen, Pekka (1988): Tarve vai ansiot? Suomalaisen sosiaaliturvan tavoitetaso
huoltovaltion vaivaishoidollisista periaatteista hyvinvointi-ideologiaksi. Helsinki:
Sosiaaliturvan Keskusliitto.

- Mukkila, Susanna, Ilmakunnas Ilari, Moisio, Pasi ja Saikkonen, Paula (2019): Köyhyys ja perusturvan riittävyys. Teoksessa Kestilä, Laura ja Karvonen, Sakari (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Muuri, Anu, Aalto, Anna-Mari, Manderbacka, Kristiina ja Arffman (2019): Sosiaali- ja terveydenhuollon kannatusperusta väestössä. Teoksessa Kestilä, Laura ja Karvonen, Sakari (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Muuri, Anu ja Manderbacka, Kristiina (2010): Hyvinvointivaltion kannatusperusta. Teoksessa Vaarama, Marja, Moisio, Pasi ja Karvonen, Sakari (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Niemelä, Mikko (2013): Mielipiteet toimeentuloturvaetuuksien kohdentumisongelmista ja niiden ratkaisukeinoista. Teoksessa Airio, Ilpo (toim.) Toimeentuloturvan verkkoa kokemassa. Kansalaisten käsitykset ja odotukset. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Niemelä, Mikko (2010): Kelan etuuskäsittelijöiden näkemykset köyhyyden syistä. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti, 18:4. 337–354. Saatavilla: <https://journal.fi/janus/article/view/50584/15325> Luettu 12.6.2018.
- Numminen, Jaakko (1956): Sananvapaus ja julkisen mielipiteen synty. Teoksessa Renvall, Pentti (toim.) Suomalaisen kansanvallan kehitys. Porvoo: WSOY.
- Piirainen, Veikko (1958): Kylänkierrolta kunnalliskotiin. Savon ja Pohjois-Karjalan maaseudun vaivaishoitotoiminta vaivaishoidon murroskautena 1800-luvun jälkipuoliskolla. Helsinki: Historiallisia tutkimuksia 49.
- Pulma, Panu (1990): Köyhästäkö kansalainen? Köyhyys poliittisena ongelmana. Teoksessa Haapala, Pentti (toim.) Talous, valta ja valtio. Tutkimuksia 1800-luvun Suomesta. Tampere: Vastapaino.
- Pulma, Panu (1994): Maatalous yhteiskunta ajautuu kriisiin. Teoksessa Jaakkola Jouko, Pulma Panu, Satka Mirja ja Urponen Kyösti (toim.) Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisten sosiaalisen turvan historia. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto 1994.
- Rantatupa, Heikki (1988): Alatornion historia. Tornio: Tornion kaupunki.
- Saari, Juho. (2015): Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Helsinki: Gaudeamus.
- Saari, Juho, Eskelinen, Juho ja Björklund, Liisa (2020): Raskas perintö. Ylisukupolvinen huono-osaisuus Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Saikkonen, Paula, Karvonen, Sakari ja Kestilä, Laura (2019): Katse kohti hyvinvointipolitiikan tulevaisuutta. Teoksessa Kestilä, Laura ja Karvonen, Sakari (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Silvasti, Tiina (2011): Ruoka-avun vakiinnuttaminen Suomessa. Tarpeen ja oikeutuksen jäljillä. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti, 19:3.

279–289. Saatavilla: <https://journal.fi/janus/article/view/50624/15352> Luettu 1.9.2020.

Stark, Laura (2006): Kansallinen herääminen ja sosiaalinen nousu maaseudulla. Tuskaa ja toivoa varhaisissa omaelämäkerroissa. Teoksessa Helsti, Hilikka, Stark, Laura ja Tuomaala, Saara (toim.) Modernisaatio ja kansan kokemus Suomessa 1860 – 1960. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Särkelä, Riitta (2016): Järjestöt julkisen kumppanista markkinoiden puristukseen. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen muutos sosiaalipalvelujen tuottajana vuosina 1990–2010. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Taipale, Ilkka (2007): Esipuhe: Suomenmaassa on jotain mätää. Teoksessa Isola Anna-Maria, Larivaara, Meri ja Mikkonen, Juha (toim.) Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä. Helsinki: Avain.

Tommila, Päiviö (1988): Suomen lehdistön historia I. Sanomalehdistön vaiheet vuoteen 1905. Kuopio: Kustannuskiila.

Vaarama, Marja, Moisio, Pasi ja Karvonen Sakari (2010): Johdanto. Teoksessa Vaarama, Marja, Moisio, Pasi ja Karvonen, Sakari (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Vehkaoja, Marjatta (1985): Rikkaat ja köyhät sosiaalishistoriallisessa tarkastelussa. Kausijulkaisussa Sosiaaliturva 73:24. 1239–1241.

Vesala, Kari Mikko ja Rantanen, Teemu (2007): Laadullinen asennetutkimus: lähtökohtia, periaatteita ja mahdollisuuksia. Teoksessa Vesala, Kari Mikko ja Rantanen, Teemu (toim.) Argumentaatio ja tulkinta. Laadullisen asennetutkimuksen lähestymistapa. Helsinki: Gaudeamus.

Voutilainen, Miikka (2017): Nälän vuodet. Nälänhätien historia. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Wilkinson, Richard ja Pickett, Kate (2011): Tasa-arvo ja hyvinvointi. Miksi tasa-arvo on hyväksi kaikille? Helsinki: HS kirjat.

LIITTEET

LIITE 1: KÖYHYEDEN MÄÄRITELMÄT

Köyhyyden määritelmät

1987 (yht. 31 kirjoitusta)

- HS 3.3.1987, 17. "Mihin ihmisen kyvyt riittävät?", Marja Voutilainen, Rauma.
- HS 6.3.1987, 23. "Työhön kuluvat kaikki voimavarat.", Hoitotyöläinen, Helsinki.
- HS 6.3.1987, 23. "Asuntola on ympäristö haitta.", C.L., Helsinki.
- HS 10.3.1987, 12. "Nyt Köyhän punnittava äänestyksessä.", Sakari Nupponen, Nurmijärvi.
- HS 19.3.1987, 17. "Nälkävuodet.", Johannes Salminen.
- HS 20.3.1987, 23. "Demarit etääntyneet kentästään." Pettynyt, Espoo ja Demariko?, Alavus.
- HS 21.3.1987, 26. "Voittajat ja häviäjät." Pietarinen, Juhani.
- HS 22.3.1987, 18. "Raataminen vie minut loppuun." Työ on, antakaa minulle koti, Helsinki.
- HS 31.3.1987, 15. "Raatajan tulot kelpaisivat minulle." Järkeään katuva, Turku.
- HS 31.3.1987, 15. "Avioliitto olikin meille kallis." Haluaisimme joskus päästä lomalekin, Vantaa.
- HS 1.4.1987, 23. "Päähänpotkitut jättivät nyt äänestämättä." Vanha aviopari, Tampere.
- HS 1.4.1987, 23. "Yksilö on meillä todella heikoilla." Yksi nukkuvista.
- HS 3.4.1987, 21. "Turvaistuinlaki liian kallis yksinhuoltajalle." Entistä yksinäisempi äiti, Vantaa.
- HS 4.4.1987, 21. "Velat ja verot näännyttävät meidät." Suurivelkainen marginaalipari, Vuolijoki.
- HS 11.4.1987, 21. "Yksinhuoltajan avustuksia ylimainostetaan." Harmittaa, Helsinki.
- HS 13.4.1987, 16. "Elämiseen jää vain 50 mk." Kohtalotoveri, Turku.
- HS 17.4.1987, 18. "Moni perhe pärjää paljon vähemmällä." Asuntolainako onnemme este?, Kauniainen, H. P., Vantaa ja Eipä nurista turhista, Vantaa.
- HS 29.4.1987, 17. "Parempi väki torjuu vuokratulot." Ihmisarvo kunniaan, Helsinki.
- HS 5.5.1987, 15. "'Paremmat' eivät halua rikkoo ja liata." Millainen on "parempi" ihminen, Järvenpää.
- HS 7.5.1987, 18. "Elämäntapamuutos ei käy katastrofien kautta." Matti Hyryläinen, Vihti.
- HS 15.5.1987, 26. "Asuntopula syynä Jakomäen ongelmiin." Riitta Järvi, Jakomäen yläasteen ja lukion rehtori, varavaltuutettu (sit.), Helsinki.
- HS 19.5.1987, 17. "Vuokratalojen ympäristöt roskaisimpia." Luonnon ystävä - ei vihreydellä vouhottava, Helsinki.
- HS 12.6.1987, 21. "Verotus murskaa perheitä." Pentti Rönkkö, lehtori, Kangasala.
- HS 18.6.1987, 12. "Kaksipalkkaisten etua ajetaan, yksipalkkaiset näännyvät." Tapani Ollila, viisihenkisen lapsiperheen ainoa tulonsaaja, Hyvinkää.

HS 26.6.1987, 15. "Pitkäaikaispotilasta ryöstetään surutta." Lopussa ei seiso kiitos, Helsinki.

HS 29.9.1987, 21. "Hoitomaksuista pääsi melkein itku." Aila Haapaniemi, Helsinki.

HS 5.7.1987, 9. "Suhde viinaan surkuhupaisa." Leena Warsell, suunnittelusihteeri Oy Alko Ab, Helsinki.

HS 10.7.1987, 17. "Tinkien omaan kotiin." Liisa Laine, Helsinki.

HS 12.7.1987, 44. "Verohelpotukset vain lisäisivät tuloeroja." Mirja Nyholm, Kirkkonummi.

HS 29.7.1987, 14. "Auttaisin jos en itse olisi hädässä." Jouni Korpela, Helsinki.

HS 30.7.1987, 13. "Kontula loi apatiaa mutta ei itsetuntoa." Kirsi-Marja Häyrinen, Helsinki.

1993 (yht. 11 kirjoitusta)

HS 10.3.1993, 14. "Arvojen muuttamisen aika." Timo Juurikkala, Vantaa.

HS 15.3.1993, 11. "Työt on jaettava kaikille." Yrjö Honkala, Joensuun ylioppilaskunnan hallituksen pj. ja Antero Remus, velvoitetyöllistetty, Joensuu.

HS 28.3.1993, 17. "Lapsiperheiden asema kestämaton." Lapsiperheiden puolesta, Kerava.

HS 5.4.1993, 8. " "Suurituloinen" putoaa pian köyhyysloukkuun." Kohta köyhä, Helsinki.

HS 15.4.1993, 11. "Lapsilisää ei saa pienentää." Pennin venyttäjä, Espoo.

HS 17.4.1993, 11. "Somalin lapsi kutsuu äitiään." Marja-Liisa Karlsson, opiskelija ja ulkomaalaisten opettaja, Helsinki.

HS 23.4.1993, 11. "Jokainen voi osallistua kehitysapuun." Eila Kivekäs, puheenjohtaja ja Eila Alanko, toiminnanjohtaja, Suomen Unifem - Finland Unifem r.y.

HS 7.5.1993, 13. "Naiset eivät alistu kapinatta." Anja Oksa, tasa-arvokysymyksistä vastaava järjestötoimitsija Metallityöväen liitto, Helsinki.

HS 25.5.1993, 11. "Kunnan köyhyys lienee suhteellinen käsite." Ahti Puumalainen, kunnanjohtaja, Juuka.

HS 3.6.1993, 13. "Yksihuoltajat kaikkein heikoimmilla.", Lea Kononov, puheenjohtaja, Heljä Sairisalo, toiminnanjohtaja Yksihuoltajien ja yhteishuoltajien liitto ry., Helsinki.

HS 6.6.1993, 19. "Kukkaro tyhjä täynnä!", Ritva Klinga, sairaala-apulainen, Helsinki. (pienituloisetkin alla köyhyysrajan ja jotuvat kohta turvautumaan toimeentulotukeen.)

1997 (yht. 13 kirjoitusta)

HS 13.3.1997, 15. "Lukukausimaksu vain vaikeuttaisi opiskelua.", Kirsti Ala-Harja, kansanedustaja (kok.), sivistysvaliokunnan puheenjohtaja, Seinäjoki.

HS 7.4.1997, 8. "Nuorille oikeus toimeentuloon.", Tiina Kaarela, puheenjohtaja yksihuoltajien ja yhteishuoltajien liitto, Helsinki.

HS 13.4.1997, 19. "Köyhyys haittaa kuntakuvaa!", Irja Saranpää-Quenat, sosiaalioyöntekijä täältä jostakin, Jalasjärvi.

HS 17.4.1997, 15. "Sosiaaliturvatulojen verotuksesta luovuttava.", Juha Karvala, sosiaalijohtaja, Vaasa, Jaakko Luomahaara, sosiaalijohtaja, Hämeenkyrö, Pekka Saaremaa, sosiaali- ja HS 6.5.1997, 11. "Opintosuoritukset kiinnostavat.", Matti Salminen, veronmaksaja, Helsinki.

terveysjohtaja, Kerava, Erkki Torppa, kehittämispäällikkö, Jyväskylä.

HS 24.4.1997, 15. "Pieniä tuloja ei kannata verottaa.", Kati Peltola, Keskisen sosiaalikeskuksen johtaja, Helsinki.

HS 25.4.1997, 15. "Ruoka-apua opiskelijallekin.", Harri Huikuri, Varkaus.

HS 28.4.1997, 11. "Vuositulomalli kohtuuton.", Pekka Uusitalo, sosiaalipoliittinen vastaava Suomen tekniikan opiskelijoiden liitto, Helsinki.

HS 28.4.1997, 11. "Miksi vaahdota toimeentulotuesta.", Kaija Salomaa, tutkija-sosiaalilyöntekijä, Matti Heikkilä, tutkimuspäällikkö Stakes.

HS 3.5.1997, 19. "Opiskelijalle tukea - ei almuja.", Astrid Thors, Bryssel.

HS 6.5.1997, 11. "Sosiaaliturvaa käytetään väärin.", Niina Paju, Helsinki.

HS 4.6.1997, 15. "Yksinhuoltajuus on köyhyysriski.", Tiina Kaarela, puheenjohtaja, Pii Rantala, aluesihtööri, Yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto, Helsinki.

HS 26.7.1997, 17. "Työttömyyskin syynä kansalaisten lihomiseen.", Kai Lainio, Janakkala.

HS 27.7.1997, 13. "Nähdäänkö Suomessa nälkää?", Jeri Vuorela, Mikkeli.

2005 (yht. 11 kirjoitusta)

HS 3.3. "Yrittäjästä ei synny työttömyysmenoja.", Seppo Ripattila, Espoo.

HS 16.3.2005. "Huono-osaisuus kasvanut ja kasautunut." Marjatta Vesterinen, sosionomi amk, Vantaa.

HS 19.3.2005. "Maistereille pätkätöitä nälkäpalkalla.", Marko Nenonen, dosentti, historian yliassistentti, Tampereen yliopisto.

HS 3.4.2005. "Espoon toimeentulotuki kangertelee.", Saana Lehto, Espoo.

HS 14.4.2005. "Köyhät kuolevat nuorempina kuin rikkaat.", Jukka Savolainen, Helsinki.

HS 19.4.2005. "Kansaneläkeläisten asemaa korjattava." Maria-Lisa Rodhin, Helsinki.

HS 4.5.2005. "Köyhällä ei varaa Atkinsin dieettiin.", Mikko Ahola, Helsinki.

HS 17.5.2005. "Taloudellinen varmuus edistää lasten hankintaa.", Wilhelmiina Karikko, opiskelija, Rovaniemi.

HS 21.6.2005. "Palkka kykyjen mukaan?", Heikki Kannosto, Hyvinkää.

HS 12.7.2005. "Köyhien huono kohtelu on häpeäksi Suomelle.", Leena Brunberg, Markku Sundell, Rafael Lehtinen, Helsinki.

HS 23.7.2005. "Minne matka, Helsingin kotihoito?", Ritva Winter, sosiaaliterapeutti, eläkk. sosiaalilyöntekijä ja Mirja Winter-Heikkilä, pääsihtööri, eläkk., ent. sosiaali- ja terveysjohtaja ja lääninsosiaalitarkastaja, Helsinki.

2009 (yht. 17 kirjoitusta)

HS 2.3.2009. "Kerjäläisten kohtelu tuntuu julmalta.", Rosto Utriainen, työtön pastori, Helsinki.

HS 8.3.2009. "Eläkeratkaisu lisää köyhien määrää.", Rauli Vainio, Pori.

HS 9.3.2009. "Köyhäilyajattelussa unohtuvat todelliset köyhät.", Jukka Kärkkäinen, lääketieteen tohtori ja psykiatri, kaupungin valtuutettu (vas.), Turku.

HS 15.3.2009. "Tästä taantumasta on selvittävä maksukykyisten varoin.", Matti Hautala, kauppatieteiden ylioppilas, Espoo.

HS 4.4.2009. "Etsin sinua, varakas liikemies.", Tositarkoituksella, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 5.4.2009. "Päätäjissä ei ole köyhien ystäviä.", Sakari Tahvanainen, Joensuu.

HS 17.5.2009. "SAK:lla näytön paikka lapsilisän päivittämisessä.", Raija Marttila, Helsinki.

HS 30.5.2009. "Toimeentulotuista ei saa leikata.", Hans Hämäläinen, valtiotieteiden maisteri, Helsinki.

HS 31.5.2009. "Kuuluuko toimeentulotuki ylellisyyksiin.?", Annukka Sivula, opiskelija, Helsinki.

HS 3.6.2009. "Säästö toimeentulotuista tehnyt jo pahaa jälkeä.", Sari Sintonen, yhteiskuntatieteiden maisteri, perheneuvoja, Hämeenlinna.

HS 18.6.2009. "En haluaisi olla riippuvainen vanhemmistani.", Työtön nainen, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 23.6.2009. "Köyhällä ja rikkaalla eri asema politiikassa.", Rauli Vainio, Pori.

HS 10.7.2009. "Enemmän inhimillisyyttä kerjäläisiä kohtaan.", Mika Niikko, kaupunginvaltuutettu (perus), Vantaa.

HS 15.7.2009. "Toimeentulo ei ahdistaa opiskelijaa vain kesällä.", Anna-Mili Tölkö, Helsinki.

HS 16.7.2009. "Vasemmiston ei pidä tehdä myönnytyksiä.", Anja Welin, valtiotieteiden maisteri, Vantaa.

HS 16.7.2009. "Tuskinpa kerjääminen on rahasampo kenellekään.", Anne Nieminen, Turku.

HS 28.7.2009. "Köyhällä vanhuksella ei ole varaa valita.", Seppo Väisänen, vanhusjoston jäsen, Helsinki.

2018 (yht. 16 kirjoitusta)

HS 8.3.2018, 10. "Nuorille tulee turvata tarpeenmukainen asuminen." Leena Rusi, Koti kaikille -hanke, Sininauhasäätiö.

HS 6.4.2018, 54. "Liian alhainen perusturva ruokkii eriarvoisuutta.", Jiri Sironen, puheenjohtaja EAPN-Fin -Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto ja Yrjö Mattila, puheenjohtaja Suomen sosiaalioikeudellinen seura.

HS 7.4.2018, 17. "Takuueläke on liian pieni." Mika Lille, Helsinki.

HS 10.4.2018, 44. "Köyhyys syö naista ja miestä ja tekee mielen katkeraksi." Työläisäiti, julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 10.4.2018, 44. "Takuueläkkeellä olevat saavat toimeentuloa." Jari Arjoranta, Helsinki.

HS 17.4.2018, 9. "Köyhille lapsille tulisi järjestää maksutonta.", Janne Viljamaa, sosiaalipsykologi, tietokirjailija, Helsinki.

HS 1.5.2018, 10. "Eriarvoisuustyöryhmä unohti työkyvyttömät.", Maura Ryömä, filosofian maisteri, Suonenjoki.

HS 13.5.2018, 72. "Leipäjonoissa on paniikki.", Aino Triumpf, Espoo.

HS 14.5.2018, 13. "Hyvä lapsuus ei ole kiinni rahasta.", Tuija Lustig, Espoo.

HS 28.5.2018, 42. "Joskus rahaa luokkaretkiin ei vain ole.", Äiti, julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimikerkillä.

HS 3.6.2018, 70. "Tyylikonsulttien neuvot vain lisäävät pienituloisten vanhempien taakkaa." Marianne Sinkkonen, Merimasku, Naantali.

HS 4.6.2018, 42. "Eläkeläisten perusturvaa on kehitettävä.", Veikko Simpanen, sosiaalineuvos, Espoo.

HS 11.6.2018, 46. "Kelan linjaus toimeentulotuesta on opiskelijoille kohtuuton.", Lauri Linna, hallituksen puheenjohtaja ja Titta Hiltunen, hallituksen jäsen Helsingin yliopiston ylioppilaskunta.

HS 30.6.2018, 64. "Köyhimmät jäävät tulolaskurin ulkopuolelle.", Simo Raittila, sosiologian jatko-opiskelija, Helsinki.

HS 30.6.2018, 66. "Leipäjonojen uusi malli ei poista köyhyyttä.", Antero Laukkanen, puheenjohtaja, Hyvä Arki ry.

HS 10.7.2018, 42. "Sujuva arki on tärkeää lomallakin.", Katariina Juurikkala, Lapsiperheiden arjen tukeminen -toiminnan koordinaattori ja Marianne Heikkilä, pääsihteeri Marttaliitto.

LIITE 2: ANSAITSEVUUS

1987

Ansaitsevuus (yht. 42 kirjoitusta)

Control - kontrolli (18 kpl) (Kenen syy tilanne on? Mistä johtuu?)

HS 31.3.1987, 15. "Raatajan tulot kelpaisivat minulle." Järkeään katuva, Turku.

HS 6.4.1987, 18. "Orjatyölle löytyy jo vaihtoehtoja." Ahti Hyppönen, Helsinki.

HS 13.4.1987, 16. "Elämiseen jää vain 50 mk." Kohtalotoveri, Turku.

HS 5.5.1987, 15. "'Paremmat' eivät halua rikkoo ja liata." Millainen on "parempi" ihminen, Järvenpää.

HS 24.5.1987, 16. "Laitat miehen elättämään itsensä." ei liian älykäs, mutta riittävän ahkera, Vantaa.

HS 11.6.1987, 21. "Verotuksella ei pidä pienentää tuloeroja." Reino Tervo, Oulu.

HS 17.6.1987, 21. "Asunnottomuus aina seuraamus." Matti Lehesniemi, nuorisohuoltolaitoksen johtaja, Vantaa.

HS 25.6.1987, 17. "Henkisen pääomankin pitäisi motivoida." U. Sormunen, Valkeala.

HS 28.6.1987, 9. "Verouudistus työttömyysansa." Harri Lahtinen, Espoo.

HS 1.7.1987, 17. "Voimme tinkiä hyvinvoinnistamme." Sari Rastas, opiskelija, sitoutumaton, Vantaa.

HS 2.7.1987, 22. "Sivistys velvoittaa veljeyteen." Mikael Nykänen, Helsinki.

HS 12.7.1987, 44. "Verohelpotukset vain lisäisivät tuloeroja." Mirja Nyholm, Kirkkonummi.

HS 13.7.1987, 13. "Emme voi sulkeutua muulta maailmalta." Jari Luoto, Helsinki.

HS 18.7.1987, 8. "Meidän on tunnettava vastuumme." Hävettä, Helsinki.

HS 19.07.1987, 9. "Vieras ei löydä paratiisiamme." Soili Aronen, Helsinki.

HS 26.7.1987, 40. "Suljemmeko silmät toisten ahdingolta." Anneli Mäntymäki, Lahti.

HS 27.7.1987, 16. "Vastuu on vierasta suomalaisille." Ellen Kotanen, Helsinki.

Attitude - asenne (1 kpl) (Miten autettu suhtautuu apuun?)

HS 28.3.1987, 28. "Työ ei kelpaakaan kaikille." Onneksi työvelvollinen, Kauniainen.

Reciprocity - vastavuoroisuus (13 kpl) (Mitä on aiemmin tehnyt tai jatkossa tekevä ansaitakseen tuen?)

HS 17.3.1987, 19. "Verovapaa vuokratulo ei ratkaise." Asuntoja tarvitseville, Espoo.

HS 22.3.1987, 18. "Opiskelijatkaan eivät ole kaikki samanarvoisia." Sylvi Yläne, Helsinki.

HS 28.3.1987, 28. "Työ ei kelpaakaan kaikille." Onneksi työvelvollinen, Kauniainen.

HS 8.4.1987, 21. "Lapsen tarpeista pitäisi puhua paljon enemmän." Kyllikki Markkanen, Kirjailija, Pieksämäki.

HS 5.5.1987, 15. "Paremmat" eivät halua rikkoa ja liata." Millainen on "parempi" ihminen, Järvenpää.
HS 24.5.1987, 16. "Laitat miehen elättämään itsensä." ei liian älykäs, mutta riittävän ahkera, Vantaa.
HS 31.5.1987, 14. "Siipeilyn ohessa aion tehdä työtäkin." Liian älykäs vai liian ahkera, Hamina.
HS 9.6.1987, 16. "Hävettää jo naisten puolesta. Ei liian älykäs, mutta tarpeeksi ahkera, Vantaa.
HS 11.6.1987, 21. "Verotuksella ei pidä pienentää tuloeroja." Reino Tervo, Oulu.
HS 26.6.1987, 15. "Pitkäaikaispotilasta ryöstetään surutta." Lopussa ei seiso kiitos, Helsinki. (kritisoi järjestelmän sosiaaliturvan vaatimusta kuitenkin käyttää hoidossa omia vanhuuden säästöjään yms. vastoin hyvinvointivaltion ideaa - vastavuoroisuus sosiaaliturvamaksujen kautta jne - epäreilisuus ja rakenteellinen ongelma myös puolisolle, joka ehkä ollut kotiäitinä ikänsä ym. - ei ota huomioon yms.)
HS 18.7.1987, 8. "Meidän on tunnettava vastuumme." Hävettää, Helsinki.
HS 26.7.1987, 40. "Suljemmeko silmät toisten ahdingolta." Anneli Mäntymäki, Lahti.
HS 27.7.1987, 16. "Vastuu on vierasta suomalaisille." Ellen Kotanen, Helsinki.

Identity - identiteetti (19 kpl) (Samaistuvuus tilanteeseen, onko "meidän" sisällä - tunnetaanko yhteenkuuluvuutta ja jaetaanko riski ehkä myös tai sama kokemus aiemmasta)

HS 6.3.1987, 23. "Työhön kuluvat kaikki voimavarat.", Hoitotyöläinen, Helsinki.
HS 17.3.1987, 19. "Verovapaa vuokratulo ei ratkaise." Asuntoja tarvitseville, Espoo.
HS 23.3.1987, 17. "Nukuin koska olen niin pettynyt.", Paakari, Heinola.
HS 28.3.1987, 28. "Työ ei kelpaakaan kaikille." Onneksi työvelvollinen, Kauniainen.
HS 31.3.1987, 15. "Raatajan tulot kelpaisivat minulle." Järkeään katuva, Turku.
HS 31.3.1987, 15. "Avioliitto olikin meille kallis." Haluaisimme joskus päästä lomaleikin, Vantaa.
HS 31.5.1987, 14. "Siipeilyn ohessa aion tehdä työtäkin." Liian älykäs vai liian ahkera, Hamina.
HS 18.6.1987, 12. "Moni ajautuu sosiaaliseen paitsioon." Tarkkailija, Tampere.
HS 28.6.1987, 9. "Verouudistus työttömyysansa." Harri Lahtinen, Espoo.
HS 11.7.1987, 21. "Omia vähäosaisia syrjitään." S.A., Tampere.
HS 12.7.1987, 44. "Verohelpotukset vain lisäisivät tuloeroja." Mirja Nyholm, Kirkkonummi.
HS 13.7.1987, 13. "Emme voi sulkeutua muulta maailmalta." Jari Luoto, Helsinki.
HS 18.7.1987, 8. "Meidän on tunnettava vastuumme." Hävettää, Helsinki.
HS 19.07.1987, 9. "Vieras ei löydä paratiisiamme." Soili Aronen, Helsinki.
HS 21.7.1987, 9. "Pakolainen on voinut olla hengenvaarassa." Vielä vapaa, Kuopio.
HS 22.7.1987, 15. "Vääriä pakolaisia ei ole olemassa." Tarja Virtanen, tiedotussihteeri Suomen Pakolaisapu r.y., Helsinki.
HS 26.7.1987, 40. "Suljemmeko silmät toisten ahdingolta." Anneli Mäntymäki, Lahti.
HS 27.7.1987, 16. "Vastuu on vierasta suomalaisille." Ellen Kotanen, Helsinki.
HS 29.7.1987, 14. "Auttaisin jos en itse olisi hädässä." Jouni Korpela, Helsinki.

Need - tarve (19 kpl) (Miten suuri avuntarve henkilöllä on? Liittyy myös köyhyyden määritelmään, kenen lasketaan tarvitsevan aidosti apua ja millainen suhteellinen elintaso yhteiskunnan kuuluu taata?)

HS 27.3.1987, 25. "Koulutuksen pitää ennakoida." Aulikki Kananoja, osastopäällikkö, Helsingin sosiaalivirasto.

HS 8.4.1987, 21. "Lapsen tarpeista pitäisi puhua paljon enemmän." Kyllikki Markkanen, Kirjailija, Pieksämäki.

HS 18.6.1987, 12. "Moni ajautuu sosiaaliseen paitsioon." Tarkkailija, Tampere.

HS 1.7.1987, 17. "Voimme tinkiä hyvinvoinnistamme." Sari Rastas, opiskelija, sitoutumaton, Vantaa.

HS 2.7.1987, 22. "Sivistys velvoittaa veljeyteen." Mikael Nykänen, Helsinki.

HS 3.7.1987, 17. "Pakolaisten tulohan todistaa hyvää." Marja Mutila, Helsinki.

HS 5.7.1987, 9. "Työttömän open avustus viivehtii." Huonosti käynyt, Orimattila.

HS 5.7.1987, 9. "Verorahoja pitää riittää sairaanhoitoon." Turhautunut, Helsinki.

HS 10.7.1987, 17. "Asunnot taattava ensin suomalaisille." Jouni Korpela, Helsinki.

HS 11.7.1987, 21. "Omia vähäosaisia syrjitään." S.A., Tampere.

HS 18.7.1987, 8. "Meidän on tunnettava vastuumme." Hävettää, Helsinki.

HS 19.07.1987, 9. "Vieras ei löydä paratiisiamme." Soili Aronen, Helsinki.

HS 21.7.1987, 9. "Pakolainen on voinut olla hengenvaarassa." Vielä vapaa, Kuopio.

HS 22.7.1987, 15. "Vääriä pakolaisia ei ole olemassa." Tarja Virtanen, tiedotussihteeri Suomen Pakolaisapu r.y., Helsinki.

HS 26.7.1987, 40. "Suljemmeko silmät toisten ahdingolta." Anneli Mäntymäki, Lahti.

HS 27.7.1987, 16. "Vastuu on vierasta suomalaisille." Ellen Kotanen, Helsinki.

HS 28.7.1987, 12. "Jokaisella on oikeus omaan maahan." T. Koskinen, Helsinki.

HS 29.7.1987, 14. "Olemme kansainvälisiä suomalaisina." Hannu Heinänen, yht. kand., Ähtäri.

HS 29.7.1987, 14. "Auttaisin jos en itse olisi hädässä." Jouni Korpela, Helsinki.

1993

Ansaitsevuus (yht. 49 kirjoitusta)

Control - kontrolli (6 kpl) (Kenen syy tilanne on? Mistä johtuu?)

HS 31.3.1993, 14. "Missä AY-liikkeen solidaarisuus?" Hannu Kemppainen, kansanedustaja (kesk.), Kajaani.

HS 19.4.1993, 11. "Mikä naisia oikein vaivaa?" Työkykyinen perheellinen nainen, Espoo.

HS 12.6.1993, 13. "Nuoret menettävät uskonsa kokonaan.", Georg Gennert, dipl. ins., Porvoo.

HS 19.6.1993, 13. "Elämme kuin suuressa hoitolaitoksessa.", Sakari J. Holma, Jyväskylä.

HS 5.7.1993, 23. "Yksinhuoltaja elää ahdingossa.", Kirsti Kurki-Suonio, yksin huoltava oikeustiet. lis. perheoikeuden tutkija, helsingin yliopisto.

HS 17.7.1993, 17. "Toimeentulotukea ei saa siirtää Kelalle.", Susanna Iivonen-Pekesen ja kuusi muuta sosiaalityöntekijää, Lahti.

Attitude - asenne (1 kpl) (Miten autettu suhtautuu apuun?)

HS 19.3.1993, 15. "Järjestelmä houkuttaa lusmuilemaan." Aki Saari, Helsinki.

Reciprocity - vastavuoroisuus (19 kpl) (Mitä on aiemmin tehnyt tai jatkossa tekevä ansaitakseen tuen?)

HS 9.3.1993, 11. "Elatusvastuu sinne minne se kuuluu." Lea Kononov, puheenjohtaja Yksinkuoltajien ja yhteishuoltajien liitto r.y., Helsinki ja Heljä Sairisalo, toiminnanjohtaja.

HS 10.3.1993, 14. "Talkoohenki taas kunniaan ja työharjoittelu arvoon." K. J. Laaksonen, agronomi, Lammi.

HS 20.3.1993, 19. "Nostetaan Suomi suosta omalla työllä." Markus Lehtipuu, Helsinki.

HS 13.4.1993, 11. "Suomalaiset, ottakaamme niskasta kiinni." Seppo M. Saukkonen, Helsinki.

HS 17.4.1993, 11. "Itsekkyys ei ole laman tuotetta." Kainu Mikkola, Helsinki.

HS 24.4.1993, 14. "Nyt sysätään heikot heitteille." Veikko Viinimäki, Helsinki.

HS 15.5.1993, 14. "Työtä eikä toimeentulotukea." Rahalle vastinetta, Kaarina.

HS 27.5.1993, 13. "Työttömyys ei ole samanlaista kuin ennen." Ei mikään loistava poikkeus, Helsinki.

HS 29.5.1993, 15. "Suomeen syntynyt varjotalous." Antti Piha, Helsinki.

HS 29.5.1993, 15. "Totuuden puhuja ei yösijaa saane." Heikki Seppälä, Hyvinkää.

HS 5.6.1993, 15. "Hätäapua työllisyystoilla.", Pekka Kurkijärvi, lääkäri, Kangasala.

HS 10.6.1993, 11. "Perheyrittäjää syrjitään.", Lapset syövät joka päivä, Espoo.

HS 12.6.1993, 13. "Nuoret menettävät uskonsa kokonaan.", Georg Gennert, dipl. ins., Porvoo.

HS 16.6.1993, 15. "Jokaisella on työttömyysturva.", Jouko Heyno, Turku.

HS 19.6.1993, 13. "Elämme kuin suuressa hoitolaitoksessa.", Sakari J. Holma, Jyväskylä.

HS 21.6.1993, 9. "Liberaali utilitarismi ei jätä avuttomia oman onnensa nojaan.", Heta Häyry, Matti Häyry, Helsinki.

HS 3.7.1993, 17. "Yrittäjille luvassa työttömyysturva.", Antero Tala, johtaja työttömyyskassa-asiat TEK, Helsinki.

HS 13.7.1993, 17. "Lama levensi leipää.", Liisa Huttunen, Vantaa.

HS 18.7.1993, 13. "Kotivuositakin edes vähän eläkettä.", Opistotasoinen entinen loinen, Vantaa.

Identity - identiteetti (5 kpl) (Samaistuvuus tilanteeseen, onko "meidän" sisällä - tunnetaanko yhteenkuuluvuutta ja jaetaanko riski ehkä myös tai sama kokemus aiemmasta)

HS 31.3.1993, 14. "Missä AY-liikkeen solidaarisuus?" Hannu Kemppainen, kansanedustaja (kesk.), Kajaani.

HS 13.4.1993, 11. "Suomalaiset, ottakaamme niskasta kiinni." Seppo M. Saukkonen, Helsinki.

HS 26.4.1993, 9. "Miten oikein haluamme elää?" Eeva Honkanummi, Espoo.

HS 29.4.1993, 12. "Somalit joutavat kotia kohti." Matti Soirisuo, Kauniainen.

HS 21.6.1993, 9. "Liberaali utilitarismi ei jätä avuttomia oman onnensa nojaan.", Heta Häyry, Matti Häyry, Helsinki.

Need - tarve (30 kpl) (Miten suuri avuntarve henkilöllä on? Liittyy myös köyhyyden määritelmään, kenen lasketaan tarvitsevan aidosti apua ja millainen suhteellinen elintaso yhteiskunnan kuuluu taata?)

HS 6.3.1993, 14. "Nuoret työttömät nujerretaan lopullisesti." Sorrettujen puolesta, Turku.

HS 9.3.1993, 11. "Työttömänä oleminen vaatii suurta taitoa." Kay-Ove Isaksson, Turku.

HS 19.3.1993, 15. "Järjestelmä houkuttaa lusmuilemaan." Aki Saari, Helsinki.

HS 28.3.1993, 17. "Perustarpeet kartoitettava." Aulis Lintunen, osastopäällikkö evp, Espoo.

HS 31.3.1993, 14. "Missä AY-liikkeen solidaarisuus?" Hannu Kemppainen, kansanedustaja (kesk.), Kajaani.

HS 14.4.1993, 15. "Kotihoidontuki joutaa pois." Veikko Rinne, valt. kand., Espoo.

HS 14.4.1993, 15. "Puolison tulo ei saa vaikuttaa." Liisa Lundel, Helsinki.

HS 17.4.1993, 11. "Somalin lapsi kutsuu äitiään." Marja-Liisa Karlsson, opiskelija ja ulkomaalaisten opettaja, Helsinki.

HS 18.4.1993, 19. "Työttömyysturva pitää saada kaikille." Marjatta Stenius-Kaukonen, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän varapuheenjohtaja, Tampere.

HS 23.4.1993, 11. "Jokainen voi osallistua kehitysapuun." Eila Kivekäs, puheenjohtaja ja Eila Alanko, toiminnanjohtaja, Suomen Unifem - Finland Unifem r.y.

HS 24.4.1993, 14. "Nyt sysätään heikot heitteille." Veikko Viinimäki, Helsinki.

HS 24.4.1993, 14. "Koska eläkepommi räjähtää?" Realisti, Helsinki.

HS 25.4.1993, 19. "Turvan puute rikkoo liittoja." Georg Gennert, dipl. ins., Porvoo.

HS 25.4.1993, 19. "Nollaa vaikea pienentää." Jaakko Räisänen, Riihimäki.

HS 29.4.1993, 12. "Työ ei saisi olla itseisarvo." Jiri Räsänen, Helsinki.

HS 29.4.1993, 12. "Somalit joutavat kotia kohti." Matti Soirisuo, Kauniainen.

HS 10.5.1993, 9. "Vuokratähti ei ole kuoleman väärä." Marja Liisa Haapala, Sosiaalinen oikeudenmukaisuus -yhdistyksen puheenjohtaja, Mikkelin mlk.

HS 20.5.1993, 12. "Päättäjien tulee olla valppaina!" Esko Helle, kansanedustaja Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän puheenjohtaja.

HS 25.5.1993, 11. "Vetoamus Suomen naisille." Kanerva Cederström, elokuvaohjaaja, Tuija Forsstrom, kirjailija, Auli Hakulinen, professori yms. suuri joukko naisvaikuttajia.

HS 3.6.1993, 13. "Yksihuoltajat kaikkein heikoimmilla.", Lea Kononov, puheenjohtaja, Heljä Sairisalo, toiminnanjohtaja Yksihuoltajien ja yhteishuoltajien liitto ry., Helsinki.

HS 6.6.1993, 19. "Kukkaro tyhjää täynnä!", Ritva Klinga, sairaala-apulainen, Helsinki.

HS 9.6.1993, 15. "Kuka huolii halvimmalla uuden ajan huutolaiset?", Irja Toivonen, Merikarvia.

HS 12.6.1993, 13. "Nuoret menettävät uskonsa kokonaan.", Georg Gennert, dipl. ins., Porvoo.

HS 5.4.1993, 8. "Turha marina loppukoon, eläkeläiset." Veronmaksaja, Helsinki.
HS 17.6.1993, 11. "Asunnon omistaja saa asumistukea!", Mauri Mattson, isännöitsijä, Turku.
HS 18.6.1993, 11. "Säilyttäkää edes yksinhuoltajavähennys.", Tatjana Rannikko, Turku.
HS 21.6.1993, 9. "Liberaali utilitarismi ei jätä avuttomia oman onnensa nojaan.", Heta Häyry, Matti Häyry, Helsinki.
HS 5.7.1993, 23. "Yksinhuoltaja elää ahdingossa.", Kirsti Kurki-Suonio, yksin huoltava oikeustiet. lis. perheoikeuden tutkija, helsingin yliopisto.
HS 13.7.1993, 17. "Leskeneläkkeestä lähes puolet pois veroina.", Anne Halonen-Toivola, Helsinki.
HS 18.7.1993, 13. "Opintovelkainen työtön kurimuksessa.", Antero Viitanen, Lahti.

1997

Ansaitsevuus (yht. 46 kirjoitusta)

Control - kontrolli (12 kpl) (Kenen syy tilanne on? Mistä johtuu?)

HS 28.4.1997, 11. "Miksi vaahdota toimeentulotuesta.", Kaija Salomaa, tutkija-sosiaalilityöntekijä, Matti Heikkilä, tutkimuspäällikkö Stakes.
HS 6.5.1997, 11. "Sosiaaliturvaa käytetään väärin.", Niina Paju, Helsinki.
HS 20.5.1997, 11. "Rahaa on, ei työtä!", Katri Hallikainen, Kaavi.
HS 26.5.1997, 11. "Sosiaaliliberalismi otettakoon Euroopan unionin moraalipohjaksi.", Timo Hämeranta, varatuomari, Vantaa.
HS 9.6.1997, 11. "Työvoimahallinto leimaa nuoret passiivisiksi usein ilman syytä.", Tuula Hölttä, äiti ja yrittäjä, useiden nuorten uskottu "olkapää" ja ystävä, Nastola.
HS 16.6.1997, 13. "Nuori ei ole tilastomerkinällä.", Tuula Hölttä, Nastola.
HS 20.7.1997, 15. "Sosiaaliturva remonttiin.", Liisa Hyssälä, kansanedustaja (kesk.), Lieto.
HS 23.7.1997, 19. "Työttömätkö laiskoja pelureita?", Jouko Kämäräinen, Vantaa.
HS 24.7.1997, 19. "Amerikkalainen unelma vain harvojen ulottuvilla.", Tuula Haatainen, kansanedustaja (sd.), Helsinki.
HS 27.7.1997, 13. "Etuuksien huijaaminen murtaa moraalialia.", Pekka Karjalainen, tutkija, sosiaalilityön ja sosiaalipalvelujen valtakunnallinen tohtorinkoulutusohjelma sosiaalilityöntekijä, Joensuu.
HS 27.7.1997, 13. "Yksilölliset edut turvattava työelämässä.", Mika Rossi, puheenjohtaja, Ida Mielityinen, varapuheenjohtaja keskustan opiskelijaliitto.
HS 31.7.1997, 19. "Yleistys kyllästyttää.", Elli Aaltonen, lääninsosiaalitarkastaja Pohjois-Karjalan lääninhallitus, Joensuu.

Attitude - asenne (-) (Miten autettu suhtautuu apuun?)

Reciprocity - vastavuoroisuus (26 kpl) (Mitä on aiemmin tehnyt tai jatkossa tekevä ansaitakseen tuen?)

HS 2.3.1997, 15. "Varattomankin päästävä opiskelemaan.", Leena Koskinen, neuvotteleva virkamies, Virpi Hiltunen, koulutussuunnittelija opetusministeriö.

HS 8.3.1997, 17. "Maksuton opetus tasa-arvon edellytys.", Esa Iivonen, Suomen ylioppilaskuntien liiton puheenjohtaja, Helsinki.

HS 13.3.1997, 15. "Lukukausimaksu vain vaikeuttaisi opiskelua.", Kirsti Ala-Harja, kansanedustaja (kok.), sivistysvaliokunnan puheenjohtaja, Seinäjoki.

HS 15.3.1997, 15. "Opintotuki ei ole karkkiraha.", Susanna Bell, toimittaja, Helsinki.

HS 23.3.1997, 19. "Opintorahasta bonusta nopeasti valmistuville.", Saku Keskitalo, kauppatieteiden yo, Tampereen yliopisto, Jaakko Tiainen, oikeustieteiden yo, Helsingin yliopisto.

HS 26.3.1997, 15. "Maksuton yliopisto tehoton.", Antti Koura, Helsinki, Matti Wi-berg, Turku.

HS 6.4.1997, 17. "Opintotukea kehitettävä.", Ville Tolkki, kauppat. ja fil. yo, Helsinki.

HS 13.4.1997, 19. "Köyhyys haittaa kuntakuvaa!", Irja Saranpää-Quenat, sosiaalityöntekijä täältä jostakin, Jalasjärvi.

HS 14.4.1997, 9. "Vaarallinen tuloloukkuko?", Heikki Annanpalo, työtön diplomi-insinööri, Rovaniemi.

HS 6.5.1997, 11. "Opintosuoritukset kiinnostavat.", Matti Salminen, veronmaksaja, Helsinki.

HS 6.5.1997, 11. "Sosiaaliturvaa käytetään väärin.", Niina Paju, Helsinki.

HS 26.5.1997, 11. "Sosiaaliliberalismi otettakoon Euroopan unionin moraalipohjaksi.", Timo Hämeranta, varatuomari, Vantaa.

HS 4.6.1997, 15. "Miten käy eläkeläisten Emussa?", Alli Johansson, valtiotieteen maisteri, Vantaa.

HS 9.6.1997, 11. "Työvoimahallinto leimaa nuoret passiivisiksi usein ilman syytä.", Tuula Hölttä, äiti ja yrittäjä, useiden nuorten uskottu "olkapää" ja ystävä, Nastola.

HS 16.6.1997, 13. "Nuori ei ole tilastomerkinällä.", Tuula Hölttä, Nastola.

HS 17.6.1997, 11. "Hallitus suosinut kalliita päivähoitomalleja.", Seppo Särkiniemi, valtuutettu (kesk.), Espoo.

HS 17.6.1997, 11. "Työttömille oikeus vuosilomaan.", Kari Tahvanainen, yht. yo, Joensuu.

HS 29.6.1997, 17. "Ruokkiva käsi ja loistoauto.", Outi Saarentaus, Kerava.

HS 14.7.1997, 26. "Lakkautetaan työnvälitys.", Jarmo Nieminen, Lappeenranta.

HS 14.7.1997, 26. "Perustulolla välttäisi leipäjonon.", Anna Peltola, Nuorsuomalaiset 1. vpj, kesäansioiden brutto 6 600 mk, netto 4 500 mk, Helsinki.

HS 20.7.1997, 15. "Sosiaaliturva remonttiin.", Liisa Hyssälä, kansanedustaja (kesk.), Lieto.

HS 21.7.1997, 23. "Amerikan mallit ja perustulo.", Jarmo Tarkki, teol. tri., tutkija, Helsinki ja San Francisco.

HS 23.7.1997, 19. "Työttömätkö laiskoja pelureita?", Jouko Kämäräinen, Vantaa.

HS 24.7.1997, 19. "Amerikkalainen unelma vain harvojen ulottuvilla.", Tuula Haatainen, kansanedustaja (sd.), Helsinki.

HS 27.7.1997, 13. "Etuuksien huijaaminen murtaa moraalia.", Pekka Karjalainen, tutkija, sosiaalityön ja sosiaalipalvelujen valtakunnallinen tohtorinkoulutusohjelma sosiaalityöntekijä, Joensuu.

HS 27.7.1997, 13. "Yksilölliset edut turvattava työelämässä.", Mika Rossi, puheenjohtaja, Ida Mielityinen, varapuheenjohtaja keskustan opiskelijaliitto.

Identity - identiteetti (3 kpl) (Samaistuvuus tilanteeseen, onko "meidän" sisällä - tunnetaanko yhteenkuuluvuutta ja jaetaanko riski ehkä myös tai sama kokemus aiemmasta)

HS 13.4.1997, 19. "Köyhyys haittaa kuntakuva!" , Irja Saranpää-Quenat, sosiaalityöntekijä täältä jostakin, Jalasjärvi.

HS 6.5.1997, 11. "Sosiaaliturvaa käytetään väärin." , Niina Paju, Helsinki.

HS 29.6.1997, 17. "Rasistisia motiiveja vai sosiaaliongelmia?" , Maaria Ylänkö, fil. maistr. tutkija, Helsingin yliopisto Aasian ja Afrikan kielten ja kuttuurien laitos.

Need - tarve (33 kpl) (Miten suuri avuntarve henkilöllä on? Liittyy myös köyhyyden määritelmään, kenen lasketaan tarvitsevan aidosti apua ja millainen suhteellinen elintaso yhteiskunnan kuuluu taata?)

HS 2.3.1997, 15. "Varattomankin päästävä opiskelemaan." , Leena Koskinen, neuvotteleva virkamies, Virpi Hiltunen, koulutussuunnittelija opetusministeriö.

HS 8.3.1997, 17. "Maksuton opetus tasa-arvon edellytys." , Esa Iivonen, Suomen ylioppilaskuntien liiton puheenjohtaja, Helsinki.

HS 13.3.1997, 15. "Lukukausimaksu vain vaikeuttaisi opiskelua." , Kirsti Ala-Harja, kansanedustaja (kok.), sivistysvaliokunnan puheenjohtaja, Seinäjoki.

HS 15.3.1997, 15. "Opintotuki ei ole karkkiraha." , Susanna Bell, toimittaja, Helsinki.

HS 23.3.1997, 19. "Opintorahasta bonusta nopeasti valmistuville." , Saku Keskitalo, kauppatieteiden yo, Tampereen yliopisto, Jaakko Tiainen, oikeustieteiden yo, Helsingin yliopisto.

HS 6.4.1997, 17. Opintotukea kehitettävä." , Ville Tolkki, kauppat. ja fil. yo, Helsinki.

HS 6.4.1997, 17. "Päivähoitomaksujen korotus oli tiedossa." , Anne Huotari, kansanedustaja (vas.), sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan jäsen, Kajaani.

HS 7.4.1997, 8. "Nuorille oikeus toimeentuloon." , Tiina Kaarela, puheenjohtaja yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto, Helsinki.

HS 13.4.1997, 19. "Köyhyys haittaa kuntakuva!" , Irja Saranpää-Quenat, sosiaalityöntekijä täältä jostakin, Jalasjärvi.

HS 17.4.1997, 15. "Sosiaaliturvatulojen verotuksesta luovuttava." , Juha Karvala, sosiaalijohtaja, Vaasa, Jaakko Luomahaara, sosiaalijohtaja, Hämeenkyrö, Pekka Saaremaa, sosiaali- ja terveystieteiden johtaja, Kerava, Erkki Torppa, kehittämisspäällikkö, Jyväskylä.

HS 24.4.1997, 15. "Pieniä tuloja ei kannata verottaa." , Kati Peltola, Keskeisen sosiaalikeskuksen johtaja, Helsinki.

HS 25.4.1997, 15. "Ruoka-apua opiskelijallekin." , Harri Huikuri, Varkaus.

HS 28.4.1997, 11. "Vuositulomalli kohtuuton." , Pekka Uusitalo, sosiaalipoliittinen vastaava Suomen tekniikan opiskelijoiden liitto, Helsinki.

HS 28.4.1997, 11. "Miksi vaahdota toimeentulotuesta." , Kaija Salomaa, tutkija-sosiaalityöntekijä, Matti Heikkilä, tutkimuspäällikkö Stakes.

HS 29.4.1997, 15. "Päivähoitomaksut oikeudenmukaisiksi." , Tiina Kaarela, yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto, Birgitta Köhler, Helsingin päivähoitoliike.

HS 3.5.1997, 19. "Opiskelijalle tukea - ei almuja." , Astrid Thors, Bryssel.

HS 14.5.1997, 19. "Kannattaa sittenkin harkita toimeentulotuen siirtoa Kelalle.", Antti Tervasmäki, sosiaalijohtaja, Mikkeli, Alpo Komminaho, sosiaalijohtaja, Rauma, Erkki Asikainen, peruspalvelujohtaja, Joensuu.

HS 26.5.1997, 11. "Sosiaaliliberalismi otettakoon Euroopan unionin moraalipohjaksi.", Timo Hämeranta, varatuomari, Vantaa.

HS 27.5.1997, 13. "Kansalaispalkka on nyt ajankohtainen.", Paula Parri, Kokkola.

HS 2.6.1997, 9. "Sosiaaliset riskit tunnistettava.", Kristiina Koskiluoma, tiedostussihteeri Sosiaalityöntekijöiden liitto, Helsinki.

HS 4.6.1997, 15. "Yksinhuoltajuus on köyhyysriski.", Tiina Kaarela, puheenjohtaja, Piia Rantala, aluesihteeri, Yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto, Helsinki.

HS 17.6.1997, 11. "Yrittäjällä ei aina perusturva.", Ursula Nakai, Järvenpää.

HS 29.6.1997, 17. "Rasistisia motiiveja vai sosiaaliongelmia?", Maaria Ylänkö, fil. maistr. tutkija, Helsingin yliopisto Aasian ja Afrikan kielten ja kulttuurien laitos.

HS 13.7.1997, 15. "Ylinusut kannattavat perustuloa.", Marko Hamilo, (nuors) hamilo@iki.fi, Helsinki.

HS 14.7.1997, 26. "Perustulolla välttäisi leipäjonon.", Anna Peltola, Nuorsuomalaiset 1. vpj, kesäansioiden brutto 6 600 mk, netto 4 500 mk, Helsinki.

HS 20.7.1997, 15. "Sosiaaliturva remonttiin.", Liisa Hyssälä, kansanedustaja (kesk.), Lieto.

HS 21.7.1997, 23. "Amerikan mallit ja perustulo.", Jarmo Tarkki, teol. tri., tutkija, Helsinki ja San Francisco.

HS 23.7.1997, 19. "Työttömätkö laiskoja pelureita?", Jouko Kämäräinen, Vantaa.

HS 27.7.1997, 13. "Etuuksien huijaaminen murtaa moraalialia.", Pekka Karjalainen, tutkija, sosiaalityön ja sosiaalipalvelujen valtakunnallinen tohtorinkoulutusohjelma sosiaalityöntekijä, Joensuu.

HS 27.7.1997, 13. "Nähdäänkö Suomessa nälkää?", Jeri Vuorela, Mikkeli.

HS 27.7.1997, 13. "RAY tukee tuntuvasti työttömiä.", Markku Ruohonen, RAY:n toimitusjohtaja, Espoo.

HS 27.7.1997, 13. "Yksilölliset edut turvattava työelämässä.", Mika Rossi, puheenjohtaja, Ida Mielityinen, varapuheenjohtaja keskustan opiskelijaliitto.

HS 31.7.1997, 19. "Yleistys kyllästyttää.", Elli Aaltonen, lääninsosiaalitarkastaja Pohjois-Karjalan lääninhallitus, Joensuu.

2005

Ansaitsevuus (yht. 38 kirjoitusta)

Control - kontrolli (9 kpl) (Kenen syy tilanne on? Mistä johtuu?)

HS 3.3. "Yrittäjästä ei synny työttömyysmenoja.", Seppo Ripattila, Espoo.

HS 4.3.2005. "Työpaikka ruokalassa ei tunnu kelpaavan.", Joose Sauli, opiskelija, ravintolatyöntekijä, Helsinki.

HS 16.3.2005. "Huono-osaisuus kasvanut ja kasautunut." Marjatta Vesterinen, sosionomi amk, Vantaa.

HS 19.4.2005. "Arjen särkyminen perheiden uhkakuva.", Aila Puustinen-Korhonen, yhteiskuntatieteiden maisteri, perhekuntoutuskeskuksen johtaja, Kirkkonummi.

HS 3.5.2005. "Eikö Espoo välitä huono-osaisistaan?", Outi Raidén, Helsinki.

HS 21.6.2005. "Palkka kykyjen mukaan?", Heikki Kannosto, Hyvinkää.

HS 12.7.2005. "Köyhien huono kohtelu on häpeäksi Suomelle.", Leena Brunberg, Markku Sundell, Rafael Lehtinen, Helsinki.

;HS 29.4.2005. "Työttömyyttä ei ratkaista tukitöillä.", Matti Maukonen, entinen työvoimavirkkamies, valtiot. kand., Joensuu; HS 25.5.2005. "Aktiivitoimet auttavat työpaikan saannissa.", Helinä Tuominen, viestintäpäällikkö, työministeriö.

Attitude - asenne (-) (Miten autettu suhtautuu apuun?)

Reciprocity - vastavuoroisuus (21 kpl) (Mitä on aiemmin tehnyt tai jatkossa tekevä ansaitakseen tuen?)

HS 2.3.2005. "Matalapalkka-alan töillä ei pärjää.", Antti Jalava, opiskelija, Helsinki.

HS 4.3.2005. "Työpaikka ruokalassa ei tunnu kelpaavan.", Joose Sauli, opiskelija, ravintolatyöntekijä, Helsinki.

HS 18.3.2005. "Sukupolveni hoitanut osansa.", Kari Kalliomäki, Espoo.

HS 18.3.2015. "Kenen ehdoilla töitä työttömille?", Taina Tuomi, osastopäällikkö työelämän kehittämisosasto, Kunta-alan ammattiliitto KTV.

HS 19.4.2005. "Kansaneläkeläisten asemaa korjattava." Maria-Lisa Rodhin, Helsinki.

HS 19.4.2005. "Mielivaltainen työllistäminen järjetöntä.", Työvelvollinen, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 28.4.2005. "Työpaikan hakemisessa autetaan monin tavoin.", Marja Merimaa, ylijohtaja, työministeriö.

HS 29.4.2005. "Työttömyyttä ei ratkaista tukitöillä.", Matti Maukonen, entinen työvoimavirkkamies, valtiot. kand., Joensuu.

HS 9.5.2005. "Tukitöillä saatu hyvää aikaan.", Jukka Rosenblad, projektipäällikkö, Espoon Diakoniasäätiö.

HS 16.5.2005. "Voisiko tukirahoja maksaa viikoittain?", Läheltä seurannut, Helsinki, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 18.5.2005. "Orjatyöpaikoista ei ole mitään hyötyä.", Juha-Pekka Saareks, Kouvola.

HS 20.5.2005. "Vanhusten asema turvattava.", Pirkko Karjalainen, Kirjoittaja on Vanhustyön keskusliiton toiminnanjohtaja.

HS 22.5.2005. "Missä luuraavat taikatyöpaikat?", Sampo Sirkkomaa, filosofian tohtori, Helsinki.

HS 23.5.2005. "Eikö vajaakuntoisia tarvita?" Meja Jarva, apulaisjohtaja, Nuorten Ystävät ry, Marko Kielinen, fil. tri, projektipäällikkö, Autismi- ja Aspergerliitto ry, Raija Sirén, toimialajohtaja, Keskuspuiston ammattiopisto.

HS 25.5.2005. "Aktiivitoimet auttavat työpaikan saannissa.", Helinä Tuominen, viestintäpäällikkö, työministeriö.

HS 21.6.2005. "Palkka kykyjen mukaan?", Heikki Kannosto, Hyvinkää.

HS 3.7.2005. "Muutosturva suunnattu hyvätuloisille.", Jouko Heyno, Turku.

HS 23.7.2005. "Minne matka, Helsingin kotihoito?", Ritva Winter, sosiaaliterapeutti, eläkk. sosiaalityöntekijä ja Mirja Winter-Heikkilä, pääsihteeri, eläkk., ent. sosiaali- ja terveysjohtaja ja lääninsosiaalitarkastaja, Helsinki.

HS 25.7.2005. "Leskeneläkkeen rinnalle perustettava takuueläke.", Maria-Lisa Rodhin, valtiotiet. maisteri, Helsinki.

HS 27.7.2005. "Eronneelle myös turvaa leskeneläkkeestä.", Mirja Sarkki, Espoo
HS 29.7.2005. "Opintotukikin neuvostomallia.", Vesa Linja-aho, opiskelija ja yrittäjä, Espoo.

Identity - identiteetti (5 kpl) (Samaistuvuus tilanteeseen, onko "meidän" sisällä - tunnetaanko yhteenkuuluvuutta ja jaetaanko riski ehkä myös tai sama kokemus aiemmasta)

HS 19.6.2005. "Miksi tukiasuntoja Vallillaan?", Juhani Kajas, Helsinki.

HS 27.6.2005. "Kaupunki kuuluu muillekin kuin hyväosaisille.", Heli Kolehmainen, Tuomo Räisänen, Helsinki.

HS 3.7.2005. "Muutosturva suunnattu hyvätuloisille.", Jouko Heyno, Turku.

HS 12.7.2005. "Köyhien huono kohtelu on häpeäksi Suomelle.", Leena Brunberg, Markku Sundell, Rafael Lehtinen, Helsinki.

HS 23.7.2005. "Minne matka, Helsingin kotihoito?", Ritva Winter, sosiaaliterapeutti, eläkk. sosiaalityöntekijä ja Mirja Winter-Heikkilä, pääsihteeri, eläkk., ent. sosiaali- ja terveysjohtaja ja lääninsosiaalitarkastaja, Helsinki.

Need - tarve (20 kpl) (Miten suuri avuntarve henkilöllä on? Liittyy myös köyhyyden määritelmään, kenen lasketaan tarvitsevan aidosti apua ja millainen suhteellinen elintaso yhteiskunnan kuuluu taata?)

HS 3.3.2005. "Yrittäjästä ei synny työttömyysmenoja.", Seppo Ripattila, Espoo.

HS 16.3.2005. "Huono-osaisuus kasvanut ja kasautunut." Marjatta Vesterinen, sosionomi amk, Vantaa.

HS 29.3.2005. "Yrittäjyys on aina työnhakijan valinta.", Marja Merimaa, ylijohdaja, työministeriö.

HS 3.4.2005. "Espoon toimeentulotuki kangertelee.", Saana Lehto, Espoo.

HS 19.4.2005. "Kansaneläkeläisten asemaa korjattava." Maria-Lisa Rodhin, Helsinki.

HS 19.4.2005. "Arjen särkyminen perheiden uhkakuva.", Aila Puustinen-Korhonen, yhteiskuntatieteiden maisteri, perhekuntoutuskeskuksen johtaja, Kirkkonummi.

HS 26.4.2005. "Toiminnan pohjaksi yhteinen hyvä.", Saku Mättö, Helsinki.

HS 3.5.2005. "Eikö Espoo välitä huono-osaisistaan?", Outi Raidén, Helsinki.

HS 4.5.2005. "Köyhällä ei varaa Atkinsin dieettiin.", Mikko Ahola, Helsinki.

HS 9.5.2005. "Tukitöillä saatu hyvää aikaan.", Jukka Rosenblad, projektipäällikkö, Espoon Diakoniasäätiö.

HS 17.5.2005. "Taloudellinen varmuus edistää lasten hankintaa.", Wilhelmiina Karikko, opiskelija, Rovaniemi.

HS 20.5.2005. "Vanhusten asema turvattava.", Pirkko Karjalainen, Kirjoittaja on Vanhustyön keskusliiton toiminnanjohtaja.

HS 29.6.2005. "Vammaisen ostama kotiapu käy kalliiksi.", Jane Tuovinen, pyörätuolia käyttävä toimittaja, Helsinki.

HS 1.7.2005. "Palveluseteli yksi keino kotiavun järjestämiseksi.", Heli Saittio, Helsinki.

HS 3.7.2005. "Kotihoidon palveluja ei ole karsittu.", Anna-Liisa Lyytinen, kotihoidon johtaja, Helsingin kaupungin terveyskeskus.

- HS 12.7.2005. "Köyhien huono kohtelu on häpeäksi Suomelle.", Leena Brunberg, Markku Sundell, Rafael Lehtinen, Helsinki.
- HS 12.7.2005. "Suomessa tarvitaan lisää sosiaalisia yrityksiä.", Marja Irjala, toiminnanjohtaja, Nuorten Ystävät ry Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton halli. jäsen.
- HS 15.7.2005. "Vajaakuntoisten työllistytävä normaalisti.", Mikko Särelä, tutkija, Helsinki.
- HS 25.7.2005. "Leskeneläkkeen rinnalle perustettava takuueläke.", Maria-Lisa Rodhin, valtiotiet. maisteri, Helsinki.
- HS 27.7.2005. "Eronneelle myös turvaa leskeneläkkeestä.", Mirja Sarkki, Espoo

2009

Ansaitsevuus (yht. 75 kirjoitusta)

Control - kontrolli (9 kpl) (Kenen syy tilanne on? Mistä johtuu?)

- HS 9.3.2009. "Köyhäilyajattelussa unohtuvat todelliset köyhät.", Jukka Kärkkäinen, lääketieteen tohtori ja psykiatri, kaupungin valtuutettu (vas.), Turku.
- HS 15.3.2009. "Turvapaikat läheisitä maista.", Tapani Jussila, filosofian tohtori, kehitysyhteistyökonsultti, Helsinki.
- HS 15.3.2009. "Tästä taantumasta on selvittävä maksukykyisten varoin.", Matti Hautala, kauppatieteiden ylioppilas, Espoo.
- HS 15.3.2009. "Älä sairastu vakavasti yli kolmeksi kuukaudeksi.", Terhi Kunnas-Jormalainen, Helsinki.
- HS 24.3.2009. "Gettoutuminen ei johdu maahanmuuttopolitiikasta.", Tomi Sevander, duunari, kuntapolitiikko (sd.), Helsinki.
- HS 26.3.2009. "Myös työttömien lapsilla oikeus päivähoidon.", Hans Hämäläinen, Helsinki.
- HS 27.3.2009. "Pojanko pitäisi elättää perhe kesätyötuloilla?", Köyhän ei kannata sairastaa, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.
- HS 4.4.2009. "Emmekö kykene huolehtimaan köyhistämme?", Heikki Mäntylä, Espoo.
- HS 19.4.2009. "Lamaako torjutaan veronkevennyksillä.", Pauli Hämäläinen, Helsinki.

Attitude - asenne (1 kpl) (Miten autettu suhtautuu apuun?)

- HS 3.3.2009. "Kiitos tukiperheen, selviydyin äitinä.", Pääkaupunkiseutulainen äiti, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

Reciprocity - vastavuoroisuus (25 kpl) (Mitä on aiemmin tehnyt tai jatkossa tekevä ansaitakseen tuen?)

- HS 2.3.2009. "Työttömien huuhaa-kurssit rahan haaskausta.", Vesa Linja-aho, diplomi-insinööri, Espoo.
- HS 5.3.2009. "Kannattaa tehdä myös muuta kuin oman alan työtä.", Jarmo Palm, työmarkkinaneuvos, työ- ja elinkeinoministeriö.
- HS 7.3.2009. "Antakaa meidän rakentaa yhteiskuntaa.", Liban Ali, diplomi-insinööri, Vantaa.

HS 14.3.2009. "Opiskelijoillekin toimeentulotukea.", Wilhelmiina Karikko, opiskelija, Rovaniemi.

HS 20.3.2009. "Pyöräteiden teko olisi parasta elvytystä.", Matti Leppänen, Hämeenlinna.

HS 22.3.2009. "Koulutus ehkäisee työttömien syrjäytymistä.", Pekka Niskanen, varatuomari, Helsinki.

HS 26.3.2009. "Osapäivähoidon maksuja täytyy alentaa.", Antti Aarnio, sosiaali- ja terveyslautakunnan jäsen (sd), Espoo.

HS 27.3.2009. "Pojanko pitäisi elättää perhe kesätyötuloilla?", Köyhän ei kannata sairastaa, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 28.3.2009. "Päivähoito-oikeus voi pelastaa uupumukselta.", Ilona Pesonen, psykologi, Helsinki.

HS 28.3.2009. "En ymmärrä nykyajan vanhempia.", Heli Tolonen, eläkeläisummo, valtiotieteiden maisteri, Ilomantsi.

HS 31.3.2009. "Työ on vain työtä, oli se paskaduunia tai ei.", Esa Hyytinen, Noormarkku.

HS 14.4.2009. "Varmuutta nuorten koulutukseen ja työnsaantiin.", Lauri Ihalainen, puheenjohtaja SAK, Tuomas Kurttila, pääsihteeri valtio nuorisosiain neuvottelukunta, Kari Väisänen, toimitusjohtaja TAT-ryhmä.

HS 17.4.2009. "Eläke-erot eivät johdu eläkejärjestelmästä.", Esa Swanljung, toimitusjohtaja, Työeläkevakuuttajat Tela.

HS 19.4.2009. "Lamaako torjutaan veronkevennyksillä.", Pauli Hämäläinen, Helsinki.

HS 19.5.2009. "Minimipalkka ei ole vero työnantajalle.", Olli Saarinen, diplomi-insinööri.

HS 7.6.2009. "Lapset ja vanhukset vastakkain.", Raimo Ilaskivi, Helsinki.

HS 8.6.2009. ""Somalialainen pummi" on minua ahkerampi.", Juha Uusitalo, Vantaa.

HS 15.6.2009. "Pätkätöihin kannustamalla päästäisiin pois lamasta.", Ilpo Kojo, filosofian tohtori, Helsingin kauppakorkeakoulu.

HS 25.6.2009. "Ovatko vanhukset vain ylimääräinen kuluerä?", Omainen Espoossa, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 20.7.2009. "Myös vaikeasti työllistyvillä on oikeus työnhakupalveluihin.", Erja Lindberg, erityisasiantuntija, työllisyyspolitiikka, Suomen kuntaliitto.

HS 21.7.2009. "En halua lasteni hoitavan minua vanhana.", Anki Pälve, Helsinki.

HS 21.7.2009. "Harva pitää vanhustenhoitoa perheiden asiana.", Antti Tanskanen, valtiotieteiden maisteri, Helsinki, Mirkka Danielsbacka, filosofian maisteri, Helsinki.

HS 27.7.2009. "Vanhuksen kotihoito ennen kunnia-asia.", Kaija Huhtala, Helsinki.

HS 29.7.2009. "Iäkkäimpien asiat nyt kuntoon.", Maija Kantola, Helsinki.

HS 31.7.2009. "Me rakensimme Suomen korvauksetta.", Maria-Lisa Rodhin, sotaorpo 1941, Helsinki.

Identity - identiteetti (20 kpl) (Samaistuvuus tilanteeseen, onko "meidän" sisällä - tunnetaanko yhteenkuuluvuutta ja jaetaanko riski ehkä myös tai sama kokemus aiemmasta)

HS 1.3.2009. "Nyt tarvitaan rasismien vastaisia talkoita.", Tuomo Kankkunen, Porvoo.

HS 2.3.2009. "Suomalaisten on muututtava ja avauduttava erilaisuudelle.", Jeremy Gould, maahanmuuttaja vuodesta 1969.

HS 2.3.2009. "Kerjäläisten kohtelu tuntuu julmalta.", Rosto Utriainen, työtön pastori, Helsinki.

HS 3.3.2009. "Maahanmuuttaja maksakoon kotouttamisen.", Timo Vartiainen, Pun-
kaharju.

HS 6.3.2009. "Maahanmuuttokeskustelu sisältää farssin piirteitä.", James O'Connor, Helsinki.

HS 7.3.2009. "Antakaa meidän rakentaa yhteiskuntaa.", Liban Ali, diplomi-insinööri, Vantaa.

HS 14.3.2009. "Suomesta ei ole koskaan saanut helposti turvapaikkaa.", Eva Lind-
berg, toiminnanjohtaja, Sanna Rummakko, tiedottaja, Pakolaisneuvonta ry.

HS 14.3.2009. "Kantäväestö tarvitsee aikaa sopeutumiseen.", Kari Tirkkonen, Hel-
sinki.

HS 15.3.2009. "Turvapaikat läheisistä maista.", Tapani Jussila, filosofian tohtori, ke-
hitysyhteistyökonsultti, Helsinki.

HS 17.3.2009. "Työntekijän pitäisi tulla palkallaan toimeen.", Kimmo Modig, ääni-
suunnittelija, Turku.

HS 24.3.2009. "Perusteettomia tulkintoja maahanmuuttomielipiteistä.", Pertti Suho-
nen, emeritusprofessori, Tampere.

HS 24.3.2009. "Gettoutuminen ei johdu maahanmuuttopolitiikasta.", Tomi Sevander,
duunari, kuntapolitiikko (sd.), Helsinki.

HS 30.4.2009. "Keskustelu maahanmuuttajista pahinta myrkkyä populismille.", Eero
Mäkinen, Kouvola.

HS 17.5.2009. "Meillä ei ole halua puuttua vääryyksiin.", Petra Hongell, Bryssel.

HS 8.6.2009. "'Somalialainen pummi' on minua ahkerampi.", Juha Uusitalo, Vantaa.

HS 11.6.2009. "Muslimiyhteisö haluaa tehdä yhteistyötä.", Ahmed-Wali Haddi, pu-
heenjohtaja, Isra Lehtinen, tiedottaja, Suomen Islamilainen Neuvosto ry.

HS 10.7.2009. "Enemmän inhimillisyyttä kerjäläisiä kohtaan.", Mika Niikko, kaupun-
ginvaltuutettu (perus), Vantaa.

HS 10.7.2009. "Miksi kerjäläisiä ei karkoteta.", Eva Sundgren, Helsinki.

HS 12.7.2009. "Romanikerjäläisten paapominen olisi naiivia.", Olavi Stenman, Hel-
sinki.

HS 16.7.2009. "Tuskinpa kerjääminen on rahasampo kenellekään.", Anne Nieminen,
Turku.

Need - tarve (46 kpl) (Miten suuri avuntarve henkilöllä on? Liittyy myös köyhyyden määritelmään, kenen lasketaan tarvitsevan aidosti apua ja millainen suhteellinen elintaso yhteiskunnan kuuluu taata?)

HS 2.3.2009. "Työttömien huuhaa-kurssit rahan haaskausta.", Vesa Linja-aho, dip-
lomi-insinööri, Espoo.

HS 2.3.2009. "Kerjäläisten kohtelu tuntuu julmalta.", Rosto Utriainen, työtön pastori,
Helsinki.

HS 2.3.2009. "Mielenterveyspotilaalle nimitettävä tukihenkilö.", Anja Kallio, entinen
erityiskoulun rehtori.

HS 3.3.2009. "Kiitos tukiperheen, selviydyin äitinä.", Pääkaupunkiseutulainen äiti, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 9.3.2009. "Köyhäilyajattelussa unohtuvat todelliset köyhät.", Jukka Kärkkäinen, lääketieteen tohtori ja psykiatri, kaupungin valtuutettu (vas.), Turku.

14.3.2009. "Opiskelijoillekin toimeentulotukea.", Wilhelmiina Karikko, opiskelija, Rovaniemi.

HS 15.3.2009. "Turvapaikat läheisitä maista.", Tapani Jussila, filosofian tohtori, kehitysyhteistyökonsultti, Helsinki.

HS 15.3.2009. "Tästä taantumasta on selvittävä maksukykyisten varoin.", Matti Hautala, kauppatieteiden ylioppilas, Espoo.

HS 15.3.2009. "Älä sairastu vakavasti yli kolmeksi kuukaudeksi.", Terhi Kunnas-Jormalainen, Helsinki.

HS 17.3.2009. "Työntekijän pitäisi tulla palkallaan toimeen.", Kimmo Modig, äänisuunnittelija, Turku.

HS 22.3.2009. "Koulutus ehkäisee työttömien syrjäytymistä.", Pekka Niskanen, varatuomari, Helsinki.

HS 24.3.2009. "Perusteettomia tulkintoja maahanmuuttomielipiteistä.", Pertti Suonen, emeritusprofessori, Tampere.

HS 26.3.2009. "Osapäivähoidon maksuja täytyy alentaa.", Antti Aarnio, sosiaali- ja terveyslautakunnan jäsen (sd), Espoo.

HS 26.3.2009. "Myös työttömien lapsilla oikeus päivähoitoon.", Hans Hämäläinen, Helsinki.

HS 26.3.2009. "Asumiskuluja ei pidä nostaa laman varjolla.", Reijo Silmukari, Hausjärvi.

HS 28.3.2009. "Päivähoito-oikeus voi pelastaa uupumukselta.", Ilona Pesonen, psykologi, Helsinki.

HS 28.3.2009. "En ymmärrä nykyajan vanhempia.", Heli Tolonen, eläkeläisummo, valtiotieteiden maisteri, Ilomantsi.

HS 29.3.2009. "Ehkä lama karkoittaa uusavuttomuuden." Petra Hartikainen, filosofian maisteri, kulttuuriyrittäjä, Tampere.

HS 29.3.2009. "Pienten lasten äidit taas laman maksajia?", Anna Moring, apurahatutkija, kahden lapsen äiti, Helsinki.

HS 30.3.2009. "Palveluasuntoon pääsy helpommaksi.", Terhi Koulumies, asuntolautakunnan varapuheenjohtaja, kaupunginvaltuutettu (kok), Helsinki.

HS 4.4.2009. "Emmekö kykene huolehtimaan köyhistämme?", Heikki Mäntylä, Espoo.

HS 4.4.2009. "Etsin sinua, varakas liikemies.", Tositarkoituksella, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 5.4.2009. "Päättäjissä ei ole köyhien ystäviä.", Sakari Tahvanainen, Joensuu.

HS 5.4.2009. "Alaikäinenkin on näemmä elatusvelvollinen.", Kela - ei tässä elämässä eikä tällä vuosituhannella, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 19.4.2009. "Peruspäiväraha työttömälle saman tien.", Jari Suoanttila, puheenjohtaja, Metalliliiton Kymen Vasemmistoryhmä.

HS 17.5.2009. "SAK:lla näytön paikka lapsilisän päivittämisessä.", Raija Marttila, Helsinki.

HS 30.5.2009. "Toimeentulotuista ei saa leikata.", Hans Hämäläinen, valtiotieteiden maisteri, Helsinki.

HS 31.5.2009. "Kuuluuko toimeentulotuki ylellisyyksiin.?", Annukka Sivula, opiskelija, Helsinki.

HS 3.6.2009. "Säästö toimeentulotuista tehnyt jo pahaa jälkeä.", Sari Sintonen, yhteiskuntatieteiden maisteri, perheneuvoja, Hämeenlinna.

HS 6.6.2009. "Onko toisten asunnottomuus vähäpätöisempää.", Eila Sailas, Espoo.

HS 7.6.2009. "Lapset ja vanhukset vastakkain.", Raimo Ilaskivi, Helsinki.

HS 22.6.2009. "Pitkäaikaishoidon tila huolettua Espoossa.", "Huolestunut omainen, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 24.6.2009. "Lastensuojelussa toistuvat viime laman virheet.", Pirkko Saartio, lastensuojelupalveluiden johtaja, Sointu Möller, lapsen oikeuksien asiantuntija, Pelastakaa lapset ry.

HS 25.6.2009. "Ovatko vanhukset vain ylimääräinen kuluerä?", Omainen Espoossa, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 25.6.2009. "Ovatko vanhukset vain ylimääräinen kuluerä?", Omainen Espoossa, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 27.6.2009. "Hintarakenteen muuttuminen käy eläkeläisille kalliiksi.", Immo Pohjola, Kerava.

HS 5.7.2009. "Lastensuojelu on muidenkin kuin sosiaalisektorin tehtävä.", Sirkku Ingervo, sosiaalilautakunnan puheenjohtaja, kaupunginvaltuutettu (vihr.), Helsinki.

HS 15.7.2009. "Lomautukset vaaraksi lasten turvallisuudelle.", Hannu Seppänen, varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan jäsen sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.

HS 16.7.2009. "Tuskinpa kerjääminen on rahasampo kenellekään.", Anne Nieminen, Turku.

HS 18.7.2009. "Yleinen työttömyysvakuutus olisi jo aika toteuttaa.", Altti Majava, työvoimaministeriön suunnittelutoimiston päällikkö 1979–1989.

HS 20.7.2009. "Myös vaikeasti työllistyvillä on oikeus työnhakupalveluihin.", Erja Lindberg, erityisasiantuntija, työllisyyspolitiikka, Suomen kuntaliitto.

HS 27.7.2009. "Vanhuksen kotihoito ennen kunnia-asia.", Kaija Huhtala, Helsinki.

HS 28.7.2009. "Saan eläkkeelläni vähemmän kuin ennen.", Ritva Vilen, Helsinki.

HS 28.7.2009. "Myös rikkaat lamatakoisiin!", Veikko Tarvainen, ex-omaishoitaja, Vantaa.

HS 29.7.2009. "Kopissa asuminenkö elämää?", Leena Pelkola, Pori.

HS 31.7.2009. "Me rakensimme Suomen korvauksetta.", Maria-Lisa Rodhin, sotaorpo 1941, Helsinki.

2018

Ansaitsevuus (yht. 12 kirjoitusta)

Control - kontrolli (3 kpl) (Kenen syy tilanne on? Mistä johtuu?) 3

HS 18.4.2018, 46. "Vastikkeeton sosiaaliturva on työkykyiselle vaarallinen ansa.", Marjatta Astrén, Hämeenlinna.

HS 13.5.2018, 72. "Leipäjonoissa on paniikki.", Aino Triumpf, Espoo.

HS 29.6.2018, 56. "Aktiivimalli passivoi ja lamauttaa.", Syrjäytynyt. Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

Attitude - asenne (-) (Miten autettu suhtautuu apuun?)

Reciprocity - vastavuoroisuus (9 kpl) (Mitä on aiemmin tehnyt tai jatkossa tekevä ansaitakseen tuen?) 7

HS 18.4.2018, 46. "Vastikkeeton sosiaaliturva on työkykyiselle vaarallinen ansa.", Marjatta Astrén, Hämeenlinna.

HS 20.5.2018, 13. "Perustulo sopisi hyvin freelancerille.", Saija Vartiainen, freelancer, Kuopio.

HS 4.6.2018, 42. "Eläkeläisten perusturvaa on kehitettävä.", Vieikko Simpanen, sosiaalineuvos, Espoo.

HS 19.6.2018, 12. "Aktiivimalli uhkaa viedä työttömältä lopunkin avun." Heli Järvinen, kansanedustaja (vihr.) varapuheenjohtaja, Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta.

HS 19.6.2018, 12. "Aktiivimallit huitovat tyhjää.", Markus Lång, filosofian tohtori, Helsinki.

HS 20.6.2018, 12. "Velvoite hakea töitä luo toimeliaisuutta.", Martti Sariola, it-asiantuntija, Helsinki.

HS 25.6.2018, 50. "Työttömyyden synnyttämä ahdistus aktivoi tehokkaasti.", Akateeminen 55-vuotias pitkäaikaistyötön. Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 29.6.2018, 56. "Aktiivimalli passivoi ja lamauttaa.", Syrjäytynyt. Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 27.7.2018, 42. "Perustulo voisi elävöittää syrjäseutuja.", Johanna Perkiö, yhteiskuntatieteiden maisteri, väitöskirjatutkija, Tampereen yliopisto.

Identity - identiteetti (Samaistuvuus tilanteeseen, onko "meidän" sisällä - tunnettaanko yhteenkuuluvuutta ja jaetaanko riski ehkä myös tai sama kokemus aiemmasta)

HS 18.4.2018, 46. "Vastikkeeton sosiaaliturva on työkykyiselle vaarallinen ansa.", Marjatta Astrén, Hämeenlinna.

HS 20.6.2018, 12. "Velvoite hakea töitä luo toimeliaisuutta.", Martti Sariola, it-asiantuntija, Helsinki.

Need - tarve (4 kpl) (Miten suuri avuntarve henkilöllä on? Liittyy myös köyhyyden määritelmään, kenen lasketaan tarvitsevan aidosti apua ja millainen suhteellinen elintaso yhteiskunnan kuuluu taata?) 4

HS 13.5.2018, 72. "Leipäjonoissa on paniikki.", Aino Triumpf, Espoo.

HS 20.5.2018, 13. "Perustulo sopisi hyvin freelancerille.", Saija Vartiainen, freelancer, Kuopio.

HS 4.6.2018, 42. "Eläkeläisten perusturvaa on kehitettävä.", Veikko Simpanen, sosiaalineuvos, Espoo.

HS 2.7.2018, 46. "Oikeudenmukaisuutta lapsilisien maksuun.", Kauko Tuupainen, Jyväskylä.

LIITE 3: RATKAISUEHDOTUKSET KÖYHYYSONGELMAAN LIITTYEN, NIIDEN KOMMENTOINTI JA ASENNE KÖYHYIDEN VÄHENTÄMISEEN

1987 (yht. 76 kirjoitusta)

HS 6.3.1987, 23. "Asuntola on ympäristö haitta.", C.L., Helsinki.

HS 9.3.1987, 20. "Asuntolan väki tervetullutta." Sakari Antikainen, Toukolan-Vanhankaupungin yhdistys r.y., sihteeri, Helsinki

HS 11.3.1987, 18. "Suojatyön verotus on uusi tulkinta laista.", Rauno Kervinen, Sosiaalihuollon toimitusjohtaja, Helsinki.

HS 12.3.1987, 19. "Sosiaalityö kaipaisi kipeästi rivien kokoajaa." Olavi Korhonen, Sosiaalijohtaja, Sosiaalineuvos, Järvenpää.

HS 17.3.1987, 19. "Verovapaa vuokratulo ei ratkaise." Asuntoja tarvitseville, Espoo.

HS 20.3.1987, 23. "Demarit etäänntyneet kentästään." Pettynyt, Espoo ja Demariko?, Alavus.

HS 21.3.1987, 26. "Punainen Risti kerää jo varoja asunnottomille." Suomen Punainen Risti, Eveliina Hindsberg, Tiedottaja Helsinki.

HS 22.3.1987, 18. "Raataminen vie minut loppuun." Työ on, antakaa minulle koti, Helsinki.

HS 23.3.1987, 17. "Nukuin koska olen niin pettynyt.", Paakari, Heinola.

HS 27.3.1987, 25. "Koulutuksen pitää ennakoida." Aulikki Kananoja, osastopäällikkö, Helsingin sosiaalivirasto.

HS 29.3.1987, 15. "Mene pankkiin neuvottelemaan asuntoasiasta." Ihmiseltä ihmiselle, Tampere.

HS 29.3.1987, 15. "Asunnottomille järjestetty tukikeräyksiä." Veikko Hursti, Kultainen pelastusrengas, puheenjohtaja, Helsinki.

HS 4.4.1987, 21. "Velat ja verot näännyttävät meidät." Suurivelkainen marginaalipari, Vuolijoki.

HS 4.4.1987, 21. "Sosiaalihuoltajakoulutus on välttämätöntä." Antti Viinikka, Kaupunkiliiton henkilöstöhallinto- ja koulutusosaston päällikkö, Helsinki.

HS 5.4.1987, 15. "Työpaikka tekisi loven kukkarooni." Työttömän ei ole pakko olla tyhmä, Helsinki.

HS 6.4.1987, 18. "Orjatyölle löytyy jo vaihtoehtoja." Ahti Hyppönen, Helsinki.

HS 6.4.1987, 18. "Asuntosäästäjä joutuu pankkien kiristykseen." Vaalien alla kuullimme paljon kauniita lupauksia, Turku.

HS 6.4.1987, 18. "Huoltajavähennys jaetaan väärin." Mikä on minun ei ole Paavalin, Helsinki.

HS 8.4.1987, 21. "Lapsen tarpeista pitäisi puhua paljon enemmän." Kyllikki Markkanen, Kirjailija, Pieksämäki.

HS 11.4.1987, 21. "Yksinhooltajan avustuksia ylimainostetaan." Harmittaa, Helsinki.

HS 16.4.1987, 23. "Avustusten byrokratia uuvuttaa hakijan." Taina Häkkinen, Helsinki.

HS 26.4.1987, 18. "Sosiaalialan koulutustaso noussut vaatimusten myötä." Maisa Maanittu, Ylitarkastaja, Sosiaalivirasto, Helsinki.

HS 26.4.1987, 18. "Mitä turhaa vuokra-asuntoja roskasakille." Kesä puistikossa, Helsinki.

HS 29.4.1987, 17. "Parempi väki torjuu vuokratulot." Ihmisarvo kunniaan, Helsinki.

HS 5.5.1987, 15. "'Paremmat' eivät halua rikkoa ja liata." Millainen on "parempi" ihminen, Järvenpää.

HS 9.5.1987, 30. "Jakomäen pulmat päättäjien syytä." Polttomerkkiä ei saa iskeä ihmisiin, Helsinki.

HS 10.5.1987, 15. "Jakomäki tuhottiin jo rakennusvaiheessa." Wolfgang Filor, Talotoimikunnan puheenjohtaja, Jakomäki/Helsinki.

HS 10.5.1987, 15. "Ikinä en muuta pois Jakomäestä." Pidetään yhtä, Helsinki.

HS 15.5.1987, 26. "Rakennemuutos yllätti ammattikoulutuksen." Pertti J. Haataja, Ekonmoi, Kurssiosaston johtaja Seinäjoen kauppaoppilaitos, Seinäjoki.

HS 15.5.1987, 26. "Jakomäkeläiset hienoja ihmisiä onnellisempia." Jakomäki, rakkaani, Helsinki.

HS 15.5.1987, 26. "Asuntopula syynä Jakomäen ongelmiin." Riitta Järvi, Jakomäen yläasteen ja lukion rehtori, varavaltuutettu (sit.), Helsinki.

HS 22.5.1987, 17. "Jakomäen enemmistö kunnan väkeä." Ulla Arilä, äitiysneuvola, Tarja Lehikoinen ja Annika Lundell, lastenneuvola ja Tuula Lounasheimo ja Maija Jalonen, kouluterveydenhuolto, Helsinki.

HS 23.5.1987, 18. "Jakomäkeen voisi siirtää kaupungin virastoja." Meri Vennamo, kaupunginvaltuutettu (Smp), Helsinki.

HS 30.5.1987, 22. "Vuokratalo-alueet eivät ole roskaisia." Heli Savin, Helsinki.

HS 30.5.1987, 22. "Kyllä Espoo hoitaa asunnottomansa itse." Antti Moisio, apulaiskaupunginjohtaja, Espoo.

HS 4.6.1987, 19. "Espoolla vielä hoidettavaa." Heikki S. von Hertzen, apulaiskaupunginjohtaja, Helsinki.

HS 8.6.1987, 19. "Vain asunnottomien asuttaminen ei riitä." Helsingin mielenterveysyhdistys Helmi ry, Veikko Päiviö, puheenjohtaja ja Marja-Terttu Kyrönlahti, järjestöasiamies.

HS 9.6.1987, 16. "Asunnottomuus pois yhteistoiminnalla." Vantaan kaupungin asuntovirasto, Risto Koivunoksa, virastopäällikkö.

HS 11.6.1987, 21. "Sukupolvien tulot tasattava." Heta ja Martti Häyry, Helsingin yliopisto, filosofian laitos.

HS 11.6.1987, 21. "Verotuksella ei pidä pienentää tuloeroja." Reino Tervo, Oulu.

HS 13.6.1987, 13. "Asunnottomat ovat etusijalla." Anneli Eerikäinen, toimistopäällikkö, Helsingin sosiaaliviraston vanhustenhuolto-osasto.

HS 14.6.1987, 16. "Valtio paikkaa rahavajeitaan tekopyhästi." Vuokralainen, Espoo.

HS 16.6.1987, 19. "Verouudistus veisi viidenneksen tuloistani." Martta Teräväinen, Jyväskylä.

HS 16.6.1987, 19. "Tulontasaus on yhteinen hyöty." Matti Kuusela, Helsinki.

HS 16.6.1987, 19. "Hinnankorotus köyhdyttää." Matti Paasio, Espoo.

HS 17.6.1987, 21. "Asunnottomuus aina seuraamus." Matti Lehesniemi, nuorisohuoltolaitoksen johtaja, Vantaa.

HS 18.6.1987, 12. "Kaksipalkkaisten etua ajetaan, yksipalkkaiset nääntyvät." Tapani Ollila, viisihenkisen lapsiperheen ainoa tulonsaaja, Hyvinkää.

HS 18.6.1987, 12. "Moni ajautuu sosiaaliseen paitsioon." Tarkkailija, Tampere.

HS 25.6.1987, 17. "Henkisen pääomankin pitäisi motivoida." U. Sormunen, Valkeala.

HS 26.6.1987, 15. "Pitkäaikaispotilasta ryöstetään surutta." Lopussa ei seiso kiitos, Helsinki.

HS 26.6.1987, 15. "Kuka osoittaisi Reinille järjettömyyden?" Järki kunniaan, Helsinki.

HS 27.6.1987, 19. "Blåkullan purkaminen oli täysin järjetöntä." Teuvo Leppänen, Helsinki.

HS 28.6.1987, 9. "Verouudistus työttömyysansa." Harri Lahtinen, Espoo.

HS 29.9.1987, 21. "Nuori ei usko puppupuhetta." Juho Järveläinen, Siilinjärvi.

HS 29.9.1987, 21. "Hoitomaksuista pääsi melkein itku." Aila Haapaniemi, Helsinki.

HS 30.6.1987, 16. "Sapattivuosi toisi työtä ja turvallisuutta." Jukka Gustafsson, kansanedustaja (sd.), Tampere.

HS 1.7.1987, 17. "Voimme tinkiä hyvinvoinnistamme." Sari Rastas, opiskelija, sitoutumaton, Vantaa.

HS 2.7.1987, 22. "Sivistys velvoittaa veljeyteen." Mikael Nykänen, Helsinki.

HS 2.7.1987, 22. "Säästötoimet iskevät pikkulapsiin." Elina Sana, Helsinki.

HS 3.7.1987, 17. "Pakolaisten tulohan todistaa hyvää." Marja Mutila, Helsinki.

HS 3.7.1987, 17. "Alkoholipolitiikalla väärät lähtökohdat."

HS 3.7.1987, 17. "Päiväkotien tilanne paranee." Anneli Hiltunen, vs. osastopäällikkö, Helsingin sosiaaliviraston lasten päivähoito-osasto.

HS 5.7.1987, 9. "Suhde viinaan surkuhupaisa." Leena Warsell, suunnittelusihteeri Oy Alko Ab, Helsinki.

HS 5.7.1987, 9. "Verorahoja pitää riittää sairaanhoitoon." Turhautunut, Helsinki.

HS 10.7.1987, 17. "Tinkien omaan kotiin." Liisa Laine, Helsinki.

HS 10.7.1987, 17. "Nälkäprojekti haluaa lopettaa nälänhädän." Pekka Puukko, toiminnanjohtaja, Suomen Nälkäprojekti, Helsinki.

HS 10.7.1987, 17. "Asunnot taattava ensin suomalaisille." Jouni Korpela, Helsinki.

HS 11.7.1987, 21. "Verottajahan asuntopulaa lisää." Pientalonpoika, Vantaa.

HS 11.7.1987, 21. "Omia vähäosaisia syrjitään." S.A., Tampere.

HS 12.7.1987, 44. "Verohelpotukset vain lisäisivät tuloeroja." Mirja Nyholm, Kirkkonummi.

HS 13.7.1987, 13. "Emme voi sulkeutua muulta maailmalta." Jari Luoto, Helsinki.

HS 18.7.1987, 8. "Meidän on tunnettava vastuumme." Hävettää, Helsinki.

HS 19.07.1987, 9. "Vieras ei löydä paratiisiamme." Soili Aronen, Helsinki.

HS 19.07.1987, 9. "Jakomäki enemmän kuin betonislummi." Laura Kärkkäinen, Martti Leskinen, Seija Liukkonen, Martti Iivonen, Annikki Kolmisoppi ja Anne Hakala, Helsinki.

HS 25.7.1987, 9. "Päätäjät, kuunnelkaa meitäkin." Tuula Lanas, Pirkko Serkola, Kari Kalla, Tuula Seppälä ja Eija Rahkonen ja lastensuojelun muut sosiaalityöntekijät koillinen sosiaalikeskus, Helsinki.

HS 28.7.1987, 12. "Jokaisella on oikeus omaan maahan." T. Koskinen, Helsinki.

1993 (yht. 137 kirjoitusta)

HS 2.3.1993, 10. "Ihmistä ei korvaa mikään." Juha Sihvola, fil. tri., Helsinki.

HS 3.3.1993, 15. "Rajoitukset seis ja työtä tekemään." Heikki Heliö, toimitusjohtaja, Helsingin kauppakamari.

HS 6.3.1993, 14. "Nuoret työttömät nujerretaan lopullisesti." Sorrettujen puolesta, Turku.

HS 9.3.1993, 11. "Työttömänä oleminen vaatii suurta taitoa." Kay-Ove Isaksson, Turku.

HS 10.3.1993, 14. "Päivähoidon säästölinja ehkäisee työntekoa." Soili Haapala, 2 lasta, dipl. ins., Espoo.

HS 10.3.1993, 14. "Talkoohenki taas kunniaan ja työharjoittelu arvoon." K. J. Laaksonen, agronomi, Lammi.

HS 15.3.1993, 11. "Työt on jaettava kaikille." Yrjö Honkala, Joensuun ylioppilaskunnan hallituksen pj. ja Antero Remus, velvoitetyöllistetty, Joensuu.

HS 16.3.1993, 10. "Lapsiperheet maksavat laman moninkertaisesti." Päivi Hirvelä, varatuomari, Lahti, kahden lapsen äiti ja Martti Saloheimo, varatuomari, Lahti, kolmen lapsen isä.

HS 16.3.1993, 10. "Singaporen menestys esimerkiksi Suomelle." Jali Raita, dip.ins. entinen kaupallinen sihteeri Kaakkois-Aasiassa, Turku.

HS 16.3.1993, 10. "Kuntien pakkolomautuksilla säästetään kaksi miljardia." Kunnallinen työmarkkinalaitos, Jouni Ekurim apulaisjohtaja, Helsinki.

HS 19.3.1993, 15. "Järjestelmä houkuttaa lusmuilemaan." Aki Saari, Helsinki.

HS 20.3.1993, 19. "Nostetaan Suomi suosta omalla työllä." Markus Lehtipuu, Helsinki.

HS 22.3.1993, 10. "Meillä on vastuu myös tulevista sukupolvista." Ilkka Joronen, opiskelija, Vantaa.

HS 24.3.1993, 14. "En hyväksy elintasopakolaisia." Marita Jurva, kansanedustaja (smp), Helsinki

HS 24.3.1993, 14. "Työttömien tehovalvonta kummaksuttaa." Työtön, Järvenpää.

HS 25.3.1993, 12. "Hoitovapaa oli virheratkaisu." Liisa Polameri, toimitusjohtaja, äiti, Helsinki.

HS 28.3.1993, 17. "Työttömät joukolla kalaan." Seppo Hikipää, kalastusmestari, Helsinki.

HS 28.3.1993, 17. "Naiset laman maksajiksi?" Heli Puura, SAK:n lakimies, Helsinki.

HS 28.3.1993, 17. "Lapsiperheiden asema kestämatön." Lapsiperheiden puolesta, Kerava.

HS 28.3.1993, 17. "Perustarpeet kartoitettava." Aulis Lintunen, osastopäällikkö evp, Espoo.

HS 29.3.1993, 9. "Myötätunto esille teoissa." Keski-ikäinen, Vantaa.

HS 31.3.1993, 14. "Missä AY-liikkeen solidaarisuus?" Hannu Kemppainen, kansanedustaja (kesk.), Kajaani.

HS 1.4.1993, 12. "Joustoa vai työllistämistukea?" Pekka Castrén, Työvoimapolitiittinen asiamies, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto, Helsinki.

HS 3.4.1993, 15. "Suomen tie ensin selväksi." Ville Luukkanen, valtiot. yo, Turku.

HS 3.4.1993, 15. "Suomen teollisuus pysyköön kotimaassa." Sakari Kaila, fil. maist., Helsinki.

HS 3.4.1993, 15. "Kotihoidontuki auttaa työllistämään." Virkaäiti, Vantaa.

HS 7.4.1993, 14. "Liike-elämä kantakoon vastuunsa." M. Toivonen, Helsinki.

HS 7.4.1993, 14. "Päivähoitoa huononnetaan." Lamasta huolimatta, Helsinki.

HS 8.4.1993, 10. "Koko kansa mukaan savottaa." Sotien veteraani, Tampere.

HS 13.4.1993, 11. "Vastuutonta puhua palkan alennuksista." Mikko Kaukoranta, rahoitusjohtaja, Espoo.

HS 13.4.1993, 11. "Suomalaiset, ottakaamme niskasta kiinni." Seppo M. Saukkonen, Helsinki.

HS 14.4.1993, 15. "Kotihoidontuki joutaa pois." Veikko Rinne, valt. kand., Espoo.

HS 14.4.1993, 15. "Puolison tulo ei saa vaikuttaa." Liisa Lundel, Helsinki.

HS 15.4.1993, 11. "Lapsilisää ei saa pienentää." Pennin venyttäjät, Espoo.

HS 17.4.1993, 11. "Palkka-alen vaikutus epäselvä." Leena Peltoniemi, KTV:n nuorisosihteeri, Reijo Paananen, SAK:n nuorisosihteeri.

HS 17.4.1993, 11. "Somalin lapsi kutsuu äitiään." Marja-Liisa Karlsson, opiskelija ja ulkomaalaisten opettaja, Helsinki.

HS 18.4.1993, 19. "Työttömyysturva pitää saada kaikille." Marjatta Stenius-Kaukonen, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän varapuheenjohtaja, Tampere.

HS 19.4.1993, 11. "Työtön kotiäiti vai elätti." Vastaako joku, Vantaa.

HS 19.4.1993, 11. "Mikä naisia oikein vaivaa?" Työkykyinen perheellinen nainen, Espoo.

HS 23.4.1993, 11. "Auttamisen kriisi." Martti Lindqvist.

HS 23.4.1993, 11. "Jokainen voi osallistua kehitysapuun." Eila Kivekäs, puheenjohtaja ja Eila Alanko, toiminnanjohtaja, Suomen Unifem - Finland Unifem r.y.

HS 24.4.1993, 14. "Nyt sysätään heikot heitteille." Veikko Viinimäki, Helsinki.

HS 24.4.1993, 14. "Koska eläkepommi räjähtää?" Realisti, Helsinki.

HS 25.4.1993, 19. "Turvan puute rikkoo liittoja." Georg Gennert, dipl. ins., Porvoo.

HS 25.4.1993, 19. "Nollaa vaikea pienentää." Jaakko Räisänen, Riihimäki.

HS 26.4.1993, 9. "Miten oikein haluamme elää?" Eeva Honkanummi, Espoo.

HS 26.4.1993, 9. "Helsinki on tosiaan tyly." Markku Moisala, Helsinki.

HS 28.4.1993, 11. "Kuinka halvalla nuorten tulee "myydä itsensä". Jukka Seppälä, Nuorisotoimitsija Metalliliitto, Helsinki.

HS 29.4.1993, 12. "Työ ei saisi olla itseisarvo." Jiri Räsänen, Helsinki.

HS 29.4.1993, 12. "Työttömyysrahan katto?" Mirja Janerus, SAK/tutkimussihteeri, Helsinki.

HS 29.4.1993, 12. "Somalit joutavat kotia kohti." Matti Soirisuo, Kauniainen.

HS 30.4.1993, 13. "päättäjillä perin pliisut toimenpiteet." Terhi Koulumies, valt. yo, Anna Saukko terv. huoll. yo, Eva Elston, oik. oy, Heini Hult, soc. stud. ja Mari Anttolainen, terv. huoll. yo, Helsinki.

HS 1.5.1993, 17. "Työtön ei tunne vappuriemua." Mirkku Korhonen, Helsinki.

HS 6.5.1993, 15. Yksinhuoltajien tulotaso ennallaan." Tapani Katila, tiedotussihteeri eduskunta.

HS 7.5.1993, 13. "Naiset eivät alistu kapinatta." Anja Oksa, tasa-arvokysymyksistä vastaava järjestötoimitsija Metallityöväen liitto, Helsinki.

HS 9.5.1993, 19. "Opitaanko lamasta jotakin?" Teuvo Karsikas, Orimattila.

HS 10.5.1993, 9. "Naisten päiväurakka on yhä raskas." Tuomas Kilpi, Helsinki.

HS 10.5.1993, 9. "Naisia ollaan ajamassa kotiin." Miten kasvatan tyttäreni, Vantaa.

HS 11.5.1993, 11. "En pidä Suomesta valtiona." Marja Arpiainen, Pieksämäki.

HS 11.5.1993, 11. "Osta kotimaista vaikka olisi kalliimpaakin." Maalaisjärki, Nummela.

HS 11.5.1993, 11. "Tingitään ensin lomarahosta." Järki käteen, Helsinki.

HS 12.5.1993, 13. "Kanerva dumpkaa työvoimaa." Heli Puura, SAK:n lakimies, Helsinki.

HS 14.5.1993, 15. "Martin Saarikankaan päälinja on mielestäni oikea." Sole Molander, valt. lis. Helsingin kaupungin valtuutettu (kesk.).

HS 14.5.1993, 15. "Verotus tappaa työhalut." Tämöinen tapaus, Vantaa.

HS 15.5.1993, 14. "Olisiko minimipalkka nuoren uran esteenä? Henri J. Vartiainen, Helsinki.

HS 15.5.1993, 14. "Työttömän tunti.", Jaakko Okker.

HS 15.5.1993, 14. "Työtä eikä toimeentulotukea." Rahalle vastinetta, Kaarina.

HS 20.5.1993, 12. "Alennettu palkka voi katkaista siivet sinnikkäältäkin," Tuire Santamäki-Vuori, Työväen taloudellinen tutkimuslaitos, Helsinki.

HS 20.5.1993, 12. "Työllisyys kärsii jäykästä budjetista." Pertti Sorsa, kansliapäällikkö työministeriö, Helsinki.

HS 20.5.1993, 12. "Päättäjien tulee olla valppaina!" Esko Helle, kansanedustaja Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän puheenjohtaja.

HS 20.5.1993, 12. "Kehitysaluekuntien köyhyys on vain myytti." Martti Ilmonen, kunnanjohtaja, Halikko.

HS 21.5.1993, 10. "Näyttäkää kyntenne naiset." Mervi Rings, Lemi.

HS 21.5.1993, 10. "Naisasian kokeilu voi pahoin." Ilo olla mies, Helsinki.

HS 21.5.1993, 10. "Lapsiperheet vaikeuksiin Kauniaisissa." Kuuluu kummia, Kauniainen.

HS 22.5.1993, 11. "Moottoriteillä työtä ja elvytystä." Otto Wahlgren, Helsinki.

HS 22.5.1993, 11. "Jatkan jumalatonta menoa ja haluan hoitaa lapseni kotona." Ulla Hautamäki, Espoo.

HS 22.5.1993, 11. "Ennen elettiin aivan toisin." Itsekin voi vaikuttaa elämäänsä, Jämsä.

HS 22.5.1993, 11. "Jaettavaa työtä on aina vain vähemmän." Esko Paatelainen, Muurame.

HS 23.5.1993, 17. "Työn uusjako välttämätön." $4 \times 6 = 3 \times 8$, Helsinki.

HS 23.5.1993, 17. "Raukat vain menkööt merten taa." Eero Aarnio, lehtori, Helsinki.

HS 25.5.1993, 11. "Vetoamus Suomen naisille." Kanerva Cederström, elokuvaohjaaja, Tuija Forsström, kirjailija, Auli Hakulinen, professori yms. suuri joukko naisvaikuttajia.

HS 25.5.1993, 11. "Kunnan köyhyys lienee suhteellinen käsite." Ahti Puumalainen, kunnanjohtaja, Juuka.

HS 25.5.1993, 11. "Kodin arvo on laskenut pohjalukemiin." Äiti, Helsinki.

HS 25.5.1993, 11. "Lapset ovat Espoossa heittopusseja." Espooseen pettynyt kahden lapsen äiti, Espoo.

HS 26.5.1993, 15. "Nuoret joutuvat maksamaan lamaa koko ikänsä." Olavi Peltomäki, Espoo.

HS 26.5.1993, 15. "Suomesta lähdeittävä töihin." Ilkka Kuusisto, tekn. yo., Helsinki.

HS 26.5.1993, 15. "Opiskelija ei tarvitse ruokaa?" Päivän ateria: kokouskahvit, Espoo.

HS 27.5.1993, 13. "Perheeseen sitoutuminen tärkeää." Annamari Jukko, Helsinki.

HS 27.5.1993, 13. "Työttömyys ei ole samanlaista kuin ennen." Ei mikään loistava poikkeus, Helsinki.

HS 29.5.1993, 15. "Suomeen syntynyt varjotalous." Antti Piha, Helsinki.

HS 29.5.1993, 15. "Totuuden puhuja ei yösijaa saane." Heikki Seppälä, Hyvinkää.

HS 29.5.1993, 15. "Eläkeleikkaus paratiisissa talvehtelijoille." Esko Länsimies, Kuopio.

HS 30.5.1993, 19. "Missä piilee suomalainen sisu?" Ösp Viggosdottir, suomen kielen opiskelija, Helsinki.

HS 31.5.1993, 10. "Nykytilanne hämmentää ja taannuttaa." Reino Viitamäki, Kuru.

HS 1.6.1993, 11. "Työnteko ei lyö leiville Suomessa.", Ihmettelevä teekkari, Lappeenranta.

HS 2.6.1993, 15. "Suomesta pian banaanivaltio.", Marko Heikkinen, Joensuu.

HS 3.6.1993, 13. "Yksinhuoltajat kaikkein heikoimmilla.", Lea Kononov, puheenjohtaja, Heljä Sairisalo, toiminnanjohtaja Yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto ry., Helsinki.

HS 3.6.1993, 13. "Miten pysäytämme maan?", En halua olla työtön!, Janakkala.

HS 5.6.1993, 15. "Hätäapua työllisyystöillä.", Pekka Kurkijärvi, lääkäri, Kangasala.

HS 6.6.1993, 19. "Miksi ei saa tehdä työtä?" Seppo Murtomaa, Orimattila.

HS 6.6.1993, 19. "Kukkaro tyhjä täynnä!", Ritva Klinga, sairaala-apulainen, Helsinki.

HS 7.6.1993, 9. "Uudistus vain riistää perheitä.", Heikki Hiilamo, tutkimussihteri Veronmaksajien Keskusliitto, Helsinki.

HS 7.6.1993, 9. "Lapset maksavat laskun.", Päivi Knuuttila, tutkija ja Olli Saariaho, suunnittelupäällikkö, Helsinki.

HS 9.6.1993, 15. "Kuka huolii halvimmalla uuden ajan huutolaiset?", Irja Toivonen, Merikarvia.

HS 12.6.1993, 13. "Nuoret menettävät uskonsa kokonaan.", Georg Gennert, dipl. ins., Porvoo.

HS 12.6.1993, 13. "Sympatiaa työelämän joustaville.", Joustoa joukkoihin, tasa-arvoa talkoisiin, Lohja.

HS 15.6.1993, 11. "Palkanalennuksilla lisää ostovoimaa.", Timo Holma, Vantaa.

HS 15.6.1993, 11. "Verotusta on kevennettävä.", Jukka Nissinen, graafinen suunnittelija, yrittäjä, Kerava.

HS 16.6.1993, 15. "Jokaisella on työttömyysturva.", Jouko Heyno, Turku.

HS 16.6.1993, 15. "Puolison kotiinjänti myös kannattaa.", Eero S. Heikkilä, Säkö.

HS 17.6.1993, 11. "Perhetuen uudistus kohtuuttoman jyrkkä.", Päivi Knuuttila, tutkija ja Olli Saariaho, suunnittelupäällikkö, Helsinki.

HS 17.6.1993, 11. "Palkat valtion maksettaviksi.", Pekka Laakso, insinööri, Helsinki.

HS 17.6.1993, 11. "Asunnon omistaja saa asumistukea!", Mauri Mattson, isännöitsijä, Turku.

HS 18.6.1993, 11. "Säilyttäkää edes yksinhuoltajavähennys.", Tatjana Rannikko, Turku.

HS 19.6.1993, 13. "Elämme kuin suuressa hoitolaitoksessa.", Sakari J. Holma, Jyväskylä.

HS 19.6.1993, 13. "Kaikilla työttömillä ei ole turvaa.", Vihainen, Lohjan kunta.

HS 21.6.1993, 9. "Luovuttaisin työni nuorelle.", Kyösti Kupiainen, puuteollisuusteknikko, Punkaharju.

HS 21.6.1993, 9. "Liberaali utilitarismi ei jätä avuttomia oman onnensa nojaan.", Heta Häyry, Matti Häyry, Helsinki.

HS 21.6.1993, 9. "Pienituloiset hävisivät perhetukiuudistuksessa.", Heikki Hiilamo, tutkimussihteri Veronmaksajien keskusliitto.

HS 1.7.1993, 21. "Laman syyt ovat 1980-luvun väärässä politiikassa.", Olli Rehn, kansanedustaja (kesk.), Helsinki.

HS 3.7.1993, 17. "Valitsen koulutuksen ja työn.", Outi Toivanen, Helsingin II normaalikoulu lukio.

HS 3.7.1993, 17. "Yrittäjille luvassa työttömyysturva.", Antero Tala, johtaja työttömyyskassa-asiat TEK, Helsinki.

HS 5.7.1993, 23. "Yksinhuoltaja elää ahdingossa.", Kirsti Kurki-Suonio, yksin huoltava oikeustiet. lis. perheoikeuden tutkija, helsingin yliopisto.

HS 5.7.1993, 23. "Taantuma pienentää koko sukupolven eläkekertymää.", Antero Ahonen, Eläketurvakeskuksen tilasto-osaston päällikkö, Helsinki.

HS 10.7.1993, 11. "Mainonta nostaisi Suomen ylös lamasta.", Pertti Rinne, mainosmies, Helsinki.

HS 10.7.1993, 11. "Keynesin haudalla.", Jaakko Okker.

HS 13.7.1993, 17. "Työttömyys Suomen oma syy.", Pertti Rauhio ja Pauli Kivipensas, Kyllä Euroopalle -kansalaisjärjestön jäseniä, Helsinki.

HS 13.7.1993, 17. "Leskeneläkkeestä lähes puolet pois veroina.", Anne Halonen-Toivola, Helsinki.

HS 13.7.1993, 17. "Lama levensi leipää.", Liisa Huttunen, Vantaa.

HS 17.7.1993, 17. "Toimeentulotukea ei saa siirtää Kelalle.", Susanna Iivonen-Pekesen ja kuusi muuta sosiaalityöntekijää, Lahti.

HS 17.7.1993, 17. "Hallitus on valinnut työttömyyden.", Heikki Rinne, kansanedustaja (sd.), Pori.

HS 17.7.1993, 17. "Suomella ei vielääkään toivoa.", Heikki Harri, Helsinki.

HS 18.7.1993, 13. "Äidin kotiin jääminen ei ole mahdollisempaa taantumuksellista.", Tuula Meriläinen, kotiäiti, luonnontiet. kand., Tornio.

HS 18.7.1993, 13. "Opintovelkainen työtön kurimuksessa.", Antero Viitanen, Lahti.

HS 18.7.1993, 13. "Kotivuosisinkin edes vähän eläkettä.", Opistotasoinen entinen loinen, Vantaa.

HS 19.7.1993, 23. "Helsinki ei siirrä koko toimeentulotukea Kelalle.", eeva-Liisa Tuominen, Kaija Salomaa, johtavia sosiaalityöntekijöitä Helsingin sosiaalivirasto Keskinen sosiaalikeskus.

HS 19.7.1993, 23. "Yhteiskuntaamme uhkaa romahdus.", Aarno Lehtimäki, yrittäjä, Vaasa.

1997 (yht. 65 kirjoitusta)

HS 1.3.1997, 15. "Työttömyyttä vastaan on erilaisia keinoja.", Mikko Koskinen, datanomi, Vantaa.

HS 2.3.1997, 15. "Hietaniemi työttömille.", Anna-Maija Rintala, Rtu-Töölö/Helsinki.

HS 2.3.1997, 15. "Varattomankin päästävää opiskelemaan.", Leena Koskinen, neuvotteleva virkamies, Virpi Hiltunen, koulutussuunnittelija opetusministeriö.

HS 3.3.1997, 11. "Uusiin koteihin tarvitaan vaihtoehtoja, tilaa ja laatua.", Jarmo Keränen, tekn. tri, arkkitehti, Helsinki.

HS 8.3.1997, 17. "Maksuton opetus tasa-arvon edellytys.", Esa Iivonen, Suomen ylioppilaskuntien liiton puheenjohtaja, Helsinki.

HS 13.3.1997, 15. "Lukukausimaksu vain vaikeuttaisi opiskelua.", Kirsti Ala-Harja, kansanedustaja (kok.), sivistysvaliokunnan puheenjohtaja, Seinäjoki.

HS 14.3.1997, 15. "Sosiaalialalla riittää töitä.", Tiina Neuvonen, Laura Alanen, Sosiaalityöntekijöitä, Tampereen kaupunki / Kaakkoinen aluetoimisto Etelä-Hervanta.

HS 15.3.1997, 15. "Opintotuki ei ole karkkiraha.", Susanna Bell, toimittaja, Helsinki.

HS 18.3.1997, 13. "Helsinki-lisää uudistettava.", Sari Sarkomaa, kaupunginvaltuuston jäsen (kok.), Helsinki.

HS 18.3.1997, 13. "Euroopan rahaliitto tuskin poistaisi työttömyyttämme.", Matti Sippola, Vantaa.

HS 23.3.1997, 19. "Lähiö suuren eriarvoisuuden tyyssija.", Mikko Lindqvist, arkkitehtiylloppilas, Turku.

HS 23.3.1997, 19. "Opintorahasta bonusta nopeasti valmistuville.", Saku Keskitalo, kauppatieteiden yo, Tampereen yliopisto, Jaakko Tiainen, oikeustieteiden yo, Helsingin yliopisto.

HS 24.3.1997, 9. "Työtön ei täyttänyt kriteeriä...", Jutta Junnikkala, fil. to, pienen pojan äiti, Lahti.

HS 25.3.1997, 13. "Sosiaalityö olennaista kunnan peruspalvelua.", Maija Perho, kansanedustaja, puoluesihteerin (kok.), Turku.

HS 26.3.1997, 15. "Maksuton yliopisto tehoton.", Antti Koura, Helsinki, Matti Wi-berg, Turku.

HS 28.3.1997, 19. "Työttömällä vain vihaa ja epätoivoa.", Kauko Tuovinen, tukityöllistetty opettaja, Tampere.

HS 5.4.1997, 15. "Lähiö on kehittämiskelpoinen.", Jukka Paaso, lähiötutkija ja -suunnittelija, Turku

HS 6.4.1997, 17. Opintotukea kehitettävä.", Ville Tolkki, kauppat. ja fil. yo, Helsinki.

HS 6.4.1997, 17. "Päivähoitomaksujen korotus oli tiedossa.", Anne Huotari, kansanedustaja (vas.), sosiaali- ja terveystieteiden kunnan jäsen, Kajaani.

HS 7.4.1997, 8. "Nuorille oikeus toimeentuloon.", Tiina Kaarela, puheenjohtaja yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto, Helsinki.

HS 13.4.1997, 19. "Köyhyys haittaa kuntakuva!", Irja Saranpää-Quenat, sosiaalityöntekijä täältä jostakin, Jalasjärvi.

HS 14.4.1997, 9. "Vaarallinen tuloloukkuko?", Heikki Annanpalo, työtön diplomi-insinööri, Rovaniemi.

HS 14.4.1997, 9. "Asukkaiden avulla lähiöistä kehittyi tavallisia kaupunginosia.", Pekka Taninen, lähiötyöntekijä, arkkitehti, Bremen.

HS 15.4.1997, 11. "Ajatuksilla on usein taipumus toteutua.", Krista Taipale-Salminen, yhteiskuntat. maist., Helsinki.

HS 17.4.1997, 15. "Sosiaaliturvatulojen verotuksesta luovuttava.", Juha Karvala, sosiaalijohtaja, Vaasa, Jaakko Luomahaara, sosiaalijohtaja, Hämeenkyrö, Pekka Saaremaa, sosiaali- ja terveysjohtaja, Kerava, Erkki Torppa, kehittämispäällikkö, Jyväskylä.

HS 24.4.1997, 15. "Miksi aikuisopiskelua ei tueta?", Maria Salomaa, Töölön yhteiskoulun aikuislukion rehtori, Helsinki.

HS 24.4.1997, 15. "Pieniä tuloja ei kannata verottaa.", Kati Peltola, Keskeisen sosiaalikeskuksen johtaja, Helsinki.

HS 25.4.1997, 15. "Ruoka-apua opiskelijallekin.", Harri Huikuri, Varkaus.

HS 28.4.1997, 11. "Vuositulomalli kohtuuton.", Pekka Uusitalo, sosiaalipoliittinen vastaava Suomen tekniikan opiskelijoiden liitto, Helsinki.

HS 28.4.1997, 11. "Miksi vaahdota toimeentulotuesta.", Kaija Salomaa, tutkija-sosiaalityöntekijä, Matti Heikkilä, tutkimuspäällikkö Stakes.

HS 29.4.1997, 15. "Muuttajaakin palvellaan.", Siru Kahakorpi, fil. maist. kulttuuriantropologi erikoistyövoimaneuvoja, Espoo.

HS 29.4.1997, 15. "Päivähoitomaksut oikeudenmukaisiksi.", Tiina Kaarela, yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto, Birgitta Köhler, Helsingin päivähoitoliike.

HS 3.5.1997, 19. "Opiskelijalle tukea - ei almuja.", Astrid Thors, Bryssel.

HS 6.5.1997, 11. "Opintosuoritukset kiinnostavat.", Matti Salminen, veronmaksaja, Helsinki.

HS 6.5.1997, 11. "Sosiaaliturvaa käytetään väärin.", Niina Paju, Helsinki.

HS 14.5.1997, 19. "Kannattaa sittenkin harkita toimeentulotuen siirtoa Kelalle.", Antti Tervasmäki, sosiaalijohtaja, Mikkeli, Alpo Komminaho, sosiaalijohtaja, Rauma, Erkki Asikainen, peruspalvelujohtaja, Joensuu.

HS 20.5.1997, 11. "Rahaa on, ei työtä!", Katri Hallikainen, Kaavi.

HS 26.5.1997, 11. "Sosiaaliliberalismi otettakoon Euroopan unionin moraalipohjaksi.", Timo Hämeranta, varatuomari, Vantaa.

HS 27.5.1997, 13. "Tasarahamalli päivähoitoon.", Päivi Tenhunen-Marttala, ohjelma-
tuottaja, äiti, Espoo.

HS 27.5.1997, 13. "Kansalaispalkka on nyt ajankohtainen.", Paula Parri, Kokkola.

HS 2.6.1997, 9. "Sosiaaliset riskit tunnistettava.", Kristiina Koskiluoma, tiedostussih-
teeri Sosiaalityöntekijöiden liitto, Helsinki.

HS 3.6.1997, 11. "Mökkien mummot unohdettiin.", Anssi Neuvonen, sosiaalityönte-
kijä, Mikkelin mlk.

HS 4.6.1997, 15. "Miten käy eläkeläisten Emussa?", Alli Johansson, valtiotieteen
maisteri, Vantaa.

HS 4.6.1997, 15. "Yksinhuoltajuus on köyhyysriski.", Tiina Kaarela, puheenjohtaja,
Piia Rantala, aluesihtööri, Yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto, Helsinki.

HS 9.6.1997, 11. "Työvoimahallinto leimaa nuoret passiivisiksi usein ilman syytä.",
Tuula Hölttä, äiti ja yrittäjä, useiden nuorten uskottu "olkapää" ja ystävä, Nastola.

HS 16.6.1997, 13. "Nuori ei ole tilastomerkinnällä.", Tuula Hölttä, Nastola.

HS 17.6.1997, 11. "Yrittäjällä ei aina perusturvaa.", Ursula Nakai, Järvenpää.

HS 17.6.1997, 11. "Vero pysyvästä työpaikasta.", Ahti Ek, itsensä työllistäjä, Helsinki.

HS 17.6.1997, 11. "Hallitus suosinut kalliita päivähoitomalleja.", Seppo Särkiniemi,
valtuutettu (kesk.), Espoo.

HS 17.6.1997, 11. "Työttömille oikeus vuosilomaan.", Kari Tahvanainen, yht. yo, Jo-
ensuu.

HS 29.6.1997, 17. "Ruokkiva käsi ja loistoauto.", Outi Saarentaus, Kerava.

HS 29.6.1997, 17. "Rasistisia motiiveja vai sosiaaliongelmia?", Maaria Ylänkö, fil.
maistr. tutkija, Helsingin yliopisto Aasian ja Afrikan kielten ja kulttuurien laitos.

HS 13.7.1997, 15. "Ylinusut kannattavat perustuloa.", Marko Hamilo, (nuors) ha-
milo@iki.fi, Helsinki.

HS 14.7.1997, 26. "Lakkautetaan työnvälitys.", Jarmo Nieminen, Lappeenranta.

HS 14.7.1997, 26. "Perustulolla välttäisi leipäjonon.", Anna Peltola, Nuorsuomalaiset
1. vpj, kesäansioiden brutto 6 600 mk, netto 4 500 mk, Helsinki.

HS 20.7.1997, 15. "Sosiaaliturva remonttiin.", Liisa Hyssälä, kansanedustaja (kesk.),
Lieto.

HS 21.7.1997, 23. "Amerikan mallit ja perustulo.", Jarmo Tarkki, teol. tri., tutkija,
Helsinki ja San Francisco.

HS 23.7.1997, 19. "Valtion velkaantuminen budjetin suurin ongelma.", Seppo Juha
Pietikäinen, hallintojohtaja, Helsinki.

HS 23.7.1997, 19. "Työttömätkö laiskoja pelureita?", Jouko Kämäräinen, Vantaa.

HS 24.7.1997, 19. "Amerikkalainen unelma vain harvojen ulottuvilla.", Tuula Haatainen, kansanedustaja (sd.), Helsinki.

HS 27.7.1997, 13. "Etuuksien huijaaminen murtaa moraalia.", Pekka Karjalainen, tutkija, sosiaalityön ja sosiaalipalvelujen valtakunnallinen tohtorinkoulutusohjelma sosiaalityöntekijä, Joensuu.

HS 27.7.1997, 13. "Nähdäänkö Suomessa nälkää?", Jeri Vuorela, Mikkeli.

HS 27.7.1997, 13. "RAY tukee tuntuvasti työttömiä.", Markku Ruohonen, RAY:n toimitusjohtaja, Espoo.

HS 27.7.1997, 13. "Yksilölliset edut turvattava työelämässä.", Mika Rossi, puheenjohtaja, Ida Mielityinen, varapuheenjohtaja keskustan opiskelijaliitto.

HS 31.7.1997, 19. "Yleistys kyllästyttää.", Elli Aaltonen, lääninsosiaalitarkastaja Pohjois-Karjalan lääninhallitus, Joensuu.

2005 (yht. 64 kirjoitusta)

HS 2.3.2005. "Syrjäytymistä voi ehkäistä monin keinoin.", Maija Rask, kansanedustaja (sd.), valtiovarainvaliokunnan, sivistys- ja tiedejaoston puheenjohtaja, Kemi.

HS 2.3.2005. "Matalapalkka-alan töillä ei pärjää.", Antti Jalava, opiskelija, Helsinki.

HS 2.3.2005. "Työttömien ominaisuudet erilaiset.", Sirkku Dölle, yli-intendentti, Espoo.

HS 3.3.2005. "Yrittäjästä ei synny työttömyysmenoja.", Seppo Ripattila, Espoo.

HS 4.3.2005. "Työpaikka ruokalassa ei tunnu kelpaavan.", Joose Sauli, opiskelija, ravintolatyöntekijä, Helsinki.

HS 7.3.2005. "Työvoimatoimisto säästää, yrittäjä ottaa riskin.", Kaiken kokenut, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 14.3.2005. "Pitäisikö jäädä siivoojan työstä työttömäksi?", Iida Honkanen, Vantaa.

HS 16.3.2005. "Huono-osaisuus kasvanut ja kasautunut." Marjatta Vesterinen, sosionomi amk, Vantaa.

HS 18.3.2005. "Sukupolveni hoitanut osansa.", Kari Kalliomäki, Espoo.

HS 18.3.2005. "Kenen ehdoilla töitä työttömille?", Taina Tuomi, osastopäällikkö työelämän kehittämisosasto, Kunta-alan ammattiliitto KTV.

HS 19.3.2005. "Maistereille pätäkötitä nälkäpalkalla.", Marko Nenonen, dosentti, historian yliassistentti, Tampereen yliopisto.

HS 29.3.2005. "SAK:n kärkitavoite on työllisyyden parantaminen.", Sinikka Näätäsaari, SAK:n ohjelmapäällikkö.

HS 29.3.2005. "Yrittäjä on aina työnhakijan valinta.", Marja Merimaa, ylijohtaja, työministeriö.

HS 30.3.2005. "Opetustoimen säästöillä vaikutus lastensuojeluun.", Mikko Nummi, perhetyöntekijä, Helsinki.

HS 3.4.2005. "Espoon toimeentulotuki kangertelee.", Saana Lehto, Espoo.

HS 4.4.2005. "Kasvukeskuksissa paremmat olot maahanmuuttajille.", Kaarina Tonteri, maahanmuuttajienkin, kouluttaja, Savonlinna.

HS 6.4.2005. "Perheellinen opiskelija pulassa ulkomailla.", Jaakko Jokipii, kasvatustiet. kand., Oulu.

HS 17.4.2005. "Kunnille hyvinvointistrategiat.", Leila Kurki, Kirjoittaja on Toimihenkilökeskusjärjestö STTK:n työllisyyspoliittinen asiantuntija.

HS 19.4.2005. "Kansaneläkeläisten asemaa korjattava." Maria-Lisa Rodhin, Helsinki.

HS 19.4.2005. "Mielivaltainen työllistäminen järjetöntä.", Työvelvollinen, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 19.4.2005. "Arjen särkyminen perheiden uhkakuva.", Aila Puustinen-Korhonen, yhteiskuntatieteiden maisteri, perhekuntoutuskeskuksen johtaja, Kirkkonummi.

HS 19.4.2005. "Kunnallistaloutta tehostettu jo pitkään.", Ralf Sjädh, kunnanjohtaja, Pernaja.

HS 22.4.2005. "Espoo parantamassa toimeentulotukipalvelua.", Tua Ekblad-Loubidi, erityissuunnittelija, perhe- ja sosiaalipalvelujen, asiantuntija, Espoon kaupunki.

HS 25.4.2005. "Turha uskotella mistään työvoimapulasta.", Aarne Oksanen, Kirkkonummi.

HS 26.4.2005. "Toiminnan pohjaksi yhteinen hyvä.", Saku Mättö, Helsinki.

HS 26.4.2005. "Vahva kunta kehittää palveluja kokonaisvaltaisesti.", Risto Parjanne, toimitusjohtaja, Suomen Kuntaliitto.

HS 28.4.2005. "Työpaikan hakemisessa autetaan monin tavoin.", Marja Merimaa, ylijohtaja, työministeriö.

HS 29.4.2005. "Työttömyyttä ei ratkaista tukitöillä.", Matti Maukonen, entinen työvoimavirkamies, valtiot. kand., Joensuu.

HS 3.5.2005. "Eikö Espoo välitä huono-osaisistaan?", Outi Raidén, Helsinki.

HS 9.5.2005. "Tukitöillä saatu hyvää aikaan.", Jukka Rosenblad, projektipäällikkö, Espoon Diakoniasäätiö.

HS 13.5.2005. "Kohta kai olemme kylmästä yskiviä työttömiä.", Jarl Ahlbeck, Turku.

HS 16.5.2005. "Voisiko tukirahoja maksaa viikoittain?", Läheltä seurannut, Helsinki, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 16.5.2006. "Maahanmuuttajistako ratkaisu työvoimapulaan?", Ari Ojapelto, Espoo.

HS 17.5.2005. "Taloudellinen varmuus edistää lasten hankintaa.", Wilhelmiina Karikko, opiskelija, Rovaniemi.

HS 18.5.2005. "Orjatyöpaikoista ei ole mitään hyötyä.", Juha-Pekka Saareks, Kouvola.

HS 19.5.2005. "Koko Suomen palvelurakenne kannattaa uusia.", Antti Mykkänen, valtiosihteeri, sisäasiainministeriö.

HS 20.5.2005. "Vanhusten asema turvattava.", Pirkko Karjalainen, Kirjoittaja on Vanhustyön keskusliiton toiminnanjohtaja.

HS 22.5.2005. "Missä luuraavat taikatyöpaikat?", Sampo Sirkkomaa, filosofian tohtori, Helsinki.

HS 23.5.2005. "Eikö vajaakuntoisia tarvita?" Merja Jarva, apulaisjohtaja, Nuorten Ystävät ry, Marko Kielinen, fil. tri, projektipäällikkö, Autismi- ja Aspergerliitto ry, Raija Sirén, toimialajohtaja, Keskuspuiston ammattiopisto.

HS 24.5.2005. "TE-keskusten hallintoa uudistettava.", Altti Majava, työvoimaministeriön suunnittelutoimiston päällikkö 1970–1989.

HS 24.5.2005. "Kunnan tunnettava vastuuta kilpailutuksesta.", Mirka Oksa, Kaisa Koskinen, liikepalvelulautakunnan jäseniä (sd.), Helsinki.

HS 25.5.2005. "Aktiivitoimet auttavat työpaikan saannissa.", Helinä Tuominen, viestintäpäällikkö, työministeriö.

HS 5.6.2005. "Muutosturva voi lisätä irtisanomisia." Roope Uusitalo, Kirjoittaja on Palkansaajien tutkimuslaitoksen tutkimuskoordinaattori.

HS 18.6.2005. "Herätys Suomen päättäjät!, Irina Siltanen, Sipoo.

HS 19.6.2005. "Miksi tukiasuntoja Vallillaan?, Juhani Kajas, Helsinki.

HS 21.6.2005. "Palkka kykyjen mukaan?", Heikki Kannosto, Hyvinkää.

HS 22.6.2005. "Omaishoitajien asemaa parannettava.", Veikko Tarvainen, Helsinki.

HS 22.6.2005. "Suomen terveydenhoito saatava yksiin käsiin.", Jarmo Kervinen, Helsinki.

HS 27.6.2005. "Kaupunki kuuluu muillekin kuin hyväosaisille.", Heli Kolehmainen, Tuomo Räisänen, Helsinki.

HS 27.6.2005. "Omaishoitaja tarvitsee myös perehdytystä.", Ari Kiviaho, Helsinki.

HS 29.6.2005. "Vammaisen ostama kotiapu käy kalliiksi.", Jane Tuovinen, pyörätuolia käyttävä toimittaja, Helsinki.

HS 1.7.2005. "Palveluseteli yksi keino kotiapun järjestämiseksi.", Heli Saittio, Helsinki.

HS 3.7.2005. "Muutosturva suunnattu hyvätuloisille.", Jouko Heyno, Turku.

HS 3.7.2005. "Kotihoidon palveluja ei ole karsittu.", Anna-Liisa Lyytinen, kotihoidon johtaja, Helsingin kaupungin terveystakeskus.

HS 4.7.2005. "Irtisanomiset eivät koko totuus työmarkkinoista.", Heikki Räisänen, tutkimusjohtaja, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (VATT).

HS 12.7.2005. "Köyhien huono kohtelu on häpeäksi Suomelle.", Leena Brunberg, Markku Sundell, Rafael Lehtinen, Helsinki.

HS 12.7.2005. "Suomessa tarvitaan lisää sosiaalisia yrityksiä.", Marja Irjala, toiminnanjohtaja, Nuorten Ystävät ry Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton halli. jäsen.

HS 13.7.2005. "Omaishoitaja tarvitsee tietoa ja tuleaa.", Altti Majava, omaishoitaja, Helsinki.

HS 15.7.2005. "Vajaakuntoisten työllistytävä normaalisti.", Mikko Särelä, tutkija, Helsinki.

HS 18.7.2005. "Kotihoidon kritiikki käytettävä hyödyksi.", Katja Tikka, Helsinki.

HS 23.7.2005. "Minne matka, Helsingin kotihoito?", Ritva Winter, sosiaaliterapeutti, eläkk. sosiaalityöntekijä ja Mirja Winter-Heikkilä, pääsihteeri, eläkk., ent. sosiaali- ja terveystakeskusjohtaja ja lääninsosiaalitarastaja, Helsinki.

HS 25.7.2005. "Leskeneläkkeen rinnalle perustettava takuueläke.", Maria-Lisa Rodhin, valtiotiet. maisteri, Helsinki.

HS 27.7.2005. "Eronneelle myös turvaa leskeneläkkeestä.", Mirja Sarkki, Espoo.

HS 29.7.2005. "Opintotukikin neuvostomallia.", Vesa Linja-aho, opiskelija ja yrittäjä, Espoo.

2009 (yht. 159 kirjoitusta)

HS 1.3.2009. "Yksityinen kotihoito kannattaa Helsingissä.", Marja Hyvärilä, Helsinki.

HS 1.3.2009. "Varhaiseläkkeet saatava takaisin.", Veikko Simpanen, sosiaalineuvos, Espoo.

HS 1.3.2009. "Eläke-ehdoista maininta työsopimukseen.", Matti Seppälä, 67 vuotta, Kerava.

HS 1.3.2009. "Palomiehet jäävät 65-vuotina eläkkeelle.", Kari Lehtokangas, pelastuskomentaja, Helsingin kaupungin pelastuslaitos.

HS 1.3.2009. "Kaaoksen keskellä katsoin hoitajia ja lääkäreitä ihaillessa.", Anneli Venäläinen, Joensuu.

HS 1.3.2009. "Nyt tarvitaan rasismia vastaisia talkoita.", Tuomo Kankkunen, Porvoo.

HS 2.3.2009. "Työttömien huuhaa-kurssit rahan haaskausta.", Vesa Linja-aho, diplomi-insinööri, Espoo.

HS 2.3.2009. "Suomalaisten on muututtava ja avauduttava erilaisuudelle.", Jeremy Gould, maahanmuuttaja vuodesta 1969.

HS 2.3.2009. "Kerjäläisten kohtelu tuntuu julmalta.", Rosto Utriainen, työtön pastori, Helsinki.

HS 2.3.2009. "Taloutemme linjaan on saatava muutos.", Kauko Parkkinen, tietokirjailija, Vantaa.

HS 2.3.2009. "Mielenterveyspotilaalle nimitettävä tukihenkilö.", Anja Kallio, entinen erityiskoulun rehtori.

HS 3.3.2009. "Kiitos tukiperheen, selviydyin äitinä.", Pääkaupunkiseutulainen äiti, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 3.3.2009. "SAK:n uhittelua vaikea ymmärtää.", Markus Mäkelä, filosofian maisteri, Espoo.

HS 3.3.2009. "Maahanmuuttaja maksakoon kotouttamisen.", Timo Vartiainen, Puhkaharju.

HS 4.3.2009. "Pienyrittäjänä en selviä suurista palkoista.", Yritän pysyä yrittäjänä, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 5.3.2009. "Entä jos bruttokansantuote putoaa Suomessa pysyvästi?", Immo Pohjola, entinen finanssineuvos, Kerava.

HS 5.3.2009. "Aikainen eläköityminen on kestävä ratkaisu.", Aulis Lintunen, valtiotieteen maisteri, Espoo.

HS 5.3.2009. "Kannattaa tehdä myös muuta kuin oman alan työtä.", Jarmo Palm, työmarkkinaneuvos, työ- ja elinkeinoministeriö.

HS 6.3.2009. "Poliitikot repivät enemmän kuin rakentavat.", Pauli Kleemola, Vantaa.

HS 6.3.2009. "Maahanmuuttokeskustelu sisältää farssin piirteitä.", James O'Connor, Helsinki.

HS 6.3.2009. "Työeläkemaksujen porrastus parantaisi työllisyyttä.", Timo Krohn, Hyvinkää.

HS 7.3.2009. "Antakaa meidän rakentaa yhteiskuntaa.", Liban Ali, diplomi-insinööri, Vantaa.

HS 7.3.2009. "Mikä ihmeen työvoimapula?", Kaisa Sjövall, Espoo.

HS 8.3.2009. "Eläkeratkaisu lisää köyhien määrää.", Rauli Vainio, Pori.

HS 11.3.2009. "Työnantaja ei kiitä kuolinvuoteen äärellä.", Tiina Vaarakorpi, yh-äiti, sairaanhoitaja (amk), teol. yo, fil. yo.

HS 13.3.2009. "Kun olisi töitä, joissa jaksaa!", Päivikki Kontturi, akateeminen pätkätyöläinen, Joensuu.

HS 13.3.2009. "Voisinkohan ryhtyä 63-vuotiaana siivojaksi?", Eija Räsänen, Forssa.

HS 14.3.2009. "Suomesta ei ole koskaan saanut helposti turvapaikkaa.", Eva Lindberg, toiminnanjohtaja, Sanna Rummakko, tiedottaja, Pakolaisneuvonta ry. HS

14.3.2009. "Kantaväestö tarvitsee aikaa sopeutumiseen.", Kari Tirkkonen, Helsinki.

14.3.2009. "Opiskelijoillekin toimeentulotukea.", Wilhelmiina Karikko, opiskelija, Rovaniemi.

HS 15.3.2009. "Turvapaikat läheisitä maista.", Tapani Jussila, filosofian tohtori, kehitysyhteistyökonsultti, Helsinki.

HS 15.3.2009. "Tästä taantumasta on selvittävä maksukykyisten varoin.", Matti Hautala, kauppatieteiden ylioppilas, Espoo.

HS 15.3.2009. "Älä sairastu vakavasti yli kolmeksi kuukaudeksi.", Terhi Kunnas-Jormalainen, Helsinki.

HS 15.3.2009. "Syyttäkää minua, kansantalouden petturia.", Turhake, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 17.3.2009. "Työntekijän pitäisi tulla palkallaan toimeen.", Kimmo Modig, äänisuunnittelija, Turku.

HS 17.3.2009. "Ammattiosajat pidettävä työelämässä.", Simo Seppo, Eno.

HS 17.3.2009. "Taantumasta selvitään työllä.", Jyrki Katainen, kokoomuksen puheenjohtaja, valtiovarainministeri.

HS 18.3.2009. "Osa-aikaeläkeläiselle vapaus valita työn määrä.", Liisa Heinonen, Tampere.

HS 19.3.2009. "Mihin palvelusetelien suosiminen vielä johtaa?", Pirjo Näkki, sosiaalialan lehtori, Espoo.

HS 20.3.2009. "Pyöräteiden teko olisi parasta elvytystä.", Matti Leppänen, Hämeenlinna.

HS 20.3.2009. "Tavallinen kansalainen ansaitsee arvostuksen.", Pirkko Partanen, ravintolapäällikkö, eläkeläinen, Helsinki.

HS 21.3.2009. "Palvelusetelien käyttäjät hyödyttävät jonoissa odottavia.", Aino Närkki, elinkeinopoliittinen asiantuntija, Sosiaalialan Työnantaja- ja Toimialaliitto.

HS 21.3.2009. "Opiskelija ei vietä välivuotta loikoillen.", Elias Laitinen, koulutuspoliittinen vastaava, Jukka Vornanen, puheenjohtaja, Turun yliopiston ylioppilaskunta.

HS 22.3.2009. "Koulutus ehkäisee työttömien syrjäytymistä.", Pekka Niskanen, varatuomari, Helsinki.

HS 24.3.2009. "Gettoutuminen ei johdu maahanmuuttopolitiikasta.", Tomi Sevander, duunari, kuntapolitiikko (sd.), Helsinki.

HS 25.3.2009. "Ensi kesänä telttailen poliitikkojen pihalla.", Köyhä omistusasuja vanhassa talossa, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 26.3.2009. "Julkisen puolen työntekijöistä kaksi kolmasosaa ylimääräisiä.", Juhani Kahela, eläkeläinen, Kuhmoinen.

HS 26.3.2009. "Osapäivähoidon maksuja täytyy alentaa.", Antti Aarnio, sosiaali- ja terveystalouden jäsen (sd), Espoo.

HS 26.3.2009. "Myös työttömien lapsilla oikeus päivähoitoon.", Hans Hämäläinen, Helsinki.

HS 26.3.2009. "Maahanmuuttajien hajauttaminen vaikeaa.", Jukka Paaso, yleissuunnitteluarkkitehti, Turku.

HS 26.3.2009. "Asumiskuluja ei pidä nostaa laman varjolla.", Reijo Silmukari, Hausjärvi.

HS 27.3.2009. "Katkeruus ei auta köyhää.", Helena Salakka, Lahti.

HS 27.3.2009. "Pojanko pitäisi elättää perhe kesätyötuloilla?", Köyhän ei kannata sairastaa, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 28.3.2009. "Päivähoito-oikeus voi pelastaa uupumukselta.", Ilona Pesonen, psykologi, Helsinki.

HS 28.3.2009. "En ymmärrä nykyajan vanhempia.", Heli Tolonen, eläkeläismummo, valtiotieteiden maisteri, Ilomantsi.

HS 29.3.2009. "Ehkä lama karkottaa uusavuttomuuden." Petra Hartikainen, filosofian maisteri, kulttuuriyrittäjä, Tampere.

HS 29.3.2009. "Pienten lasten äidit taas laman maksajia?", Anna Moring, apurahatutkija, kahden lapsen äiti, Helsinki.

HS 30.3.2009. "Lapsia on aina annettu hoidettaviksi muille.", Timo Lampinen, Helsinki.

HS 30.3.2009. "Palveluasuntoon pääsy helpommaksi.", Terhi Koulumies, asuntolautakunnan varapuheenjohtaja, kaupunginvaltuutettu (kok), Helsinki.

HS 30.3.2009. "Alivuokralaisasuntoja lisää.", Mikki Nieminen, Nummi-Pusula.

HS 31.3.2009. "Työ on vain työtä, oli se paskaduunia tai ei.", Esa Hyytinen, Noor-markku.

HS 1.4.2009. "Laadukas koulutus vie suhdanteen yli.", Tarja Crongerg, työministeri (vihr.).

HS 1.4.2009. "Aikuisten lasten tulot vaikuttavat asumistukeen." Heli Santamala, etuuspäällikkö, Kela, Eläke- ja toimeentuloturvaosasto.

HS 4.4.2009. "Emmekö kykene huolehtimaan köyhistämme?", Heikki Mäntylä, Espoo.

HS 4.4.2009. "Etsin sinua, varakas liikemies.", Tositarkoituksella, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 5.4.2009. "Päättäjissä ei ole köyhien ystäviä.", Sakari Tahvanainen, Joensuu.

HS 5.4.2009. "Alaikäinenkin on näemmä elatusvelvollinen.", Kela - ei tässä elämässä eikä tällä vuosituhannella, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 14.4.2009. "Varmuutta nuorten koulutukseen ja työnsaantiin.", Lauri Ihalainen, puheenjohtaja SAK, Tuomas Kurttila, pääsihteeri valtio nuorisoasiain neuvottelukunta, Kari Väisänen, toimitusjohtaja TAT-ryhmä.

HS 14.4.2009. "Kuinkas kävi kuntien säästöjen.", Pertti Villo, Helsinki.

HS 14.4.2009. "Vaihtoehtoa kapitalismille lienee vaikea keksiä." Juhani Hakala, Espoo.

HS 16.4.2009. "Veronkevennykset elvyttäisivät.", Yrjö Sakari Perinne, valtiotieteiden maisteri, Vantaa.

HS 17.4.2009. "Eläke-erot eivät johdu eläkejärjestelmästä.", Esa Swanljung, toimitusjohtaja, Työeläkevakuuttajat Tela.

HS 19.4.2009. "Lamaako torjutaan veronkevennyksillä.", Pauli Hämäläinen, Helsinki.

HS 19.4.2009. "Peruspäiväraha työttömälle saman tien.", Jari Suoanttila, puheenjohtaja, Metalliliiton Kymen Vasemmistoryhmä.

HS 24.4.2009. "Veloistaan voi selviytyä velkajärjestelyn turvin.", Minna Mattila, viestintäpäällikkö, Takuu-Säätiö.

HS 24.4.2009. "Kotien pakkohuutokaupoille nyt kielto.", Erkki O. Auranen, Helsinki.

HS 25.4.2009. "Sillat ja verotus tepsivät lamalääkkeinä.", Sakari Uimonen, Helsinki.

HS 25.4.2009. "Suomessa tehdään yhä liikaa itsemurhia.", Timo Peltovuori, toiminnanjohtaja Mielenterveyden keskusliitto.

HS 28.4.2009. "Taidetta sosiaalijohtaja työhuoneeseen.", Maaria Märkälä, taidemaalari, Helsinki.

HS 30.4.2009. "Keskustelu maahanmuuttajista pahinta myrkyä populismille.", Eero Mäkinen, Kouvola.

HS 7.5.2009. "Eläkkeitä on leikattu ennenkin.", Elsa Koistinen, Turku.

HS 13.5.2009. "Duunarin pitäisi vastustaa minimipalkkaa.", Thomas Brand, valtiotieteiden ja tekniikan ylioppilas, Lappeenranta.

HS 16.5.2009. "Minimipalkka on mielivaltaista verottamista.", Klaus Kultti, Helsinki.

HS 16.5.2009. "Kannustaako 12 euroa palaamaan töihin?", Marja Pekkanen, Helsinki.

HS 17.5.2009. "Suomalaisten luovuus valjastettava elvytykseen.", Marjatta Näätänen, matematiikan dosentti, Helsinki.

HS 17.5.2009. "Miehet, pitäkää nyt huolta perheistänne.", Jukka Severi Mäkinen, Lähti.

HS 17.5.2009. "SAK:lla näytön paikka lapsilisän päivittämisessä.", Raija Marttila, Helsinki.

HS 17.5.2009. "Osa-aikaeläkkeen heikennys pitää torjua.", Liisa Heinonen, Tampere.

HS 17.5.2009. "Meillä ei ole halua puuttua vääryyksiin.", Petra Hongell, Bryssel.

HS 17.5.2009. "Myös avustusten kerääminen tulisi kieltää.", Aki Månsson, Helsinki.

HS 19.5.2009. "Minimipalkka ei ole vero työnantajalle.", Olli Saarinen, diplomi-insinööri.

HS 19.5.2009. "Auttajalle koituu helposti ikävyyksiä.", Hätävarjelusta syytetty, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 21.5.2009. "Säästöt näkyvät koulussa.", Tarja Korhonen, Kouvola.

HS 22.5.2009. "Ansiotuloverotusta kevennettävä yhä.", Yrjö Sakari Perinne, valtiotieteiden maisteri, Vantaa.

HS 22.5.2009. "Duunariako ei saisi puolustaa?", Jyrki Laine, telakkaduunari, Raisio.

HS 24.5.2009. "Mistä rahat sunnuntaiostoksiin?", Matti Kinnunen, Helsinki.

HS 26.5.2009. "Uusi autovero veisi köyhän rahaa rikkaalle.", Janne Holmkrona, Pornainen.

HS 28.5.2009. "Tarttuuko SAK vihdoin pätkätyöongelmaan?", Antti Tanskanen, valtiotieteiden maisteri, Helsinki.

HS 28.5.2009. "Sunnuntaiaukiolo nostaa hintoja.", Markku Rämö, Järvenpää.

HS 28.5.2009. "Rahastot voisivat olla vaihtoehto irtisanomisille.", Ismo Puhakka, Jyväskylä.

HS 30.5.2009. "Toimeentulotuista ei saa leikata.", Hans Hämäläinen, valtiotieteiden maisteri, Helsinki.

HS 30.5.009. "Ilmaista koulua ei osata arvostaa.", Noora Verronen, opiskelija, Oulu.

HS 31.5.2009. "Kuuluuko toimeentulotuki ylellisyyksiin.?", Annukka Sivula, opiskelija, Helsinki.

HS 31.5.2009. "Tuottavuusohjelma lisää työttömyyttä.", Jari Tuomela, puheenjohtaja, pääluottamusmies Vankilavirkailijain liitto VVL, Markku Kosonen, puheenjohtaja, pääluottamusmies Tulliliitto.

HS 2.6.2009. "Tukia joudutaan harkitsemaan tarkkaan.", Jaana Pelkonen, kaupunginvaltuutettu (kok.), sosiaalilautakunnan jäsen, Helsinki.

HS 3.6.2009. "Utopistisia juhlapuheita TE-toimistoista.", Juhlapuheisiin kyllästynyt, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 3.6.2009. "Säästö toimeentulotuista tehnyt jo pahaa jälkeä.", Sari Sintonen, yhteiskuntatieteiden maisteri, perheneuvoja, Hämeenlinna.

HS 6.6.2009. "TE-toimistojen resurssit turvataan.", Mauri Pekkarinen, elinkeinoministeri (kesk.), Tarja Cronberg, työministeri (vihr.).

HS 6.6.2009. "Onko toisten asunnottomuus vähäpätöisempää.", Eila Sailas, Espoo.

HS 7.6.2009. "Lapset ja vanhuksat vastakkain.", Raimo Ilaskivi, Helsinki.

HS 8.6.2009. ""Somalialainen pummi" on minua ahkerampi.", Juha Uusitalo, Vantaa.

HS 8.6.2009. "Työelämässä pitää tehdä tilaa nuorille.", Eero Kirjava, ay-toimitsija, Helsinki.

HS 9.6.2009. "SAK:n ehdotus irtisanomisjärjestyksestä on harkitsematon.", Thomas Brand, valtiotieteiden ja tekniikan ylioppilas, Lappeenranta.

HS 11.6.2009. "Muslimiyhteisö haluaa tehdä yhteistyötä.", Ahmed-Wali Haddi, puheenjohtaja, Isra Lehtinen, tiedottaja, Suomen Islamilainen Neuvosto ry.

HS 12.6.2009. "Kotoutumisen ongelmista ei voi vaieta.", Saija Jokela, Helsinki.

HS 12.6.2009. "Kotouttamisen ongelmia liioiteltiin.", Jorma Vuorio, ylijohtaja, Maahanmuuttovirasto.

HS 14.6.2009. "Myös suomalaiset ovat muuttaneet muualle.", Tiina Hyyppä, Espoo.

HS 14.6.2009. "Lyhennetty työaika työttömyyden vaihtoehto.", Olli Vahteristo, Mikkel.

HS 15.6.2009. "Pätkätöihin kannustamalla päästäisiin pois lamasta.", Ilpo Kojo, filosofian tohtori, Helsingin kauppakorkeakoulu.

HS 16.6.2009. "Maahanmuuttoa punnittava rationaalisesti.", Vesa Linja-aho, Espoo.

HS 18.6.2009. "En haluaisi olla riippuvainen vanhemmistani.", Työtön nainen, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 19.6.2009. "Tukityöllistetty jää helposti jalkoihin.", Jouni Nurmi, Ruotsinpyhtää.

HS 22.6.2009. "Pitkäaikaishoidon tila huolettaa Espoossa.", Huolestunut omainen, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 23.6.2009. "Köyhällä ja rikkaalla eri asema politiikassa.", Rauli Vainio, Pori.

HS 24.6.2009. "Lastensuojelussa toistuvat viime laman virheet.", Pirkko Saartio, lastensuojelupalveluiden johtaja, Sointu Möller, lapsen oikeuksien asiantuntija, Pelastakaa lapset ry.

HS 25.6.2009. "Ovatko vanhuksat vain ylimääräinen kuluerä?", Omainen Espoossa, Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 27.6.2009. "Hintarakenteen muuttuminen käy eläkeläisille kalliiksi.", Immo Pohjola, Kerava.

HS 28.6.2009. "Suomi säästää peruspalveluita karsimalla.", Harri Vainionpää, Turku.

HS 30.6.2009. "Pätkätyöläinen ei pääse lomallekaan.", Outi Alanko-Kahiluoto, kansanedustaja (vihr), Helsinki.

HS 2.7.2009. "Mikä päättäjiä oikein vaivaa?", Heikki Harri, Tampere.

HS 3.7.2009. "Viranomaisilla outo perhekäsitys.", Anna Teinilä, Tampere.

HS 4.7.2009. "Alkukesä opiskelijalle taloudellinen katastrofi.", Heidi Honkaheimo, Antero Kivioja, amk-opiskelijoita, Helsinki.

HS 4.7.2009. "Suomessa perheenjäsenen käsite suppeampi kuin EU:ssa.", Kermen Soitu, Maria Kirbasovan tytär, puheenjohtaja, Aikuiset laokset vanhempiansa apuna ALVA ry.

HS 5.7.2009. "Lastensuojelu on muidenkin kuin sosiaalisektorin tehtävä.", Sirkku Ingervo, sosiaalilautakunnan puheenjohtaja, kaupunginvaltuutettu (vihr.), Helsinki.

HS 7.7.2009. "Tarvitaanko nuorten työpanosta?", Jaakko Rintamäki, Joensuu.

HS 8.7.2009. "Me kaikki tarvitsemme isovanhempia.", Pekka Leinonen, puheenjohtaja, opetusneuvos, Suomen Isovanhemmat ry.

HS 8.7.2009. "Ydinperheeni on aina käsittänyt isovanhemmat.", Suna Ikävalko, Helsinki.

HS 10.7.2009. "Enemmän inhimillisyyttä kerjäläisiä kohtaan.", Mika Niikko, kaupunginvaltuutettu (perus), Vantaa.

HS 10.7.2009. "Miksi kerjäläisiä ei karkoteta.", Eva Sundgren, Helsinki.

HS 12.7.2009. "'Tapaus mummo' on pisara meressä.", Riikka Purra, valtiotieteiden maisteri, Kirkkonummi.

HS 12.7.2009. "Romanikerjäläisten paapominen olisi naiivia.", Olavi Stenman, Helsinki.

HS 15.7.2009. "Lomautukset vaaraksi lasten turvallisuudelle.", Hannu Seppänen, varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan jäsen sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.

HS 15.7.2009. "Mummot voivat nyt irtisanoutua jälkeläisistään.", Isa Kukkapuro-Enbom, toimittaja, mahdollinen mummo, Helsinki.

HS 15.7.2009. "Toimeentulo ei ahdistaa opiskelijaa vain kesällä.", Anna-Mili Tölkki, Helsinki.

HS 16.7.2009. "Vasemmiston ei pidä tehdä myönnytyksiä.", Anja Welin, valtiotieteiden maisteri, Vantaa.

HS 16.7.2009. "Tuskinpa kerjääminen on rahasampo kenellekään.", Anne Nieminen, Turku.

HS 18.7.2009. "Yleinen työttömyysvakuutus olisi jo aika toteuttaa.", Altti Majava, työvoimaministeriön suunnittelutoimiston päällikkö 1979–1989.

HS 20.7.2009. "Myös vaikeasti työllistyvillä on oikeus työnhakupalveluihin.", Erja Lindberg, erityisasiantuntija, työllisyyspolitiikka, Suomen kuntaliitto.

HS 21.7.2009. "En halua lasteni hoitavan minua vanhana.", Anki Pälve, Helsinki.

HS 21.7.2009. "Harva pitää vanhustenhoitoa perheiden asiana.", Antti Tanskanen, valtiotieteiden maisteri, Helsinki, Mirikka Danielsbacka, filosofian maisteri, Helsinki.

HS 24.7.2009. "Kansaneläkkeet eivät kurjistu.", Artturi Björk, Helsinki.

HS 27.7.2009. "Vanhuksen kotihoito ennen kunnia-asia.", Kaija Huhtala, Helsinki.

HS 28.7.2009. "Köyhällä vanhuksella ei ole varaa valita.", Seppo Väisänen, vanhusjoston jäsen, Helsinki.

HS 28.7.2009. "Saan eläkkeelläni vähemmän kuin ennen.", Ritva Vilen, Helsinki.

HS 28.7.2009. "Myös rikkaat lamatalkoisiin!", Veikko Tarvainen, ex-omaishoitaja, Vantaa.

HS 28.7.2009. "Pieni kunta hoitaa vanhukset.", Marjatta Saloranta, Helsinki.

HS 29.7.2009. "Iäkkäimpien asiat nyt kuntoon.", Maija Kantola, Helsinki.

HS 29.7.2009. "Kopissa asuminenkö elämää?", Leena Pelkola, Pori.

HS 31.7.2009. "Hallitus teki etuuskista oikean päätöksen.", Timo Kokko, toiminnanjohtaja, Eläkkeensaajien keskusliitto.

HS 31.7.2009. "Me rakensimme Suomen korvauksetta.", Maria-Lisa Rodhin, sotaorpo 1941, Helsinki.

2018 (yht. 62 kirjoitusta)

HS 6.3.2018, 42. Opintolainan nostaminen voi edistää syrjäytymistä." Jaana Koskeniemi, tiimipäällikkö, valma-koulutus, Saija Pellikka, opettaja, valma-koulutus Suomen Diakoniaopisto, Noora Reunanen, sosionomi amk ja Jari Tuovinen, kuraattori, Helsingin kaupunki.

HS 8.3.2018, 10. "Nuorille tulee turvata tarpeenmukainen asuminen." Leena Rusi, Koti kaikille -hanke, Sininauhasäätiö.

HS 11.3.2018, 9. "Välttämätön hoito ei saa olla bisnestä." Teija Hauttu, Tampere.

HS 11.3.2018, 10. "Ilman työmarkkinuudistuksia on vaikea nujertaa työttömyyttä." Mikael Pentikäinen, toimitusjohtaja, Suomen Yrittäjät.

HS 11.3.2018, 10. "Opiskelijan toimeentulotuki. Yksilöllistä harkintaa voidaan käyttää." Marja-Leena Valkonen, etuuspäällikkö, Kela.

HS 16.3.2018, 12. "Elämän haltuunottoa ei voi ostaa asiakasetelillä." Riitta Särkelä, pääsihteeri, Ensi- ja turvakotien liitto ja Pirjo Marjamäki, hankejohtaja, Uusimaa2019.

HS 17.3.2018, 16. "Köyhtyminen on hyväksyttävä." Veikko Halttunen, kauppatieteiden tohtori, Espoo.

HS 18.3.2018, 10. "Aikuiset ovat vastuussa lasten hyvinvoinnista." Paavo Havula, isä, luokanopettaja, Helsinki.

HS 18.3.2018, 10. "Alkoholilain muutos lisää lastensuojelun paineita." Pia Sundell, toiminnanjohtaja, Barnavårdsföreningen i Finland, EPT-verkoston lastensuojelutyöryhmän puheenjohtaja, Niina Kokko, asiantuntija Ensi- ja turvakotien liitto ja Tarja Sassi, perhetyön päällikkö, Kriminaalihuollon tukisäätiö.

HS 24.3.2018, 16. "Kouluruoosta tulisi periä pieni maksu." Pauli Tillilä, Pälkäne.

HS 25.3.2018, 72. "Pienituloisten lapset aloittavat tyhjästä." Pienipalkkainen, julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 5.4.2018, 44. "Kuntien hankintamenettely ohittaa ihmisoikeudet.", Jyrki Pinomaa, puheenjohtaja Kehitysvammaisten tukiliitto ja Markku Niemelä, hallituksen jäsen Vammaisfoorumi.

HS 5.4.2018, 10. "Olisiko päättäjien jo aika kuunnella työttömiä?", Irma Hirsjärvi, työtön filosofian tohtori, Jyväskylä ja Eija Tuohimaa, toiminnanjohtaja Jyväseudun työllistämisyhdistys.

HS 5.4.2018, 10. "Tukien käyttöä tulee ohjata vahvemmin." Valtteri Törmänen ja Markus Vierumäki, työelämästä ja koulutuspolitiikasta vastaavia hallituksen jäseniä Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK.

HS 6.4.2018, 54. "Liian alhainen perusturva ruokkii eriarvoisuutta.", Jiri Sironen, puheenjohtaja EAPN-Fin -Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto ja Yrjö Mattila, puheenjohtaja Suomen sosiaalioikeudellinen seura.

HS 7.4.2018, 17. "Takuueläke on liian pieni." Mika Lille, Helsinki.

HS 10.4.2018, 44. "Köyhyys syö naista ja miestä ja tekee mielen katkeraksi." Työläisäiti, julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 10.4.2018, 44. "Takuueläkkeellä olevat saavat toimeentuloa." Jari Arjoranta, Helsinki.

HS 11.4.2018, 48. "Innostuin tekemään vahingossa liikaa töitä.", Ilkka Tuukkanen, Helsinki.

HS 12.4.2018, 52. "Epävarma työ ei innosta lasten hankintaan.", Markus Myllyniemi, filosofian ylioppilas, Kirkkonummi.

HS 12.4.2018, 52. "Menneen maailman perhemalli ei toimi.", Korttitalonpoika, julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 13.4.2018, 10. "Edullisten asuntojen tuotanto on lähes loppunut." Hannu Rossilahti, ylijohdaja, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus.

HS 17.4.2018, 9. "Köyhille lapsille tulisi järjestää maksutonta.", Janne Viljamaa, sosiaalipsykologi, tietokirjailija, Helsinki.

HS 18.4.2018, 46. "Vastikkeeton sosiaaliturva on työkykyiselle vaarallinen ansa.", Marjatta Astrén, Hämeenlinna.

HS 19.4.2018, 12. "Tuet pitää jakaa ihmisille rahana.", Kalle Mikkola, dosentti, Espoo.

HS 19.4.2018, 12. "Köyhille perheille on tuettuja lomiamia.", Jussi Saramo, toiminnanjohtaja, Solaris-lomat.

HS 19.4.2018, 12. "Iltapäiväkerhoja Ruotsin mallin mukaan.", Pia Sundell, toiminnanjohtaja, Barnavårdsföreningen i Finland.

HS 22.4.2018, 14. "Aktiivimalli on kuin tuolileikki." Eija Tuohimaa, toiminnanjohtaja, Jyväseudun työllistämisyhdistys.

HS 24.4.2018, 13. "Lapsille on maksutonta tekemistä.", Riitta Mäkiketola, eläkeläinen, Kauhajoki.

HS 1.5.2018, 10. "Eriarvoisuustyöryhmä unohti työkyvyttömät.", Maura Ryömä, filosofian maisteri, Suonenjoki.

HS 10.5.2018, 16. "Suunnitelma työllistää palkkatuella karahti kiville." Marjatta Paananen, yrittäjä, Hyvinkää.

HS 10.5.2018, 16. "Aktiivimalli ei tehosta työtä." Ville Nikkanen, diplomi-insinööri, Karlsruhe, Saksa.

HS 13.5.2018, 72. "Leipäjonoissa on paniikki.", Aino Triumpf, Espoo.

HS 13.5.2018, 72. "Lapsilisät nostettava järkevälle tasolle." Henna Tarjanne-Lekola, valtiotieteiden maisteri, Helsinki.

HS 20.5.2018, 13. "Perustulo sopisi hyvin freelancerille.", Saija Vartiainen, freelancer, Kuopio.

HS 31.5.2018, 52. "Velkaogelmiin pitää puuttua nopeammin.", Juha A. Pantzar, toimitusjohtaja, takuusäätiö.

HS 4.6.2018, 42. "Eläkeläisten perusturvaa on kehitettävä.", Veikko Simpanen, sosiaalineuvos, Espoo.

HS 9.6.2018, 18. "Eläkö aikuisopiskelija hengenravinnolla?", Riitta Attila, Kuusamo.

HS 10.6.2018, 68. "Olisi suuri vääryys, jos vaimoni jäisi ilman leskeneläkettä." Timo Merikallio, diplomi-insinööri, 62 vuotta, Rauma.

HS 10.6.2018, 68. "En saa senttiäkään leskeneläkettä.", Hyvätuloinen asuntovelkainen eläkeläinen, julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 11.6.2018, 46. "Kelan linjaus toimeentulotuesta on opiskelijoille kohtuuton.", Lauri Linna, hallituksen puheenjohtaja ja Titta Hiltunen, hallituksen jäsen Helsingin yliopiston ylioppilaskunta.

HS 12.6.2018, 44. "Vuokrantasausmalli lisää eriarvoisuutta.", Anne Haila, Mika Hyötyläinen, kaupunkitutkimus, yhteiskuntapolitiikka, Helsingin yliopisto.

HS 15.6.2018, 52. "Työttömän saatava tehdä vapaaehtoistyötä ulkomaillakin.", Leo Stranius, toiminnanjohtaja, Aino Kostiainen, projektisuunnittelija, jeesaan - Nuori vapaaehtoistoiminnassa -hanke, kansalaisareena ry.

HS 15.6.2018, 52. "Te-keskusten kirjavat päätökset ovat kohtuuttomia.", Harmistunut kansalainen, julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 19.6.2018, 12. "Aktiivimalli uhkaa viedä työttömältä lopunkin avun." Heli Järvinen, kansanedustaja (vihr.) varapuheenjohtaja, Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta.

HS 19.6.2018, 12. "Aktiivimallit huitovat tyhjää.", Markus Lång, filosofian tohtori, Helsinki.

HS 20.6.2018, 12. "Velvoite hakea töitä luo toimeliaisuutta.", Martti Sariola, it-asiantuntija, Helsinki.

HS 20.6.2018, 12. "Miten työtöntä rangaistaisiin?", Simo Hassi, Espoo.

HS 21.6.2018, 80. "Kaikki työnhakijat eivät ole samalla viivalla.", Eija Komu, filosofian tohtori, kirjallisuudentutkija, kriitikko, Somero.

HS 25.6.2018, 50. "Työttömyyden synnyttämä ahdistus aktivoi tehokkaasti.", Akateeminen 55-vuotias pitkäaikaistyötön. Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 29.6.2018, 56. "Aktiivimalli passivoi ja lamauttaa.", Syrjäytynyt. Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 30.6.2018, 64. "Työttömien palvelut ja velvoitteet tasapainoon." Hannu Jouhki, johtaja, SAK.

HS 30.6.2018, 64. "Köyhimmät jäävät tulolaskurin ulkopuolelle.", Simo Raittila, sosiologian jatko-opiskelija, Helsinki.

HS 30.6.2018, 66. "Leipäjonojen uusi malli ei poista köyhyyttä.", Antero Laukkanen, puheenjohtaja, Hyvä Arki ry.

HS 1.7.2018, 64. "Kehittymisraha loisi turvattomuutta.", Erkki Toivanen, Helsinki.

HS 2.7.2018, 46. "Oikeudenmukaisuutta lapsilisien maksuun.", Kauko Tuupainen, Jyväskylä.

HS 7.7.2018, 62. "Aktiivimalli ei sovi pätkätyöläiselle.", Väsynyt pätkätyöläinen. Julkaisemme kirjoituksen poikkeuksellisesti nimimerkillä.

HS 8.7.2018, 64. "Työkyvyttömyyseläkettä ei voi tarkastella mustavalkoisesti.", Markus Lustig, työympäristöongelmien asiantuntija hallituksen jäsen ja Tarmo Raatikainen, luokanopettaja hallituksen puheenjohtaja Mielenterveyden keskusliitto.

HS 8.7.2018, 64. "Suurin osa työkyvyttömistä ei pärjää edes osa-aikatyössä.", Maura Ryömä, filosofian maisteri, Suonenjoki.

HS 10.7.2018, 42. "Sujuva arki on tärkeää lomallakin.", Katariina Juurikkala, Lapsiperheiden arjen tukeminen -toiminnan koordinaattori ja Marianne Heikkilä, pääsihteeri Marttaliitto.

HS 25.7.2018, 48. "Pielavedellä ei ole näkynyt leipäjonoja.", Esko Järvenpää, kunnanvaltuutettu (ps.), Jämsä.

HS 27.7.2018, 42. "Perustulo voisi elävöittää syrjäseutuja.", Johanna Perkiö, yhteiskuntatieteiden maisteri, väitöskirjatutkija, Tampereen yliopisto.